

Over de Gemeenschap tusschen de Ziel en het Lichaam

Over de
Gemeenschap
tusschen de
Ziel en het Lichaam

Welke men onderstelt plaats te hebben of door
natuurlijken invloed, of door geestelijken
invloed of door vooraf-vestigde
overeenstemming

— door —

Emanuel Swedenborg

Oorspronkelijk in het Latijn geschreven en door hem
uitgegeven te London 1769.

Tweede geheel nieuwe Nederlandsche vertaling
met een aanhangsel over Swedenborg
en zijn wetenschappelijk werk.

Vertaling (1911) in opdracht van het Swedenborg Genootschap.

Colofon

Swedenborg Bibliotheek ©2017

Voorrede

Op het titelblad spreken wij van eene tweede vertaling of uitgave, terwijl eene eerste onbekend is en zelfs zoo zeldzaam, dat geen enkele boekhandelaar daarvan een exemplaar zou kunnen bezorgen. Toch heeft die eerste vertaling bestaan. Ze werd uitgegeven in 's Gravenhage bij Isaac du Mee & Zoon in 1788, 16 jaar na den dood van Swedenborg.

Het is zeker een merkwaardig feit, dat vrijwel alleen staat in de geschiedenis van het boek, dat er 125 jaar verloopen tusschen eene eerste en eene tweede uitgave; en menigeen zou hieruit misschien afleiden, dat het onderwerp dan ook zeker niet belangrijk is.

Toch hebben we hier werkelijk te doen met een werk van groot gewicht, dat met vele andere van dien aard, in de liefdevolle Voorzienigheid van onzen Hemelschen Vader gegeven werd voor de toekomstige behoeften van het menschdom. Deze Voorzienigheid komt juist treffend uit in het feit, dat de geschriften van Emanuel Swedenborg er zijn, zelfs voordat de wereld de behoefte daaraan algemeen gevoelt, want onze Hemelsche Vader komt nooit te laat in zijne liefdevolle Voorzienigheid; en toch ook weer nooit te vroeg, want voortdurend zijn er sedert de Roeping van Swedenborg menschen geweest, die de waarheid en noodzakelijkheid zijner zending hebben erkend; en al zijn er in 125 jaar nog nauwelijks 20.000 over de geheele wereld, die geleerd hebben zoo over het werk van Swedenborg te denken, toch breidt zich hun getal gestadig uit en zal het zich ook hoe langer hoe meer zonder ophouden moeten uitbreiden, want Swedenborg bracht de Religie, die de mensch nodig heeft en waarnaar velen onbewust zoeken, eene Religie, welke zoowel de meest geleerden, als de eenvoudigsten beide naar verstand en hart volkomen kan bevredigen en de raadselen van het menschelijk bestaan, over welker oplossing door velen wordt gepeinsd alleszins bevredigend oplost. Men mag daarom ook verwachten dat zij ook een reden geeft, waarom het menschdom dan de ooren en oogen sluit voor eene openbaring, die zij volgens de leeringen van Swedenborg zoo grootelijks behoeft.

Omtrent de geestelijke wereld en de natuur van den geest is de onkunde van het menschdom tegenwoordig zoo groot, dat ze met de dikste duisternis mag vergeleken worden; maar erger nog is het begrip, dat vertrouwbare kennis hieromtrent te verkrijgen geheel onmogelijk is, waardoor alle belangstelling in die kennis zoo goed als dood is. In dit feit toch ligt de eenige verklaring voor de onverschilligheid en men zou mogen zeggen minachting, welke

de belangrijke beschrijving, die Swedenborg over Hemel en Hel en de tusschenstaat des menschen na den dood naar *hooren en zien* heeft uitgegeven, nog steeds ontmoet. Door de onkunde en het daaruit volgend wanbegrip over geestelijke toestanden en over de ware natuur des menschen, is de mensch reeds eeuwenlang afgetrokken en ontwend geworden aan geestelijk denken en heeft niets voor hem groote waarde, tenzij hij het stoffelijk kan waarnemen. Door onbekendheid met het rijk des geestes, leeft hij alleen in het gebied van de stof en verzinkt hij daarin hoe langer hoe meer. Zelfs de Christelijke Kerk, die geroepen is om het geestelijk bewustzijn van den mensch te kweeken en te bevorderen, moet haar werk stoffelijk opvatten, omdat ook zij over de natuur van den geest geene kennis bezit.

Komt nu onder zulke ontstandigheden een man als Swedenborg, als Dienstknecht van onzen Hemelschen Vader, in die dikke duisternis een licht ontsteken, dan is het niet moeielijk na te gaan hoe de mensch, door een eeuwen lang leven en denken in de uitwendige sfeer der stof onvatbaar geworden, niet zonder voorbereiding of bijzondere dispositie vatbaar wordt voor de waardeering van de innerlijke sfeer des geestes en daarom geestelijke openbaring met onverschilligheid, weerzin en zelfs vijandschap bejegt.

Ongeveer zoo zou het ook gaan, indien gedurende vele eeuwen achtereen alle muziek geheel en al uit het menschelijk leven werd gebannen; er zou dan een geslacht ontstaan, dood en ongevoelig voor alle muzikale waardeering en begrip, en niet in staat te gelooven, dat het tokkelen op een viertal snaren of het aanslaan van eene rij toetsen in staat is tot de ziel van een aantal toehoorders te spreken. Ook het feit, dat de Christelijke Kerk de behoefte aan eene Openbaring omtrent zulke belangrijke dingen als geestelijke zaken geheel en al ontkent, en die openbaring zelve minacht, is een gevolg van de stoffelijke sfeer, waarin zij verkeert, terwijl men haar leeraren aanhoudend hoort klagen over achteruitgang van de Gemeente in geestelijke belangstelling en het toenemen van onverschilligheid en materialisme. Het gaat met hare voorgangers als met een Leeraar in de Zeevaartkunde (en wat is een voorganger in den Godsdienst anders dan een onderwijzer, die zijne Gemeente het rechte spoor op de zee des levens moet voorhouden), die zich beklagt dat de zeelieden naar zijne onderwijzing niet meer komen luisteren, en als ze op zee zijn, de boeken en instrumenten, die hij hun heeft medegegeven, over boord werpen om op hun eigen goed geluk den verlangden koers over zee te zoeken. Een onpartijdig toeschouwer zou dien Leeraar zeker mogen toevoegen: "als het resultaat van uw onderwijs gedurende eenige eeuwen hierop uitloopt, dat uwe leerlingen hunne leermiddelen over boord werpen,

dan is dat waarschijnlijk een bewijs, dat zij de praktische waarde daarvan niet hebben ondervonden en zou het aanbeveling verdienen om te onderzoeken, of uwe leer Methode wel de correcte is.”

Ten slotte is het louter intellectueele oordeel over de waarheid of onwaarheid van een nieuw levensbeginsel geheel en al onvoldoende en onbetrouwbaar; het is niet alleen het verstand, maar in hoofdzaak de wil, die voor den mensch beslist wat voor hem waar en niet waar is. Ook dit is een beginsel, dat door Swedenborg helder en klaar wordt ontwikkeld, in tegenstelling met de verwarde begrippen, die over den wil en het verstand bij de beste schrijvers bestaan; de volgende verhandeling geeft hiervan een voorbeeld. Swedenborg maakt het duidelijk, dat de wil van den mensch het vermogen is, waaruit al zijn daden voortkomen, en het verstand het vermogen, waardoor die daden worden gevormd, zoodat men zeggen kan: het verstand is de vorm van den wil, en daarom vindt een mensch alleen datgene waar, wat de genegenheden van zijn wil beamen. Zoo zal b.v. een mensch met een eerlijk karakter, die eerlijkheid lief heeft, ook de waarheid beamen, dat eerlijkheid een plicht is; een ander daarentegen, wiens heerschende liefde uitgaat naar het bedriegen van anderen, teneinde zelf rijker te worden, zal de eerlijkheid van den anderen een domheid noemen; voor hem zijn alleen waar, de beste middelen, die hem in staat stellen zich ten koste van een ander te verrijken.

Wanneer dus sedert eeuwen de mensch stoffelijk is opgevoed en daarmede overeenkomstig een karakter en wil gevormd heeft, dan kan een tegengesteld beginsel niet zonder voorbereiding als waar worden erkend, en is onverschilligheid en vijandschap daartegen alleszins verklaarbaar.

Eene verdere moeilijkheid ligt in het feit, dat er in de Geestelijke wereld geen tijd en plaats bestaat, maar alleen een verschijnsel, daarmede overeenkomende; terwijl tijd en plaats attributen zijn van de stoffelijke wereld, waarvan het noodig is zich los te maken bij de beschouwing van geestelijke onderwerpen. Dit is reeds voor den mensch in de stoffelijke sfeer een der eerste moeilijkheden, die hem voor een goed begrip der dingen in den weg staan. Dat het evenwel mogelijk is voor sommige menschen om de groote beteekenis van de geheel nieuwe beginselen in de werken van Swedenborg te waardeeren, bewijst het langzaam toenemende getal van hen, die de waarheid ervan zien en dan ook niet anders vermogen dan daarvan te getuigen. Zij voelen in dezen wat ook hun groote Apostel in No. 18 van het volgende werk zegt: “dat iets te weten en het niet bekend te maken gelijk zou staan met het gedrag van een gierigaard, die zijne schatten alleen liefheeft om ze te bekijken en na te tellen, zonder ze nuttig aan te wenden”. Wanneer iemand

eene kostbare verzameling van schilderijen bezit, zal hij die niet afsluiten, maar ook anderen daarvan laten genieten. Zij, die voor schilderkunst geen oog en geen waardeering hebben, laat hij rustig voorbij gaan, maar hunne onverschilligheid zal op zijn kunstgevoel geen invloed hebben.

Het is trouwens duidelijk, dat hij, die een oud en een nieuw beginsel beide verstaat en met elkander heeft vergeleken, beter in staat is te oordeelen dan zij, die alleen het oude kennen en daarmee tevreden zijn. Zij, die het oude hebben verworpen, omdat het in het licht der nieuwe beginselen gebrekkig bleek, laten zich dan ook niet ontmoedigen, maar gaan voort hun plicht te doen en te getuigen, in oprechte dankbaarheid over het licht, dat zij hebben mogen zien, onafhankelijk van de dikwijls welgemeende waarschuwingen en nu en dan medelijdende critiek, die hun werk ondervindt.

Zoo ontvangt dan ook de geachte lezer bij dezen een Nieuw werk van Emanuel Swedenborg in een Nederlandsch kleed. Gelijk reeds gezegd is, was dit het eerste van Swedenborgs werken, dat kort na zijn weggaan uit deze wereld in het Hollandsch werd vertaald. Omstreeks 1836 verscheen de gedeeltelijke vertaling van een ander werk bij L. Rijdsdijk in Zuid-Beijerland, eveneens zonder den naam van den vertaler. n.l. dat gedeelte van het werk over HEMEL EN HEL, waarin de tusschenstaat of allereerste verblijfplaats van den mensch na den dood beschreven wordt.

In 1838 bezorgde het Amerikaansche Swedenborg Genootschap te New-York de Hollandsche vertaling van een kleine verhandeling over HET NIEUWE JERUZALEM EN ZIJNE HEMELSCH LEER. Daarop volgde in 1899 door den schrijver dezer bladzijden de volledige vertaling van het werk over HEMEL EN HEL met Biografie en Portret van Swedenborg. Door den strijd, welke Prof. Delitsch in zijne voorlezingen over Babel en Bijbel had aangevangen, werd de ondergeteekende aangespoord om uit de werken van Swedenborg de eenzijdigheid dier beschouwingen tegenover de onthullingen van Swedenborg aan te toonen, en schreef hij in 1894: OVER DE HOOGHE BETEEKENIS VAN DE THEOLOGISCHE WERKEN VAN EMANUEL SWEDENBORG, waarin eene oplossing te vinden is van den tegenwoordigen strijd over BABEL EN BIJBEL. In 1909 kwam in de Reeks Kerk en Secte van de Hollandia Drukkerij, Baarn, in Serie III No. 8: "DE SWEDENBORGIANEN".

Een zeer interessant en leerrijk boek verscheen nog in 1906 van de hand van D. Diephuis, een landgenoot in St. Louis, als vertaling van een reeks voorlezingen van een Predikant der N. Kerk, Chauncey Giles OVER DE NATUUR VAN DEN GEEST, de Mensch als een Geestelijk wezen. Het werd gedrukt voor rekening van Amerikaansche vrienden en te Amsterdam

uitgegeven. Als een eerste inleiding voor een juist begrip van Geestelijke onderwerpen is dit boekje zeer aan te bevelen. We mogen hier voorbij gaan aan twee bekende werken over Swedenborg door Prof. van Oosterzee en Elise van Calcar die beide, ofschoon correcte Biografien, het werk zijn van tegenstanders, en allermint geschikt de ware beteekenis van Swedenborgs roeping aan te toonen.

Voor hen, die omtrent de godsdienstige richting van Swedenborg een begrip willen vormen, bestaat er in de genoemde uitgaven voldoende materiaal voor eene eerste kennismaking. Ondervinding leert evenwel, dat de belangstelling daarvoor in Nederland nog moet worden geboren en daarom kwam het den schrijver verkieselijk voor om als afwisseling een werkje van geheel andere strekking aan te bieden; misschien zal dat kunnen bijdragen om bij eene geheel andere klasse van lezers, belangstelling in de werken van Swedenborg te wekken. Want ook in den huidigen strijd tusschen Godsdienst en Wetenschap bekleedt hij eene eenige plaats. Door dal de Christelijke Kerk, door de langdurige verdediging van irrationeele stelsels, zich daarin geheel en al heeft bevestigd, heeft zij de wetenschap van zich vervreemd, en deze tracht nu te vergeefs de ware kennis der Natuur te vinden, buiten de erkenning van Hem, Die de Bouwmeester dier natuur is, en in Wiens Wezen de wetten dier natuur zijn gegrond. Door die vijandschap tusschen Godsdienst en Wetenschap lijden beide schade; evenals een zuster en een broer, die elkander minachten en tegelijk hunnen vader miskennen. Swedenborg is de eenige Filosoof en Theoloog, die Religie en Wetenschap met elkander verbreedert, als twee zijden eener zelfde waarheid waarvan de hoogere in de geestelijke en de lagere in de natuurlijke wereld ligt. Hij leert dat zij elkander noodig hebben en dat Ware Philosophie eene ware dienstmaagd voor de Religie is.

In 1766 schreef hij in een brief aan den Wurtembergischen Theoloog Oetinger, dat hij door den Heer geleid werd in natuurlijke waarheden, gedurende 35 jaar, die aan de opening zijner geestelijke zintuigen voorafgingen; en verklaart hij dat hem toen gegeven werd eene liefde voor de waarheid, om der waarheid wille, en dat die vorming in natuurlijke waarheid eene onvoormiddelijke voorbereiding was, voor het rationeele verstand van de hierop gevolgde geestelijke waarheden. Geestelijke waarheden zegt hij elders moeten rusten op eene basis van natuurlijke waarheid als op een vasten grondslag. En verder "Natuurlijke waarheden zijn noodig om Theologie te verstaan; want Goddelijke en oneindige dingen kunnen alleen worden verstaan door middel van eindige dingen, waarvan de mensch een begrip kan hebben. Zonder een begrip van eindige dingen, die tot ruimte en tijd behooren, kan de mensch

niets begrijpen van Goddelijke dingen, en nog minder van oneindige dingen". (Hemelsche Verborgenheden 3988). Wat Swedenborg zegt over de studie der natuur zonder de erkenning van de inwendige geestelijke wereld, waar de oorsprong ligt van alle verschijnselen der stoffelijke wereld zal de lezer in de verhandeling zelve kunnen zien.

Zooals men zal bemerken, is die verhandeling vrij van wat men gewoonlijk dogmatiek noemt en mag zij zonder aarzelen eene wetenschappelijke verhandeling genoemd worden; dezelve berust toch op persoonlijke waarneming van een groot wetenschappelijk man als Swedenborg; want omdat zij berust op waarneming in de geestelijke wereld, is zij niet minder wetenschappelijk dan de waarnemingen onzer groote geleerden, die ook met de vermogens van hunnen geest waarnemen, maar dan alleen de verschijnselen, die aan de oppervlakte, in de stoffelijke Wereld liggen, en waarbij de schijn der zinnen zulk eene groote en dikwijls misleidende rol speelt. Het is eigenaardig, welke groote rol de schijn der zinnen in ons leven vervult, en hij die gelooft in de groote Eenheid der Schepping, moet wel tot het begrip komen, dat ook dit is met het doel om den mensch door ondervinding wijzer te maken. Daar is allereerst die groote en allervoornaamste verschijning van de Zon, die schijnbaar om onze Aarde heen loopt, zich achter wolken verbergt en van een glanzend vredig licht verandert in een gramstorig rood; en toch weet men nu, dat dit een schijn der zinnen is, en dat zij onbeweeglijk vast in het heelal geplant, haar aangezicht nooit verdonkert. Is dat misschien om ons te leeren verstaan, dat de gramschap van onzen Hemelschen Vader, waarvan de bijbel spreekt, en die niet te rijmen is met de ontelbare verklaringen daarin over zijne onveranderlijke Liefde, ook maar een schijn is, als gevolg van ons wantrouwen en onze weerspanning jegens zijne liefdevolle vermaningen? Welke van onze lezers heeft zich niet verwonderd, als hij zelf gezeten was in een stilstaanden spoorwagen en een naast hem staande trein langzaam begon te bewegen, dat de schijn der zinnen hem juist altijd de onware voorstelling van eigen beweging opdrong, totdat hij door vergelijking met een vaststaand punt langs den weg in staat was, die zinsbegoocheling te corrigeren. Heeft men daarbij wel eens bedacht, dat het met geestelijke toestanden evenzoo gesteld is, en dat alleen absolute waarheden in staat zijn correctie te leveren op de dwalingen, waaraan de mensch ten gevolge van den schijn der zinnen onderhevig is? En waar te zoeken naar die absolute waarheden, dan alleen bij den Absoluten, bij Hem Die alleen Is, en onveranderlijk is, bij den Schepper van Hemel en Aarde, in het Bijbelwoord van Zijne Openbaring, dat hij tot onderwijzing van Zijne Kinderen gegeven heeft.

Wanneer bijv. de tegenwoordige geleerde, door den schijn zijner zinnen gedreven, de theorie opstelt, dat er geen intelligente Schepper is, als de Eerste Oorzaak aller dingen, maar dat alles in de natuur bij toeval, volgens de schoon klinkende theorie der Evolutie, vanzelf is voortgekomen, en ten slotte dat toeval geleid geleid heeft tot dat ondoorgroendelijk wijs en vernuftig Organisme, dat op stoffelijk gebied het menschelijk lichaam heet, dat de mensch zelf met al zijn genie niet eens zou kunnen opbouwen, (om niet te spreken van het dieper verborgen Geestlijk Organisme des menschen), dan kan men als corrigeerend medium daartegenover, de absolute, en zeker meer rationeele waarheid stellen van den aanhef van Gods onderwijzing: *In den beginne schiep God den Hemel en de Aarde*, d.w.z. de geestelijke zoowel als de stoffelijke wereld.

Niet zonder reden noemen wij daarom het werkje, dat hier volgt, een wetenschappelijk werk van Swedenborg, en deze groote Filosoof schreef dit boek (London 1769, toen hij 81 jaar oud was) dan ook voor niemand minder dan voor zijn beroemden tijdgenoot, Immanuel Kant, als antwoord op een brief, dien hij van dezen laatsten ontvangen had. De drie buitengewone gevolgen van Swedenborgs volbewusten omgang met de geestelijke wereld, n. i. zijn gezicht op den grooten brand te Stockholm, 19 Juli 1759, toen hij 400 K.M. ver in Gotheburg met vele vrienden aan tafel was; en in 1761 het voorval met de Koningin van Zweden en met het verloren document van den overleden Hollandschen Gezant, de Marteville, aan het Zweedsche hof, welke gevallen toentertijd de geheele beschaafde wereld in beroering brachten leidden ook tot een verzoek eener Duitsche dame aan Immanuel, Kant, den scherpzinnigen Filosoof, om de waarheid van die voorvallen aan de werkelijkheid te toetsen, en na onderzoek, tot zijne verklaring, dat hierover geen twijfel kan blijven bestaan (1768.) In die zelfde verklaring zegt Kant, dat Swedenborg zijn brief wel had ontvangen, maar het voornemen had om in London een boek uit te geven, dat een antwoord zou bevatten op ieder punt daarvan, en dat is de verhandeling die hier volgt. Swedenborg zelf zond het aan verscheidene wetenschappelijke Genootschappen en Universiteiten in Engeland en Frankrijk. De eerste Engelsche vertaling kwam in 1770, een tweede in 1784 en een derde vier jaar later. In 1772 en '76 verschenen Duitsche vertalingen en in 1785 eene Fransche en, zooals gezegd, de eerste Hollandsche in 1788.

Uit eerbied voor den eersten Nederlander, die het reeds zoo spoedig aandurfde Swedenborg te vertalen, maar zijn naam ons verborg, drukken wij hierachter het antieke titelblad zijner uitgave af - misschien zijn er nog bezitters van

dat boek, die hetzelfde tegen enkele exemplaren eener geheel nieuwe en meer correcte vertaling zouden willen inruilen. Voor het archief van het Swedenborg Genootschap zoude zulk exemplaar dankbaar worden aanvaard. In het aanhangsel herhalen wij ook nog enkele bijzonderheden aangaande Swedenborg en zijn werk, die de eerste onbekende vertaler voor zijn boek van belang achtte. Uit aanmerkingen in dat boek zou men mogen afleiden, dat de Vertaler ook bekend was met de Grieksche en Hebreeuwsche talen, en waarschijnlijk Predikant was. Mogelijk was hij ook het middel waardoor B. F. TYDEMAN, geboren te Utrecht 1784, overl. te Dordrecht 1829. Theol. Doct. Honoris Causa en welbekend Pred. te Dordrecht, een ijverig volgeling van Swedenborg geworden is. Wij hebben ook verder gemeend als aanhangsel aan het werk te mogen toevoegen aanwijzingen, die Swedenborg in zijn tekst maakte uit enkele zijner andere werken, die echter voor den Nederlandschen lezer nog niet toegankelijk zijn.

In 1810 werd te Londen door enkele vereerders van Swedenborg opgericht "the Swedenborg Society" voor het drukken en uitgeven van Swedenborgs werken; dat genootschap is aangegroeid tot een werkzaam en vermogend genootschap, dat de Engelsche werken in grooten getale verspreid en reeds over vertalingen in 16 talen beschikt. Van 4-8 Juli van dit jaar zal het eerste Eeuwfeest der Swedenborg Society met een Internationaal Congres door vele leerlingen van Swedenborg met geestdrift worden gevierd, en geleerden van Europeeschen naam zullen tegenwoordig zijn om hulde te brengen aan Swedenborg, voor zijne omvangrijke geleerdheid, en het diepe inzicht, dat hij had in de organisatie der Natuur, waardoor zijne werken nog nieuwe beginselen bevatten voor den tegenwoordigen tijd. Door enkele vrienden werd verleden jaar een begin gemaakt met het "Swedenborg Genootschap voor Holland en België," dat in Voorburg en in Antwerpen zijn eersten zetel heeft gevestigd. Holland volgt dus, al is het 100 jaar later.

Moge deze uitgave er toe bijdragen, dat over honderd jaar, aan een tweede Eeuwfeest te London een eerste schitterend eeuwfeest van het Hollandsch-Belgische Genootschap is voorafgegaan!

Voorburg, Mei 1910.

De Vertaler.

Voorrede

VAN DE

BETREKKING

TUSSCHEN HET

GEESTELYKE

EN HET

STOFFELYKE;

OF DE

GEMEENSCHAP

TUSSCHEN DE

ZIEL EN HET LICHAAM;

DOOR

EMANUEL VAN SWEDENBORG:

Waar by gevoegd is eene V O O R R E E D E N

van den Engelfchen Godgeleerden,

DR. THOMAS HARTLEY,

*Beneevens, verfcheide andere stukken, hunne betrekking
hebbende tot de Geschiedenis van het Leeven en de
Geschriften, van den, door GOD zonderling uitverkoorenen
en begenaadigden Schryver.*

Uit, en door vergelyking van het Oirspronglyk Latyn,
met de Fransche en Engelsche Vertaalingen van de Heeren

PERAUT EN HARTLEY,

In het Nederduisch overgebracht.

IN 'S GRAVENHAGE,

BY ISAAC DU MEE EN ZOON.

M. D. CC. L XXXVIII.

Over de Gemeenschap tusschen Ziel en Lichaam

I. Over de GEMEENSCHAP TUSSCHEN ZIEL EN LICHAAM, of over de werking van de eene op het ander en van de eene met het ander, zijn er drie meeningen en overleveringen, welke hypothesen zijn. Deze meeningen zijn bekend onder den naam van (a) Physische of natuurlijke Invloed, (b) Geestelijke Invloed en (c) Vooraf-vestigde Harmonie.

(a.) De EERSTE meening, die NATUURLIJKE INVLOED genoemd wordt, komt voort uit den schijn en de bedriegelijkheid der zinnen, omdat de voorwerpen van het gezicht, die onze oogen aandoen, naar binnen in het denkvermogen schijnen te vloeien en dat in werking schijnen te brengen. Op dezelfde wijze schijnt het alsof gesproken woorden, die het oor treffen, naar binnen in den geest vloeien en daarin denkbeelden voortbrengen. Evenzoo is het gesteld met den reuk, den smaak en het gevoel.

Aangezien de organen dezer zintuigen de indrukken uit de wereld van buiten het eerst schijnen op te nemen en de geest naar gelang van de wijze, waarop die zintuigen worden aangedaan, schijnt te denken en ook te willen, daarom hebben de oude wijsgeeren en geleerden geloofd, dat van deze zintuigen een Invloed in de Ziel uitging, en zodoende de hypothese van de Physische of Natuurlijke Invloed opgesteld.

(b.) De TWEDE hypothese, welke die der GEESTELIJKE INVLOED genoemd wordt en door sommigen Invloed naar aanleiding, ¹⁾ berust op de Orde en hare wetten, omdat de Ziel eene geestelijke zelfstandigheid is en daardoor reiner, vroeger en innerlijk is, terwijl het Lichaam stoffelijk is en daardoor grover, later en uiterlijk is; en omdat overeenkomstig de orde, het reinere in het grovere, het vroegere in het latere en het innerlijke in het uiterlijke, dus het geestelijke in het stoffelijke invloeit en niet omgekeerd. Hieruit volgt, dat de denkende geest in het zintuig van het gezicht invloeit in overeenstemming met den staat, waarin de oogen door uitwendige voorwerpen gebracht worden, en welke staat door den geest naar willekeur wordt geregeld. Op dezelfde wijze vloeit de waarnemende geest in het gehoor in overeenstemming met den staat, waarin dat oor door de gesproken woorden gebracht wordt.

(c) De DERDE hypothese, welke die der VOORAF-VASTGESTELDE HARMONIE genoemd wordt, heeft haar oorsprong in den schijn en de dwalingen van het verstand, omdat de geest in de uitoefening zijner vermogens met het lichaam

---

1 naar aanleiding, bij gelegenheid.

vereenigd en tegelijkertijd daarmede werkt; en toch is niettemin iedere werking in de eerste plaats eene op elkander volging en eerst later iets gelijktijdigs. Op elkander volgende werking is Invloeiing (Influx) en gelijktijdige werking is Harmonie, zooals b.v. wanneer de geest denkt en daarna spreekt of wanneer hij wil en daarna handelt. Het is daarom eene dwaling van het verstand om het gelijktijdige aan te nemen, maar het opeenvolgende buiten te sluiten.

Behalve de drie genoemde meeningen aangaande de Gemeenschap tusschen Ziel en Lichaam is eene vierde meening niet mogelijk, want òf de ziel moet op het lichaam werken, òf het lichaam op de ziel, òf ze moeten in verbinding met elkander werken.

2. Aangezien Geestelijke Invloed zijn grond heeft in het beginsel van orde en hare wetten, zooals hiervoren is gezegd, werd de meening daarover, door de wijze mannen in de geleerde wereld bij voorkeur boven de beide andere hypothesen erkend en aangenomen.

Alles wat zijn oorsprong heeft in de Orde is Waarheid, en Waarheid heeft een inwonend licht, waardoor zij zich zelve vertoont; ook in de schaduw van het verstand, waarin de hypothesen zijn. Er zijn daarenboven drie omstandigheden, welke de hypothese van den Geestelijken Invloed in duisternis hullen; Onkunde over hetgeen de Ziel is, onkunde over hetgeen Geestelijk is, en onkunde over den aard en de wijze der Invloeiing; daarom is het noodig, dat deze drie punten eerst duidelijk gemaakt worden, vóór dat het verstand de waarheid zelve kan zien. Want eene hypothese of onderstelde waarheid is nog geene werkelijke waarheid, maar slechts eene gissing naar waarheid. Zij is evenals een schilderij dat aan eene wand hangt en des nachts bij het licht der sterren wordt gezien en waaraan de gedachten verschillende vorm toeschrijven, al naar gelang van hun vermoeden. Het wordt geheel anders wanneer des morgens het volle licht der zon er op schijnt en niet alleen de algemeene omtrekken daarvan openbaart, maar ook de verschillende deelen afzonderlijk en duidelijk van elkander laat onderscheiden. Zoo komt er uit de schaduw van waarheid, waarin deze hypothese gehuld is, eene klare, duidelijke waarheid te voorschijn, wanneer men leert kennen: wat en van welken aard het geestelijke is met betrekking tot het natuurlijke; wat en van welken aard de menschelijke ziel is; en wat de aard is van de Invloeiing, welke in de ziel en door dezelve in den waarnemenden en denkenden geest vloeit en uit deze in het lichaam. Dit kan evenwel door niemand worden verklaard, wanneer het hem niet door den HEER is gegund om met de engelen in de geestelijke wereld en tegelijkertijd met menschen in de natuurlijke wereld verkeer te hebben; en aangezien dit aan mij geschonken werd, ben ik in staat

gesteld om te beschrijven wat en van welken aard het een en ander is, en dit is geschied in het werk: “DE AMORE CONJUGIALI”²⁾ in de Gedenkwaardigheden daarin vervat over het GEESTELIJKE No. 326-329: over de MENSCHELIJKE ZIEL No. 315; en over de INVLOEING No. 380: en meer volledig in No. 415-422.

Wie weet niet, of tenminste kan niet weten, dat het Goede der liefde en het ware des geloofs den mensch van God toevloeien en dat zij in zijne ziel vloeien en merkbaar gevoeld worden in zijn gemoed, en uit het denken in woorden en uit het willen in daden voortvloeien? Dat de Geestelijke Invloeiing hierin haar oorsprong en afkomst heeft, zal in de volgende orde worden aangetoond:

- I. *Er zijn twee Werelden: - een Geestelijke Wereld, waaringeesten en engelen zijn, en een Natuurlijke Wereld, waarin menschen zijn.*
- II. *De Geestelijke Wereld is ontstaan en bestaat voort uit haar eigen zon; en de Natuurlijke Wereld uit de hare.*
- III. *De Zon der Geestelijke Wereld is zuivere Liefde uit Jehovah God, die in het midden daarvan is.*
- IV. *Uit die Zon gaan Warmte en Licht voort en de Warmte, die van haar uitgaat, is in haar wezen Liefde, en het Licht, dat uit haar schijnt, is in zijn wezen Wijsheid.*
- V. *Die Warmte, evenals dat Licht vloeien in den mensch; de Warmte in zijn wil, en brengt daar het goede der Liefde voort; en het Licht in zijn verstand, waardoor het ware der Wijsheid voortgebracht wordt.*
- VI. *Deze beide, Warmte en Licht, of Liefde en Wijsheid, vloeien saamverbonden uit God in de ziel des menschen, en door de ziel heen in zijn gemoed - in deszelfs genegenheden en gedachten; en uit deze in zijne lichamelijke zintuigen - in spraak en handelingen.*
- VII. *De Zon der natuurlijke wereld is louter vuur, en door deze zon is de natuurlijke wereld ontstaan en blijft zij voortbestaan.*
- VIII. *Daaruit volgt, dat alles wat uit deze zon voortkomt in zichzelf beschouwd, levenloos is.*
- IX. *Het geestelijke omkleedt zich met wat natuurlijk is, zooals een mensch zich met een gewaad omkleedt.*
- X. *Het zoo bekleedde geestelijke in den mensch maakt, dat hij redelijk en zedelijk, dat is, als een geestelijk-natuurlijk mensch leven kan.*
- XI. *De opname van die Invloeiing is zoodanig als de staat van liefde en wijsheid in den mensch zelf.*

---

2 Noot A.

- XII. *Het verstand des menschen kan in het licht worden verheven, dat wil zeggen, in de wijsheid, waarin de engelen des hemels zijn, al naar gelang van den graad zijner verstandelijke ontwikkeling, en zijn wil kan ook worden verheven in de warmte, dat is in de liefde, al naar gelang van de daden zijns levens; maar de liefde van zijn wil wordt slechts in zoo verre verheven als een mensch wil en doet wat de wijsheid van het verstand hem leert.*
- XIII. *Bij de dieren is het geheel anders.*
- XIV. *Er zijn drie Graden in de geestelijke wereld, en drie Graden in de natuurlijke wereld, volgens welke alle Invloeiing plaats heeft.*
- XV. *In den eersten graad zijn Doeleinden, in den tweeden Oorzaken, en in den derden Gevolgen.*
- XVI. *Uit het voorgaande wordt het duidelijk wat de aard van de Geestelijke Invloeiing is, vanaf haar oorsprong tot haar werking.*

Elk der bovengenoemde stellingen zal nu tot het onderwerp eener korte verklaring gemaakt worden.

1. Er zijn twee Werelden; eene Geestelijke Wereld, waarin geesten en engelen zijn, en eene Natuurlijke Wereld, waarin menschen zijn.

3. Dat er eene geestelijke wereld is, waarin geesten en engelen zijn, onderscheiden van de natuurlijke wereld, waarin de menschen zijn, was tot heden zelfs in het Christendom geheel en al onbekend. De oorzaak hiervan is, dat er nooit een engel is nedergedaald en het mondeling heeft geleerd, noch is er ooit iemand naar die wereld opgestegen en heeft gezien, dat het zoo is. Opdat nu, de mensch, ten gevolge van onbekendheid met die wereld, en een daaruit voortkomend wijfelend geloof over hemel en hel niet zou vervallen tot zulk een graad van verdwazing, waarin hij een atheïstisch Naturalist wordt, daarom heeft het den HEER behaagd om het gezicht van mijnen geest te openen en het te doen opgaan naar den hemel en ook te doen nederdalen in de hel, en mij den aard van beiden te doen zien. Daardoor is mij duidelijk geworden, dat er twee Werelden zijn, van elkander onderscheiden, in de eene zijn alle dingen geestelijk en om die reden wordt zij de Geestelijke Wereld genoemd; in de andere zijn alle dingen natuurlijk, en wordt zij daarom de Natuurlijke Wereld genoemd; en dat geesten en engelen in hun eigen afzonderlijke wereld leven en menschen in de hunne; verder, dat ieder mensch door den dood uit zijne wereld in de andere overgaat en daarin eeuwig voortleeft.

Het is allereerst noodig kennis te hebben van deze beide werelden voor dat de INVLOEING (Influx), die hier behandeld wordt, vanaf haar oorsprong kan worden verklaard; want de geestelijke wereld vloeit in de natuurlijke wereld, en is daar werkzaam in elk van haar onderdeelen, in menschen, zoowel als dieren, en brengt ook in boomen en planten de groeikracht voort.

II. De geestelijke wereld is ontstaan en bestaat voort uit haar eigen Zon; en de natuurlijke wereld uit de hare.

4. Er is een eigen Zon voor de geestelijke wereld, en een andere voor de natuurlijke wereld. De reden hiervoor is, dat die twee werelden volmaakt onderscheiden zijn, en behalve dat: eene wereld als zoodanig ontleent haar oorsprong uit eene Zon. Eene wereld, waarin ieder ding geestelijk is, kan met geen mogelijkheid haar ontstaan verkrijgen uit eene Zon, waarvan alles, dat er uit voortkomt, natuurlijk is; want indien dit het geval ware, zoude er een Natuurlijke Influx bestaan, welke tegen de orde is.

Dat de wereld uit de Zon ontstaan is, en niet omgekeerd, de Zon uit de wereld, wordt duidelijk uit de werking in verband met haar oorzaak, want de wereld zoowel in haar geheel als in hare deelen bestaat door middel van de zon; en uit het voortbestaan wordt het ontstaan verklaard, vandaar de welbekende stelling: — Bestaan is een voortdurend ontstaan. Hieruit is duidelijk, dat, indien de zon werd weggenomen, haar wereld in een chaos zou vervallen en die weder tot niets.

Dat er in de geestelijke wereld eene andere zon is dan in de natuurlijke wereld, kan ik naar waarheid getuigen, omdat ik die zon gezien heb. Haar voorkomen is vurig, zooals dat van onze zon, van ongeveer gelijke grootte, en op een afstand van de engelen verwijderd, zooals onze zon van menschen verwijderd is. Evenwel gaat zij niet op en ook niet onder, maar staat onbewegelijk op eene gemiddelde hoogte tusschen het zenith en den horizon. Daardoor is er voor de engelen een voortdurend licht en eene lente zonder einde.

De mensch, die zich op zijne rede verlaat en niets weet van de zon der geestelijke wereld, dwaalt gemakkelijk in zijne voorstelling over de schepping van het heelal. Wanneer hij diep nadenkt over die schepping, kan hij niet anders zien, dan dat zij uit de natuur voorkomt, en daar de Zon de oorsprong van de natuur is, dat de schepping is ontstaan door de Zon als schepper. Daarenboven kan niemand een begrip vormen van Geestelijke Influx, tenzij hij ook haar werkelijken oorsprong kent. Want alle Influx komt uit eene Zon. Geestelijke Influx uit eene geestelijke Zon, en natuurlijke Influx uit eene natuurlijke Zon. Het inwendige gezicht van den mensch, dat het gezicht van zijn geest is, ontvangt de Influx van de geestelijke zon; maar het uitwendig gezicht, dat tot zijn lichaam behoort, ontvangt de Influx uit de natuurlijke zon; en wanneer deze twee manieren van zien werkzaam zijn, worden zij onderling te zamen verbonden op dezelfde wijze als de ziel met het lichaam verbonden is.

Uit het voorgaande wordt het duidelijk, tot welke verblinding, duisterheid en dwaasheid, diegenen vervallen kunnen, die niets weten van eene geestelijke wereld en de zon die daar is: tot *verblinding*, omdat de geest, die zich verlaat op het gezicht van het oog alleen in de uitoefening zijner rede, gelijk wordt aan eene vleermuis, die des nachts heen en weer fladdert en ook tegen opgehangen linnen aanvliegt: tot *duisterheid*, omdat het gezicht van den geest, wanneer het gezicht van het oog er van binnen af invloeit, van alle geestelijk licht beroofd is, en gelijk wordt aan dat van een nachtuil: tot *dwaasheid*, omdat de mensch alhoewel hij denkt, zijne gedachten over geestelijke dingen uit natuurlijke dingen afleidt, en niet in omgekeerde orde, en daardoor denkt in een staat van domheid, dwaasheid en onzinnigheid.

III. De Zon der Geestelijke Wereld is zuivere Liefde uit Jehovah God, die in het midden daarvan is. -

5. Wat geestelijk is, kan uit niets anders voortkomen, dan uit Liefde, en de Liefde uit geen andere bron dan uit Jehovah God, die de Liefde Zelve is. Daarom is de Zon der geestelijke wereld, waaruit alle geestelijke dingen voortstroomen als uit hun bron, zuivere Liefde, voortvloeiende uit Jehovah God. Die Zon zelve is niet God, maar zij is uit God. Zij is de sfeer die het dichtst bij Hem is, Hem omgevende, en uit Hem voortkomend. Door middel van die Zon, uitgaande van Jehovah God, werd het heelal geschapen. Met het woord heelal wordt hier bedoeld, alle werelden in hun geheel, wier aantal zoo groot is, als de sterren aan onzen hemel.

Schepping werd bewerkt door middel van die Zon, welke zuivere Liefde is, dus door Jehovah God, omdat Liefde het Wezen zelf des Levens is, en Wijsheid is de eigenlijke bestaansvorm van dat Leven, uit de Liefde voortkomende; en omdat alle dingen zijn geschapen uit de Liefde door middel van de Wijsheid. Dit is het, wat bedoeld wordt in het Evangelie van Johannes met de volgende woorden: — *Het Woord was bij God en God was het Woord. Alle dingen zijn door Hetzelve gemaakt en zonder Hetzelve is geen ding gemaakt, dat gemaakt is . . . en de Wereld is door Hetzelve gemaakt* (1: 1, 3, 10) Het Woord hier genoemd, is de Goddelijke Waarheid; dus ook de Goddelijke Wijsheid; om dezelfde reden wordt ook in vers 9 het Woord genoemd het Licht, hetwelk een iegelijk mensch verlicht op dezelfde wijze als Goddelijke Wijsheid verlicht door middel van Goddelijke Waarheid.

Diegenen, welke het ontstaan der werelden van eenigen anderen oorsprong afleiden dan van Goddelijke Liefde, werkende door middel van Goddelijke Wijsheid, zijn de slachtoffers van dwalingen, op dezelfde wijze als zij, die spoken voor menschen aanzien, fantasiebeelden voor lichten, en de dingen der gedachten voor werkelijke dingen. Want in waarheid is het geschapen heelal een samenhangend Werk, dat uit Goddelijke Liefde door middel van Goddelijke Wijsheid is gevormd. Dit zoudt gij ook zien, zoo gij in staat waart zijn universeelen band van samenhang in geregelde orde van het eerste tot het laatste te volgen.

Evenals God één is, is ook de Geestelijke Zon één, want uitbreiding in ruimte kan niet worden toegeschreven aan geestelijke dingen, die uit die Zon zijn voortgekomen; en het Wezen en Bestaan zonder ruimte, zijn overal in de ruimte, zonder evenwel de hoedanigheid van ruimte te bezitten. Zoo is ook de Goddelijke Liefde in de eerste beginselen van het Heelal tot al de uiteinden

daarvan. Het Goddelijke Wezen vervult alle dingen en onderhoudt daardoor alle dingen in den staat, waarin zij werden geschapen. Het verstand ziet dit van verre, maar kan het van dichtbij zien, naarmate het erkent, wat de Liefde in zichzelf is; waarin haar verbintenis met de Wijsheid bestaat, opdat doeleinden worden waargenomen; waarin hare invloeiing in de Wijsheid bestaat, opdat oorzaken zich vertoonen; op welke wijze zij door de Wijsheid werkt, opdat uitwerkselen worden voortgebracht.

IV. Uit die Zon gaan Warmte en Licht voort en de Warmte, die van haar uitgaat, is in haar wezen Liefde, en het Licht, dat uit haar schijnt, is in zijn wezen Wijsheid.

6. Het is wel bekend, dat in het Woord en vandaar in de gewone spreekwijze van predikanten, de Goddelijke Liefde door vuur wordt uitgedrukt, bijvoorbeeld: dat het hemelsche vuur de harten moge vervullen, en heilige begeerten moge doen ontbranden voor de aanbedding van God! De grond hiervoor is, dat vuur met de liefde in overeenstemming is, en vandaar de beteekenis van liefde heeft. Vandaar is het, dat Jehovah God voor Mozes werd gezien als vuur in een braambosch, en op dezelfde wijze voor het gezicht der kinderen Israëls op den Berg Sinai; dat het gebod gegeven werd, om op het altaar altijd vuur brandende te houden, en dat de lampen van de kandelaars in den den Tabernakel iederen avond moesten worden aangestoken; en dit alles omdat vuur liefde beteekent. Dat warmte uit dat geestelijk vuur ontstaat, ziet men duidelijk door de uitwerking der liefde, dat een mensch zich warm maakt, in vuur geraakt en ontvlamt, naarmate de liefde in hem versterkt wordt tot ijver of tot gloeienden toorn. De warmte van het bloed of de levenswarmte van den mensch, en van dieren in het algemeen, komt uit geen andere bron dan uit de liefde die hun leven uitmaakt; het Helsche vuur is niets anders dan eene liefde, die aan hemelsche liefde tegenovergesteld is. Men kan nu zien vanwaar het komt, dat de Goddelijke Liefde zich aan de engelen voordoet als een zon in hunne wereld, met een vurig aanzien, evenals onze zon, zooals hierboven werd gezegd, en dat de engelen een gevoel van warmte waarnemen, naar de mate dat zij liefde van Jehovah God door middel van die zon opnemen. Hieruit volgt, dat het licht in die wereld, in zijn wezen de wijsheid is, liefde en wijsheid zijn onafscheidelijk, juist zooals wezen en bestaan (Esse en Existère) van elkander onafscheidelijk zijn: want de liefde bestaat door middel van de wijsheid en naarmate van de wijsheid; dit komt overeen met hetgeen in onze wereld plaats heeft waar warmte in den tijd der lente zich met het licht vereenigt, en de oorzaak is, dat knoppen en ten slotte vruchten te voorschijn komen. Iedereen weet daarenboven, dat geestelijke warmte liefde is, en dat geestelijk licht wijsheid is, want de mensch wordt warm, naar gelang van den graad, waarin hij lief heeft, en zijn verstand is in licht naar de mate dat hij wijs is.

Dat geestelijk Licht heb ik zeer dikwijls gezien; het overtreft natuurlijk licht boven mate in schitterende helderheid en ook in glans; want men zou het kunnen beschrijven als schitterende witheid zelf en wezentlijke glans in

zich zelve. Het ziet er uit als schitterende en blinkende sneeuw, van zulk een aanzien als het gewaad van den HEER er uit zag bij Zijne Verheerlijking (Mark IX: 3, Luk IX: 29) Aangezien Licht Wijsheid is, daarom noemt de HEER Zich het licht, dat een iegelijk mensch verlicht. (Joh. I: 9) en op eene andere plaats staat geschreven, dat Hij het Licht zelf is (Joh III: 19, VIII: 12, XII: 35, 36, 46), dat wil zeggen, dat Hij de Goddelijke Waarheid zelf is, dat is het Woord, daarom de Wijsheid zelf. Men gelooft wel, dat het natuurlijke licht of het licht der rede uit het licht van onze wereld voortkomt, maar het komt voort uit het licht der zon, die in de geestelijke wereld is; want het gezicht des geestes vloeit in het gezicht van het oog. Zoo is het ook met geestelijk en natuurlijk licht, maar niet omgekeerd, indien het omgekeerd ware, zou er natuurlijke Invloeiing wezen en geen geestelijke Invloeiing.

v. Die Warmte, evenals dat Licht, vloeien in den mensch; de Warmte in zijn wil en brengt daar het goede der liefde voort; en het Licht in zijn verstand, waardoor het ware der Wijsheid voortgebracht wordt.

7. Het is wel bekend, dat in het algemeen alle dingen in betrekking staan tot het Goede en het Ware, en dat er geen enkel wezen bestaat, waarin niet iets is, dat op die twee betrekking heeft. Vandaar zijn er in den mensch twee opnemingsorganen (Receptacula) des levens — het eene, dat het receptakel is van het goede, en de Wil genoemd wordt — en het andere, dat het receptakel is van het ware, en het Verstand genoemd wordt; en omdat het goede tot de liefde behoort, en het ware tot de wijsheid, is de wil het receptakel van de liefde, en het verstand het receptakel van de wijsheid. Dat het goede tot de liefde behoort is omdat een mensch wil, wat hij liefheeft, en wanneer hij die wil uitvoert in daden, noemt hij dat goed; en dat het ware tot de wijsheid behoort, is omdat alle wijsheid uit waarheden voortkomt, en zelfs het goede, dat een wijs mensch denkt is waar, en die waarheid wordt iets goeds, wanneer hij het wil en het doet.

Hij, die tusschen deze twee receptakels van het leven niet nauwkeurig onderscheid maakt, namelijk tusschen wil en verstand, en voor zich zelven geen helder begrip over hen maakt, zal tevergeefs trachten om een juiste kennis over Geestelijke Invloeiing te verkrijgen. Want er is een Influx in den wil en een Influx in het verstand. In den wil des menschen is er een Invloeiing van het goede der liefde en in zijn verstand is er een Invloeiing van het ware der wijsheid. Beide gaan uit Jehovah God, zij komen onmiddellijk uit hem voort door middel van de Zon in wier midden Hij is, en middellijk door den engelenhemel. Deze twee receptakels, de wil en het verstand, zijn van elkander evenzeer onderscheiden als warmte en licht, want de wil ontvangt de warmte des hemels, die in haar wezen liefde is; en het verstand ontvangt het licht des hemels, dat in zijn wezen wijsheid is, zooals hierboven is gezegd. Er is een influx uit den menschelijken geest in de spraak, en een influx in de daden. De influx in de spraak gescheidt uit den wil, door middel van het verstand, maar de influx in de daden heeft plaats uit het verstand door middel van den wil. Zij die alleen bekend zijn met den influx die in het verstand vloeit, en niet tegelijk met die, welke in den wil overgaat, en die daaruit redeneeren en besluiten, doen als menschen met één oog, die de dingen alleen van een kant zien en niet tegelijk aan de andere zijde; en als gebrekkige menschen, die op eene lastige en moeilijke wijze met één hand

alleen arbeiden. Zij zijn ook als menschen, die op één voet loopen en met behulp van een kruk voortdenken.

Uit de voorgaande korte beschouwingen is het voldoende duidelijk geworden, dat de geestelijke warmte in den wil des menschen vloeit en daar het goede der liefde voortbrengt; en dat het geestelijk licht in zijn verstand vloeit en daar het ware der wijsheid voortbrengt.

VI. Deze beide, warmte en licht, of liefde en wijsheid, vloeien saamverbonden uit God in de ziel des menschen, en door de ziel heen in zijn gemoed – in deszelfs genegenheden en gedachten en uit deze in zijne lichamelijke zintuigen – in spraak en handelingen.

8. Tot hiertoe werd de geestelijke influx van de ziel in het lichaam door mannen van ontwikkeld talent geleerd, maar nog niet een influx in de ziel zelf en door middel van de ziel in het lichaam, ofschoon het wel bekend is, dat al het goede der liefde en al het ware des geloofs uit God in den mensch vloeien en dat zij niet voor het geringste deel hun oorsprong aan den mensch zelf ontleenen. Daarenboven vloeien die dingen, welke uit God voortvloeien, allereerst in de menschelijke ziel en door de ziel heen in het verstandelijk gemoed en door dit laatste in die dingen, die het menschelijk lichaam uitmaken.

Indien iemand zou trachten het onderwerp van den geestelijken influx op eenige andere wijze te onderzoeken, hij zou gelijken op iemand, die de wel van een bron verstoppt en toch blijft zoeken naar een aanhoudenden stroom van water; of op iemand, die den oorsprong van een boom aan zijn wortel toeschrijft en niet aan zijn zaad; of ten laatste aan iemand, die de uitgangen (determinaties) van een eerste beginsel tot hunnen oorsprong tracht terug te voeren, onafhankelijk van dat beginsel zelf. De ziel is inderdaad niet leven in zich zelve, maar zij is een opnemingsorgaan (receptakel) van leven, voortkomend uit God, Die het leven in Zichzelven is; alle influx behoort tot het leven, en is daarom uit God. Dit is de beteekenis van de volgende woorden: - *Jehovah God blies in de neusgaten van den mensch de ziel der levens, alzoo werd de mensch tot een levende ziel* (Gen. II: 7). De ziel der levens in de neusgaten blazen, beteekent begiftigen met het vermogen om het Goede en het Ware op te merken: en de Heer zegt ook van Zichzelven: - *Want gelyk de Vader het Leven heeft in zichzelven, alzoo heeft Hy ook den Zoon gegeven het leven te hebben in ZichZelven* (Joh. v: 26). Het leven te hebben in Zichzelven is God te wezen; en het leven der ziel is het leven dat uit God invloeit.

Daar nu alle influx tot het leven behoort en dit leven door middel van zijn opnemingsorganen werkt, en het binnenste of allereerste dezer opnemingsorganen in den mensch zijne ziel is, zoo volgt daaruit, dat men om een juist begrip van influx te hebben, moet beginnen met God en niet van uit een tusschen liggend standpunt; anders zou de leer over de influx gelijk een wagen zonder wielen of gelijk een schip zonder zeilen zijn. Daar nu dit het geval is, werd er in hetgeen vooraf ging gesproken over de zon van de geestelijke wereld, in het midden waarvan Jehovah God is (No. 5), en over de

influx der liefde en der wijsheid en bijgevolg over het leven daaruit (No. 6, 7). Het Leven vloeit langs den weg der ziel uit God in den mensch, dan door de ziel in zijn gemoed, dat is in zijne genegenheden en in zijne gedachten, en uit deze in de zintuigen des lichaams, in de spraak en handelingen, De reden hiervan is, dat deze dingen in die volgorde tot het leven behooren. Het gemoed is inderdaad ondergeschikt aan de ziel, en het lichaam op zijn beurt aan het gemoed. Het gemoed heeft evenwel twee levens het eene van den wil, het andere van het verstand. Het leven van zijn wil is het goede der liefde, en de daaruit voortkomende toestanden worden genegenheden genoemd. Het leven van het verstand is het ware der wijsheid, en de toestanden, die daaruit voortkomen heeten gedachten. Door middel van die genegenheden en gedachten leeft het gemoed. Terwijl het leven van het lichaam bestaat in de gewaarwording, in de spraak en in de handelingen.

Dat deze dingen uit de ziel komen en langs den weg van het gemoed verder gaan, volgt uit de orde, waarin zij zijn; en in deze volgorde vertoonen zij zich duidelijk voor de oogen van een wijs man zonder diep onderzoek.

De menschelijke ziel ontvangt, aangezien zij eene geestelijke substantie van hoogere orde is, de influx onmiddellijk van God: terwijl het menschelijk gemoed of de menschelijke geest, ³⁾ als zijnde een geestelijke substantie van lagere orde, den influx van God middellijk door de geestelijke wereld opneemt, en het lichaam dat uit natuurlijke zelfstandigheden bestaat, die materie genoemd worden, ontvangt den influx van God, door bemiddeling van de natuurlijke wereld. Dat het Goede der liefde en het Ware der wijsheid tezamen vereenigd, dat wil zeggen, tot één verbonden, in de ziel des menschen uit God voortvloeien, maar in hun voortgang door den mensch worden gescheiden, en slechts worden samengevoegd in den geest van hen, die toelaten dat God hen leidt, zal in het volgende worden aangetoond.

---

3 Noot C of D.

VII. De Zon der natuurlijke wereld is louter vuur; en door deze Zon is de natuurlijke wereld ontstaan en blijft zij voortbestaan.

9. Dat de natuur en hare wereld, waarmede bedoeld worden de atmospheres en de aardbollen, planeten genoemd, waaronder begrepen is de aardbol waarop wij wonen, tezamen met alles en ieder ding, dat van jaar tot jaar haar oppervlak in schoonheid kleedt, dat dit alles, zeg ik, alleen bestaat uit de zon, die haar middelpunt vormt, en welke door de stralen van haar licht en den behoorlijk ken graad van hare warmte in alle plaatsen tegenwoordig is, kan iedereen met zekerheid weten, door waarneming der zinnen en uit hetgeen geschreven staat over de wijze, waarop zij werd bevolkt.

Daar nu het aanhoudende voortbestaan van het aardbollen sijsteeem door de zon bewerkt wordt, kan het verstand ook met zekerheid besluiten, dat zij ook aan dienelfden oorsprong haar ontstaan te danken heeft, want voortdurend bestaan, wil zeggen, aanhoudend zoo ontstaan als het eerst ontstond. Uit dit alles volgt, dat de natuurlijke wereld door middel dezer zon door Jehovah God in de tweede plaats geschapen werd.

Tot dusverre werd aangetoond, dat er geestelijke en natuurlijke dingen zijn, geheel en al van elkander onderscheiden, en dat de oorsprong en het onderhoud van geestelijke dingen voortkomt uit eene Zon die zuivere Liefde is, in het midden waarvan Jehovah God, de Schepper en Onderhouder van het heelal is, maar dat de oorsprong en het onderhoud van natuurlijke dingen voortkomt uit eene Zon van zuiver vuur; en dat de laatste Zon haar oorsprong heeft uit de voorgaande, en beide uit God, volgt daaruit van zelf, zooals het latere volgt uit hetgeen vooraf gaat, en wat voorafgaat uit de Eerste Oorzaak van alles. Dat de Zon der natuur en van hare werelden zuiver vuur is, wordt door al hare uitwerkingen bewezen, zooals b. v. de concentratie van hare stralen, door middel van een optisch instrument in een brandpunt, vanwaar een hevig brandend vuur uitgaat en ook eene vlam. De aard van de zonnearmte gelijkt op de hitte van een elementair vuur. De graad dier warmte is afhankelijk van de richting, waarin zij valt, waardoor de verschillen van klimaat ontstaan, en ook de vier Jaargetijden, behalve vele andere uitwerkingen: waardoor het verstand door middel van de lichamelijke zintuigen de waarheid kan bevestigen, dat de Zon der natuurlijke wereld louter vuur is, en ook dat het vuur in zijn eigenlijke zuiverheid is.

Zij, die niets weten over den oorsprong van geestelijke dingen uit hun eigen Zon, maar alleen bekend zijn met den oorsprong van natuurlijke dingen uit de Zon die hun eigen kunnen moeilijk anders dan geestelijke en natuurlijke

dingen met elkander verwarren, en door de dwaling der zinnen en de daaruit voortkomende dwaling der rede, tot het besluit komen, dat geestelijke dingen niets anders zijn dan reine natuurlijke dingen, en dat door de werkzaamheid van deze laatste, opgewekt door warmte en licht, de wijsheid en de liefde voortkomen. Aangezien zulke menschen met hunne oogen niets anders zien, door hunne neusgaten niet anders gewaarworden, en in hun borst niets anders inademen dan de natuur, schrijven zij alle dingen aan de natuur toe, zelfs datgene wat tot het verstand behoort, en zuigen zij zoodoende het naturalisme in, evenals een spons water opneemt, en mag men hen vergelijken met voerlieden, die hun span van vier paarden niet vooraan den wagen spannen, maar daar achter. Het is anders met hen die onderscheid maken tusschen geestelijke en natuurlijke dingen, en de laatste van de eerste afleiden. Zulke personen bemerken ook de invloeiing van de ziel in het lichaam. Zij bemerken, dat deze invloeiing geestelijk is en dat de natuurlijke dingen, die tot het lichaam behooren, de ziel dienen als voertuig en als hulpmiddel, opdat zij haar werking in de natuurlijke wereld kunne volvoeren. Zoudt gij geneigd zijn om anders te besluiten, dan moogt gij vergeleken worden met eene krab, die in haar beweging van haar staart gebruik maakt en haar oogen naar achteren richt als zij voortgaat, — het gezicht van Uw verstand mag dan vergeleken worden met het gezicht van de oogen in het achterhoofd van Argus, terwijl zijn oogen van voren in slaap zijn. Menschen van deze soort gelooven zich zelve ook een Argus te zijn als zij redeneeren, want zij zeggen: — “Wie kan niet zien, dat het heelal zijn oorsprong in de Natuur heeft, en wat is daarom God anders, dan iets wat die natuur inwendig vervult?” en andere dergelijke irrationeele beweringen, waarover zij meer roemen dan wijze menschen over dingen, die verstandig zijn.

VIII. Daaruit volgt, dat alles wat uit deze zon voortkomt in zichzelf beschouwd, levenloos is.

10. Welk mensch ziet niet met zijn verstand, wanneer dat een weinig wordt verheven boven de zinnelijke dingen, die tot zijn lichaam behooren, dat liefde in zich zelve beschouwd, levend is, en dat de aanwezigheid van haar vuur het leven is en dat omgekeerd elementair vuur in zich zelf beschouwd, betrekkelijk dood is, dat dientengevolge de zon van de geestelijke wereld, als zijnde zuivere liefde, levend is, en dat de zon der natuurlijke wereld, als zijnde zuiver vuur, levenloos is; dat hetzelfde geldt voor alle dingen, die respectievelijk uit deze twee zonnen voortkomen en uit haar ontstaan?

Er zijn twee dingen, die alle uitwerkselen in het heelal veroorzaken, namelijk HET LEVEN en DE NATUUR, en zij brengen die voort volgens de orde, wanneer het Leven door het inwendige heen de natuur in werking brengt. Het is anders, wanneer de natuur door het inwendige het leven tot werken aanzet. Deze laatste wijze van werken heeft plaats in den geest van hen, die de natuur, welke op zich zelve dood is, boven en in het leven verheffen en in overeenstemming daarmede zich geheel en al aan het genot der zinnen en de begeerten des vleesch es overgeven, de geestelijke dingen der ziel en de waarachtige rationeele dingen des geestes als niet achten; dit zijn de menschen, die door het omkeeren van de orde DOODEN genoemd worden. Zoodanig zijn alle atheïstische natuurvereerders op aarde en alle satanische geesten in de hel, — zij worden ook in Het Woord dooden genoemd, zooals in de woorden van David: — *Zij hebben zich gekoppeld aan Baäl-Peor, en zij hebben de offeranden der DOODEN gegeten* (Ps. CVI: 28) *De vijand vervolgt mijne ziel . . . Hij doet mij nederzitten in duisternis, als de DOODEN der wereld* (Ps. CXLIII: 3) *Om het zuchten der gevangenen te hooren, en open te maken voor de KINDEREN DES DOODS* (Ps. CII: 21) zoo ook in de Openbaringen (III: 1, 2) *Ik weet uwe werken, dat gij den naam hebt, dat gij leeft en gij zijt DOOD. Zijt wakende en versterkt het overige dat STERVEN zoude.* Deze worden dood genoemd omdat geestelijke dood de verdoemenis is, en verdoemenis is het lot van hen die gelooven, dat het Leven uit de Natuur voortkomt, en zoodoende het licht der natuur houden voor het licht van het leven, waardoor zij ieder denkbeeld over God, den hemel en het eeuwig Leven bedekken, versmoren en uitwisschen. Dientengevolge zijn zulke menschen als nachtuilen, die licht zien in de duisternis en duisternis in het licht, of met andere woorden, zij zien het valsche voor waar en het booze voor goed aan; en omdat de genoegens van het booze voor hen de genoegens van hun hart zijn, zijn zij niet ongelijk aan

die vogels en beesten, welke op doode lichamen azen als op heerlijke spijzen, en voor wier reuk de stank van grafkuilen is als de geur van balsem. Deze menschen zien ook geen anderen influx dan eene physische of natuurlijke; indien zij niettemin toch het bestaan eener geestelijke influx erkennen, dan is dat niet omdat zij er eenig denkbeeld van hebben, maar om het woord van hunnen leermeester.

IX. Het Geestelijke omkleedt zich met wat Natuurlijk is, zooals een mensch zich met een gewaad omkleedt.

II. Het is welbekend, dat er in iedere werking een actief en een passief beginsel is, en ook dat er van het actieve alleen niets tot stand komt, evenmin als uit iets, dat alleen passief is. Dit is ook het geval met het geestelijke en het natuurlijke. Het geestelijke is het actieve, omdat het eene levende kracht is, en het natuurlijke is het passieve, aangezien het eene levenloze kracht is. Hieruit volgt, dat alles wat vanaf het begin in ons zonnestelsel is ontstaan en later ieder oogenblik dat ontstaan voortzette, werd tot stand gebracht uit het geestelijke door middel van het natuurlijke en dit niet alleen onder de voorwerpen van het dierenrijk, maar ook onder die van het plantenrijk. Een andere wet gelijk aan deze is ook bekend, namelijk, dat er in ieder effect dat wordt voortgebracht iets oorspronkelijks en iets werktuigelijks is, en dat wanneer iets plaats heeft, deze twee zich als één voordoen, ofschoon zij onderscheidelijk twee zijn. Daarom bestaat er cinder de leerstellingen der wijsheid ook deze: dat de oorspronkelijke oorzaak en de instrumentale oorzaak tezamen ééne oorzaak maken, — zoo is het ook met het geestelijke en het natuurlijke. Dat in het voortbrengen van een effect deze twee zich als één voordoen, ligt in het feit, dat het geestelijke binnen in het natuurlijke is, evenals de vezels bevat zijn in de spieren, en het bloed in de aderen, of zooals de gedachte in de spraak is, en de genegenheid in den toon, en dat daarom ook het geestelijke zich door middel van het natuurlijke voordoet; men ziet hier, hoewel nog als door een sluier, dat het geestelijke zich bekleedt met wat natuurlijk is, zooals een mensch zich met een gewaad bekleedt. Het organisch lichaam, waarmede de ziel zich bekleedt, is hier vergeleken met een gewaad, omdat dit lichaam de ziel bedekt, en ook omdat de ziel zich daarvan ontdoet, en het van zich afwerpt als een nuttelooze omhulling, wanneer zij bij den dood uit de natuurlijke wereld naar haar eigen geestelijke wereld emigreert. Het lichaam veroudert ook evenals een gewaad, maar de ziel niet, als zijnde eene geestelijke substantie, die niets gemeen heeft met wisselingen, zooals in de natuur voorvallen, veranderingen, die ordelijk verlopen van een begin tot haar einde, en eene complete periode doorloopen.

Zij, die het lichaam niet beschouwen als eene bekleeding der ziel of als een omhulsel, dat op zich zelf levenloos is, en alleenlijk toegerust is voor de opname van levende krachten, die langs den weg der ziel van God invloeien, kunnen niet anders dan tot het dwaalbegrip komen, dat de ziel door zichzelf leeft, en het lichaam door zichzelf leeft en dat er tusschen het leven van de ziel

en dat van het lichaam eene VOORAF-VASTGESTELDE HARMONIE bestaat; of ook dat het leven van de ziel in het leven van het lichaam vloeit, of het leven van het lichaam in het leven der ziel, en zoo denken zij zich eene INFLUX, hetzij GEESTELIJK, hetzij NATUURLIJK. Toch is het eene waarheid, waarvan al het geschapene getuigt, dat het latere, niet uit zichzelf ageert maar uit iets, dat vooraf gaat, waaruit het zijn oorsprong heeft, dat bijgevolg ook dit vroegere niet uit zichzelf ageert maar uit iets, dat nog weer vroeger is, en dat er derhalve niets ageert dan uit een Eerste, die uit Zichzelven werkt, dus uit God. Daarenboven is er slecht een enkel en alleenig Leven, en dit leven kan niet worden geschapen. Het is evenwel in den hoogsten graad bekwaam om in te vloeien in vormen die organisch, geschikt zijn om het op te nemen, en alles in het geschapen heelal in het algemeen en in het bijzonder zijn vormen van dezen aard.

Velen gelooven dat de ziel leven is, en gelooven daarom dat de mensch, omdat hij uit zijne ziel leeft, uit zijn eigen leven leeft, en zoo uit zich zelf, bijgevolg niet door eene invloeiing van leven uit God; maar zulke menschen kunnen uit hunne dwalingen niet anders dan eene soort Gordiaanschen knoop samenwickelen, waarin ieder oordeel van hun geest verward raakt en waaruit louter onzin in geestelijke dingen het gevolg is; of een doolhof bouwen, waaruit de geest door geen enkelen draad van redeneering den weg kan terug vinden en er uit komen. Zulke personen dalen in werkelijkheid als het ware in onderaardsche grotten neder, waar zij in eeuwige duisternis leven; want uit de genoemde dwalingen ontspringen ontelbare dwalingen, waaronder sommige, die afschuwelijk zijn; zoo als b. v. dat God ZichZelven uitgegoten en medegedeeld heeft aan den mensch en dat bijgevolg ieder mensch een soort van Godheid is, die uit zichzelf leeft, en dat daarom de mensch uit zichzelf doet wat goed is, en wijsheid heeft, dat hij evenzoo geloof en naastenliefde in zichzelve bezit en die daarom aan zichzelf ontleent en niet uit God; behalve vele andere monsterachtige dwalingen, zooals gevonden worden in de hel onder hen, die gedurende hun verblijf in deze wereld geloofden, dat de natuur leeft, of door haar eigen werkzame krachten het leven voorbrengt; wanneer dezulken hun blik naar den hemel richten, zien zij het licht daarvan als louter duisternis.

Op zekeren tijd hoorde ik een stem uit den hemel, zeggende, dat als er in den mensch één vonkje leven ware, dat van hem zelf was en niet uit God kwam, zoo zoude er geen hemel bestaan, noch iets van hetgeen dat daarin is; bijgevolg zoude er geen Kerk op de aardbollen wezen en daardoor ook geen eeuwig leven. Vele andere bijzonderheden over dit onderwerp vindt men in

de GEDENKWAARDIGHEDEN die in de verhandeling “DE AMORE CONJUGIALI
No. 132—136 zijn opgenomen. ⁴⁾

---

4 Noot D.

x. Het zoo bekleede Geestelijke in den mensch maakt, dat hij redelijk en zedelijk, dat is als een geestelijk natuurlijk mensch leven kan.

12. Dit volgt als besluit uit de hierboven aangetoonde grondstelling dat de ziel zich omkleedt met een lichaam, evenals de mensch zich met een gewaad bekleedt; want de ziel vloeit in het menschelijk gemoed en daaruit in het lichaam en brengt met zich het leven, dat zij zonder onderbreking van den HEER ontvangt, en het zoo middellijk in het lichaam overbrengt, waar zij door eene vereeniging van den innigsten aard oorzaak is, dat het lichaam schijnt te leven.

Hieruit en uit duizend andere bewijzen aan de ondervinding ontleend, is het duidelijk dat het geestelijke, vereenigd met het natuurlijke, als eene levende kracht met een doode kracht, oorzaak is, dat de mensch als een redelijk wezen spreekt en een zedelijk leven voert. Wel is waar schijnt het alsof de tong en de lippen door een zeker leven uit zichzelf spreken, en alsof de armen en handen op gelijksoortige wijze zich bewegen; maar het is de gedachte, die op zichzelf geestelijk is, welke spreekt en de wil eveneens geestelijk, die werkelijk handelt, en dit doet de een en de ander door zijn eigen bijzondere organen welke, op zich zelf stoffelijk zijn, daar ze aan de natuurlijke wereld ontleend zijn. Dat dit het geval is wordt helder als daglicht, als men het volgende bedenkt. Verwijder gedachte uit de spraak, wordt dan niet de mond op eens stom? Verwijder de wil uit de handeling, wordt dan niet op eens alle beweging uit de handen weggenomen?.

De vereeniging van het geestelijke met het natuurlijke en als gevolg, de schijn van leven in de stoffelijke dingen, mag men vergelijken bij edelen wijn, opgezogen in een reine spons, met het zoete sap in eene druif, met heerlijk sap in een vrucht, en ook bij de aromatische geur in de kaneel. De vezels, welke al die stoffen vasthouden, zijn stoffelijk en hebben op zichzelf niet den minsten smaak of geur dan door het sap, dat daarin en daartusschen wordt vastgehouden. Daarom blijven er niets dan doode vezels over als het sap er tusschen uit geperst is; hetzelfde is het geval met de organen van het lichaam, indien het leven er uitgenomen wordt.

Dat de mensch een verstandelijk wezen is door de vereeniging van het geestelijke met het natuurlijke, is duidelijk uit het analytisch karakter zijner gedachten; en dat hij een zedelijk wezen is, uit de eerlijkheid van zijne daden en de behoorlijke vormen zijner gebaren. Deze hoedanigheden bezit hij door het vermogen waarmede hij begaafd is om den influx op te nemen, die van den HEER uitgaat, door den engelenhemel heen, welke het eigenlijke

verblijf van de wijsheid en de liefde is en daardoor van het verstand en de zedelijkheid, Uit dit alles kan men een inzicht krijgen in de waarheid, dat het geestelijke en het natuurlijke in den mensch vereenigd, hem tot een geestelijk-natuurlijken mensch maken. Deze toestand van den mensch blijft ook na den dood op gelijksoortige, doch niet op gelijke wijze bestaan, omdat zijn ziel dan bekleed is met een substantieel lichaam, zooals het stoffelijk lichaam dat zij in deze wereld had. Vele meenen, dat de inzichten en en gedachten van het gemoed, omdat zij geestelijk zijn, daarin naakt en onbedekt invloeien, zonder omhulling en niet door middel van georganiseerde vormen; zoo droomen zij, die nooit het inwendige van het hoofd gezien hebben, waar de waarnemingen en gedachten in haar allereerste begin zijn, en die b. v. niet bedenken, dat daarin de twee hersenen zijn, in elkander geweven en door elkander gestrengelde substanties, de aschkleurige en mergachtige; en dat daarin klieren, holten en tusschenschotten zijn, alles omgeven door het zachte en het harde hersenvlies en dat naarmate de staat van dit alles goed of slecht is, de mensch gezond of dwazelijk denkt en wil; en dat hij dus verstandig en zedelijk is, naarmate van de organische formatie van zijn gemoed. Want in waarheid, over het redelijk gezicht van den mensch, dat is over zijn verstand, zonder de georganiseerde vormen voor de opname van geestelijk licht, zoude men evenzoo weinig iets kunnen zeggen, als over het natuurlijk gezicht zonder de oogen, en zoo in andere gevallen.

XI. De opname van die Invloeiing is zoodanig als de staat van Liefde en Wijsheid in den mensch zelf.

13. Het is hierboven aangetoond, dat een mensch niet zelf leven is, maar een orgaan dat leven uit God opneemt; dat liefde met wijsheid tezamen vereenigd leven is: en dat God de Liefde zelf en de Wijsheid zelf is, en dus het Leven zelf. Hieruit volgt, dat in zooverre als een mensch wijsheid liefheeft, of wat het zelfde is, in zooverre als wijsheid in den schoot der liefde bij hem te vinden is, in zooverre is hij een beeld van God, in andere woorden, een opnemingsorgaan (receptakel) van leven uit God; en dat omgekeerd, voor zooverre hij in de tegenovergestelde liefde en daardoor in dwaasheid verkeert, in zooverre ontvangt hij leven niet uit God, maar uit de hel, en dit leven wordt dood genoemd.

De liefde zelf en de wijsheid zelf zijn niet Leven. Zij vormen evenwel het eigenlijke wezen (esse) van het leven, en de vreugde (jucunda) der liefde en de bekoring (amoena) der wijsheid, welke de gevoelens daarvan vormen, maken het leven uit; want door middel van deze treedt het wezen des levens te voorschijn. De influx van leven uit God brengt deze vreugde en bekoring met zich mede, evenals de influx van licht en warmte in de lente overeenstemmende gevoelens in het gemoed van den mensch brengt, en ook in vogels en dieren van ieder soort, ja zelfs in de voortbrengselen van het plantenrijk, die dan uitspruiten en vrucht geven. Want de vreugden der liefde en de bekoringsen der wijsheid openen en verruimen de gevoelens van het natuurlijk gemoed en maken die geschikt voor de opname, evenals blijdschap en opgeruimdheid de gelaatstrekken verruimen en ze in staat stellen om de influx van vreugde uit de ziel op te nemen.

De mensch, welke door liefde voor de wijsheid wordt aangedaan, is als het ware een Hof in Eden, waarin twee boomen staan: de Boom des Levens en de boom der Kennis van Goed en Kwaad. De Boom des levens is de opname van liefde en wijsheid uit God, en de boom der kennis van goed en kwaad is de opname van liefde en wijsheid van den mensch zelf. In het laatste geval is de mensch waanzinnig, ofschoon hij denkt wijs te zijn als God. In het eerste geval is de mensch waarlijk wijs, hij gelooft dan, dat niemand wijs is dan God alleen, en dat de mensch alleen wijs is in zooverre als hij dat gelooft; en meer nog, als hij in zichzelf voelt, dat hij zulks wil. Over dit onderwerp vindt men echter verdere bijzonderheden in de GEDENKWAARDIGHEDEN onder

Nos. 132—136 in de verhandeling DE AMORE CONJUGIALI. ⁵⁾ Ik zal hieraan eene verborgenheid toevoegen, waardoor het bovenstaande uit den hemel bevestigd wordt. Alle engelen in den hemel wenden hun voorhoofd naar den HEER als eene Zon en alle geesten in de hel keeren Hem hun achterhoofd toe. ⁶⁾ De laatste ontvangen den influx in de genegenheden van hunnen wil, die in zichzelf booze begeerten zijn, en het verstand er toe leiden om ze te begunstigen. De eerste ontvangen een influx in de genegenheden van hun verstand, dat de wil drijft om daarheen te neigen. Vandaar zijn de engelen des hemels in een staat van wijsheid en de geesten der hel in een staat van dwaasheid.

Het menschelijk verstand heeft zijn zetel in de groote hersenen, dat gedeelte der hersenen, dat onder het voorhoofd ligt, en de wil in de kleine hersenen, die in het achterhoofd liggen. Wie weet niet, dat een mensch die tengevolge van valsche beginselen in een ongezonden staat des geestes is, aan de lusten en begeerten van zijn boozen staat toegeeft, en zich daarin versterkt op gronden die zijn verstand hem aangeeft? Wie weet ook niet, dat een wijs mensch door het licht der waarheid het ware karakter van de lusten en begeerten zijns wils inziet en ze beteugelt? De wijze mensch doet dit, omdat hij zijn aangezicht naar God keert; met andere woorden, omdat hij in God gelooft en niet in zichzelf. De onzinnige mensch daarentegen, handelt zooals boven omschreven, omdat hij zijn gezicht van God afwendt, dat wil zeggen, omdat hij in zichzelf gelooft en niet in God; in zichzelf gelooven wil zeggen: gelooven dat men liefheeft en wijs is uit zichzelf en niet uit God, en dat wordt bedoeld met het eten van den boom der kennis des goeds en des kwaads; in God gelooven is te gelooven dat men lief heeft en wijs is door God en niet uit zichzelf, en dit is te eten van den boom des levens. (Openb. II: 7).

Door het voorgaande kan men nu een inzicht krijgen — hoewel nog onduidelijk, vergelijkender wijze, als bij het licht der maan des nachts — van de waarheid, dat de opname van den Influx van het leven, dat van God uitgaat, geschiedt in overeenstemming met den staat van liefde en wijsheid waarin de mensch verkeert. Deze influx kan nog verder worden toegelicht met behulp van den influx van licht en warmte in de voortbrenselen van het plantenrijk, die bloeien en vrucht dragen naar de wijze van samenstelling van de vezels, waaruit ze bestaan, en dus naar den aard van hunne opname, of ook door het invloeiën der lichtstralen in edele steenen, welke uit die stralen

---

5 Noot D.

6 Noot E.

kleuren vormen naar gelang van de bijzondere positie hunner samenstellende deelen, dus weer naar den aard van hunne opname. En ten laatste kan eene toelichting worden ontleend aan het verschijnsel der lichtbreking in optische instrumenten en in regendruppels, die voor het gezicht een regenboog vormen, naar gelang van het invallen en breken van het licht, dus ook naar de mate, waarin dat licht wordt opgenomen. Met de menschelijke geesten is het evenzoo gesteld ten opzichte van het geestelijk licht, dat van den HEER als van eene Zon uitgaat, en hun onverpoosd toevloeit, evenwel verschillend wordt opgenomen.

XII. Het verstand des menschen kan in het licht worden verheven, dat wil zeggen, in de wijsheid, waarin de engelen des hemels zijn, al naar gelang van den graad zijner verstandelijke ontwikkeling, en zijn wil kan ook worden verheven in de warmte, dat is in de liefde, al naar gelang van de daden zijns levens; maar de liefde van zijn wil wordt slechts in zoo verre verheven als een mensch wil en doet wat de wijsheid van het verstand hem leert.

14. Onder het menschelijk gemoed worden zijne twee vermogens verstaan, welke verstand en wil genoemd worden. Het verstand is het receptakel van het licht des hemels, dat in zijn wezen wijsheid is, en de wil is het receptakel van de warmte des hemels, die in haar wezen liefde is, zooals hierboven werd aangetoond. Deze twee, de wijsheid en de liefde, komen van den HEER als uit eene Zon en vloeien in den hemel in zijn geheel en in alle onderdeelen; vandaar hebben de engelen hunne wijsheid en liefde; en zij vloeien ook in de wereld in zijn geheel en in alle onderdeelen, waardoor de menschen wijsheid en liefde hebben. Deze twee dingen vloeien uit den HEER in eenen vereenigden vorm voort, en komen ook zoo vereenigd in de zielen van engelen en menschen. Zij worden evenwel niet zoo vereenigd door hun gemoed opgenomen, want allereerst wordt daar het licht ontvangen, dat het verstand vormt, en dan langzamerhand de liefde die den wil vormt. Dit wordt door de Voorzienigheid zoo geregeld, omdat ieder mensch opnieuw moet worden geboren, dat wil zeggen, hij moet geheel worden vervormd, en dit geschiedt door middel van het verstand, want hij moet zich van zijn kindsheid aan kundigheden over goedheid en waarheid toeëigenen, die hem leeren zullen wel te leven, dat is, op de rechte wijze te willen en te doen, zoodoende wordt de wil gevormd door het verstand. Daartoe bezit de mensch het vermogen om zijn verstand te verheffen tot bijna in het licht, waarin de engelen des hemels zijn, om te kunnen zien wat hij behoort te willen en daarna te doen, om in deze wereld voor den tijd gelukkig te wezen en na zijn dood zalig tot in eeuwigheid. Hij komt tot een staat van geluk en zaligheid, indien hij voor zichzelf wijsheid verwerft, en zijn wil houdt onder gehoorzaamheid aan hare voorschriften; maar hij zal geen geluk hebben en rampzalig worden, indien hij zijn verstand toelaat door zijnen wil te worden beheerscht. De grond hiervan ligt daarin, dat de wil des menschen van de geboorte af tot boosheden geneigd is, zelfs tot geweldige boosheden; vandaar zou de mensch zich in afschuwelijk kwaad storten, wanneer het verstand dien wil niet beteugelde; zelf zou hij dan, door zijn ingeboren wilde natuur, uit zelfzucht berooven en ombrengen, aldegenen

die hem niet gunstig gezind waren, en niet wilden toegeven. Daarenboven zou de mensch geen mensch zijn, maar een dier, indien zijn verstand niet afzonderlijk van den wil kon worden verbeterd, en daarna door het verstand de wil; want zonder deze scheiding en zonder het opheffen van het verstand boven den wil, zou hij niet kunnen denken en uit het denken spreken, maar alleen door geluiden zijne gevoelens kunnen uitdrukken. Ook zou hij dan niet in staat zijn uit zijne rede te handelen, maar alleen uit instinct, nog minder zou hij in staat zijn om de dingen te kennen, die God betreffen, en door middel van dezen, God zelf te kennen, en aldus met Hem verbonden te worden en eeuwig te leven. De mensch denkt en wil inderdaad als uit zichzelf, en dit "als uit zichzelf" is het wederkeerige beginsel dier verbinding; want er kan geen verbinding bestaan zonder wederkeerigheid, evenals er geen verbinding kan wezen tusschen een actief en passief zonder reactie. God alleen is actief en de mensch laat op zich werken en reageert volgens alle verschijnselen als uit zichzelf, ofschoon inwendig door God. Uit een recht begrip dezer beschouwingen kan men zien, wat de liefde van 's menschen wil is, indien dezelve door het verstand wordt opgeheven, en wat hij is wanneer niet zoo verheven; bijgevolg wat de natuur van den mensch is. Maar dit laatste, — wat de natuur van den mensch is, bij wien de liefde van zijn wil niet is opgeheven door het verstand, zal door vergelijking worden toegelicht. Hij is als een arend, die hoog in de lucht vliegt, maar zoodra hij omlaag het voedsel ontwaart, dat zijne begeerte opwekt, zooals kippen, jonge zwanen, of zelfs lammeren, in een oogenblik naar beneden schiet en ze verslindt; hij is ook als een echtbreker, die in een kelder beneden eene slechte vrouw verbergt, en bij afwisseling naar boven gaat in de hooge kamers van het huis en met hen die daar zijn, zich met wijsheid onderhoudt over de kuischheid, en daarna zich uit dat gezelschap terug trekt, om beneden aan zijne lusten met de slechte vrouw toe te geven; hij is ook gelijk een dief op een toren, die daar voorgeeft den dienst van een wachter te vervullen, maar zoodra hij een voorwerp voor plundering bemerkt, haastig naar beneden komt om het te bemachtigen; ook kan hij worden vergeleken met een zwerm moerasvliegen, die boven het hoofd van een loopend paard zwermen maar die, zoodra het paard stil staat, naar beneden vallen en zich in de moeras dompelen; zoodanig is de mensch wiens wil of liefde door middel van het verstand niet is verheven, want hij houdt zich dan laag bij den grond op, verzonken in het onreine der natuur en de lusten der zinnen. Het is geheel anders met hen, die de verlokkingen van de lusten hunns wils bedwingen door de wijsheid van hun verstand; bij hen vereenigt zich vervolgens het verstand

in een echtverbintenis met den wil en daardoor de wijsheid met de liefde, die dan daarboven te zamen wonen in zalig geluk (delitiis).

XIII. Bij de dieren is het geheel anders.

15. Zij die alleen oordeelen naar den schijn, die de zintuigen waarnemen, komen tot het besluit, dat dieren, evenals menschen, wil en verstand bezitten, en dat daarom het onderscheid tusschen beide alleen hierin bestaat, dat de mensch kan spreken en daardoor de dingen, die hij denkt en begeert kan aangeven, terwijl de dieren dit alleen door geluiden kunnen doen. Dieren hebben evenwel geen wil en verstand, maar alleen iets dat daarop gelijk is, wat door de geleerden een analogisch talent genoemd wordt. Indien de mensch een mensch is, is dat omdat zijn verstand boven de begeerten van zijn wil kan worden verheven en daardoor die begeerten kan leeren kennen, ze zien, en ook beteugelen; maar een dier is een dier, omdat zijn begeerten het drijven om te doen wat het doet. Een mensch is dus een mensch tengevolge hiervan, dat zijn wil onderworpen is aan zijn verstand, maar een dier is een dier, omdat zijn verstand onderworpen is aan zijn wil. Hieruit volgt, dat het verstand van den mensch levend is, en daardoor in waarheid een verstand is, omdat er het licht uit den hemel invloeit, dat hij opneemt en als zijn eigen licht beschouwt en volgens dat licht analytisch denkt, op de meest verschillende manier, volkomen zóó, alsof hij uit zichzelf dacht, en dat de wil des menschen, omdat dezelve de invloeiende liefde uit den hemel opneemt, en daardoor handelt, als uit zichzelf, levend is en daarom in waarheid een wil is; maar bij de dieren is dit omgekeerd. Daarom worden diegenen, welke onder den invloed van de lusten van hunnen wil denken, met dieren vergeleken, en in de geestelijke wereld zien zij er op een afstand ook als dieren uit; zij doen ook als dieren, alleen met dit onderscheid, dat zij in staat zijn om anders te handelen als zij dat willen. Zij daarentegen, die de lusten van hun wil door middel van het verstand bedwingen en daardoor redelijk en wijs handelen, zien er in de geestelijke wereld als menschen uit, en zijn engelen des hemels. In een woord, bij de dieren zijn wil en verstand altijd vereenigd, en omdat de wil in zichzelf blind is, daar zij de warmte opneemt en niet het licht, maakt die wil het verstand ook blind. Vandaar dat een dier zijn eigen handelingen niet kent en niet verstaat, en toch handelt het dier, maar door een influx uit de geestelijke wereld; en dat is handelen bij instinct. Men verbeeldt zich wel, dat een dier door het verstand denkt hoe te doen, maar dat is niet zoo; het wordt tot zijne handelingen aangedreven uitsluitend door de natuurlijke liefde, die het van zijne schepping af bezit, en met behulp van zijne lichamelijke zintuigen. De reden waarom een mensch denkt en spreekt, ligt alleen daarin, dat zijn verstand kan worden afgescheiden van zijn wil en tot zelfs in het licht

des hemels opgeheven, want het verstand denkt en de gedachten spreken. De reden waarom dieren overeenkomstig de in hunne natuur gelegde wetten van orde handelen, en sommige dieren op een zedelijke en verstandige manier in onderscheiding van vele menschen, komt omdat hun verstand blindelings gehoorzaamt aan de begeerte van hun wil en daardoor kunnen zij die begeerten niet ontaarden door slechte redeneering, zooals menschen doen. Het moet worden opgemerkt, dat het gebruik van de woorden wil en verstand met betrekking tot dieren hierboven, een zekere gelijkenis daarmede en een vermogen analoog daarmede bedoelt; zij dragen den naam van die vermogens naar aanleiding van hun gelijkenis daarmede. Het leven van een dier kan worden vergeleken bij een slaapwandelaar, die door zijn wil loopt en handelt, terwijl het verstand in slaap is, en ook met een blinden man, die door de straten loopt, geleid door een hond, en ook met een idioot, die uit gewoonte en de oefening daardoor verkregen zijn werk regelmatig doet. Dat leven mag ook worden vergeleken met iemand zonder geheugen en daardoor van verstand ontbloot, die toch geleerd heeft zich te kleeden, het voedsel te gebruiken dat hem smaakt, de andere sexe te beminnen, van huis tot huis langs de straat te gaan en dingen te doen, die de zinnen bekoren en het vleesch begeert, door wier aansporingen en genoegens hij wordt gedreven, ofschoon hij niet denkt en daarom niet spreken kan. Uit deze beschouwingen blijkt, hoezeer diegenen dwalen, welke gelooven, dat dieren met rede begaafd zijn, en van menschen alleen moeten worden onderscheiden door hun uitwendige gestalte, door hun onvermogen om de redelijke dingen, die innerlijk hunne gedachten vervullen, door spraak uit te drukken; door welke dwaling velen zelfs tot het besluit komen, dat indien de mensch na den dood voortleeft, dieren hetzelfde doen, en omgekeerd, dat indien dieren na hun dood niet voortleven, de mensch ook niet blijft leven; behalve nog andere droomerijen, die voortkomen uit onwetendheid omtrent den wil en het verstand en omtrent de Graden, door middel waarvan het gemoed des menschen als bij trappen van opklimming, opstijgt naar den hemel.

XIV. Er zijn drie Graden in de geestelijke wereld, en drie Graden in de natuurlijke wereld, volgens welke alle Invloeiing plaats heeft.

16. Door onderzoek van oorzaken uit hun gevolgen, vindt men dat er twee soorten van Graden zijn; volgens de eene bestaan vroegere en latere dingen, en volgens de andere grootere en kleinere dingen. De graden, waardoor vroegere en latere dingen worden onderscheiden, moeten GRADEN VAN HOOGTE of DISCRETE GRADEN, AFGEZONDERDE GRADEN genoemd worden, en de graden waardoor grootere en kleinere dingen onderscheiden worden, moeten GRADEN VAN BREEDTE Of ook VOORTGAANDE GRADEN, AANHOUDENDE GRADEN genoemd worden. Hoogtegraden of discrete graden zijn als de voortbrenging en samenstelling van het eene door het andere. Zij verhouden zich b.v. als de vorming en samenstelling van eene zenuw uit haar vezelen en van eene zenuwvezel uit zenuwdraden, of als de samenstelling van een stuk hout, steen of metaal uit zijne deelen en van ieder deel uit zijne kleinste deelen. De breedtegraden of aanhoudende graden zijn als de vermeerdering of de vermindering in denzelfden hoogtegraad van breedte, lengte, hoogte of diepte; gelijk grootere of kleinere hoeveelheden water, lucht of ether en gelijk grootere en kleinere hoeveelheden hout, steen of metaal. Alle dingen in het algemeen en in het bijzonder in beide werelden, zoowel in de geestelijke als in de natuurlijke, zijn vanaf de schepping in deze twee soorten van graden; het geheele dierenrijk in deze wereld is in die graden, zoowel in het algemeen als in het bijzonder; zoo is ook het geheele plantenrijk en het geheele rijk der delfstoffen, en zoo is het geheele atmosferisch uitspansel vanaf de zon tot de aarde toe. Daarom zijn ook de drie atmosferen, volgens discrete graden van elkander onderscheiden, zoowel in de geestelijke als in de natuurlijke wereld, omdat iedere wereld haar zon heeft, maar de atmosferen der geestelijke wereld zijn krachtens haar oorsprong substantieel en de atmosferen der natuurlijke wereld zijn tengevolge van haar oorsprong materieel; en aangezien de drie atmosferen van haren oorsprong volgens die graden afdalen en als het ware de behouders zijn en de dragers voor het overbrengen van het licht en van de warmte, zoo volgt daaruit, dat er drie graden van licht en warmte zijn; en aangezien licht in de geestelijke wereld in zijn wezen wijsheid is, en warmte aldaar in haar wezen liefde is, zooals hierboven in het artikel daarover werd aangetoond, zoo volgt daaruit weer, dat er drie graden van wijsheid en drie graden van liefde bestaan en bijgevolg drie graden des levens, want de wijsheid, de liefde en het leven worden gegradueerd door datgene wat ze doorloopen. Vandaar is het, dat er drie engelenhemelen zijn, een Hoogste die

de derde hemel genoemd wordt, bewoond door engelen van den hoogsten graad, een middenhemel, die ook de tweede genoemd wordt en bewoond door engelen van den middengraad, en een laatste, die ook de eerste hemel genoemd wordt, bewoond door engelen van den laagsten graad. Die hemelen worden ook onderscheiden naar de graden van wijsheid en liefde; de engelen van den laatsten hemel zijn in de liefde om waarheden en goede dingen te weten, degenen, die in den middenhemel wonen, zijn in de liefde om ze te verstaan, en die in den hoogsten hemel zijn, in de liefde om wijs te zijn, dat is om die waarheden en die goede dingen na te leven, welke zij weten en verstaan. Daar de engelenhemel in drie graden onderscheiden is, zoo is ook het menscheijk gemoed in drie graden verdeeld, omdat het gemoed des menschen een beeld is van den hemel, dat wil zeggen, dat het een hemel is in het klein. Daardoor is de mensch bekwaam om een engel te worden van een dezer drie hemelen, en zulks naar de mate zijner opname van wijsheid en liefde uit den HEER; een engel van den laagsten hemel, indien hij alleen opneemt de liefde om het ware en het goede te weten; een engel van den middenhemel als hij de liefde opneemt om die te verstaan; en een engel van den hoogsten hemel indien hij de liefde ontvangt om wijs te zijn, d. i. om er ook naar te leven. Dat het menscheijk gemoed in drie graden (regiones) is verdeeld, overeenkomstig de drie hemelen, kan men zien in de GEDENKWAARDIGHEID die is opgenomen in het werk DE AMORE CONJUGIALI No. 270. 7) Hierdoor is het duidelijk, dat alle geestelijke influx naar den mensch en in den mensch, van den HEER volgens deze drie graden afdaalt en dat dezelve door den mensch opgenomen wordt naarmate van den graad van wijsheid en liefde, waarin hij verkeert. De kennis van deze graden is heden ten dage van het grootste nut, want velen zijn en blijven als een gevolg van hunne onkunde daarover in den laagsten graad, waarin de zintuigen van hun lichaam zijn en worden tengevolge van hunne onwetendheid, die verstandelijke duisternis is, onbekwaam om in geestelijk licht verheven te worden, dat boven die zinnen is; vandaar worden zij als van zelf eene prooi van naturalisme, zoodra zij Benig overleg en onderzoek aanvangen, omtrent de ziel en het gemoed van den mensch en over zijne verstandelijke vermogens, en veel meer zoo, indien zij hun' onderzoek voortzetten tot den hemel en het leven na den dood. Zij worden dan als menschen, die op de marktplaatsen staan met telescopen in hun hand om den hemel te bezien en ijdele voorspellingen doen; en ook als

---

7 Noot F.

menschen, die praten en redeneeren over alles wat ze zien en hooren, zonder daarbij eenige verstandige kennis te toonen.

Zulke menschen zijn als slachters, die zich verbeelden kundige anatomisten te zijn, omdat zij de weefselen van een os of schaap van buiten hebben gezien, maar niet van binnen. Het is evenwel eene waarheid, dat te denken door den influx van natuurlijk licht, dat niet verhelderd is door den influx van geestelijk licht, niets is dan droomen; en te spreken uit zulke gedachten, is niets anders dan het maken van ijdele beweringen, zooals waarzeggers doen. Verder bijzonderheden over de graden kan men zien in het werk *DE DIVINO AMORE ET DIVINA SAPIENTIA*, AMSTELODAMI. An: 1763, No. 173 — 281⁸⁾.

---

8 Noot G.

xv. In den eersten graad zijn Doeleinden, in den tweeden Oorzaken en in den derden Gevolgen.

17. Wie kan niet zien, dat het einddoel de oorzaak niet is, maar dat het de oorzaak voortbrengt? en dat de oorzaak niet is het gevolg, maar het gevolg veroorzaakt?, bijgevolg, dat er drie onderscheiden dingen zijn, die elkander in orde opvolgen?. Het einddoel bij den mensch is de liefde van zijn wil, want wat een mensch liefheeft, dat stelt hij voor en streeft er naar. De oorzaak is bij hem de overlegging van zijn verstand, want door haar zoekt het doel naar de middelen of instrumentale oorzaken; en de uitwerking is de activiteit van het lichaam uit het doel en de oorzaak, en in overeenstemming daarmede. Zoo zijn er dus in den mensch drie dingen, die in orde op elkander volgen, evenals de graden van hoogte op elkander volgen. Wanneer deze drie zich uitdrukken, dan is het doel inwendig in de oorzaak en het doel is door de oorzaak in de uitwerking. Deze drie bestaan dus te zamen in het gevolg. Om deze reden staat er in het WOORD geschreven, dat een iegelijk zal worden geoordeeld naar zijne werken, want het doel van den mensch of de liefde van zijn wil, en de oorzaak of de reden van zijn verstand, zijn te zamen vervat in de gevolgen, welke de werken van zijn lichaam zijn; in deze werken is dus de hoedanigheid van den geheelen mensch begrepen. Diegenen, welke deze waarheden niet weten, en de onderwerpen voor het verstand niet op deze wijze onderscheiden, moeten noodzakelijkerwijze de denkbeelden hunner ge dachten laten uitloopen op de Atomen van Epicurus of de Nomaden van Leibnitz of de enkelvoudige substanties van Wolf; en zoo sluiten zij hun verstand als met een grendel, zoodat zij zich geen rationeel begrip van geestelijken influx denken kunnen, daar zij zich zelfs geen vooruitgang van het geestelijke denken kunnen; want de schrijver zegt over zijne enkelvoudige substantie, dat het tot niets vervalt, indien het verdeeld wordt; zoo blijft dan het verstand in zijn eerste licht staan, dat alleen uit de lichamelijke zintuigen voortkomt, en doet het geen stap verder. Daardoor komt het, dat men niet beter weet, dan dat het geestelijke een fijne natuurlijke stof is, dat dieren een verstand hebben even als de mensch, en dat de ziel een ademtocht is, zooals die, welken de mensch bij het sterven uit zijn borst uitademt, met nog andere meeningen, die niet aan het licht maar aan de duisternis behooren. Aangezien alle dingen in de geestelijke wereld en alle dingen in de natuurlijke wereld volgens deze Graden voortschrijden, zooals hierboven werd gezegd, is het klaar, dat intelligentie (inzicht) eigenlijk bestaat in het kennen en onderscheiden dezer dingen en het zien van de orde, waarin zij zich voordoen.

Door deze graden wordt zelfs ieder mensch in zijne hoedanigheid gekend wanneer zijne liefde gekend wordt; want zooals hierboven werd opgemerkt: het doel dat uit zijn wil is; de oorzaken, die uit zijn verstand zijn; en de gevolgen die door zijn lichaam zijn, volgen uit zijne liefde, als een boom uit zijn zaad en als de vrucht uit den boom.

Er zijn drie verschillende soorten van liefde: de liefde voor den hemel, de liefde voor de wereld en de liefde voor zichzelf; de liefde voor den hemel is geestelijk, de liefde voor de wereld stoffelijk, en de liefde voor zichzelf lichamelijk. Wanneer de liefde geestelijk is, zijn alle dingen die daaruit volgen, als vormen van hun wezen, evenzoo geestelijk; evenzoo, wanneer de heerschende liefde, de liefde is voor de wereld of voor rijkdommen, dus voor materiele dingen zijn alle dingen, die daar uit voortkomen, als het afgeleide uit zijn beginsel, gelijkewijze materieel; en zoo nog eens, als de heerschende liefde, de liefde is voor zichzelf of voor verhevenheid boven anderen, en dus lichamelijk, dan zijn alle dingen die daaruit volgen evenzoo lichamelijk, omdat de mensch, die deze liefde koestert alleen zichzelf betracht, en zodoende de gedachten van zijn gemoed in zijn lichaam verzinkt. Vandaar dat diegene, welke, zooals hierboven werd gezegd, de heerschende liefde van iemand kent en tegelijkertijd bekend is met den voortgang van doeleinden naar oorzaken en van oorzaken naar gevolgen, welke drie dingen elkander in orde opvolgen, volgens de drie graden van hoogte, ook bekend is met de hoedanigheid van den geheelen mensch. Op die wijze kennen de engelen des hemels de hoedanigheid van een ieder, met wien zij in gesprek zijn, zij leeren zijne liefde kennen uit den klank zijner stem, zij zien er een afdruk van in zijn aangezicht en den vorm er van in de gebaren van zijn lichaam.

XVI. Uit het voorgaande wordt het duidelijk, wat de aard der Geestelijke Invloeiing is vanaf haar oorsprong tot haar werking.

18. Men heeft tot dusverre eene geestelijke invloeiing aangenomen van de ziel in het lichaam, maar niet van God in de ziel en vandaar uit in het lichaam. Dit geschiedde, omdat niemand eenige kennis had van de geestelijke wereld, noch van de Zon, die daar is, waaruit alle geestelijke dingen als uit hun bron voortkomen, en bijgevolg ook niets wist aangaande de invloeiing van het geestelijke in het natuurlijke. Aangezien het mij nu gegeven is om tegelijkertijd in de geestelijke wereld en in de natuurlijke wereld te zijn, en zoo beide werelden en beide zonnen waar te nemen, ben ik door mijn geweten verplicht die dingen mede te deelen. Want wat is het nut van kennis als een ander die ook niet heeft?. Wat is dat anders dan het verzamelen en opbergen van schatten in eene kist, en die slechts nu en dan te bekijken en over te tellen zonder eenig voornemen er een nuttig gebruik van te maken? Geestelijke gierigheid is niet anders dan dit. Opdat men evenwel volledig wete wat geestelijke invloeiing is, en de aard daarvan, is het noodig te weten wat het GEESTELIJKE naar zijn wezen is, en wat het NATUURLIJKE is, als ook wat de MENSCHELIJKE ZIEL is; Opdat nu deze kleine verhandeling door onbekendheid met die onderwerpen, niet onvolledig zoude zijn. zal het nuttig wezen, enkele GEDENKWAARDIGHEDEN te raadplegen, die in het werk DE AMORE CONJUGIALI zijn medegedeeld en wel over het GEESTELIJKE No. 326-329; over de MENSCHELIJKE ZIEL No. 315 en over de INVLOEIING VAN HET GEESTELIJKE IN HET NATUURLIJKE No. 380 en verder nog No. 415-422 ⁹).

19. Hieraan zal ik nog de volgende GEDENKWAARDIGHEID toevoegen. Nadat ik de vorige bladzijden geschreven had, bad ik den HEER, dat het mij mocht vergund wezen om te spreken met leerlingen van ARISTOTELES en tegelijkertijd met leerlingen van DESCARTES en met leerlingen van LEIBNITZ, opdat ik daardoor zou kunnen leeren de denkbeelden van hun gemoed over de gemeenschap tusschen de ziel en het lichaam. Nadat mijn gebed voleindigt was, vertoonden zich negen mannen, drie Aristotelianen, drie Cartesianen en drie Leibnitzianen, die zich om mij heen schaarden, de aanhangers van Aristoteles links, de aanhangers van Descartes rechts en de aanhangers van Leibnitz achter mij. Op eenigen afstand van mij en door tusschenruimte van elkander gescheiden, vertoonden zich drie personen met lauweren gekroond, die ik door eene invloeiende gewaarwording kende als de Leaders of Meesters

---

9 Noot B.

zelden. Achter Leibnitz stond iemand, die de slip van zijn gewaad vasthield, en die naar mij gezegd werd Wolf was. Toen die negen mannen elkander zagen, groetten zij eerst elkander op hoffelijke wijze en begonnen een gesprek. Spoedig kwam er echter van beneden een geest op, met eene fakkel in zijne rechterhand, die hij voor hunne aangezichten heen en weer zwaaide, waarop zij in vijandschap geraakten, drie tegen drie en elkander met verwoede gezichten aanstaarden; want zij werden beziel met den lust om te strijden en te twisten. De Aristotelianen, die ook scholastici waren, openden toen het gesprek, zeggende: “Wie ziet niet, dat dingen door de zintuigen in de ziel invloeiën, zooals een mensch door de deuren een kamer binnen treedt, en dat de ziel naar gelang van die invloeiing denkt?. Wanneer een minnaar eene schoone jonkvrouw of zijne bruid ziet, fonkelt dan niet zijn oog, dat de liefde voor haar in zijn ziel overbrengt?. Wanneer een gierigaard zakken met geld aanziet, beginnen dan niet al zijn zintuigen in verlangen daarnaar te branden en brengen zij dat vuur niet over in de ziel en ontvlamt dan niet daardoor in zijne ziel de begeerte om dezelve te bezitten?. Wanneer een hoogmoedig mensch zichzelf door een ander hoort prijzen, spits hij dan niet zijne ooren en brengen die den lof niet over naar zijne ziel?. Zijn de zintuigen van het lichaam niet gelijk een voorportaal, waardoor alleen toegang verkregen wordt naar de ziel?. Hoe kan iemand door deze en ontelbare andere beschouwingen van denzelfden aard tot een ander besluit komen, dan dat influx van de natuur uitgaat en dus natuurlijk is?”

Terwijl zij zoo spraken, hielden de volgelingen van Descartes hunne vingers aan het voorhoofd, en terwijl zij die wegtrokken, antwoordden zij als volgt: — “Ach! gij spreekt volgens den schijn; weet gij dan niet, dat de oogen uit zichzelf niet de jonkvrouw of de bruid beminnen, maar door de ziel? en dat evenzoo de zintuigen des lichaams niet uit zichzelf de zakken vol geld begeeren, maar door de ziel, en dat de ooren de loftuitingen van vleiers ook niet op eenige andere wijze opnemen? Is het niet de gewaarwording, die aandoening doet gevoelen, en gewaarwording bekoort immers aan de ziel en niet aan het lichaam?. Zegt eens, als gij kunt, wat anders dan de gedachten doet de tong en de lippen spreken? en waardoor werken de handen anders dan door den wil? en gedachten en wil behooren immers tot de ziel en niet tot het lichaam? Is er bijgevolg eene andere oorzaak, waardoor de oogen zien en de ooren hooren, en de andere zintuigen voelen, dan de ziel? Door deze beschouwingen en ontelbare andere van gelijken aard, moet iedereen, die zich dooi de wijsheid boven de zinnelijke waarneming van het lichaam verheft, tot het besluit komen, dat er geen influx plaats heeft van het lichaam in de ziel,

maar van de ziel in het lichaam, welke wij een influx bij gelegenheid en ook een geestelijke influx noemen.”

Toen begonnen de drie mannen, die achter de vorige stonden en volgelingen van Leibnitz waren, aldus te spreken: “Wij hebben de argumenten aan beide zijden gehoord, en met elkander vergeleken en hebben gevonden, dat in vele opzichten de laatste sterker zijn dan de eerste, en dat in vele andere opzichten de eerste sterker zijn dan de laatste, daarom zullen wij, als gijlieden het veroorlooft, den strijd vereffenen”.

Toen men daarop vroeg, hoe dat kon, hernamen zij: — “Er heeft geen influx plaats van de ziel in het lichaam, noch van het lichaam in de ziel, maar er bestaat eene eensgezinde en oogenblikkelijke werking van beide te zamen, welke onze beroemde Meester met den schoonen naam van “Vooraf-vastgestelde Harmonie” heeft aangeduid”.

Na deze woorden verscheen de geest met zijn fakkel opnieuw, maar hield die nu in zijne linkerhand en zwaaide die achter hunne hoofden, waardoor hunne denkbeelden alle werden verward en zij te zamen uitriepen: — “Noch onze ziel, noch ons lichaam weet welke partij te kiezen, laat ons daarom dit dispuut door het lot beslissen, en dan zullen wij ons houden aan het lot dat het eerst uitkomt”.

Zij namen toen drie kleine stukjes papier, en schreven op één daarvan NATUURLIJKE INFLUX, op een ander GEESTELIJKE INFLUX en op het derde VOORAF-VASTGESTELDE HARMONIE en legden ze alle drie in den bol van een hoed. Zij kozen daarop één uit hun midden om het lot te trekken; deze stak zijn hand in den hoed en trok daaruit het papier waarop GEESTELIJKE INFLUX geschreven was. Nadat zij dit hadden gezien en gelezen, zeiden zij allen, ofschoon sommigen met een heldere vloeiende stem, andere met een doffe en ingehouden stem: — “Laten wij ons hieraan houden, daar het het eerst getrokken werd”. Op dat oogenblik verscheen er een engel en stond bij hen, zeggende: — “Verbeeldt Uzelf niet, dat het papier ten gunste van Geestelijke Influx bij toeval getrokken werd, want dit geschiedde door de Voorzienigheid; omdat Uwe denkbeelden over dat onderwerp verward zijn, ziet Gij de waarheid daarvan niet in, maar de waarheid zelve heeft zich vertoond voor de hand van hem die het lot trok, opdat gij er Uwen bijval aan zoudt schenken”.

* * *

20. Eens vroeg mij iemand, hoe ik van een Filosoof, een Theoloog geworden was, waarop ik antwoordde: “Op dezelfde wijze als visscherlieden tot Leerlingen en Apostelen van den HEER werden, en ik ben ook van mijne prille jeugd af aan, een geestelijk visscher geweest”. Hierop vroeg hij: — “Wat is een geestelijk visscher?”. Ik antwoordde: — “In den geestelijken zin van het Woord, beteekent een visscher iemand, die natuurlijke waarheden navorscht en onderwijst, en daarna de geestelijke waarheden op rationeele manier”. In antwoord op eene verdere vraag, hoe dit kan worden aangetoond, zeide ik, dat zulks kon blijken uit de volgende plaatsen in het WOORD: — *En de wateren zullen uit de zee vergaan, en de rivier zal verziipen en verdrogen..... De VISSCHERS zullen treuren en allen, die den angel in de stroomen werpen zullen droevig zijn.* (Jes. XIX: 5, 8). Op eene andere plaats: *Aan de rivier, welker wateren gezond geworden waren .... zullen de VISSCHERS staan uit Engedi; ... . Zij zullen eene plaats zijn om netten uit te spreiden, haar VICSH zal naar zijnen aard wezen, als de VISCH van de groote zee, zeer menigvuldig* (Ezech. XLVII: 9, 10). En verder: *Ziet, Ik zal zenden tot vele VISSCHERS, spreekt de HEERE, die zullen de KINDEREN ISRAELS VISSCHEN* (Jer. XVI: 16).

Uit deze plaatsen wordt het duidelijk, waarom de HEER visscherlieden koos tot zijne leerlingen, en zeide: — *Volg mij na en Ik zal U VISSCHERS DER MENSCHEN maken* (Matth. IV: 18, 19) (Marc. I: 16, 17) en tot Petrus, nadat hij eene menigte van visschen gevangen had: “*Van nu aan zult gij MENSCHEN VANGEN*” (Luk. v: 9, 10). Daarna toonde ik aan uit APOCALIPSIS REVELATA¹⁰) den oorsprong van deze beteekenis van Visschers, n.l. omdat water de beteekenis heeft van waarheden der natuurlijke orde (no. 50 en 932), dat eene rivier eene gelijke beteekenis heeft (409, 932), een visch, zij die in natuurlijke waarheden verkeerden (405), en daarom visscherlieden, zij die natuurlijke waarheden navorschen en onderwijzen. Toen degene, die mij ondervroeg, dit hoorde, verhief hij zijne stem en zeide: — “Nu kan ik verstaan, waarom de HEER visscherlieden riep en uitkoos om zijne leerlingen te wezen, en daarom verwonder ik mij niet, dat Hij ook U geroepen en gekozen heeft, aangezien gij, zooals gij gezegd hebt, van uwe prille jeugd af aan een visscher in den geestelijken zin geweest zijt, d. i. een navorscher van natuurlijke waarheden, en dat gij nu een onderzoeker van geestelijke waarheden geworden zijt, omdat deze op gene gefundeerd zijn”. Hij voegde hieraan toe, doordien hij een mensch van rationeel verstand was, dat de HEER alleen weet, wie de geschikte persoon is, om de dingen Zijner Nieuwe Kerk te

---

10 Noot H.

begrijpen en te onderwijzen, en of dit iemand uit de voorgangers of uit hunne onderhoorigen moet wezen. “Daarenboven”, vervolgde hij, “welke Theoloog onder de Christenen, beoefent in de Hoogeschool niet eerst de wijsbegeerte, voordat hij tot Theoloog gewijd wordt?. Vanwaar zou hij anders zijn inzicht verwerven?”. Ten slotte zeide hij: “Aangezien gij een theoloog geworden zijt, verklaar wat Uwe Theologie is? Ik antwoordde: “De twee grondbeginselen daarvan zijn deze: DAT GOD EEN IS, EN DAT ER EEN VERBINTENIS BESTAAT TUSSEN LIEFDADIGHEID EN GELOOF”. Hierop hernam hij: “En wie is het, die dat ontken?”, waarop ik antwoordde: “De Theologie van den huidigen dag, wanneer men die inwendig onderzoekt”.

Aanhangsel

Noot A.

Hier bedoelt Swedenborg het werk, dat door hem in 1768 te Amsterdam werd uitgegeven en waarvan de Nederlandsche Titel zou mogen luiden: *Over de Echtelijke Liefde en haar kuische Genietingen: ook over onkuische Liefde en haar onzinnig vermaak*. Het spreekt eerst over het huwelijk, zooals het in den Hemel bestaat, en van daaruit in de geheele Schepping in afdalende graden, als een gevolg van de Liefde en de Wijsheid, of het Goede en het Ware welke in den Schepper eene volmaakte eenheid vormen, en in de Schepping elkander overal zoeken, waar de Goddelijke orde bestaat. Terwijl in de door den mensch verbroken en bedorven orde, in de Hel en van daaruit in den mensch en in alle graden der Schepping, die daardoor worden beïnvloed, het tegengestelde heerscht in den strijd tegen goedheid en waarheid en in het streven van Haat en Onzinnigheid, of het booze en het valsche zich overal met elkander zoeken te verbinden. Swedenborg toont aan, dat het geslacht het wezenlijke der ziel is en daarom niet kan worden vernietigd, dat daardoor een man als een man, eene vrouw als vrouw na den dood voortleeft, en omdat van de Schepping af Man en Vrouw voor elkander zijn bestemd, daarom zijn er ook huwelijken in den Hemel, waar het de vereeniging is van twee in één gemoed. In den man overheerscht het verstand, in de vrouw de wil, maar in het huwelijk der gemoederen is geene overheersching; de wil van de vrouw wordt ook de wil des mans, en het verstand des mans ook dat der vrouw, omdat ieder begeert te willen en te denken als de andere, vandaar hunne verbinding, zoodat twee echtgenooten niet twee Engelen maar één Engel genoemd worden en van verre ook als één mensch er uitzien. Zulk een echt huwelijk zegt Swedenborg bestaat op aarde tegenwoordig zeer zelden, maar met de voortgaande nederdaling van het Nieuwe Jeruzalem van God uit den hemel, en de wedergeboorte van het menschdom zullen ze weer veelvuldig gaan voorkomen. Echtgenooten ontmoeten elkander gewoonlijk na den dood in de wereld der geesten, maar wanneer inwendige gemoedsverschillen bestaan, verlaten zij elkander. Indien zij evenwel een goed leven hebben geleefd, worden geschikte echtgenooten voor hen gevonden. — In den strikten zin van het Goddelijk Woord worden in den Hemel geene huwelijken gesloten, ware Echtparen worden op aarde voor elkander geboren en door hun leven voor elkander gevormd.

Voor de bijzondere nummers, welke Swedenborg uit AMORE CONJUGIALI aanhaalt, raadplege men de volgende:

Noot B.

No. 326. Ik zag eens op een afstand schaduwrijke wandelwegen met rijen boomen beplant en verscheidene groepen van jongelieden, die met elkander over onderwerpen van wijsheid in gesprek waren. Dit was in de Geestelijke wereld en ik ging naar hen toe om mij bij hen te voegen. Toen ik naderbij kwam, bemerkte ik iemand, die door de overigen met bijzondere achting als hun overste werd bejegend, omdat hij hen in wijsheid overtrof. Toen deze mij zag zeide hij: “Wie zijt gij? Ik was verwonderd toen ik U op den weg zag naderen, dat gij het eene oogenblik in ’t gezicht waart en het andere oogenblik daaruit verdween; of dat ik U het eene oogenblik zag en u plotseling niet zag; voorzeker gij zijt niet in denzelfden staat als wij”. Hierop antwoordde ik, glimlachende: “ik ben noch een tooneelspeler, noch een *vertumnus*, maar ik ben afwisselend het eene oogenblik in uw licht en het andere in uwe schaduw; dus beiden een vreemdeling en een inwoner”. Hierop zag de hoofdleeraar mij aan en zeide: “Gij zegt vreemde en wonderlijke dingen, zeg mij wie gij zijt”. Ik zeide: “Ik ben in de wereld waarin gij geweest zijt en waaruit gij zijt vertrokken, die de natuurlijke wereld genoemd wordt, maar ik ben ook in de wereld waarin gij gekomen zijt, en waarin gij nu zijt, die de geestelijke wereld genoemd wordt. Vandaar ben ik in een natuurlijken staat en tegelijkertijd in een geestelijken staat; in een natuurlijken staat met de menschen op aarde, en in een geestelijken staat met u; en als ik in den natuurlijken staat ben, ziet gij mij niet, maar wel wanneer ik in den geestelijken staat ben; dat dit mijne toestand is werd zoo beschikt door den HEER. Gij weet, edele heer, dat een inwoner der natuurlijke wereld een inwoner der geestelijke wereld niet ziet, en ook wanneer ik mijn geest in mijn lichaam laat gaan ziet gij mij niet, maar als ik hem buiten mijn lichaam laat, ziet gij mij. Gij hebt in het Gymnasium geleerd, dat gij geesten zijt, en dat geesten ook geesten zien, omdat zij in den menschelijken vorm zijn; en gij weet, dat toen gij in de natuurlijke wereld waart, gij u zelf niet zaagt, noch uw geest in uw lichaam; en dit is het gevolg van het verschil tusschen hetgeen geestelijk en hetgeen natuurlijk is. Toen hij het verschil hoorde tusschen het geestelijke en het natuurlijke zeide hij: “Wat bedoelt gij met dat verschil? Is het niet gelijk het verschil tusschen hetgeen meer en minder zuiver is? Want wat is het geestelijke anders dan liet natuurlijke in een hooger staat van zuiverheid?”

Ik antwoordde: “Het verschil is anders; het is overeenkomstig het verschil tusschen het vroegere en het latere, welke geene vaste verhouding tot elkaar hebben; want het vroegere is in het latere zooals de oorzaak in het gevolg is;

en het latere is aan het vroegere ontleend, zooals het gevolg aan de oorzaak; vandaar dat het eene voor het andere niet zichtbaar is". Hierop antwoordde de hoofdleeraar: "ik heb over dit verschil gepeinsd en nagedacht, maar tot dusverre tevergeefs. Ik wenschte dat ik het begrijpen kon". Ik zeide: "Gij zult niet alleen het verschil tusschen hetgeen geestelijk en hetgeen natuurlijk is, begrijpen, maar het ook zien". Ik ging toen als volgt voort: "Gij zelf zijt met de u vergezellende geesten in een geestelijken staat maar in een natuurlijken staat met mij; want gij spreekt met de u vergezellende geesten in de geestelijke taal, welke elke geest en elke engel spreekt, maar met mij in mijn moedertaal; want elke geest en engel gebruikt, als hij met een mensch spreekt diens bijzondere taal: dus Fransch met een Franschman Engelsch met een Engelschman, Grieksch met een Griek, Arabisch met een Arabier en zoo voort. Opdat gij daarom moogt weten wat het verschil is tusschen geestelijk en natuurlijk met betrekking tot de talen, moet gij deze proef nemen: Keer terug naar uw gezelschap, en zeg daar iets; onthoudt dan de uitdrukkingen, en keer daarmede in uw geheugen terug, en uit dezelve tegen mij". Hij deed dat, en keerde naar mij terug met die uitdrukkingen op zijn lippen en sprak ze uit, en ze waren allen ongewoon en vreemd, zooals ze niet voorkomen in eenige taal van de natuurlijke wereld. Door deze proef dikwijls te herhalen, werd het zeer duidelijk, dat iedereen in de geestelijke wereld de geestelijke taal gebruikt, welke in niets gelijkt op eenige natuurlijke taal, en dat ieder mensch na zijn dood vanzelf deze taal gaat gebruiken. Tegelijkertijd ondervond hij dat de klank van de geestelijke taal zoo zeer verschilt van de klank eener natuurlijke taal, dat een geestelijke klank, hoe luid ook nooit door een natuurlijk mensch kan gehoord worden, noch een natuurlijk geluid door een geestelijk mensch. Daarna verzocht ik den hoofdleeraar en de omstanders naar hunne gezelschappen terug te keeren, en een of andere zin op een stuk papier te schrijven, en er dan mede terug te komen, en het te lezen. Zij deden dit, en kwamen terug met het papier in de hand, maar toen zij het lazen, konden zij er niets van verstaan, daar het geschrevene alleen bestond uit eenige letters van het alphabet met krommingen er over, die ieder voor zich de beteekenis hadden van een bijzonderen zin en bedoeling; omdat dus iedere letter van het alphabet beteekenis heeft, is het duidelijk waarom de HEER de Alpha en de Omega genoemd wordt. Na herhaalde verwijdering en het schrijven op dezelfde manier, en dan naar mij terug keerende, bevonden zij dat hun schrift ontelbare zaken omvatte en inhield, welke geen natuurlijke taal ooit zou kunnen uitdrukken; en het werd hun te verstaan gegeven, dat dit een gevolg was van de gedachten van een geestelijk mensch, welke voor een natuurlijk

mensch onbegrijpelijk en onuitsprekelijk zijn, en niet in eenige andere taal kunnen worden overgezet. Daar er eenigen waren, die niet begrijpen wilden, dat geestelijke gedachten natuurlijke gedachten zoo ver overtreffen, dat zij respectievelijk onuitsprekelijk zijn, zeide ik tot hen: “Neem de proef, keer terug naar uw geestelijk gezelschap, en denk aan een zeker onderwerp, onthoudt die gedachten, keer terug en spreek ze voor mij uit.” Zij deden dit; maar toen zij het onderwerp hunner gedachten wilden uitspreken, waren zij daartoe niet instaat, want zij vonden geen enkel natuurlijk begrip, dat aan een geestelijk begrip beantwoordde en dus geen woorden om het uit te drukken, want begrippen zijn de onderdeelen van de woorden der taal.

Deze proef herhaalden zij eenige malen, waardoor zij overtuigd werden, dat geestelijke begrippen boven natuurlijke staan, en voor een natuurlijk mensch niet uit te drukken zijn. onuitsprekelijk- en onbegrijpelijk en naar aanleiding van deze Suprauitnemendheid zeiden zij, dat geestelijke begrippen of gedachten in vergelijking met natuurlijke, begrippen van begrippen en gedachten van gedachten waren; en dat zij daarom de uitdrukking waren van de hoedanigheden van hoedanigheden, en van de genegenheden van genegenheden; daaruit volgt dat geestelijke gedachten de allereerste en oorspronkelijke dingen waren van natuurlijke gedachten; hierdoor was het ook duidelijk gemaakt dat geestelijke wijsheid, de wijsheid der wijsheid is; bij gevolg was zij onbegrijpelijk voor eenig wijs mensch in de natuurlijke wereld. Het werd hun toen medegedeeld uit den derden hemel, dat er een wijsheid is meer innerlijk en meer verheven, welke hemelsch genaamd wordt, en welke zich tot de geestelijke wijsheid verhoudt, evenals de geestelijke wijsheid tot de natuurlijke, en dat deze door een geregelde invloeiing in overeenstemming met de hemelen nederdaalt van de goddelijke wijsheid van den HEER, welke oneindig is.

327. Hierna zeide ik tot de omstanders: “Gij hebt uit deze drie proefondervindelijke bewijzen gezien wat het verschil is tusschen geestelijk en natuurlijk, en ook de reden, waarom de geestelijke mensch niet zichtbaar is voor den natuurlijken, ofschoon zij elkander vergezellen ten opzichte van hunne genegenheden en gedachten en vandaar in elkanders tegenwoordigheid zijn. Daardoor is het, dat toen ik naderde, gij, mijnheer, mij het eene oogenblik zaagt, en een ander oogenblik niet”. Hierna, werd een stem gehoord van den hoogsten hemel tot den hoofdleeraar zeggende: “Kom op herwaarts,” en hij ging; en toen hij terugkeerde zeide hij, dat de engelen, zoowel als hijzelf, van tevoren het verschil niet kenden tusschen geestelijk en natuurlijk, omdat er nooit tevoren een gelegenheid geweest was dit tezamen te vergelijken door

eenigen mensch die zich in beide werelden tegelijk bevond en zonder zulk een vergelijking en voorlichting konden deze verschillen niet vastgesteld worden.

328. Voor dat wij van elkander gingen, hadden wij nog een verder gesprek over dit onderwerp, waarin ik zeide: Deze verschillen vinden hun waren oorzaak hierin, dat gij, die in de geestelijke wereld woont, substantieele wezens zijt en niet materieele; en substantie is het begin van materie, want wat is materie anders dan eene samenvoeging van substanties. Gij zijt in beginselen en daardoor in enkelvoudigheden; maar wij zijn in de afleiding van beginselen (principlates) en daardoor in samengesteldheden; gij zijt in bijzonderheden, maar wij zijn in algemeenheden; en daar algemeenheden niet in bijzonderheden kunnen ingaan, zoo min kunnen natuurlijke dingen, welke materieel zijn, ingaan in geestelijke dingen welke substantieel zijn, evenmin als een scheepskabel door net oog van een fijne naald kan; of als een zenuw kan gaan door een van haar vezels of een zenuwvezel door een van de zenuwdraden waaruit ze is samengesteld.

Dit is ook bekend in de wereld; daarom stemmen de geleerden hierin overeen, dat er geen invloeiing bestaat van het natuurlijke in het geestelijke, maar wel van het geestelijke in het natuurlijke. Dit nu is de reden, waarom de natuurlijke mensch niet begrijpen kan, wat de geestelijke mensch verstaat, noch bijgevolg zulke denkbeelden kan uitspreken; daarom noemt Paulus, hetgeen hij hoorde in den derden hemel, onuitsprekelijk. Daarenboven, is geestelijk denken een denken afgescheiden van ruimte en tijd, en natuurlijk denken is denken in verband met ruimte en tijd; want in ieder natuurlijk begrip is iets dat van ruimte en tijd is afgeleid, wat niet het geval is met eenig geestelijk begrip; omdat de geestelijke wereld niet in ruimte en tijd is zooals de natuurlijke wereld, maar in den schijn van ruimte en tijd. In dit opzicht verschillen ook geestelijke gedachten en inzichten van natuurlijke; daarom kunt gij denken over het wezen en de alomtegenwoordigheid van God van eeuwigheid, dat is over God vóór de Schepping der wereld, daar gij denkt over het wezen van God van eeuwigheid afgescheiden van tijd, en over zijn alomtegenwoordigheid afgescheiden van ruimte, en dus zulke dingen omvatten kunt, die het begrip van den natuurlijken mensch teboven gaan. Ik vertelde hun toen, hoe ik eens dacht over het wezen en de alomtegenwoordigheid van God van eeuwigheid, dat is van God voor de Schepping der wereld; en hoe, omdat ik plaats en tijd nog niet uit mijn gedachten kon verwijderen, ik daardoor in benauwdheid geraakte; want het begrip der natuur kwam inplaats van God; maar het werd tot mij gezegd: “Verwijder de begrippen van ruimte en tijd, en gij zult zien”. Ik deed dat, en toen zag ik, en sinds dien tijd was ik instaat over God van

eeuwigheid te denken, en niet over de natuur van eeuwigheid; omdat God ten alle tijde is zonder tijd en overal zonder ruimte, terwijl de natuur altijd in den tijd is en overal in plaats is, en natuur met haar tijd en ruimte noodzakelijk een begin en een geboorte moet hebben, maar God niet, die zonder tijd en ruimte is; daarom is de natuur uit God, niet van eeuwigheid, maar in tijd, ontstaande tezamen met haar tijd en ruimte.

329. Nadat de hoofdleeraar en de overigen van het gezelschap mij verlaten hadden, volgden eenige knapen, die ook verbonden waren aan de oefeningen van het gymnasium, mij naar huis, en stonden eenigen tijd bij mij terwijl ik schreef: en in dien tijd zagen zij een mot over mijn papier loopen en vroegen verwonderd, wat de naam was van dat vlugge schepseltje? Ik zeide, het wordt een mot genoemd en ik zal u eenige wondervolle dingen er over vertellen. Dit diertje bevat evenveel leden en inwendige deelen als een kameel, zooals hersenen, hart, longen, organen voor gevoel, beweging en voortplanting, een maag, ingewanden en verscheiden andere; en elk van deze organen bestaat uit vezels, zenuwen, bloedvaten, spieren, peezen, vliezen; en elk van dezen uit nog fijnere deelen, die aan het scherpste oog ontsnappen.” Zij zeiden toen, dat dit diertje hun als een eenvoudige zelfstandigheid toescheen, waarop ik zeide: “Er zijn niettemin daarin ontelbare dingen. Ik meld deze zaken, opdat gij moogt weten, dat het geval evenzoo is met ieder voorwerp, dat voor u schijnt als één, enkelvoudig en het minste, zoo wel in uw handelingen als in uw genegenheden en ge. dachten. Ik kan u verzekeren, dat ieder greintje uwer gedachte, en iedere druppel uwer genegenheid, verdeelbaar is *ad infinitum*: en dat gij, naarmate uwe begrippen verdeelbaar zijn, wijs zijt. Weet dan, dat ieder ding dat verdeeld wordt, meer en meer veelvoudig wordt, en niet meer en meer enkelvoudig; omdat hetgeen voortdurend verdeeld is, dichter en dichter tot het oneindige nadert, waarin alle dingen, oneindig zijn. Wat ik u nu mededeel, is nieuw en tot nog toe niet gehoord. Toen ik geëindigd had, namen de knapen afscheid van mij, gingen naar den hoofdleeraar en verzochten hem om bij gelegenheid in het gymnasium iets nieuws en ongehoords voortestellen als een probleem. Hij vroeg: “wat?” Zij zeiden: “Dat ieder ding dat verdeeld is, meer en meer veelvoudig wordt en niet meer en meer enkelvoudig; omdat het dichter en dichter tot het oneindige nadert, waarin alle dingen oneindig zijn” en hij beloofde dat te doen, en zeide: “Ik zie dit, omdat ik heb ingezien dat een natuurlijk begrip ontelbare geestelijke begrippen bevat, ja, dat een geestelijk begrip ontelbare hemelsche begrippen bevat. Hierop is gegrond het verschil tusschen de hemelsche wijsheid van de engelen van den derden hemel, en de geestelijke wijsheid van de engelen

van den tweeden hemel, en ook de natuurlijke wijsheid der engelen van den laatsten hemel en die van de menschen”.

315. Op zekeren tijd zag ik niet ver van mij een meteor, — een wolk verdeeld in kleinere wolken, waarvan sommige van een hemelsblauwen kleur, andere donker en als het ware in botsing met elkander. Zij waren gestreept met doorschijnende bestralingen van licht, die op den eenen tijd scherp als de punten van zwaarden, op een anderen tijd stomp als gebroken zwaarden zich vertoonden. De streepen schoten somtijds uit, dan weer trokken zij zich in, juist als strijders; zoo schenen die verschillend gekleurde kleinere wolken met elkander in gevecht te zijn; maar het was alleen hun wijze van met elkander te spelen. En daar deze meteor op geen groote afstand van mij verscheen, sloeg ik mijn oogen op, en opmerkzaam toezien, zag ik knapen, jongelingen, en oude menschen, een huis binnegaan, gebouwd van marmer, op een fundament van porfier; en het was boven dit huis dat het verschijnsel zich vertoonde. Toen vroeg ik, mij richtende tot een die binnentrad: “Wat huis is dit?” Hij antwoordde: “Het is een gymnasium waar jonge menschen worden ingewijd in verschillende dingen die betrekking hebben op wijsheid”. Dit hoorende ging ik met hen naar binnen, zijnde in den geest, dat is in gelijken staat als van menschen der geestelijke wereld, die geesten en engelen genaamd worden. In het gymnasium waren vooraan een leenaar, in het midden banken, aan de zijden rondom stoelen, en tegenover den ingang een verhoogd platform. De leenaar was voor de jonge mannen die antwoorden moesten geven op de problemen die zouden gesteld worden, de banken waren voor het gehoor, de stoelen aan de zijden waren voor hen die bij voorgaande gelegenheden wijze antwoorden gegeven hadden, en het verhoogde platform (orchestra) voor de ouderen, die arbiters en rechters waren; in het midden van het platform was een spreekgestoelte, waar een wijs man zat, dien zij den hoofdleenaar noemden, die de vragen stelde waarop de jonge mannen aan den leenaar hun antwoorden gaven. Toen allen verzameld waren, rees deze man op in het spreekgestoelte en zeide: “Geef nu een antwoord op dit vraagpunt, en los het op indien gij kunt: **WAT IS DE ZIEL, EN WAT IS HAAR HOEDANIGHEID?**”

Bij het hooren van deze vraag waren allen verbaasd en spraken halffluid als tot zichzelf; en sommigen van het gezelschap op de banken riepen uit: “Welk sterfelijk mensch, van den tijd van Saturnus af tot nu toe, is in staat geweest om door eenige redelijke gedachte te zien en vast te stellen wat de ziel is, nog minder wat zijn hoedanigheid is?” Is niet dit onderwerp boven het bereik van elk menschelijk verstand? Maar van het platform werd geantwoord: “Het is

niet boven het verstand, maar binnen zijn gezicht; laat de vraag door allen beantwoord worden”. Toen stonden de jonge mannen op, die op dien dag gekozen waren om den lezenaar te bestijgen en een antwoord op de vraag te geven. Zij waren vijf in getal, en onderzocht door de ouderen die bevonden hadden dat zij in wijsheid uitmunten, en nu gezet waren op rustbanken terzijde van den lezenaar. Zij traden daarna, op in de volgorde, waarin zij gezeten waren en elkeen deed daarbij een zijden opaal-kleurigen tunica aan en daarover een toga van zachte wol doorweven met bloemen, en nog een hoofddoek waarop een bundel rozen omgeven met kleine saphiren.

De eerste jongeling aldus gekleed besteeg den lezenaar, en begon als volgt: “Wat de ziel is en wat hare hoedanigheid is, werd nooit aan iemand geopenbaard sedert den dag der schepping, daar het een mysterie is in de schatkamer van God alleen; maar dit is ontdekt, dat de ziel in een mensch woont, als eene koningin; doch waar haar paleis zich bevindt, is onder de geleerden een zaak van vermoeden geweest. Sommigen hebben verondersteld dat het een klein knobbeltje is tusschen de groote en de kleine hersenen dat de pineaal klier genoemd wordt; hierin hebben zij de woning van de ziel gelegd, omdat de geheele mensch van uit deze twee hersenen bestuurd wordt, en door deze klier geregeld; daarom: wat de hersenen regelt, regelt ook den geheelen mensch van het hoofd tot de voeten.” Hij voegde er ook bij: “Vandaar dat dit vermoeden als waar of waarschijnlijk toescheen aan velen in de wereld; maar in later tijd werd het als zonder grond verworpen”. Toen hij aldus had gesproken, legde hij de toga, de tuniek, en de hoofddoek af, welke de tweede der gekozen sprekers aandeed, die daarna den lezenaar besteeg. Zijn gevoelens betreffende de ziel waren als volgt: In den geheelen hemel en de geheele aarde is het onbekend wat de ziel is, en wat hare hoedanigheid is, het is evenwel bekend dat er een ziel is, — en dat zij in den mensch is; maar in welk deel van hem, is een zaak van vermoeden. Dit is zeker, dat het in het hoofd is, daar het hoofd de plaats is waar het verstand denkt en de wil begeert; en vóór in het gelaat van het hoofd zijn ’s menschen vijf zintuigen, leven ontvangende van de ziel alleen, die in het hoofd woont; maar in welk gedeelte van het hoofd meer in ’t bijzonder de ziel woont, durf ik niet op mij nemen te zeggen; toch stem ik overeen met diegenen die haar woning leggen in de drie holten van de hersenen, somtijds overhellende tot de meening van hen, die haar zetelen in de *corpora striata*, soms tot diegenen die haar vermoeden in de mergachtige substantie van elk der hersenen, somtijds tot diegenen, welke haar vestigen in de schorsachtige, en somtijds tot hen die haar substantie leggen in de *dura mater*, want bewijzen en dan zulke van gewicht, hebben voor elk dezer

vermoedens niet ontbroken. De bewijzen met betrekking tot de drie holten der hersenen waren, dat deze holten de opnemingsorganen zijn van den dierlijken geest en van al de vochten der hersenen: de bewijzen voor de *corpora striata* waren dat deze lichamen het merg vormen, waarvan de zenuwen uitgaan, en waardoor ieder der hersenen verlengd wordt in de ruggegraat; en van de ruggegraat in het merg is een uitgang van vezels dienende voor den samenhang van het geheele lichaam: de bewijzen voor de mergachtige zelfstandigheid van iedere hersen waren, dat deze zelfstandigheid een verzameling en ophooping is van al de vezels, welke de eerste beginselen zijn van den geheelen mensch: de bewijzen voor de schorsachtige zelfstandigheid waren, dat in die zelfstandigheid zijn bevat de voornaamste en uiterste einden, en bijgevolg het begin van al de vezels, en daardoor van al de zintuigen en bewegingen: de bewijzen ten voordeele van de *dura mater* waren, dat het de algemeens bedekking is van iedere hersen, en aldus door eene zekere voortzetting van zichzelf, zich uitstrekt over het hart en de ingewanden van het lichaam. Wat mij zelf betreft, ben ik niet besloten welke van deze meeningen de meest waarschijnlijke is, en daarom laat ik de zaak aan uwe bepaling en beslissing over.” Aldus geëindigd hebbende steeg hij van de leenaar af, en gaf de tuniek, de toga en de hoofddoek aan de derde over, die de leenaar bestijgende als volgt begon: “Hoe weinig bezit een jongeling als ik de hoedanigheid voor het navorschen van zulk een verheven onderwerp! Ik beroep mij op de geleerden die hier gezeten zijn aan de zijden van het gymnasium; ik beroep mij op u wijze mannen van het platform; ja ik beroep mij op de engelen in den hoogsten hemel, of er eenig mensch door zijn eigen redelijk licht in staat is, een begrip aangaande de ziel te vormen; niettemin kan ik evenals anderen gissen omtrent de plaats van haar woning in den mensch; en het is mijn vermoeden dat het, in het hart is, en vandaar in het bloed; en ik grond mijn vermoeden op deze omstandigheid, dat het hart door zijn bloed beiden het lichaam en het hoofd bestuurt; want het zendt een groote ader uit, *aorta* genaamd, door het geheele lichaam, en aderen, de carotiden genaamd, in het geheele hoofd; vandaar wordt algemeen toegestemd dat de ziel van uit het hart door middel van het bloed, het geheele organisme beide van het lichaam en het hoofd onderhoudt, voedten levend maakt; als een verder bewijs voor deze meening mag worden aangevoerd, dat in de Heilige Schrift veelvuldig gesproken wordt van de ziel en het hart; als waar gezegd wordt: Gij zult den Heere, uwen God liefhebben met uw gansche hart en met uwe gansche ziel; en dat God in den mensch een nieuw hart en een nieuwe ziel schept, Deut. VI, 5; X, 12; XI, 13; XXVI, 16; Jerem. XXXII, 41;

Matth. xxii, 37; Mark. xii, 30, 33; Luc. x, 27; en in andere plaatsen; ook wordt uitdrukkelijk gezegd, dat het bloed de ziel van het vleesch is. Levit xxii, ii, 14". Bij deze woorden, werd in de vergadering een geroep gehoord van: "geleerd! geleerd!" en bleek dat to komen uit enkelen der kanunniken. Hierna kwam een vierde, gekleed in het gewaad van den vorigen spreker, besteed den leenaar, en begon aldus: "Ik ben eveneens geneigd te vermoeden, dat geen enkel mensch gevonden kan worden met zulk een scherpzinnige en fijne geest, dat hij in staat zou zijn om te ontdekken wat de ziel is, en wat hare hoedanigheid is: daarom ben ik van meening, dat in het streven zulks te ontdekken, scherpzinnigheid in vruchtelozen arbeid verbruikt zal worden, niettemin ben ik van kindsheid af standvastig gebleven in de meening der ouden, dat de ziel des menschen in zijn geheele lichaam is, en in ieder deel van hem, en dus dat hij in het hoofd en in al zijn deelen is, zoowel als in het lichaam en al zijn deelen, en dat het eene ijdele waanwijsheid der modernen is om haar woning in eenig bijzonder deel aan te wijzen, en niet in het geheele lichaam, daarenboven is de ziel eene geestelijke Substantie waaraan geen uitgestrektheid of plaats toegekend kan worden, maar woning en volledigheid, daarenboven, wanneer melding wordt gemaakt van de ziel, wie begrijpt dan niet dat leven wordt bedoeld? en is leven niet in het geheel en in elk deel?" Deze gevoelens werden door een groot deel van de vergadering gunstig ontvangen. Na hem stond de vijfde op, en na getooid te zijn met dezelfde insignes sprak hij zich aldus uit van af de leenaar: "Ik wil uwen tijd en de mijne niet verspillen met het bepalen van de woning der ziel, of het in eenig deel van het lichaam of in het geheel is: maar uit de voorraadschuur in mijn verstand wil ik u mijn gevoelens mededeelen over het onderwerp. Wat in de ziel en wat hare hoedanigheid is, niemand vat de ziel anders op dan als een rein iets; dat vergeleken mag worden met ether, of lucht of wind, dat levensvatbaarheid heeft door de rationaliteit die de mensch geniet boven de dieren. Ik begrijp dat deze meening gegrond is op de omstandigheid, dat wanneer een mensch sterft, er gezegd wordt dat hij zijn ziel of geest uitademt of opgeeft; van daar ook wordt geloofd dat de ziel die na den dood voortleeft zulk een adem of damp is, bezielde door denkend leven, welk de ziel genaamd wordt; en wat anders kon de ziel zijn? Maar daar ik van het platform hoorde verklaren dat deze vraag betreffende de ziel, haar natuur en hoedanigheid, niet boven het verstand is, maar binnen het bereik en in gezicht daarvan, verzoek en smee ik u die deze verklaring heeft gedaan, dit eeuwig mysterie zelf te ontvouwen. Toen richtten de ouden op het platform hunne oogen op den hoofdleeraar, die de vraag had gesteld en die door hun gebaren begreep,

dat zij wenschten dat hij zou afdalen en de vergadering onderrichten; daarom verliet hij oogenblikkelijk het spreekgestoelte, ging door de toehoorders en betrad den lezenaar, en daar zijn hand uitstreckende begon hij aldus: “Laat mij uwe aandacht hebben.

Wie gelooft niet dat de ziel het meest inwendige en fijnste wezen van den mensch is? en wat is een wezen zonder een vorm, dan een denkbeeldig iets? daarom heeft de ziel een vorm, en een vorm wiens hoedanigheden en eigenschappen ik nu beschrijven zal. Het is een vorm van alle dingen betrekking hebbend op liefde, en van alle dingen betrekking hebbend op wijsheid. Alle dingen betrekking hebbend op liefde worden genegenheden genoemd, en die betrekking hebbend op wijsheid worden begrippen genoemd. De laatste afgeleid uit de vorige en daardoor er mede vereenigd maken eene vorm uit, waarin ontelbare dingen zijn bevat in zulk een orde, serie en samenhang dat zij eene eenheid mogen genoemd worden; en zij mogen eene eenheid genoemd worden ook om deze reden, dat niets er van afgenomen kan worden, of er aan toegevoegd kan worden, zonder dat de hoedanigheid van den vorm wordt veranderd. Wat is de menschelijke ziel anders dan zulk een vorm? niet zijn alle dingen betreffende de liefde en alle dingen betreffende de wijsheid wezenlijke dingen voor dezen vorm? en zijn niet deze dingen behoorende bij den mensch in zijn ziel, en als afkomstig van de ziel in zijn hoofd en lichaam? Gij wordt geesten en engelen genaamd; en in de wereld geloofdet gij dat geesten en engelen gelijk enkel wind of ether zijn, en dus niets dan verstand en bezieling; en nu ziet gij duidelijk dat gij waarlijk, werkelijke en inderdaad menschen zijt, die gedurende uw verblijf op aarde leefdet en dacht in een stoffelijk lichaam, en wist dat een stoffelijk lichaam niet leeft en denkt, maar een geestelijke substantie in dat lichaam; en die zelfstandigheid wier vorm gij niet kendet, noemdet gij Ziel, en nu hebt gij haar gezien, en ziet haar nog; gij allen zijt Zielen, over wier onsterfelijkheid gij hebt gehoord, gedacht, gesproken, en zoo velerlei geschreven; en daar gij vormen zijt van de Liefde en de Wijsheid, uitgaande van God, kunt gij in eeuwigheid niet sterven. De ziel is dus de menschelijke vorm, waarvan niets kan worden afgenomen en waaraan niets kan worden toegevoegd; zij is de meest inwendige vorm van al de vormen van het geheele lichaam; en daar de meer uitwendige vormen, aan dien meest innerlijken vorm, en hun wezen en hun vorm ontleenen, daarom is het dat gij, zooals gij u voor uzelfen vertoont en ook voor ons, Zielen zijt. In een woord: de Ziel is de mensch zelf, omdat zij de meest innerlijke mensch is; daarom is haar vorm geheel en al en volkomen

de menschelijke vorm; toch is zij niet het leven, maar het allereerste receptakel van het leven, uitgaande van God en aldus de woonplaats Gods”.

Deze verklaring werd door de meeste toehoorders met groote instemming begroet, enkele hunner zeiden echter: “Wij zullen dit onderzoeken”. Ik ging toen naar mijne woning; en ziet, boven het gymnasium vertoonde zich inplaats van den eersten Meteor, eene witte wolk zonder streepen of zonder stralen die tegen elkander stootten; die wolk drong door het dak, tot in de zaal en verlichtte daar de wanden; en ik vernam dat zij geschriften zagen, en onder anderen ook dit: “*Jehovah God blies in de neusgaten des menschen eene ZIEL VAN LEVENS, en de mensch werd eene LEVENDE ZIEL*”. (Gen. II: 7).

380. Op zekeren tijd was ik zeer verwonderd over het groote aantal menschen die het ontstaan der wereld aan de Natuur toeschrijven en bijgevolg alles wat onder de zon is, en alles wat boven de zon is, en die met volle erkenning van hun hart zeggen, als ze iets waarnemen: “Is dat niet de Natuur?” En als men hun vraagt: waarom zij dat aan de Natuur toeschrijven en niet aan God, terwijl zij toch nu en dan instemmen met het algemeene geloof dat God de Natuur heeft geschapen en dat ze daarom evengoed konden zeggen dat de dingen, die zij zien, van God zijn, als van de Natuur; dan antwoorden zij gewoonlijk met een gesmoorde stem bijna onhoorbaar: “Wat is God anders dan de natuur?” Al die menschen beroemen zich op de overtuiging, dat het Heelal door de natuur is voortgebracht, en op die dwaasheid, welke hun wijsheid toeschijnt, zelfs zoover dat zij op anderen, die de schepping erkennen als het werk van God, neerzien als mieren, die langs een gebaad spoor over den grond kruipen, of als vlinders, die in de lucht vliegen terwijl zij hunne denkbeelden voor droomen aanzien, omdat zij niet zien wat door anderen gezien wordt, zeggende: “wie heeft ooit God gezien, en wie ziet er de natuur niet?” Terwijl ik mij aldus over die groote schare van menschen verwonderde, kwam er een Engel aan mijne zijde, die mij vraagde: “Waarover gaan uwe gedachten?” waarop ik antwoordde: “Over de groote schare van menschen, die zich verbeelden dat het Heelal door de natuur is ontstaan”; waarop de engel zeide: “De gansche hel bestaat uit zulke menschen, en ze worden satans en duivels genoemd: satans, zij die zich in het geloof aan de natuur hebben bevestigd, en als gevolg daarvan God hebben verloochend; duivels, zij die in boosheden hebben geleefd, en daardoor alle erkenning van God uit hun hart hebben verbannen; maar ik zal u naar de plaatsen van studie geleiden, die in het zuid-westen gelegen zijn, waar de zoodanigen wonen, vóór dat zij naar hun verblijf in de hel worden afgezonderd”. Hij nam mij toen bij de hand en leidde mij voort, en ik zag verscheidene huisjes, waarin gelegenheden

voor studie gevestigd waren en in het midden daarvan was er een als een paleis in vergelijking met de anderen. Hetzelve was gebouwd uit pekachtige steenen, die niet dunne verglaasde platen waren overdekt, blinkende als goud en zilver, als het mineraal dat Mariaglas (Mica) genoemd wordt, en hier en daar waren er schelpen doorgemengd, die op gelijke wijze glinsterden. Wij naderden het huis en klopten aan de deur, die weldra geopend werd door iemand die ons welkom heette, en daarop naar een tafel ging en vandaar vier boeken nam zeggende: “Deze boeken zijn de wijsheid, die in dezen tijd in vele koninkrijken bewonderd wordt; dit boek of deze wijsheid wordt door velen in Frankrijk bewonderd; dit door velen in Duitschland; dit door eenigen in Holland; en dit door eenigen in Engeland”. Verder zeide hij: “Indien gij het wenscht te zien, zal ik deze vier boeken voor uwe oogen laten schitteren”; hij ademde toen uit en spreidde er om heen de glorie van zijn eigen vermaardheid, en de boeken blonken oogenblikkelijk als wit licht; maar dit licht verdween aanstonds uit ons gezicht. Wij vroegen hem toen wat hij nu bezig was te schrijven, en hij antwoordde, dat hij op dat oogenblik bezig was uit zijne schatten dingen van inwendige wijsheid voort te brengen, die samen gevat zouden worden als volgt: I. Of natuur afkomstig is van leven, of leven van natuur. II. Of het middelpunt afkomstig is van de uitgestrektheid of de uitgestrektheid van het middelpunt, III. Over het middelpunt en de uitgestrektheid van natuur en van leven. Dit gezegd hebbende, zette hij zich op een rustbank bij de tafel; maar wij wandelden rond in zijn studeerkamer, die zeer ruim was; hij had een kaars op de tafel, omdat het licht der zon nooit in die kamer scheen, maar alleen het nachtelijk licht der maan, en wat mij verwonderde was, dat het scheen alsof de kaars door de kamer gedragen werd, en deze verlichtte; maar daar zij niet gesnoten was, gaf ze weinig licht. Terwijl hij schreef zagen wij gedaanten van verschillenden vorm van de tafel naar de wanden vliegen, die bij dat nachtelijk maanlicht op schoone indische vogels geleken; maar toen wij de deur openden, ziet! in het daglicht der zon schenen zij als nachtvogels, met vleugels als netwerk; want het waren de verschijnselen die voortgekomen waren uit zijne bevestiging in de illusies, die hij op vernuftige wijze aaneengeschakeld had. Na eenigen tijd op dit gezicht gelet te hebben, naderden wij tot de tafel en vraagden hem wat hij nu schreef? Hij antwoordde: “Over dit eerste punt OF DE NATUUR AFKOMSTIG IS VAN HET LEVEN, OF HET LEVEN VAN DE NATUUR” en op deze vraag zeide hij, dat hij beide zijden kon bevestigen, en waar maken; maar aangezien er in hem iets verborgen lag, dat zijn angst opwekte, durfde hij alleen deze zijde bevestigen, dat de natuur tot het leven behoort, d. w. z. afkomstig is van het leven, maar

niet de andere zijde, dat leven tot de natuur behoort, dat is, afkomstig er van is. We vroegen hem toen beleefd ons te vertellen, wat er in verborgen lag dat zijn angst opwekte. Hij antwoordde, dat hij bevreesd was een Naturalist genoemd te worden, en bijgevolg een Atheïst, door de geestelijken, en een man van ongezonde rede, door de leeken, omdat zij beiden gelooven door eene blinde lichtgeloovigheid, of zien door het gezicht van hen die dat geloof bevestigen. En toen, gedreven door een zekere verontwaardiging uit ijver voor de waarheid, vielen wij hem in de rede, zeggende: “Vriend, gij vergist u zeer, uw wijsheid, die alleen bestaat in een talent om te schrijven, heeft u verleid en de heerlijkheid der reputatie u er toegeleid om te bevestigen wat gij niet gelooft. Weet gij niet dat het menschelijk gemoed in staat is verheven te worden boven zinnelijke dingen, d.w.z. zulke dingen welke in de gedachten komen door de zintuigen van het lichaam, en dat wanneer dat gemoed zoo verheven is, de mensch de dingen des levens boven zich en de dingen der natuur beneden zich ziet? Wat is het leven anders dan liefde en wijsheid, en wat is de natuur anders dan het receptakel, waardoor liefde en wijsheid hare uitwerkselen of haar nut voortbrengen? Kunnen het leven en de natuur op eenige andere wijze één zijn, dan als het principale en het instrumentale? Kan licht één zijn met het oog, of geluid met het oor? Vanwaar komen de zinnen van het oog en van het oor anders dan van het leven, en hunne vormen anders dan van de natuur? Wat is het menschelijk lichaam anders dan een orgaan om het leven op te nemen? Zijn niet alle dingen daarin organisch gevormd om datgene voort te brengen wat de liefde wil en het verstand denkt? Zijn niet de organen van het lichaam uit de natuur en komen liefde en gedachten niet door het leven? Zijn die dingen niet geheel en al van elkander onderscheiden? Verhef de scherpzinnigheid van uw genie nog een weinig hooger en gij zult zien dat het aan het leven eigen is om te willen en te denken, en dat te willen tot de liefde behoort, en te denken tot de wijsheid, en beide tot het leven behooren; want zooals gezegd is, liefde en wijsheid zijn het leven. Indien gij het vermogen van uw verstand nog een weinig hooger verheft, zult gij zien, dat liefde en wijsheid niet kunnen bestaan zonder dat zij ergens een oorsprong hebben, en dat haar oorsprong de Liefde Zelf en de Wijsheid Zelf is, en bijgevolg het Leven Zelf, en deze dingen zijn God, uit Wien de natuur voortkomt”.

Daarna spraken wij met hem over zijn tweede vraag: OF HET MIDDELPUNT TOT DE UIGESTREKTHEID BEHOORT OF DE UITGESTREKTHEID TOT HET MIDDELPUNT en vroegen hem waarom hij over deze vraag redeneerde. Hij antwoordde: “Met de bedoeling om te beslissen over het middelpunt en over

de uitgestrektheid van de natuur en van het leven, en dus over de oorsprong van de eene en het andere”. En toen wij hem vroegen wat zijn gevoelens waren over dit onderwerp, antwoordde hij, zooals in het vorige geval, dat hij beide zijden kon bevestigen, maar dat hij uit vrees voor schade aan zijne reputatie, bevestigde, dat de uitgestrektheid aan het middelpunt behoorde, dat is, uit het midden afkomstig is, ofschoon ik weet”, zeide hij, “dat er vóór de zon eenige dingen bestonden, en dat die dingen overal in het Heelal waren en uit zichzelf in elkander vloeiden tot de orde dus naar het middelpunt. Toen vielen wij hem opnieuw in de rede, met eene verontwaardiging, die uit ijver geboren werd, en zeiden: “Vriend, gij zijt krankzinnig”. Op het hooren van die woorden trok hij zijn zetel van de tafel weg, en keek ons schroomvallig aan, terwijl hij naar ons luisterde, maar met een glimlach op zijn gelaat; intusschen vervolgden wij aldus: Wat is een beter bewijs van krankzinnigheid, dan te zeggen, dat het middelpunt tot de uitgestrektheid behoort? Door uw middelpunt verstaan wij de Zon, en door uw uitgestrektheid het Heelal, en dat dus, volgens u, het Heelal zou hebben bestaan zonder de zon! Maakt de zon niet de Natuur en al haar eigenschappen, die alleenlijk afhangen van de warmte en van het licht, voortkomende uit de zon door de atmosfeeren? Waar was de natuur vóór het bestaan van de zon? Maar, vanwaar zij voortspruiten willen wij bij de behandeling van het derde punt aantoonen. Zijn niet de atmosfeeren en alle dingen die op aarde bestaan, als oppervlakken, en de zon hun middelpunt? Wat zijn al die dingen zonder de zon? konden zij een enkel oogenblik bestaan bij afwezigheid van de zon? Bijgevolg, wat waren al die dingen vóór de zon? hoe konden zij ontstaan? Is niet bestaan een aanhoudend ontstaan? Omdat dus alle dingen van de natuur hun onderhoud putten uit de zon volgt daaruit, dat zij ook hun ontstaan daaruit verkregen; iedereen ziet dat en erkent het door eigen intuïtie. Daar het latere uit het vroegere ontstaat, heeft het immers ook daaruit zijn voortbestaan? Indien de oppervlakte het vroegere is, en het middelpunt het latere, zou dan niet in dat geval het vroegere bestaan uit het latere, dat toch tegengesteld is aan de wet van orde? Hoe kunnen latere dingen vroegere voortbrengen, of uitwendige dingen de inwendige, of grovere dingen de fijnere, bijgevolg, hoe kunnen oppervlakken die de uitgestrektheid uitmaken, middelpunten voortbrengen? Wie ziet niet dat dit tegenstrijdig is aan de wetten der natuur? Wij hebben deze argumenten bijgebracht uit een rationeele analyse, om aan te toonen, dat de uitgestrektheid ontstaat uit het midden, en niet het midden uit de uitgestrektheid; niettegenstaande iedereen die correct denkt, ziet dat het zoo is, zonder de hulp van zulke argumenten. Gij hebt beweerd, dat de uitgestrektheid uit zichzelf samenvloeit in een

middelpunt; vloeit het dus bij toeval in zulk een wondervol en verbazingwekkende orde, waarbij een ding ontstaat terwille van een ander, en alle dingen terwille van den mensch, en met het uitzicht op zijn eeuwig leven? Is het mogelijk dat de natuur door eenig beginsel van liefde, door eenig beginsel van wijsheid, zulke dingen zou voortbrengen? En kan natuur van menschen engelen maken en een hemel uit de engelen en dan maken dat zij, die er zijn, eeuwig leven? Overweeg en overdenk deze dingen en uw idee van natuur ontstaande uit natuur, zal geheel vervallen.” Daarna ondervroegen wij hem aangaande zijn vorige en tegenwoordige gevoelens betreffende het derde punt over: HET MIDDEN EN DE UITGESTREKTHEID VAN DE NATUUR EN VAN HET LEVEN; of hij van meening was, dat het midden en de uitgestrektheid van het leven dezelfde zijn als het midden en de uitgestrektheid van de natuur? Hij antwoordde, dat hij in twijfel was daarover, en dat hij vroeger dacht dat de inwendige werking der natuur leven is; en dat liefde en wijsheid, die wezenlijk het leven van den mensch uitmaken, daaruit voortspruiten en dat het vuur van de zon, door de werking van warmte en licht, doormiddel van de atmosfeer, deze beginselen voortbrengt; maar dat hij nu, door wat hij gehoord had over het eeuwig leven des menschen, begon te wankelen in zijn gevoelens, en dat tengevolge van zulk twijfelen, zijn geest somtijds omhoog gevoerd werd en somtijds naar omlaag; en dat wanneer hij opwaarts gevoerd werd hij een midden erkende, waarvan hij tevoren geen begrip had; maar wanneer naar omlaag, hij een midden zag, dat hij geloofde het eenige te zijn dat bestond; en dat leven is van het midden, dat tevoren onbekend voor hem was; en dat natuur is van het midden, hetwelk hij tevoren geloofde het eenig bestaande te zijn; en dat elk midden een uitgestrektheid om zich had.

Hierop zeiden wij, daarin toe te stemmen indien hij slechts toegaf dat het midden en de uitgestrektheid der natuur afkomstig zijn van het midden en de uitgestrektheid van het leven, en niet omgekeerd; en wij onderrichtten hem, dat er boven den engelenhemel een zon is, die louter liefde is, welke van vuur schijnt als de zon der aarde; en dat door de warmte welke van die zon komt engelen en menschen wil en liefde ontvangen en van het licht verstand en wijsheid; en dat de dingen behorende tot leven geestelijk genoemd worden, en dat die welke van de zon der aarde komen leven bevatten, en natuurlijk genoemd worden; ook dat de uitgestrektheid van het centrum van leven de GEESTELIJKE WERELD genoemd wordt, welke bestaat door hare zon, en dat de uitgestrektheid der natuur genoemd wordt NATUURLIJKE WERELD, welke door hare zon bestaat. Dewijl nu aan liefde en wijsheid geen ruimte en tijd toegekend kan worden, maar inplaats daarvan toestanden, volgt hieruit, dat

het uitspansel rondom de zon van den engelenhemel geene uitgestrektheid is, maar toch is in de uitgestrektheid der natuurlijke zon en wel dààr in overeenstemming met de ontvankelijkheid bij de levende voorwerpen, en die ontvankelijkheid is in overeenstemming met den vorm. Maar toen vroeg hij: vanwaar komt het vuur van de zon der wereld of der natuur?" Wij antwoordden, dat het afkomstig is van de zon in den engelenhemel, welke niet een vuur is, maar Goddelijke Liefde onmiddellijk voortkomend uit God, die de Liefde zelf is. Daar hij zich hierover verbaasde, toonden wij het aldus aan: Liefde in haar wezen is geestelijk vuur; vandaar beteekent vuur in het Woord, in zijn geestelijken zin, liefde; dit is de reden waarom geestelijken, bij hun bediening in de Kerken, bidden dat hemelsch vuur de harten moge vervullen, waarmede zij bedoelen hemelsche liefde; het vuur op het altaar en van de kandelaar in den tabernakel hij de Israëlieten beteekende de Goddelijke Liefde; de warmte van het bloed, of de levenswarmte van menschen en van dieren in het algemeen, komt uit geen andere bron dan liefde, die hun leven uitmaakt. Vandaar is het dat een mensch warm wordt, zich opwindt en in vuur geraakt, wanneer zijn liefde hem aanzet tot ijver, tot gramschap, of tot woede: waarom uit de omstandigheid, dat geestelijke warmte, die liefde is, natuurlijke warmte in den mensch voortbrengt, zelfs tot verhitting en gloeiing van zijn aangezicht en ledematen, het duidelijk wordt, dat het vuur van de natuurlijke zon uit geen andere bron is ontstaan dan uit het vuur der geestelijke zon, hetwelk Goddelijke Liefde is. Daar nu de uitgestrektheid voortkomt uit het midden, en niet omgekeerd, zooals wij boven zeiden, en het middelpunt van leven, dat de zon van de engelenhemel is, goddelijke liefde is onmiddellijk afkomende van God, die in het midden van die zon is; en omdat de uitgestrektheid van dat midden, welke de geestelijke wereld genoemd wordt, daaruit is afgeleid; en daar uit die zon de zon der natuurlijke wereld is ontstaan, en uit de laatste zijn uitspansel, dat de natuurlijke wereld genaamd wordt; is het duidelijk, dat het heelal geschapen werd door God alleen. Met deze woorden namen wij afscheid; en hij liet ons uit buiten de poort van zijne studeerkamer, en sprak met ons over hemel en hel, en de goddelijke voorzienigheid, met een nieuwe scherpzinnigheid van geest.

415. Op zekeren morgen, ontwaakte ik uit den slaap, het was niet geheel dag, de lucht was helder, en terwijl ik in diep gepeins was, zag ik door het raam als het ware een schitterende bliksemstraal en dadelijk daarop hoorde ik als het ware een hevigen donderslag; en terwijl ik mij verwonderde wat dit wezen mocht, hoorde ik van den hemel deze woorden: "Dit zijn eenige geesten die niet ver van u heftig redeneeren over God en Natuur. De trilling van licht als

van bliksem en het botsen van de lucht als donder zijn overeenstemmingen en bijgevolg verschijningen van den strijd en den schok der argumenten; aan den eenen kant voor God, en aan den anderen kant voor de natuur". De oorzaak van dit geestelijk gevecht was als volgt: er waren eenige Satans in de hel die onderelkander hadden gezegd: "Indien het ons slechts vergund ware om met engelen uit den hemel te spreken, wij zouden hen dan helder en duidelijk uitleggen, dat hetgeen zij God noemen, van wien alle dingen uitgaan, niets is dan de natuur en dus dat God niets is dan een woord, tenzij de natuur er mede bedoeld wordt". En aangezien die satans dat met hun geheele hart en ziel geloofden en ook verlangend waren met de engelen des hemels te spreken werd het hun toegestaan op te stijgen uit het slijk en de duisternis der hel, en te spreken met twee engelen die toen afdaalden uit den hemel. Dit gebeurde in de geestenwereld, welke gelegen is tusschen hemel en hel. Daar gekomen liepen de satans bij het zien van de engelen haastig op hen toe, en riepen met woedende stem: "Zijt gij de engelen des hemels, waarmede het ons is toegestaan in debat te treden over God en de Natuur? Gij wordt wijs genoemd omdat gij een God erkent, maar, helaas! wat zijt gij onnoozel! Wie ziet God? wie begrijpt, wat God is? wie kan verstaan dat God regeert, en het heelal kan regeeren, met alles wat het omvat? en wie anders dan de eenvoudige en domme menschen gelooven in hetgeen zij niet zien en niet begrijpen? Wat is duidelijker dan dat de natuur alles in allen is? Wie kan met het oog iets anders zien dan de natuur? iets anders hooren met zijn ooren, ruiken met zijn neusgaten, proeven met zijn tong en aanraken en voelen met zijn handen en zijn lichaam? En zijn onze zintuigen niet de eenige bewijzen voor de waarheid? Wie zou niet zweren bij hun getuigenis dat het zoo is? zijn niet uw hoofden in de natuur, en komt niet de influx in de gedachten van uw hoofd uit de natuur? Neemt de natuur weg, kunt gij dan aan iets denken?" behalve nog vele andere argumenten van dezelfde soort. Toen de Engelen deze woorden gehoord hadden, antwoordden zij: "Gij spreekt op deze wijze omdat gij enkel zinnelijk zijt, alle bewoners van de hel hebben de begrippen van hunne gedachten verzonken in de zinnen van het lichaam, en zijn niet in staat hun geest daarboven te verheffen, daarom verontschuldigen wij u. Het leven des kwaads, en het daaruit voortkomend geloof in hetgeen valsch is, hebben het inwendige van uw geest gesloten, zoodat gij niet instaat zijt u eenigzins te verheffen boven de zinnelijke dingen, uitgenomen in een staat, die verwijderd is van de boosheden Os levens en van de valsche begrippen des geloofs, want een satan kan evengoed als een engel de waarheid verstaan als hij haar hoort; maar hij behoudt haar niet, omdat het kwaad de waarheid

uitwischt en het valsche opwekt; maar wij bemerken dat gij nu in een staat zijt, afgescheiden van het kwaad, en dat gij dus de waarheid, die wij spreken kunt begrijpen; let daarom op hetgeen wij zullen zeggen:” en zij gingen aldus voort: “Gij zijt inde natuurlijke wereld geweest, en zijt gestorven, en nu inde geestelijke wereld. Hebt gij tot heden iets geweten van een leven na den dood? Hebt gij tot heden niet zulk een leven ontkend, en uzelf verlaagd tot de dieren? Hebt gij hier tevoren iets geweten omtrent hemel en hel, of van het licht en de warmte in deze wereld? of van deze omstandigheid, dat gij niet langer in de sfeer der natuur zijt, maar daarboven? want deze wereld en alle daartoe behoorende dingen zijn geestelijk, en geestelijke dingen zijn boven de natuurlijke, zoodat niet het minste van de natuur in deze wereld kan invloeiën. Maar, omdat gij in de natuur hebt geloofd als in een God of eene Godin, zoo gelooft gij ook dat het licht en de warmte in deze wereld, het licht en de warmte van de natuurlijke wereld zijn, terwijl zij dat in het geheel niet zijn; want natuurlijk licht is hier duisternis, en natuurlijke warmte koude. Hebt gij iets geweten omtrent de zon van deze wereld, waarvan ons licht en onze warmte uitgaat? Hebt gij geweten dat die zon zuivere liefde is, en de zon van de natuurlijke wereld louter vuur? en dat de zon van de wereld, die louter vuur is, datgene is waaruit de natuur ontstaat en bestaat; en dat de zon des hemels die zuivere liefde is, datgene is, waaruit het leven zelf, dat de liefde vereenigd met de wijsheid is, ontstaat en bestaat; en dus dat de natuur, die gij een God of eene Godin maakte, absoluut dood is? Gij kunt, wanneer u. eene bewaking gegeven wordt, met ons in den hemel opstijgen; en wij kunnen als wij beschermd zijn met u in de hel afdalen; en dan zult gij in den hemel prachtige en overheerlijke dingen zien, maar in de hel slechts misvormde en vuile dingen. Dit verschil komt, omdat allen in den hemel God aanbidden, en allen in de hel de natuur aanbidden; de prachtige en overheerlijke dingen in den hemel zijn overeenstemmingen van de genegenheden voor het goede en het ware, en de misvormde en vuile dingen in de hel zijn overeenstemmingen van de lusten naar wat boos en valsch is. Oordeelt nu, uit deze omstandigheden, of God dan wel de natuur alles in allen is. Hierop antwoordden de satans: “In den staat waarin wij nu zijn, kunnen wij, naar hetgeen wij gehoord hebben, besluiten dat het God is, maar als de bekoring van het kwaad ons gemoed aangrijpt, zien wij niets dan de natuur.” De twee engelen en de twee satans stonden rechts, niet ver van mij verwijderd; daarom zag en hoorde ik hen; en ziet! rondom hen zag ik een groot aantal geesten, die in de natuurlijke wereld gevierd waren geweest om hunne geleerdheid; en ik verwonderde mij te bemerken, dat deze geleerden het eene oogenblik bij de engelen stonden en

het andere oogenblik bij de satans, en instemden met de gevoelens van hen, bij wie zij stonden; en mij werd gezegd: “de wisselingen van hun positie, zijn de veranderingen in den staat van hun gemoed, die somtijds de eene zijde begunstigde en somtijds de andere; want zij waren “*vertummi*” en wij zullen het mystery mededeelen: Wij hebben naar de aarde heen gezien en diegenen beschouwd, die beroemd waren om hunne geleerdheid, en over God en de natuur gedacht hebben, en onder duizend van hen vonden wij zes honderd voorstanders der natuur, en de rest voorstanders van God; en die geesten waren voorstanders van God tengevolge van hunne gedurige gesprekken over Hem, niet door eenige overtuiging van hun verstand, maar alleen van het hooren zeggen, dat de natuur uit God is; want gewone gesprekken uit het geheugen en de herinnering en niet tegelijkertijd uit de gedachten en het verstand, brengen een zeker soort geloof te weeg.” Hierna werd aan de satans een wacht gegeven en stegen zij met de twee engelen op in den hemel, en zagen daar prachtige en overheerlijke dingen; en daar zij toen verlicht werden door het licht des hemels, erkenden zij dat er een God was, en dat de natuur geschapen was om een instrument te zijn voor het leven dat in God is en uit God is; en dat natuur in zichzelf dood is, en bijgevolg niets uit zichzelf doet, maar in werking treedt door het leven. Na deze dingen gezien en verstaan te hebben daalden zij af; en toen zij afdaalden keerde de liefde voor het booze terug en sloot hun verstand van boven toe en opende het beneden; en toen verscheen daar overheen als het ware een sluier, waaruit lichtstralen schoten van helsch vuur; en zoodra zij de aarde met hunne voeten aanraakten, spleet de grond als het ware onder hen, en keerden zij terug tot hunne gezelschappen.

416. Hierop zeiden de twee engelen, mij nabij hen ziende, tot de omstanders: “Wij weten dat deze mensch geschreven heeft over God en over de natuur; laat ons hem hooren: “Zij kwamen daarop naar mij toe en verzochten, dat hetgeen ik geschreven had over God en de natuur hen zou worden voorgelezen. Ik las toen als volgt: “Zij, die gelooven in een Goddelijke werking in elk ding der natuur kunnen zich door een groot aantal dingen, die zij in de natuur zien, in het geloof aan het Goddelijke bevestigen evenals, ja, meer dan zij, die alles aan de natuur toeschrijven. Zij, die het Goddelijke aannemen wijden inderdaad hun aandacht aan de wondervolle zaken, die zichtbaar zijn zoowel bij de voortplanting in het plantenrijk als bij die in het dierenrijk: — In de VOORTPLANTING IN HET PLANTENRIJK; dat van een zeer klein zaadje in de aarde gestrooid, een wortel voortkomt, en uit den wortel een stam en vervolgens knoppen, bladen, bloemen, vruchten, zelfs de nieuwe zaden: alles te zamen alsof het zaad bekend was met de orde der voortplanting of het

proces waardoor het zichzelf moet vernieuwen. Welk rationeel mensch kan denken, dat de Zon, die zuiver vuur is, hiermede bekend is, of dat zij haar warmte en vuur kan ingeven zulke dingen te doen; en verder die wondervolte dingen daarin te formeeren, en het nut daarvan in het oog te hebben? Wanneer een mensch wiens verstandelijk vermogen is verheven deze wonderen ziet en aandachtig onderzoekt, kan hij niet anders dan besluiten dat zij komen van Hem, die oneindige wijsheid heeft, bijgevolg van God. Zij die het Goddelijke erkennen zien dat ook en denken zoo, maar zij die dat niet erkennen zien en denken niet zoo, omdat zij onwillig zijn; en daardoor laten zij hun redelijk vermogen neerzinken in het zinnelijke, dat al zijn begrippen verkrijgt uit het licht waar de zintuigen van het lichaam zijn, en bevestigen daarmede hunne verbeelding, zeggende: Ziet men niet dat de zon al die dingen door haar warmte en haar licht bewerkt? Wat is dat, wat men niet ziet? Is het wel iets? Zij die zich in het Goddelijke bevestigen geven aandacht aan de wonderen, die zij bij de VOORTTELING IN HET DIERENRIJK waarnemen; en als we hier alleen spreken over de wonderen van het ei, dan zien wij het kleine wezen in zijn kiem of begin, en ook alles wat noodig is voor de formatie zoo wel als voor de toekomstige ontwikkeling, vanaf den tijd der bebroeding tot aan den volledigen vogel of het gevleugeld dier in den vorm van zijn eigen soort; en indien men de vorm beschouwt, ziet men dat zij zoodanig is, dat men bij ernstig nadenken, niet kan ontkomen aan eene diepe bewondering, als men bemerkt dat in de kleinste zoo wel als in de grootste, bij hen die onzichtbaar zijn als bij hen die men zien kan, dat wil zeggen bij de kleinste insecten, als bij de vogels en de grootere dieren, zintuigen zijn voor gezicht, gehoor, reuk, smaak, gevoel; organen voor de beweging, zooals de spieren om te vliegen of te loepen; verder ook de inwendige deelen ronden het hart en de longen, die door de hersenen in werking worden gebracht. Dat de kleinste insecten ook een dergelijk organisme hebben, is in de anatomie bekend en door sommige geleerden beschreven, vooral door SWAMMERDAM in zijn Boek over de Natuur. Zij, die alles aan de natuur toeschrijven, zien wel is waar zulke dingen, maar zij denken niet verder dan dat zij er zijn, en zeggen dat de natuur ze voortbrengt. Zij zeggen dit omdat zij zich hebben afgekeerd van alle gedachten over het goddelijke; en zij die zich daarvan hebben afgekeerd, kunnen, wanneer zij de wonderen in de natuur beschouwen, er niet rationeel over denken, en nog veel minder geestelijk; maar vervallen in eene zintuigelijke en stoffelijke manier van denken, en dan denken zij in de natuur, volgens de natuur en niet boven de natuur op dezelfde wijze als zij die in de hel zijn, welke daarin alleen van de dieren verschillen, dat ze een redelijk vermogen bezitten, dat wil zeggen

dat ze anders zouden kunnen begrijpen en ook, denken als ze daartoe geneigd waren. Wanneer zij, die zich hebben afgewend van elke gedachte over het Goddelijke, de wonderen in de natuur beschouwen, en daardoor zinnelijk worden, denken zij er niet aan dat het oog zulk een grof instrument is, dat het een aantal zeer kleine insecten waarneemt als één onduidelijk voorwerp en dat niettemin ieder klein insect is gevormd om te gevoelen en zich te bewegen en dat het daarom begiftigd is met vezelen en vaten en ook met een klein hart en kanalen in de longen, kleine ingewanden en hersenen, en dat die organen geweven zijn uit de fijnste substanties, die in de natuur zijn, en dat die weefsels overeenstemmen met iets uit het leven, waardoor hunne kleinste onderdeelen onderscheidelijk in werking worden gebracht en in het leven gehouden. Doordat het gezicht van het oog zoo grof is, dat een groot aantal van die insecten met ontelbare deelen, die in elk daarvan bevat zijn, er uit ziet als een onduidelijk punt, en toch zij die zinnelijk denken volgens dat gezicht oordeelen, kan men duidelijk zien hoe grof het inzicht van hun verstand geworden is, en bijgevolg in welke duisternis zij verkeeren aangaande geestelijke dingen.

417. Iedereen kan zich, door de dingen die in de natuur voorkomen, ten gunste van het Goddelijke bevestigen, in dien hij daartoe geneigd is, en ook hij bevestigt zich daarin die aan God denkt in verband met het leven. B. v. wanneer hij het gevogelte des hemels beschouwt; iedere soort kent zijn voedsel, en weet waar het te vinden, kent zijngelijke aan het geluid en op het gezicht, en onder andere dieren weet hij welke zijne vrienden en welke zijne vijanden zijn; zij vormen huwelijken, zij kennen de plaats voor de paring, weten den tijd voor de bebroeding, bouwen met kunst hunne nesten, leggen er hunne eieren, broeden ze uit, en weten daarvoor den duur. Is dit verlopen, dan helpen ze hunne jongen uit den dop, beminnen hen met teederheid, houden ze warm onder hunne vleugels, bereiden voor hen het voedsel, en geven het hun in den bek, en dit alles, totdat ze in staat zijn voor zichzelf te zorgen en te doen gelijk zij zelf, en jongen voort te brengen om hun geslacht te doen voortduren.

Iedereen, die geneigd is te denken over een Goddelijken Influx door de geestelijke wereld in de natuurlijke, kan daarvan voldoende bewijs vinden in die wonderlijke dingen; hij kan ook als hij dat wil in zijn hart toegeven, dat de zon door de stralen van haar licht zulk eene kennis niet aan het gevogelte zou kunnen mededeelen, want de zon, waaruit de natuur haar oorsprong en haar wezen ontleent, is een zuiver vuur, en bijgevolg zijn de stralen van haar licht geheel en al zonder leven, en aldus kan hij tot het besluit komen, dat

zulke dingen in de uiterste dingen der natuur uit den, influx van Goddelijke wijsheid voortkomen.

418. Iedereen kan zich, door de zichtbare dingen der natuur ten gunste van het Goddelijke bevestigen, wanneer hij de rupsen aanschouwt, die uit genot van eene ingeboren genegenheid, er toe gebracht worden en er naar streven om hun aardchen staat te verwisselen met een, die met een hemelsoen staat overeenstemt, en met dat doel zich in geschikte plaatsen terug trekken, met een omhulsel bekleeden en zich als in een baarmoeder nederleggen om opnieuw geboren te worden, waaruit dan door opeenvolgende gedaanteverwisselingen ten slotte vlinders tevoorschijn komen; en wanneer zij deze gedaanteverwisseling hebben ondergaan en met prachtige vleugels naar hunne soort zijn getooid, vliegen zij in de lucht als in hun eigen hemel, dartelen vroolijk rond, vormen huwelijken, leggen eieren, en voorzien in hun nakomelingschap, en voeden zich dan met aangename en zoete spijzen uit de bloemen des velds. Is er onder degenen, die een Godheid aannemen door de dingen die zij in de natuur zien, iemand die in die wezens als rups, niet een evenbeeld ziet van den aardchen staat des menschen, en in die zelfde wezens als vlinder, een evenbeeld van zijn hemelschen staat? Zij daarentegen, die de natuur aan nemen, zien wel is waar die wonderen, maar aangezien zij den hemelschen staat des menschen verre van zich hebben geworpen, noemen zij het een louter natuurlijk instinct.

419. Iedereen kan zich, door in de natuur zichtbare dingen, ten gunste van het Goddelijke bevestigen, wanneer hij aandacht schenkt aan het leven der bijen. Zij weten uit planten en bloemen de was te zamelen, de honing er uit te zuigen, cellen te maken als kleine woningen, die te schikken in den vorm van een stad met straten en openingen om in en uit te gaan; zij ruiken van verre de bloemen en planten, waaruit zij de was voor het huis verzamelen en de honing voor spijs, en wanneer ze zich beladen hebben vliegen zij door de lucht naar hun korf en voorzien zoo in hunne woning en voeding voor den volgenden winter, alsof zij het wisten en het vooruit zagen. Zij 'plaatsen ook aan hun hoofd eene koningin als soeverein, door welke hun ras wordt voortgeplant, en bouwen voor haar een soort paleis in een verheven plaats boven hunne cellen, dat zij met behoorlijke wachten omgeven. Wanneer de legtijd aanbreekt, gaat de koningin begeleid door de wachten van cel tot cel en legt daarin de eieren, die door haar gevolg met een cement bedekt worden om de eieren tegen den invloed van de lucht te bewaren, waaruit dan voor hen een nieuw geslacht voortkomt. Later, wanneer dat geslacht tot den leeftijd gekomen is om de zelfde werken te kunnen verrichten, wordt het uit den korf gedreven;

de verjaagde zwerm vereenigt zich aanstonds en vormt zich in eene klomp opdat hun onderling verband niet worde verbroken en vervolgens vliegen ze voort om een woning te zoeken. Tegen den herfst worden ook de nuttelooze darren verjaagd en van hunne vleugels beroofd, opdat ze niet terug komen en het voedsel verteren aan welks verzameling zij niets hebben bijgedragen, om niet nog vele andere merkwaardige dingen te noemen. Hieruit kan men zien, dat zij terwille van het nut dat het menschedom van hen heeft, door influx uit de geestelijke wereld, een vorm van bestuur ontvangen, zooals er bij de menschen op aarde bestaat en zelfs bij de engelen in den hemel.

Welk mensch met een gezond verstand, ziet niet in dat zulke dingen bij de insecten niet uit de natuurlijke wereld komen? Wat heeft de zon, waaruit de natuurlijke wereld voortkomt, gemeen met een bestuur gelijk aan en overeenkomstig met het Hemelsche bestuur?

Wanneer bij de opmerking van deze en andere dergelijke dingen onder de stomme dieren iemand de natuur erkent en vereert, bevestigt hij zich zelf tengunste der natuur; terwijl hij die God erkent en vereert zich bevestigt in de erkenning van God, want de geestelijke mensch ziet daarin geestelijke dingen, en de natuurlijke mensch natuurlijke dingen, aldus een ieder naar hetgeen hij zelf is. Wat mij zelf betreft, zulke opmerkingen zijn voor mij getuigenis geweest van den influx van het geestelijke in het natuurlijke, of van de geestelijke wereld in de natuurlijke wereld, uitgaande van Goddelijke Wijsheid van den HEER. Onderzoek verder of het mogelijk is, het onderwerp van eenigen vorm van bestuur, of van eenige burgerlijke wet, of van eenige zedelijke deugd, analytisch te overdenken tenzij een influx van Goddelijke wijsheid, door de geestelijke wereld invloeië; wat mij betreft, het is mij onmogelijk geweest, en het is dat nog; ik heb inderdaad deze invloeiing op merkbare en voelbare wijze gedurende vijf en twintig jaren aanhoudend waargenomen, en spreek er dus over uit eigen ondervinding.

420. Laat mij vragen: Kan de Natuur uit zich zelve in hare werkingen het nut op het oog hebben, of zulke nuttige dingen in hun orde en vormen rangschikken? Zulks is alleen in de macht van een wezen vol wijsheid, en niemand dan God, in Wien de Wijsheid oneindig is, kan het Heelal zoodanig ordonneeren en formeeren. Wie anders kan vooruitzien en daarstellen wat het menschedom noodig heeft voor voedsel en kleeding; tot voedsel de vruchten des velds en de dieren; tot kleeding die zelfde dingen en die zelfde dieren? Behoort het niet tot het getal der wonderen, dat die onaanzienlijke insecten, die men zijdewormen noemt, kleeding verschaffen en prachtige tooisels aan mannen en vrouwen, van koninginnen en koningen af tot de minste hunner

onderdanen toe, en dat zulke kleine diertjes als de bijen, de was leveren voor de verlichting van tempels en paleizen? Deze dingen en vele andere zijn duidelijke bewijzen dat de HEER Zelf, door de geestelijke wereld al die dingen bewerkt die in de natuur zijn.

421. Hieraan wil ik nog toevoegen dat ik in de geestelijke wereld dezulken gezien heb, die zich door eene beschouwing van de dingen hier beneden, hebben bevestigd in het geloof aan de natuur totdat zij atheïsten geworden waren. Hun verstand bleek mij in het licht der geestelijke wereld aan de onderzijde geopend maar van boven gesloten, als een gevolg van de richting waarin hunne gedachten zich hadden bezig gehouden: omlaag naar de aarde inplaats van omhoog naar den hemel. Boven het zinnelijk element, dat de laagste graad van het ver-

stand is, scheen er iets te wezen als een sluier, bij sommige glinsterend door een helsch vuur, bij sommigen zwart als rook, en bij anderen doodskleurig als een lijk. Laat daarom een ieder zich wachten voor de bevestiging ten gunste der natuur, maar zich bevestigen ten gunste van het Goddelijke en hiertoe ontbreken de middelen niet!

422. Het is waar, dat sommige verontschuldigd kunnen worden, die de oorzaak van zekere dingen, welke zij in de natuur zien, aan haar toeschrijven, en wel omdat zij niets hebben geweten van de zon der geestelijke wereld, waar de HEER is, noch van den influx die daarvan uitgaat, noch iets van die wereld en haren aard, noch zelfs van haar tegenwoordigheid bij den mensch, en dat zij daarom niet anders hebben kunnen denken dan dat het geestelijke iets natuurlijks is hoewel reiner; dat evenzoo de engelen in den ether waren of op de sterren, dat de duivel het booze in den mensch was, of indien hij werkelijk bestond, in de lucht was of ergens in de diepte; dat de zielen der menschen na den dood in het binnenste der aarde waren of ergens men weet niet waar, wachtende op den dag des oordeels en andere dergelijke dingen, die de verbeelding heeft voortgebracht door de groote onkunde over de geestelijke wereld en de zon aldaar. Om deze redenen kunnen diegenen verontschuldigd worden, die gelooven dat de natuur volgens eene ingeving bij de Schepping, de zichtbare dingen voortbrengt, maar zij die door hunne bevestiging in de natuur atheïst worden, kunnen niet worden verontschuldigd omdat zij zich ten gunste van het Goddelijke hadden kunnen bevestigen. Onwetendheid brengt een verontschuldiging, dat is waar, maar het neemt niet het valsche weg waarin de mensch zich bevestigt; want het valsche hangt samen met het booze, en het booze hangt samen met de hel.

Noot C.

(Voor “C of D” aan den voet van blz. 13 lees: C.)

Het menschelijk gemoed of de menschelijke geest (*Mens humana*). De inwendige vermogens van den mensch worden gewoonlijk door Geest of Gemoed aangeduid, zonder dat men evenwel aan die woorden een nauwkeurig begrip verbindt. Door de analyse, die Swedenborg in zijne verschillende werken, van den geestelijken mensch geeft, leeren wij nauwkeurig onderscheiden en vereischt de vertaling dikwijls het vinden van eene nieuwe uitdrukking. Zoo hebben wij bijv. op pag. 10 het oorspronkelijke “*Receptaculum*” vertaald door “*opnemingsorgaan*” of ook het woord “*receptakel*” durven invoeren als zoo veel korter en eenvoudiger. (in overeenkomst met het Nederlandsche woord “*Spektakel*”) In de werken van Swedenborg vindt men zoo veel nieuwe begrippen, dat het noodig is voor elk daarvan ook een afzonderlijk woord te hebben. De engelsche vertaling geeft het woord “*receptacle*” evenals de fransche; de deutsche heeft “*Aufnahmgefäss*”. Het woord “*ontvanger*” of “*opnemer*” zou hier het begrip onvolledig uitdrukken. In de voorgaande vertaling hebben wij bij voorkeur het woord “*Gemoed*” gebruikt voor dat orgaan in den mensch, waardoor hij wil en denkt. En evenals de ziel des menschen, het allereerste meest inwendige opnemingsorgaan van het Goddelijke leven, de meest inwendige vorm van den mensch, in den menschelijken vorm is, zoo is ook het daaropvolgend opnemingsorgaan voor liefde en wijsheid, zijn gemoed, een minder inwendige vorm van den mensch, ook in den menschelijken vorm. Swedenborg leert dat de mensch zijn eigen wil is, en in den vorm is van zijnen wil of zijne liefde. Engelen die de Goddelijke Liefde opnemen, zijn in den Goddelijken vorm, in schoonen menschelijken vorm; doch duivels in de hel, die ook de vorm van hun eigen verkeerden wil hebben, zijn niet in schoonen menschelijken vorm maar dikwijls in den vorm van gedrochten en monsters. In dien zin is het menschelijk gemoed dus de geheele mensch of na aflegging van het stoffelijk lichaam. de geheele geest; en dan hebben gemoed en geest dezelfde beteekenis. Waar wij het woord “*Gemoed*” gebruiken heeft de engelsche vertaling “*Mind*” de fransche “*Mental*” en de deutsche “*Gemüth*” in het oorspronkelijke heeft Swedenborg “*Mens*”.

Noot D.

In de GEDENKWAARDIGHEID in AM. CONJ. No. 132—136 schrijft Swedenborg als volgt: (ook in WARE CHRISTELIJKE RELIGIE 48).

132. Eens onderhield ik mij met twee engelen, de eene was uit den Oostelijken de andere uit den Zuidelijken Hemel; door dat zij bemerkten hadden dat ik nadacht over de verborgenheden der wijsheid betreffende de Echtelijke Liefde, zeiden zij tot mij: “Hebt gij Benige kennis omtrent de spelen der wijsheid in onze wereld?” Ik antwoordde: “Nog niet”. Zij zeiden: “Er zijn er verscheidene en al degenen die waarheden beminnen uit geestelijke genegenheden, of om der waarheid wille, en omdat die het middel zijn om tot wijsheid te voeren, komen op een gegeven sein te zamen, en behandelen en beslissen dan zulke vraagstukken, die meer dan gewoon verstand vorderen”. Zij namen mij toen bij de hand zeggende: “Kom met ons en gij zult zien en hooren, want het sein voor de samenkomst werd heden gegeven.” Zij leidden mij toen over eene vlakke naar een heuvel, en ziet, aan den voet van dien heuvel was een laan van palmboomen, welke tot aan den top reikte, en die wij in liepen en bestegen. Aan den top van den heuvel was een boschje, waarvan de boomen op een verhevenheid van den grond een soort theater vormden. In het midden daarvan was een vlakke vloer, die met steenen van verschillende kleur was ingelegd; rondom dien vloer waren in den vorm van een vierkant zetels geplaatst, waarop vrienden der wijsheid gezeten waren. In het midden van het theater stond een tafel, waarop een verzegeld papier lag. Degenen, die daar gezeten waren, noodigden ons uit om op de nog vrije zetels plaats te nemen. Ik antwoordde: “Ik ben hier heen geleid door twee engelen om te zien en te hooren, en niet om neder te zitten”. De twee engelen gingen toen naar de tafel in het midden van den vloer en verbraken het zegel van het papier. Zij lazen toen voor hen, die gezeten waren de verborgenheden der wijsheid die daar op geschreven waren en welke zouden worden onderzocht en uitgewerkt. Zij waren geschreven door engelen van den derden hemel en van daar op de tafel neergelegd; Er waren drie verborgenheden. De EERSTE: *Wat is het beeld Gods en wat is de gelijkenis Gods, volgens welke de mensch geschapen werd?* DE TWEEDE: *Waarom wordt de mensch geboren zonder kennis van eenige liefde, terwijl toch de beesten en de vogels zoowel edele als onedele geboren worden in de wetenschappen van al de soorten hunner liefde?* DE DERDE: *Welke beteekenis heeft de Boom des levens en welke beteekenis heeft de Boom der kennis des Goeds en des Kwaads; en wat beteekent het Eten van die boomen?* Onder aan was geschreven: “Vereenig de drie besluiten in een enkele

stelling en schrijf die op een nieuw papier en leg dat op de tafel, wij zullen dan zien, en wanneer na onderzoek die uitspraak geldig en juist bevonden wordt, zal de prijs der wijsheid aan ieder van U gegeven worden". Na deze voorlezing trokken de twee engelen zich terug en werden in hunnen hemel opgenomen, Daarna begonnen zij, die gezeten waren, hunne beraadslagingen over de verborgenheden, die hun waren voorgelegd, in volgorde. Zij, die naar het noorden zaten, begonnen het eerst, vervolgens zij, die in het westen zaten, daarna die van het zuiden, en eindelijk die van het oosten en namen het eerste onderwerp ter bespreking, n.l.: WAT IS HET BEELD GODS EN WAT IS DE GELIJKENIS GODS, VOLGENS WELKE DE MENSCH GESCHAPEN WERD? Men begon allereerst met de lezing voor alle aanwezigen van de woorden uit het Boek der Schepping: *"God zeide, Laat ons den mensch maken naar ONS BEELD en naar ONZE GELIJKENIS, en God schiep den mensch naar ZIJN BEELD, naar het BEELD GODS schiep Hij hem"*. (Gen I: 26, 27.) — *Ten dage dat God den mensch schiep, in DE GELIJKENIS Gods maakte Hij hem.* (Gen. v: 1.)

Zij, die naar het Noorden gezeten waren, spraken het eerst en zeiden: "Het Beeld Gods en de Gelijkenis Gods zijn de twee Levens, die door God den mensch worden ingeblazen, d. w. z. het leven van den wil en het leven van het verstand, want men leest: *"Jehovah God blies in de neusgaten van Adam eene ziel van LEVENS, en de mensch werd eene levende ziel"*. (Gen. II: 7). In de neusgaten blazen d. i. in de gewaarwording brengen, dat de wil voor het goede en het verstand van het ware, en dus een ziel van levens in hem was; en daar het leven hem door God werd ingeblazen, beteekenen het beeld en de gelijkenis Gods de rechtheid in hem, voortkomende uit wijsheid en liefde en uit rechtvaardigheid en oordeel in hem."

Zij die in het Westen zaten, begunstigten deze verklaring, maar voegden daaraan toe, dat de staat van rechtheid, die door God aan Adam werd ingeblazen, sedert dien aanhoudend iederen mensch wordt ingeblazen; maar dat het in den mensch als in een opnemingsorgaan gegeven wordt, en dat de mensch naar de mate van zijne opname, een beeld en gelijkenis Gods wordt. Vervolgens spraken de derden in volgorde, d. w. z. zij, die in het Zuiden gezeten waren, als volgt: "Het Beeld Gods en de Gelijkenis Gods zijn twee onderscheiden dingen, maar bij de Schepping in den mensch vereenigd: en wij zien als door een inwendig licht, dat de mensch dit Beeld Gods kan bederven, maar niet de Gelijkenis Gods. Dit zien wij, als door een sluier, daarin dat Adam de Gelijkenis Gods behield nadat hij het Beeld Gods verloren had, want na den vloek lezen wij deze woorden: *Ziet de mensch is geworden als een onzer, kennende het goed en het kwaad.* (Gen. III: 22). En

daarna wordt hij genoemd de gelijkenis Gods en niet meer het beeld Gods. (Gen. v: 1). Maar laten wij het over aan onze vrienden, die in het Oosten gezeten zijn en bijgevolg in een verhevener licht verkeerden, om te zeggen wat eigenlijk bedoeld wordt met het Beeld Gods, en wat met de Gelijkenis Gods." Zij die naar het Oosten gezeten waren stonden na eenige oogeblikken van stilzwijgen van hunne zetels op, zij zagen op naar den HEER, en namen daarna hunne zetels weder in, en zeiden: "Het Beeld Gods is het opnemingsorgaan van God, en daar God de Liefde zelf, en de Wijsheid zelf is, is het beeld Gods het opnemingsorgaan van de liefde en de wijsheid die van God uitgaat in den mensch; maar de gelijkenis Gods is de volmaakte gelijkenis en de volle schijn alsof de liefde en de wijsheid in den mensch waren, en bij gevolg volkomen zoo, alsof zij hem zelf toebehoorden; want de mensch kan niet anders doen dan voelen, dat hij uit zich zelf liefheeft en uit zich zelf wijs is, en dat hij het goede wil en het ware verstaat door zich zelven. Terwijl dit intusschen in het minst niet door hemzelve is, maar door God; God alleen heeft lief uit Zich Zelf, omdat God de liefde zelf en de wijsheid zelf is. De gelijkenis of de schijn, dat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware in den mensch zijn alsof zij hem toebehooren, maakt dat de mensch mensch is, en met God kan worden verbonden en zoo in eeuwigheid leven. Hieruit volgt dat de mensch mensch is, door dat hij het goede kan willen en het ware verstaan, geheel en al als uit zichzelf, en niettemin weet en gelooft dat het door God is; want naar de mate, dat hij dit weet en gelooft legt God zijn beeld in den mensch. Het zou anders gesteld zijn, indien hij geloofde, dat het door zich zelf is en niet door God." Nadat zij dit gezegd hadden greep de ijver, dien de liefde voor de waarheid voortbrengt, hen aan, en spraken zij deze woorden: "Hoe kan de mensch iets van de liefde en de wijsheid ontvangen en het bewaren en weder voortbrengen indien hij niet gevoeld alsof het hem toebehoort? En hoe kan er eene verbintenis met God door de liefde en de wijsheid bestaan, indien den mensch niet eenige wederkeerigheid in de verbintenis gegeven ware? Want zonder eene wederkeerigheid kan geene verbintenis bestaan en de wederkeerigheid der verbintenis bestaat daarin dat de mensch God bemint en de dingen die uit God zijn doet, als uit zich zelf, gepaard aan geloof, dat dit door God is; hoe kan de mensch verder in eeuwigheid leven, indien hij niet met den Eeuwigen God verbonden is? En bijgevolg, hoe kan de mensch mensch zijn, zonder deze gelijkenis van God in hem?" Deze woorden werden door allen toegejuigt, zeggende: "Laat ons een besluit nemen uit hetgeen zooeven gezegd is," en men besloot als volgt:

“De mensch is het opnemingsorgaan van God en het opnemingsorgaan van God is het beeld Gods; en daar God de Liefde zelf en de Wijsheid zelf is, is de mensch het opnemingsorgaan van de liefde en de wijsheid, en het opnemingsorgaan wordt het Beeld Gods naarmate hij opneemt; de mensch is de gelijkenis Gods doordat hij in zich voelt, dat de dingen, die van God komen, in hem zijn alsof zij hem toebehooren, Maar hij is niettegenstaande, door deze gelijkenis niet het beeld Gods, dan in zooverre als hij erkent dat de liefde en de wijsheid, of het goede en het ware in hem, niet aan hem toebehooren, en dus niet uit hem komen, maar alleen in God zijn, en bijgevolg van God komen.”

133. Na dit namen zij het tweede onderwerp voor hunne discussie: WAAROM WORDT DE MENSCH GEBOREN ZONDER KENNIS VAN EENIGE LIEFDE; TERWIJL TOCH DE BEESTEN EN DE VOGELS, ZOOWEL EDELE ALS ONEDELE GEBOREN WORDEN IN DE WETENSCHAPPEN VAN AL DE SOORTEN HUNNER LIEFDE. Allereerst werd de waarheid dezer propositie vastgesteld op verschillende wijze; b.v. ten opzichte van den mensch, dat hij geboren wordt, zonder eenige kennis, zelfs zonder eenige kennis aangaande de echtelijke liefde; en zij lieten zich inlichten, en waarnemers van het feit deelden hun mede, dat een kind niet eenmaal eene ingeboren kennis medebrengt, om de borst zijner moeder te zoeken, maar dat de moeder of de voedster de borst aan het kind moeten geven; dat het kind alleen weet te zuigen, en dat het dat geleerd heeft, door aanhoudend te zuigen in de baarmoeder. Dat later het kind niet kan loopen, noch een klank van eenig menschelijk woord kan voortbrengen, en niet eens de neigingen zijner liefde door klanken kan uitdrukken zooals de beesten dat kennen. Het kent ook niet eene spijs die hem past, zooals de beesten dat weten, maar neemt wat hem tegenkomt, onverschillig of het nuttig of schadelijk is, in den mond. Diezelfde waarnemers zeiden ook dat de mensch zonder onderricht geen onderscheid in de sexe maakt, noch hoegenaamd iets aangaande de wijze om die sexe te beminnen, zelfs niet jongens en meisjes zonder dat anderen hen daarin onderwijzen, ofschoon zij reeds in vele wetenschappen mogen onderwezen zijn: met andere woorden, de mensch wordt lichamelijk geboren gelijk de wormen, en hij blijft lichamelijk, tenzij hij door anderen leert te weten, te begrijpen en wijs te worden. Daarna werd door hen vastgesteld dat de beesten, zoowel edele als onedele, zooals de dieren op aarde, de vogels des hemels, de kruipende dieren, de visschen, de wormen die men insecten heet, alle geboren worden met al de wetenschappen der genegenheden van hun leven. B. v. b. in alles wat de voeding betreft, in alles aangaande de woning, in alles wat de liefde voor de seks aangaat en de

vermeerdering hunner soort, en in alles wat het onderricht der jongen betreft, konden zij dit alles bevestigen door de wonderen, die zij uit hun geheugen konden tevoorschijn brengen, naar hetgeen zij hadden gezien, gehoord en gelezen in de natuurlijke wereld (want zoo noemden zij onze wereld) waar zij vroeger hadden geleefd, en waarin geene dieren waren, die alleen iets voorstellen (zooals in de geestelijke wereld), maar werkelijke dieren. Nadat de waarheid van de stelling aldus was vastgesteld, overlegden zij met hun verstand om daarvoor het doel en de oorzaak op te sporen, waardoor zij die verborgenheid zouden bloot leggen en voorzien. Zij zeiden toen allen: “Dit kan niet anders bestaan dan door de Goddelijke wijsheid, opdat de mensch mensch zij, en het dier dier zij, en opdat aldus de gebrekkigheid waarin de mensch geboren wordt, volmaaktheid worden kan, en de volmaaktheid in de geboorte van het dier de onvolmaaktheid zij”.

134. Degenen die naar het Noorden gezeten waren begonnen toen dadelijk met het geven van hunne denkbeelden, en zij zeiden dat de mensch zonder kennis geboren wordt, opdat hij alle kennis zou kunnen verkrijgen, terwijl hij, indien met eenige kennis geboren, niet meer zou kunnen verkrijgen dan hetgeen waarin hij geboren was, en geene andere kennis zou kunnen aanleeren; zij lichtten dit toe door deze vergelijking: De mensch is bij zijne geboorte als eene aarde waarin geen enkel zaad gestrooid is, maar welke niettemin alle zaden kan opnemen, en die doen opschieten en vrucht geven. Het dier daarentegen, is als aarde die reeds bezaaid is en bedekt met gras en kruiden, waarin geen ander zaad opschiet dan wat er in gezaaid is, want als dat er in kwam zoude het worden verstikt. Vandaar dat de mensch vele jaren noodig heeft, om zijn groei te voltooien, gedurende welken tijd, hij gelijk den grond kan worden bearbeid, en evenals die grond bloemen en boomen van allerlei soort kan voortbrengen; terwijl de dieren in weinige jaren volwassen zijn en niet kunnen worden opgeleid dan alleen in de kennis, die zij bij de geboorte medebrengen. Zij, die naar het WESTEN gezeten waren, gaven daarop hun oordeel in de volgende woorden “De mensch wordt niet geboren met kennis zooals de dieren, maar met een vermogen en genegenheid; met een vermogen om te weten, en eene genegenheid om lief te hebben; niet alleen een vermogen om te weten maar ook om te verstaan, en wijs te worden. Hij wordt geboren met eene zeer volmaakte genegenheid, niet alleen om lief te hebben de dingen die van hem en van de wereld zijn, maar ook die welke van God en van den hemel zijn. Bijgevolg is de mensch door de geboorte uit zijne Ouders enkel een orgaan, dat alleen leeft door de uitwendige zinnen, en allereerst zonder eenig innerlijk zintuig, opdat hij achtereenvolgens een

mensch kan worden, eerst natuurlijk daarna redelijk en tenslotte geestelijk; hetgeen niet zou gebeuren indien hij in kennis en genegenheden werd geboren zooals de dieren. Inderdaad begrenzen aangeboren kennis en genegenheden die vooruitgang, maar ingeboren vermogen en neigingen begrenzen niet; daardoor kan de mensch door kennis door inzicht en door wijsheid in eeuwigheid worden volmaakt". Zij die naar het ZUIDEN gezeten waren volgden toen aldus: „Het is voor den mensch onmogelijk om eenige kennis te verkrijgen door zich zelf, maar hij moet dit door anderen aanleeren, omdat hem geene enkele wetenschap aangeboren is; en evenals hij uit zich zelf geen enkele wetenschap kan verkrijgen, kan hij evenmin eenige liefde verkrijgen, omdat waar geen wetenschap is, daar is ook geene liefde. De wetenschap en de liefde zijn onscheidbare metgezellen, en kunnen evenmin van elkander gescheiden worden, als de wil en het verstand, of de genegenheid en de gedachte, eindelijk evenmin als het wezen en de vorm. Naarmate dus dat de mensch door anderen wetenschap verkrijgt, voegt de liefde zich daaraan toe als gezellin der wetenschap; de algemeene liefde, die zich daaraan voegt, is de liefde om te weten, te verstaan, en wijs te worden; die liefde is alleen den mensch eigen, en aan geen enkel dier, en zij vloeit van God in. Wij zijn het eens met onze vrienden van het Westen, dat de mensch in geen enkele liefde geboren wordt, noch tengevolge daarvan in een enkele wetenschap, maar dat hij alleen geboren wordt in de neiging om lief te hebben, en bijgevolg met het vermogen om wetenschap te verkrijgen, niet van hemzelf, maar door anderen, d.w.z. door tusschenkomst van anderen; we zeggen door tusschenkomst van anderen, want ook zij ontvangen uit zichzelf geen wetenschap, maar ontvingen haar van God. We stemmen ook overeen met onze vrienden uit het Noorden, dat de mensch bij zijne geboorte is als aarde waarin nog geen zaad gelegd is, maar waarin alle dingen, zoowel edele als onedele, kunnen gezaaid worden. Hieraan voegen wij toe dat de dieren in alle soorten van natuurlijke liefde geboren worden en tengevolge daarvan in wetenschap die daarmede overeenstemt, en dat zij niettegenstaande dat niets weten, niets denken, niets begrijpen en niets smaken dat uit deze wetenschap voortkomt, maar dat zij door middel van die wetenschappen door hunne liefde worden geleid, ongeveer zooals de blinden in de straten door honden worden geleid, want zij zijn blind in hun verstand; of liever zij zijn als somnambules, die doen wat zij doen, volgens eene blinde wetenschap, waarbij het verstand in slaap is". Zij, die uit het Oosten waren, spraken ten laatste als volgt: "Wij stemmen toe in de denkbeelden, die onze broeders hebben ontwikkeld, dat de mensch niets uit zichzelf weet, maar door anderen, en door de tusschenkomst van anderen,

opdat hij wete en erkenne, dat alles wat hij weet, verstaat en aan wijsheid bezit van God komt, en dat anders de mensch niet zou kunnen worden ontvangen, geboren, en door den HEER worden wedergeboren, noch Zijn beeld en Zijn gelijkenis worden; want hij wordt het beeld van den HEER in zooverre hij erkent en gelooft, dat hij ontvangen heeft en ontvangt van den HEER en niet uit zichzelf al het goede der liefde en der liefdadigheid en al het ware der wijsheid en des geloofs; en hij is de gelijkenis van den HEER in zoover hij dat goede en dat ware in zich gevoelt alsof het van hemzelve kwam; hij gevoelt dat, omdat hij zonder wetenschappen geboren werd, maar ze ontvangt en omdat het hem toeschijnt alsof hij ze uit zichzelf ontvangt. De HEER geeft zelfs aan den mensch om zoo te gevoelen, opdat hij mensch zij, en geen dier, omdat hij door datgene wat hij denkt, liefheeft, weet, verstaat en wijs wordt, als uit zichzelf, wetenschap ontvangt, en haar tot intelligentie verheft, en door haar gebruik tot wijsheid maakt. Op deze wijze verbindt de HEER den mensch met zich en verbindt de mensch zich aan den HEER. Deze dingen zouden niet kunnen geschieden tenzij de HEER van te voren had verordend dat de mensch in volslagen onwetendheid zou worden geboren”. Na deze woorden wenschten de aanwezigen dat een besluit zou worden geformuleerd uit hetgeen besproken was, en men vormde het volgende:

“De mensch wordt in geene enkele kennis geboren, opdat hij in alle kennis zou kunnen komen, en vooruit gaan in doorzicht en door het doorzicht in de wijsheid. En hij wordt in geen enkele liefde geboren, opdat hij tot alle liefden zou kunnen komen, door de aanwending van wetenschap volgens het doorzicht, en in de liefde tot den HEER door de liefde jegens den naaste, en alzoo met den HEER kan worden verbonden, en daardoor mensch worden en in eeuwigheid leven”.

135. Vervolgens namen zij het papier en lazen het derde onderwerp ter behandeling n.l. welke BETEEKENIS HEEFT DE BOOM DES LEVENS; WELKE BETEEKENIS HEEFT DE BOOM DER KENNIS DES GOEDS EN DES KWAADS, EN WAT BETEEKENT HET ETEN VAN DIE BOOMEN? En alle vroegen of zij die uit het Oosten waren deze verborgenheid wilden verklaren, omdat deze dieper verstand vordert en zij, die in het Zuiden zijn, in schitterend licht verkeerden, d.w.z. in de wijsheid der liefde, en die wijsheid wordt verstaan onder den Hof van Eden, waarin die twee boomen geplaatst waren; deze antwoordden toen als volgt; “Wij gaan spreken, maar daar de mensch niets uit zichzelf heeft, en alles aan den HEER ontleent, zullen wij uit Hem spreken, maar niettemin uit ons zelf, alsof het uit ons zelf kwam. De boom beteekent de mensch en zijn vrucht het goede des levens. Vandaar wordt door den boom des levens

aangeduid, de mensch levende door God, of God levende in den mensch; en daar de liefde en de wijsheid, de liefdadigheid en het geloof, of het goede en het ware het leven Gods in den mensch uitmaken, worden ook deze dingen door den boom des levens aangeduid. en ten slotte ook het eeuwige leven voor den mensch. De boom des levens, waarvan de vruchten worden beloofd in het Boek der Openbaringen (Op. II: 7; XXII: 2-14) heeft dezelfde beteekenis. De boom der kennis des goeds en des kwaads beteekent de mensch die gelooft uit zichzelf te leven, en niet uit God; dus die gelooft dat de liefde en de wijsheid, de liefdadigheid en het geloof, dat is te zeggen, het goede en het ware, dat in den mensch is van hem is en niet van God, en dit gelooft omdat hij denkt en wil, spreekt en handelt, naar alle gelijkenis en schijn als uit zichzelf; en daar de mensch volgens dit geloof zich inbeeldt dat God Zich in hem heeft geplaatst, of Zijne Godheid in hem heeft ingeblazen, daarom zeide de slang: *God weet dat ten dage als gij van de vrucht dezès booms eet, uwe oogen zullen geopend worden, en gij zult zijn als God, kennende het goed en het kwaad.* (Gen. III: 5.) Het eten van deze boomen beteekent de opname en de toeëigening; het eten van den boom des levens de opname van het eeuwige leven; het eten van den boom der kennis des goeds en des kwaads de opname der verdoemenis; het is ook hierdoor dat Adam en zijne vrouw beide werden vervloekt tegelijkertijd met de slang. Door de slang wordt verstaan de duivel met betrekking tot de liefde voor zichzelf en tot den hoogmoed van zijn eigen verstand. Deze liefde is de bezitter van dien boom, en de menschen, die in den hoogmoed uit deze liefde verkeerden zijn die boomen”.

“In groote dwaling verkeerden daarom zij, die gelooven dat Adam wijs geweest is, en het goede gedaan heeft uit zich zelf, en dat daarin zijne staat van rechtheid bestond, terwijl intusschen deze Adam ter oorzaak van dit geloof vervloekt werd; want dit werd aangeduid door het eten van den boom des kennis, des goeds en des kwaads, daarom is hij toen gevallen van den staat van rechtheid, waarin hij verkeerde zoolang hij geloofde wijs te zijn en het goede te doen, uit God en volstrekt niet uit zich zelf, want dit werd verstaan met het eten van den boom des levens. Alleen de HEER toen Hij in de wereld was, is wijs geweest uit Zichzelf en heeft het goede gedaan uit Zichzelf, omdat door Zijne geboorte het Goddelijke Zelf in Hem was en Hem toebehoorde; ook daarom is het, dat Hij door eigen macht Verlosser en Zaligmaker geworden is”. Van alles wat daar gezegd was, vormden zij dit besluit:

“Met den boom des levens en met den boom der kennis des goeds en des kwaads, en met het eten daarvan wordt aangeduid, dat het leven voor den mensch is God in hem, en dat hij dan den hemel en het

eeuwige leven heeft; en dat de dood voor den mensch de inbeelding en het geloof is, dat het leven voor den mensch niet is God maar hijzelf, waardoor hij den hel heeft en den eeuwigen dood, dat is de vervloeking”.

136. Hierna beschouwden zij het papier, dat door de engelen op de tafel gelegd was, en zagen onderaan geschreven: VEREENIG DE DRIE BESLUITEN IN EENE ENKELE STELLING: en zij brachten ze bijeen, en zagen dat zij alle drie in eene enkele serie te vereenigen waren, en wel als volgt:

“De mensch werd geschapen om van God op te nemen de liefde en de wijsheid, en intusschen in allen schijn als uit zichzelf; en dat uithoofde van de opneming en de verbinding; en het is daarom dat de mensch geboren wordt zonder eenige liefde en zonder eenige kennis, zelf zonder eenig vermogen om lief te hebben en wijs te worden uit zichzelf; daarom wordt, indien hij al het goede der liefde en al het ware der wijsheid aan God toeschrijft, hij een levende mensch; maar indien hij die aan zichzelf toeschrijft wordt hij een doode mensch”.

Deze woorden schreven zij op een ander blad papier en legden dat op de tafel: en ziet, aanstonds werden er engelen zichtbaar in een wolk van schitterende witheid, die het papier ten hemel droegen; en nadat het daar gelezen was, hoorden diegenen die op de zetels gezeten waren, vandaar stemmen zeggende: Goed, Goed, Goed.

En aanstonds verscheen een engel, die scheen te vliegen, hebbende als het ware twee vleugels aan zijne voeten, en twee aan de slapen van zijn hoofd. In zijne hand had hij prijzen die bestonden uit gewaden, hoofddeksels en lauwerkransen; en hij daalde neder en gaf aan hen die in het noorden gezeten waren, gewaden van een opale kleur; aan hen die in het westen gezeten waren, gewaden van een scharlaken kleur; hun die in het zuiden zaten, hoofddeksels waarvan de rand versierd was met gouden banden en paarden en het bovendeel aan de linkerzijde verrijkt met bloemvormige diamanten, maar aan hen die naar het oosten gezeten waren gaf hij lauwerkransen waarin robijnen en safieren gehecht waren. Allen verlieten toen, getooid met hunne prijzen de speelzaal der wijsheid om naar hunne woningen te gaan; en toen zij in het gezicht kwamen van hunne echtgenooten kwamen deze hen te gemoet, eveneens getooid met sieraden, die uit den hemel gegeven waren, waarover hare echtgenooten zich zeer verwonderden.

Noot E.

Wanneer Swedenborg als eene verborgenheid mededeelt, dat alle engelen in den Hemel hun voorhoofd keeren naar den HEER als eene Zon, en alle geesten in de hel Hem hun achterhoofd toekeeren, mag men dat niet zoo opvatten alsof de engelen allen eene zelfde richting uitzien en de geesten in de hel eene tegenover gestelde richting. Want de HEER is niet in ééne plaats, maar overal tegenwoordig, men kan Hem dus overal zien, maar de engelen die den HEER liefhebben hebben Hem altijd voor oogen. — Wanneer iemand op aarde met de gedachte aan een ander geheel vervuld is, staat hem diens beeld ook altijd voor den geest, waarheen hij zich ook wend.

In zijn werk over DE GODDELIJKE LIEFDE EN DE GODDELIJKE WIJSHEID (Zie hierover Noot G.) verklaart Swedenborg dit punt en laten wij enkele nummers daaruit volgen, ook om een voorbeeld te geven van de wijze der behandeling.

Het Goddelijke Is Niet In Ruimte.

7. Dat het Goddelijke, dat is God, niet in ruimte is, ofschoon Hij Alomtegenwoordig is en met ieder mensch in de wereld, met iederen engel in den Hemel, en met iederen geest onder den Hemel, gaat een louter natuurlijk verstand te boven, doch kan geestelijk worden verstaan. De reden hiervan is dat natuurlijke denkbeelden aan ruimte gebonden zijn; want zij sluiten wereldsche dingen in zich, en alle dingen die zich aan het oog voordoen zijn aan ruimte gebonden. Ieder ding, groot en klein, alle lengte, breedte en hoogte inderdaad iedere afmeting, ieder figuur en vorm hebben betrekking op ruimte. Daarom hebben wij gezegd dat het feit dat het Goddelijke niet is in ruimte, het natuurlijk begrip te boven gaat, wanneer we daarvan zeggen dat Het overal is. Toch kan het natuurlijk worden verstaan, indien een weinig geestelijk licht worde toegelaten. We zullen daarom eerst iets zeggen over geestelijke denkbeelden, en de gedachten daaraan ontleend. Een geestelijk denkbeeld is niet verbonden met ruimte, maar berust geheel en al op toestand. Toestand of staat is een term die gebruikt wordt voor liefde, leven, wijsheid, voor genegenheden en de vreugde daarvan, en in het algemeen voor het goede en het ware. Een waarlijk geestelijk denkbeeld van deze dingen, heeft met ruimte niets gemeen, het gaat hooger dan denkbeelden die met ruimte verbonden zijn, en ziet daarop neer zooals de hemel neerziet op de aarde. Maar aangezien engelen en geesten evenzoo kunnen zien als menschen op aarde, en voorwerpen niet kunnen worden gezien dan in ruimte, daarom

schijnt het in de geestelijke wereld, waar engelen en geesten zijn, alsof daar ruimte bestaat, op dezelfde wijze als op aarde; toch is dat geene ruimte maar den schijn er van. Het is niet bevestigd en bepaald zooals op aarde; het kan worden uitgerekt en samengetrokken, veranderd en gewijzigd; en daar het niet met een maatstaf kan worden gemeten, kan het in die wereld niet natuurlijk worden begrepen maar alleen geestelijk. En het geestelijk denkbeeld over afstand in de ruimte is het zelfde als dat over afstand in het goede en in het ware, dat hetzelfde is als overeenkomst en gelijkenis met betrekking tot de toestanden daarvan.

8. Uit het voorgaande wordt het duidelijk dat een mensch, door louter natuurlijke gedachte, niet begrijpen kan dat het Goddelijke overal is, en toch niet in ruimte; terwijl engelen en geesten dit duidelijk begrijpen; en daarom kunnen menschen dit ook leeren verstaan, indien zij eenig geestelijk licht in hunne gedachten toelaten. Een mensch kan dit begrijpen, omdat het zijn geest is die denkt en niet zijn lichaam, d. w. z. niet het natuurlijke maar het geestelijke.

9. Velen begrijpen dit niet omdat zij het natuurlijke liefhebben en niet geneigd zijn hunne gedachten daarboven te verheffen in geestelijk licht; en zij die niet geneigd zijn dit te doen kunnen zelfs over God niet anders denken dan uit ruimte; en over God te denken uit ruimte, is te denken uit de eigenschap der uitbreiding die aan de natuur eigen is. Dit is hier besproken, omdat zonder de kennis en het begrip dat het Goddelijke niet is in ruimte, er niets kan worden verstaan over het Goddelijke Leven, dat Liefde en Wijsheid is; en dit zijn de onderwerpen ter behandeling. Daarom kan er weinig of niets worden verstaan over Goddelijke Voorzienigheid, Alomtegenwoordigheid, Almacht, Oneindigheid en Eeuwigheid, waarover later in hare volgorde zal worden gehandeld.

10. Wij hebben gezegd dat er ruimte schijnt te bestaan in de geestelijke wereld evenals in de natuurlijke, en bij gevolg ook afstanden, maar dat afstand een verschijnsel is naarmate van de geestelijke overeenkomst welke tot de liefde en de wijsheid behoort, dat is tot het goede en het ware. Om deze reden verschijnt de HEER, ofschoon Hij met de Engelen door den geheelen hemel heen tegenwoordig is, toch boven hen als eene Zon; en omdat het de opname van liefde en wijsheid is, welke betrekking tot Hem veroorzaakt, daarom schijnen die hemelen waar de engelen door hunne opname in nader betrekking tot Hem staan, dichter bij Hem te liggen dan die hemelen in welke die betrekking meer verwijderd is. Om deze reden zijn de hemelen welke drie in aantal zijn, van elkander onderscheiden; en evenzoo zijn de

gezelschappen in elken hemel van elkander onderscheiden; en om dezelfde reden zijn ook de hellen onder de hemelen van elkander verwijderd na de mate hunner verwerping van liefde en wijsheid. Zoo is het ook met menschen, in wien en met wien de HEER tegenwoordig is over de geheele aarde; dit heeft plaats uitsluitend door het feit dat de HEER niet is in ruimte.

God Is De Eigenlijke Mensch.

II. In alle hemelen heerscht het begrip dat God een Mensch is. De reden hiervan is, dat de Hemel in zijn geheel en in iedeu deel in de vorm van een mensch is, en dat het Goddelijke bij de engelen den hemel uitmaakt; en dat gedachte in overeenkomst is met den vorm des hemels. Daarom is het voor de engelen onmogelijk in eenige andere wijze over God te denken; en daarom denken al diegenen welke in de wereld met den hemel verbonden zijn, op eene zelfde wijze over God, wanneer zij innerlijk denken dat wil zeggen in hun geest. Omdat God een mensch is, daarom zijn alle engelen en geesten menschen in volmaakten vorm. De vorm des hemels waarbij gelijkenis heerscht, in het grootste zoowel als in het kleinste is daarvan de oorzaak. Dat de hemel in zijn geheel en in elk deel in den vorm van een mensch is kan men zien in HEMEL EN HEL No. 59-87; en dat gedachte volgens den vorm des hemels is (No. 203-204).

Het is bekend (door Gen. 1: 26, 27) dat de mensch geschapen werd naar het beeld en de gelijkenis Gods, en dat God aan Abraham en aan anderen als een mensch verscheen. In den ouden tijd dachten de menschen van af de wijze tot de eenvoudige, over God als over een mensch, en toen zij begonnen met het aanbidden van vele goden, zooals de menschen in Athene en Rome, baden zij ze aan als menschen. Wat wij hier gezegd hebben, kan door het volgende worden toegelicht, dat in eene kleine verhandeling vroeger werd gedrukt: "Heidenen, in het bijzonder Afrikanen, die één God erkennen en aanbidden als de Schepper van het Heelal denken aan God als een mensch; en zij zeggen dat niemand enig ander denkbeeld van God kan hebben. Wanneer zij hooren, dat vele personen aan God denken als eene kleine wolk in het midden van de lucht, dan vragen zij, waar zulke menschen zijn; en als men hun zegt dat die onder christenen gevonden worden, zeggen zij dat zulks onmogelijk is. Zij worden dan evenwel onderricht, omtrent de oorzaak hiervan, doordat in het Woord, God een Geest genoemd wordt, en zulke menschen aan een geest denken als een soort van wolk, daar zij niet weten dat geesten en engelen menschen zijn. Bij zulke menschen werden de geestelijke en natuurlijke denkbeelden onderzocht, en met elkander vergeleken en bevonden dat die,

bij dezulken die inwendig den HEER erkennen als de God van Hemel en aarde, niet hetzelfde waren. — Ik hoorde eens een zeker geestelijke, die van de christenen kwam, zeggen dat niemand eenig denkbeeld hebben kan van eene Goddelijke Menschelijke Natuur; en ik zag dat hij rondgevoerd werd bij verscheiden heidenen, en van den eenen naar den anderen die meer en meer innerlijk waren, en van dezen naar hunne hemelen en ten laatste naar eenen Hemel der Christenen, en overal werd het hem vergund hun innerlijk begrip over God te leeren kennen, en hij leerde daaruit, dat zij over God dachten als een mensch en niet anders, wat het zelfde is als te denken over een Goddelijk Menschelijke Natuur”.

18. Hoe belangrijk het is, een juist begrip over God te hebben, blijkt duidelijk hieruit, dat het denkbeeld over God het binnenste der gedachte is, bij allen die eenige godsdienst hebben, want alles wat tot Godsdienst en aanbedding behoort, heeft betrekking op God. En daar God zoowel in het algemeen als in het bijzonder in ieder ding is dat tot Godsdienst en aanbedding behoort, daarom is er zonder een juist denkbeeld van God geen gemeenschap met den hemel mogelijk. Om deze reden heeft iedere natie in de geestelijke wereld haar plaats overeenkomstig met haar denkbeeld over God als een mensch, want daarin is de HEER en in geen ander denkbeeld. Dat de staat van eens menschen leven na den dood, met zijn denkbeeld van God overeenstemt, is volkomen duidelijk uit het tegenovergestelde dezer stelling: dat de ontkenning van God de hel uitmaakt, en in de christelijke wereld is het de ontkenning van de Godheid des HEEREN.

Het Goddelijke Vervult Alle Ruimte In Het Heelal Zonder Ruimte.

69. Er zijn twee dingen, aan de natuur eigen, RUIMTE en TIJD en de denkbeelden van den mensch rusten daarop. Indien hij in die denkbeelden berust, en zijn gemoed niet daar boven verheft, kan hij nooit iets begrijpen over het geestelijke en het Goddelijke; want hij verbindt die dan met denkbeelden die uit ruimte en tijd voortkomen; en zoolang hij dat doet is het licht van zijn verstand enkel natuurlijk. Het denken uit dat licht in het redeneeren over geestelijke en Goddelijke dingen is gelijk het denken, onder den invloed van nachtelijke duisternis, over dingen die alleen bij daglicht zichtbaar zijn. Dit is de oorsprong van Naturalisme. Maar hij die zijn gemoed verheffen kan boven de denkbeelden aan ruimte en tijd verbonden, gaat uit de duisternis in het licht over, kan geestelijke en Goddelijke dingen verstaan, en ziet tenslotte de dingen die daar in zijn en daaruit voortkomen; en dan verdrijft hij door dat licht de duisternis van natuurlijk licht en zet hij de valsche dingen daarin

van zich. Ieder mensch met verstand kan over de dingen die aan de natuur eigen zijn, denken, en denkt er ook over, en dan betuigt hij en ziet in, dat het Goddelijke niet in de ruimte is omdat het overal tegenwoordig is. Hij is ook in staat om de dingen, die hierboven gezegd zijn te bewijzen en te zien. Maar indien Hij de Alomtegenwoordigheid van het Goddelijke ontkent en alles aan de natuur toeschrijft, dan heeft hij geen begeerte zijn gemoed te verheffen, ofschoon dat mogelijk is.

70. Wanneer menschen sterven en engelen worden, leggen zij twee attributen der natuur, ruimte en tijd, af. Zij komen dan in geestelijk licht waarin de onderwerpen der gedachten waarheden zijn, en de voorwerpen van het gezicht, terwijl ze gelijk zijn aan de dingen in de natuurlijke wereld, overeenstemmingen zijn van hunne gedachten. De voorwerpen hunner gedachte hebben niets gemeen met ruimte en tijd maar de voorwerpen die zich aan hun gezicht voordoen schijnen met ruimte en tijd verbonden te zijn, en toch komen die niet in hunne gedachten. De reden hiervan is, dat ruimten en tijden daar niet gevestigd zijn zooals in de natuurlijke wereld, maar varieren naar gelang van den staat huns levens, van daar dat staten des levens hunne gedachten bezighouden in plaats van ruimte en tijd. In plaats van ruimte denken zij aan zulke dingen als op staten der liefde betrekking hebben, en in plaats van tijden aan zulke dingen als op staten van wijsheid betrekking hebben. Om deze reden verschilt geestelijke gedachte en bij gevolg geestelijke spraak zoo zeer van natuurlijke gedachte en spraak, dat zij niets gemeen hebben dan de inwendige dingen, die alle geestelijk zijn. Over dit onderscheid zullen wij elders meer zeggen. Daar nu de gedachten der engelen niets gemeen hebben met ruimte en tijd, maar met staten des levens, is het duidelijk dat ze er ook geen begrip van hebben dat het Goddelijke de ruimte vervult, want ze weten niet wat ruimte is, maar bij de afwezigheid van het denkbeeld van ruimte, verstaan zij duidelijk dat het Goddelijke alle dingen vervult.

71. Om duidelijk te maken, dat de enkel natuurlijke mensch over geestelijke en Goddelijke d'fngen denkt, volgens de ruimte, en de geestelijke mensch afgezonderd van ruimte, kan de volgende toelichting dienen. De enkel natuurlijke mensch denkt door middel van denbbeelden, die hij ontleent heeft aan voorwerpen van het gezicht, die alle eene lengte, breedte en hoogte hebben, en een vorm daardoor begrensd die soms hoekig, soms rond is. Deze dingen zijn eng verbonden met zijne gedachten als hij over zichtbare dingen denkt, en over onzichtbare zooals burge lijke en zedelijke dingen; deze laatste worden wel niet door het zintuig des gezichts opgenomen, maar ze zijn er mede verbonden. Het is anders met een geestelijk mensch vooral met een

engel des hemels. zijne gedachte heeft niets gemeen met figuur en vorm die op lengte, breedte en hoogte der ruimte wijzen, maar zij is verbonden met den staat van het ding uit den staat des levens. In plaats van te denken over lengte, denkt hij over het goede uit het goede des levens, in plaats van breedte over het ware van een ding uit het ware des levens, en in plaats van hoogte over de graden daarvan. Zodoende denkt hij door overeenstemming, die de betrekking is tusschen geestelijke en natuurlijke dingen onderling. Het is door deze overeenstemming dat lengte in het Woord het goede van een ding beteekent, breedte het ware van een ding, en hoogte de graden daarvan. Hieruit wordt duidelijk dat wanneer een engel des Hemels over de Goddelijke Alomtegenwoordigheid denkt, hij alleen kan denken over het Goddelijke, als vervullende alle dingen afgescheiden van ruimte. Wat een engel denkt is de waarheid, omdat het licht dat zijne gedachte verlicht, de Goddelijke Wijsheid is.

72. Deze gedachte over God vormt een fundament; want wat wij zullen zeggen over de Schepping van het heelal door God-Mensch, over Zijne Voorzienigheid, Almacht, Alomtegenwoordigheid en Alwetendheid, kan zonder deze gedachte wel is waar worden verstaan, maar niet worden vast gehouden; want ofschoon de enkel natuurlijke mensch die dingen verstaat, valt hij toch terug in de liefde zijns levens, dat is in de liefde zijns wils; en die liefde vernietigt dezelve en trekt zijne gedachte neer tot de ruimte, waarin dat licht woont, dat hij redelijk noemt; en hij ziet niet dat hij irrationeel wordt, in zoo verre als hij die dingen ontkent. Dat zulks het geval is, kan worden aangetoond door middel van de gedachte over deze waarheid, dat GOD MENSCH IS. Leest met aandacht het geen hier boven is gezegd (nos. 11-13) en hetgeen volgt, en dan zult gij verstaan dat dit zoo is. Maar laat uwe gedachten worden nedergetrokken in het natuurlijke licht, dat uit de ruimte vloeit, zullen dan deze dingen u niet ongerijmd voorkomen? en wanneer uwe gedachten nog verder naar beneden worden getrokken zult gij ze verwerpen. Om deze reden werd gezegd dat het Goddelijke alle ruimte van het heelal vervult, en niet dat God-Mensch die vervult; want enkel natuurlijk verstand zou dat niet erkennen; maar het erkent de stelling dat het Goddelijke alle ruimte vervult, want dit stemt overeen met de verklaring van Theologen dat God alom tegenwoordig is, en alle dingen hoort en weet. Men kan over dit onderwerp meer lezen in wat voorafging in no. 7-10.

De Zon Der Geestelijke Wereld Schijnt Op Eene Gemiddelde Hoogte, En Op Een Afstand Van De Engelen, Zooals De Zon Der Natuurlijke Wereld Schijnt Op Een Afstand Van De Menschen.

103. De meeste menschen die uit deze wereld in de volgende wereld komen, hebben het begrip dat God omhoog boven hun hoofd is, en dat de HEER in den hemel onder de engelen is. Zij hebben dit begrip omdat in het Woord, God de Allerhoogste genoemd wordt, en gezegd dat hij in de Hoogte woont; daarom richten zij hunne oogen en handen naar boven gedurende hunne gebeden en godsdienstoefening, niet wetende dat met den Allerhoogste bedoeld wordt, de meest Innerlijke. Zij hebben het begrip dat de HEER in den hemel onder de engelen is, omdat zij over Hem denken als over een gewoon mensch; sommige houden Hem voor een engel, niet wetende dat de HEER de Eigenlijke, en alléén Eenige God is, die het heelal regeert. Indien Hij onder de engelen in den hemel verkeerde, zoude Hij het heelal niet onder het oog kunnen hebben, noch onder zijne zorg en beheer. En zoo Hij niet als eene zon scheen voor de oogen van hen die in de geestelijke wereld zijn, zouden de engelen geen licht kunnen hebben, want engelen zijn geestelijk, en daarom past alleen geestelijk licht voor hunne natuur. Dat er licht in de hemelen is, hetwelk natuurlijk licht op aarde op onbegrijpelijke wijze overtreft, zullen wij zien als het onderwerp der graden behandeld wordt.

104. De zon, die voor de engelen de bron van licht en warmte is, schijnt boven de landen die zij bewonen, op eene hoogte van ongeveer 450. op het midden van de hoogte, en schijnt ook van de engelen verwijderd even als de zon op aarde van menschen verwijderd is. De zon schijnt daar altijd te staan en blijft op haar plaats. Daarom is bij de engelen de tijd niet verdeeld in dagen en jaren, en is er geen opvolging van morgen, middag, avond en nacht, noch ook lente, zomer, herfst en winter, doch voortdurend licht en voortdurende lente. Maar in plaats van tijden zijn er voor hen toestanden, zoo als reeds vroeger werd gezegd.

105. De volgende zijn de voornaamste redenen, waarom de zon der geestelijke wereld in eene middelhoogte staat. *Eerstens.* Warmte en licht zijn daardoor in de gemiddelde verhouding, met elkaar in evenwicht en behoorlijk getemperd. In andere gevallen zoude òf meer warmte òf meer licht zijn, zooals het is met de zon der aarde, die in de hoogste stand meer warmte dan licht, en in de laagste standen meer licht dan warmte geeft. Het licht blijft hetzelfde in zomer en winter maar de warmte vermeerdert of vermindert met de hoogte van de zon. De *tweede* reden waarom de zon in de geestelijke wereld op middelhoogte boven den hemel der engelen staat is, opdat er voortdurende

lente in alle hemelen der engelen zijn zal, waardoor de engelen in een staat van vrede verkeerden, want die staat is in overeenstemming met de lente op aarde. De *derde* reden is dat daardoor de engelen in staat zijn altijd hun aangezichten naar den HEER te keeren, en Hem te zien. Want met iedere wending van hun lichaam hebben de engelen het Oosten, en dus den Heere, vóór zich; dit is eigenaardig in die wereld. Dit zou niet het geval zijn, indien de zon van die wereld boven of beneden de middelhoogte scheen, en allerminst indien zij in het zenith stond.

106. Indien de zon der geestelijke wereld niet stond op een afstand van de engelen, zooals de zon der natuurlijke wereld staat ten opzichte van den mensch, dan zou de geheele engelen hemel, en de hel daaronder en onze aardbol onder deze, niet kunnen staan onder het oog, de Zorg, de Alomtegenwoordigheid, Alwetendheid, Almacht en Voorzienigheid des Heeren. Het is evenzoo met de zon van onze wereld; als deze niet op zulk een afstand van de aarde stond als wij haar zien, zoude zij niet in alle linden kunnen schijnen en kracht hebben door hare warmte en haar licht en bijgevolg zou zij geen ondergeschikte hulp kunnen wezen voor de zon der geestelijke wereld.

107. Het is vooral noodig te weten dat er twee zonnen zijn, de eene geestelijk en de andere natuurlijk. De geestelijke zon voor hen, die in de geestelijke wereld zijn, en de natuurlijke zon voor hen, die in de natuurlijke wereld zijn. Tenzij men dit wete, kan men geen juist begrip vormen over de Schepping en over den mensch, welke onderwerpen moeten behandeld worden. Zonder die kennis, kan men de uitwerkselen wel zien, maar tenzij men de oorzaken dier uitwerkselen ook ziet, blijven die uitwerkselen als het ware in nachtelijke duisternis gehuld.

De Afstand Tusschen De Zon En De Engelen In De Geestelijke Wereld Is Een Schijn Naar Mate Van Hunne Opname Der Goddelijke Liefde En Der Goddelijke Wijsheid.

108. Alle inbeeldingen van de boozen en de eenvoudigen zijn het gevolg van bevestigden schijn. Zoolang verschijnselen, schijn blijven, zijn het schijnbare waarheden, volgens welke iedereen mag denken en spreken; wanneer zij echter worden beschouwd als werkelijke waarheden, zooals het geval is wanneer zij overtuigingen geworden zijn, dan worden schijnbare waarheden valscheden en inbeeldingen. Het is b. v. een schijn dat de zon beweegt en iederen dag om de aarde loopt, en ieder jaar haar baan doorloopt. Zoolang als deze schijn niet eene overtuiging wordt, is het eene schijnbare waarheid, volgens welke iedereen denken en spreken mag; want men kan zeggen dat

de zon op en ondergaat, en morgen, middag, avond en nacht veroorzaakt; en ook dat de zon dezen of genen stand heeft, en lente, zomer, herfst en winter teweegbrengt. Maar wanneer iemand zich bevestigt in het geloof dat die schijn de werkelijke waarheid is, dan denkt hij en geeft hij uiting aan eene valsheid die uit eene inbeelding voortkomt. Zoo is het ook met ontelbare andere verschijnselen, niet alleen in natuurlijke, burgerlijke, en zedelijke, maar ook in geestelijke dingen.

109. Zoo is het ook in de geestelijke wereld met den afstand der zon, welke de eerst uitgaande sfeer is van de Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid des HEEREN. De waarheid is dat er geen afstand bestaat; afstand is een schijn volgens den graad waarin de engelen de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid opnemen. Dat afstand in de geestelijke wereld een schijn is kan men hierboven zien; bijv. (in no. 7-9) *dat het Goddelijke niet is in ruimte*; en (in no. 69-72) *dat het Goddelijke alle ruimte vervult zonder ruimte*. En wanneer er geen ruimten zijn, bestaan er ook geen afstanden, of wat hetzelfde is, als ruimten schijnbaar zijn, dan zijn afstanden ook schijnbaar, want afstanden behooren tot de ruimte.

110. De zon der geestelijke wereld schijnt te staan op een afstand van de engelen, omdat de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid door hen worden opgenomen in een voldoende mate van warmte en licht. Want een engel is geschapen en eindig en kan daardoor den HEER niet ontvangen in den allereersten graad van warmte en licht zooals die in de zon zijn, want die zouden hem geheel verteren. Daarom wordt de HEER door de engelen ontvangen in dien graad van warmte en licht die met hunne liefde en wijsheid overeenstemt. Dit kan op de volgende wijze worden toegelicht. Een engel van den laatsten of uitersten hemel kan niet opstijgen naar de engelen van den derden hemel; want indien hij zulks deed, en hunnen hemel binnen trad, zou hij als het ware in zwijm vallen, en zijn leven als het ware met den dood worstelen; de reden hiervan is dat zijne liefde en wijsheid van een lager graad zijn, terwijl de warmte zijner liefde en het licht zijner wijsheid denzelfden graad hebben. Wat zou dan het gevolg zijn, indien een engel tot de zon zou opstijgen en in haar vuur komen. Tengevolge van de verschillen in de opname van den HEER door de engelen, schijnen de hemelen ook van elkander onderscheiden. De hoogste hemel, de derde genoemd, verschijnt boven den tweeden, en de tweede boven den eersten, niet dat de hemelen van elkander verwijderd zijn, maar zij schijnen verwijderd van elkander; want de HEER is evenzoo tegenwoordig met hen, die in den laatsten hemel zijn, als

met degenen, die in den derden hemel zijn. De schijn der afstanden heeft betrekking op de onderwerpen — dat is op de engelen, niet op den HEER.

III. Dat dit zoo is kan ternauwernood onder een natuurlijk begrip gebracht worden, omdat ruimte daarmede verbonden is; maar het kan onder een geestelijk begrip gebracht worden, omdat ruimte daarmede niet verbonden is; en zoodanig is het denkbeeld dat de engelen hebben. Onder een natuurlijk denkbeeld kan men begrijpen dat liefde en wijsheid, of wat hetzelfde is, dat de HEER, die Goddelijke Liefde en Goddelijke Wijsheid is, in de ruimte niet kan voortgaan, maar dat Hij tegenwoordig is, met een ieder naar de mate van diens ontvangst. Dat de HEER tegenwoordig is met alle menschen leert Hij in Matth. xxviii: 20; en dat Hij zijne woonplaats maakt met diegenen welke Hem liefhebben, in Joh. xiv: 21.

II2. Dit moge een onderwerp van hoogere wijsheid schijnen, omdat het werd duidelijk gemaakt door middel van de hemelen en de engelen; maar toch is het evenzoo gesteld met de menschen. De inwendige deelen van de gemoederen der menschen, worden door dezelfde zon verwarmd en verlicht. Zij worden door hare warmte verwarmd en door haar licht verlicht naar de mate dat zij liefde en wijsheid van den HEER opnemen. Het verschil tusschen menschen en engelen bestaat hierin, dat engelen alleen onder de geestelijke zon leven, terwijl menschen niet alleen onder die zon leven, maar ook onder de zon van deze wereld; want de lichamen van menschen zouden niet kunnen bestaan tenzij die onder beide zonnen zijn, wat niet het geval is met de lichamen der engelen welke geestelijk zijn.

De Engelen Wenden Voortdurend Hunne Aangezichten Naar Den Heer Als Eene Zon.

129. Alles wat hier gezegd wordt over de engelen, en hunne wending naar den HEER als eene zon, geldt ook voor den geest des menschen; want een mensch is naar zijn gemoed een geest, en hij is een engel als hij in liefde en wijsheid verkeert. Daarom wordt hij na den dood, als hij het uitwendige aflegt dat hij aan de natuurlijke wereld had ontleend, een geest of een engel. En omdat de engelen hun aangezicht aanhoudend naar de zon keeren, dus naar den HEER, daarom wordt er ook van een mensch, die in liefde en wijsheid van den HEER is, gezegd dat hij God aanschouwt, en dat hij God voor oogen heeft, hetgeen wil zeggen, dat hij het leven leidt van een engel. Zulke dingen worden op aarde gezegd, omdat zij in den Hemel in werkelijkheid bestaan en evenzoo in den geest des menschen. Wanneer een mensch bidt, ziet hij voor zich uit naar God, onverschillig naar welke hemelstreek zijn aangezicht gekeerd is.

130. De engelen keeren aanhoudend hunne aangezichten naar den HEER als eene zon, omdat de Engelen in den HEER zijn en de HEER in hen; en de HEER leidt inwendig hunne genegenheden en gedachten, en keert die aanhoudend naar Zich Zelfen, waardoor zij wel moeten heen zien naar het Oosten waar de HEER als eene Zon verschijnt. Hieruit blijkt dat de engelen niet uit zich zelve tot den HEER zich wenden, maar dat de HEER hen tot Zich Zelfen keert. Want als de engelen innerlijk aan den HEER denken, dan denken zij aan Hem als in hunzelve tegenwoordig. Werkelijk inwendige gedachte maakt geen afstand, maar uitwendige gedachte, die als één werkt met het zintuig der oogen. De oorzaak hiervan is, dat uiterlijke gedachte met ruimte verbonden is, maar niet de innerlijke, en wanneer zij daarmede niet verbonden is, zooals in de geestelijke wereld is er toch nog een schijn van ruimte. Maar deze dingen kunnen moeielijk worden verstaan door iemand die over God denkt volgens de ruimte. Want God is overal, en toch niet in ruimte. Daarom is Hij beide in een engel en buiten een engel, en daarom kan een engel God zien, dat is de HEER, zoowel in zich zelf als buiten zich zelf; in zich zelf als hij uit liefde en wijsheid denkt, buiten zich zelf als hij over liefde en wijsheid denkt. Over die dingen zullen wij evenwel in het bijzonder handelen in de verhandelingen over *de Alomtegenwoordigheid, Alwetendheid, en Almacht des Heeren.*

Laat toch een ieder zich in acht nemen, niet te vallen in die afschuwelijke ketterij, dat God zich zelf in den mensch heeft uitgestort, en dat Hij in hen is en niet langer in Zich Zelfen, terwijl God overal is, beide in den mensch en buiten den mensch, want Hij is in alle ruimten zonder ruimte, zooals hiervoren werd aangetoond (no's 7-10 en 69-72.) Indien God in een mensch ware, zoude Hij niet alleen verdeelbaar zijn, maar ook in ruimte besloten en zoude een mensch inderdaad kunnen denken God te wezen. Deze ketterij is zoo afschuwelijk dat zij in de geestelijke wereld als een rottend lijk stinkt.

131. Het wenden van de engelen naar den HEER is zoodanig, dat zij met iedere wending van hunne lichamen den Heer vóór zich zien als eene zon. Een engel kan voortdurend ronddraaien en overal om zich heen de onderscheidene dingen zien, die daar zijn, en toch ziet hij den HEER aanhoudend voor zijn aangezicht. Dit mag wonderlijk schijnen, maar niettemin is het waar. Het is ook mij veroorloofd geweest om den HEER te zien als eene zon. Ik zie Hem voor mijn aangezicht en gedurende een aantal jaren heb ik Hem op dezelfde wijze gezien, naar welk deel van de wereld ik mij ook keerde.

Noot F.

DE AMORE CONJUGIALI, 270.

270. Eens op een morgen, na den slaap, drongen mijne gedachten diep door in eenige verborgenheden der Echtelijke Liefde, en ten slotte in deze: *In welk gebied van het menschelijk gemoed woont de waarlijk echtelijke Liefde, en in welk gebied woont bijgevolg de echtelijke Koude?* Ik wist dat er drieërlei gebied is in het menschelijk gemoed, het eene boven het andere, en dat in het laagste gebied de natuurlijke liefde woont, in het hoogere de geestelijke liefde en in het hoogste de hemelsche liefde, en dat er in elk gebied een huwelijk is van het goede en het ware; dat wijl het goede aan de liefde behoort, en het ware aan de wijsheid, er in ieder gebied het huwelijk is van de liefde en van de wijsheid; en dat dit huwelijk het zelfde is als het huwelijk van den wil en van het verstand, omdat de wil het opnemingsorgaan is van de liefde, en het verstand het opnemingsorgaan van de wijsheid. Terwijl ik in de diepte dezer gedachte verzonken was, zag ik op eenmaal twee zwanen naar het Noorden vliegen en dadelijk daarop twee paradijs vogels naar het Zuiden en ook twee tortelduiven naar het Oosten en terwijl ik met mijne blikken hun vlucht gadesloeg, zag ik de twee zwanen hun vlucht van het Noorden naar het Oosten zwenken, en evenzoo de twee paradijsvogels van het Zuiden naar het Oosten gaan en zich voegen bij de twee tortelduiven in het Oosten, waarop zij allen te zamen naar een paleis vlogen dat zeer hoog gelegen was en omringd door olijfboomen, palmboomen en beukenboomen. In dat paleis waren drie rijen van vensters, de eene boven de andere; en terwijl ik ze gadesloeg, zag ik de zwanen in het paleis vliegen door de geopende vensters van de laagste rij, de paradijsvogels door de vensters van de middelste rij, en de tortelduiven door de open vensters van de hoogste rij. Nadat ik dat gezien had vertoonde zich een engel aan mijne zijde, met de vraag: “Verstaat gij hetgeen gij gezien hebt?” waarop ik antwoordde: “Gedeeltelijk”. Hij zeide toen: “Dit paleis stelt de woonplaatsen voor van de echtelijke liefde, zooals die woont in de menschelijke gemoederen. Het hoogste gedeelte, waarin de tortelduiven zich terugtrokken, stelt het hoogste gebied van het gemoed voor, waar de echtelijke liefde woont in de liefde voor het goede met hare wijsheid; het middelgedeelte waarin de paradijsvogels gegaan zijn stelt het middengebied voor, waar de echtelijke liefde woont in de liefde voor het ware met haar doorzicht (intelligentie); en het laagste deel, waarin de zwanen gevlogen zijn, vertegenwoordigt het laagste gebied van het gemoed, waar de echtelijke liefde

woont in de liefde voor het rechtvaardige en rechte, met hare wetenschap. Die drie paar vogels stellen ook die dingen voor; het paar tortelduiven, de echtelijke liefde van het hoogste gebied, het paar paradijsvogels de echtelijke liefde van het midden gebied, en het paar zwanen de echtelijke liefde van het laagste gebied. De drie soorten van boomen, rondom het paleis, olijven, palmen en beuken beteekenen dezelfde dingen. In den hemel noemen wij hemelsch (celestial) het hoogste gebied van het gemoed, geestelijk het middelste gebied en natuurlijk het laagste gebied; en wij hebben er ook een begrip over, als over de woningen in een huis, de eene boven de andere en als van eene opstijging van de eene naar de andere door graden gelijk aan wenteltrappen, en in ieder deel als twee kamers, de eene voor de liefde, en de andere voor de wijsheid, en aan de voorzijde als eene slaapkamer, waar de liefde met hare wijsheid, of het goede met zijne waarheid, of wat het zelfde is, waar de wil met zijn verstand zich bij elkander voegen in een bed. In dat paleis zijn als in een beeltenis alle verborgenheden der echtelijke liefde voorgesteld". Toen ik deze verklaringen had gehoord, brandende van begeerte om het paleis te zien, vroeg ik, omdat het een voorstellend paleis was, of het aan iemand veroorloofd was er binnen te gaan en het te bezien, waarop hij antwoordde: "Dat is niet veroorloofd, dan aan diegenen, die in den derden Hemel zijn, omdat voor hen iedere voorstelling over de liefde en de wijsheid werkelijkheid wordt, ik heb van hen geleerd wat ik u heb overgebracht, en ook dit, dat de werkelijk echtelijke liefde in het hoogste gebied woont, te midden van de onderlinge liefde in, de huwelijkskamer of het vertrek van den wil en ook te midden van de inzichten der wijsheid in de huwelijkskamer of het vertrek van het verstand, en dat zij zich bij elkander voegen in een bed in de slaapkamer, die aan de voorzijde is, en in het Oosten". Ik vroeg toen: "Waarom twee huwelijkskamers?" waarop hij zeide: "De echtgenoot is in de huwelijkskamer van het verstand, en de echtgenote in de huwelijkskamer van den wil". Ik vroeg toen: "Wanneer de echtelijke liefde daar woont, waar is dan de echtelijke koude?" en hij antwoordde: "Deze is ook in het hoogste gebied, maar alleen in de huwelijkskamer van het verstand, de huwelijkskamer van den wil is er dan gesloten; want het verstand met zijne waarheden, kan iedere keer als het behagelijk is, opstijgen langs den wenteltrap naar het hoogste gebied in zijne huwelijkskamer, maar indien de wil met het goede zijner liefde niet tegelijkertijd opstijgt in de gemeenschappelijke huwelijkskamer, is die kamer gesloten en komt de koude in de andere, en dat is daar de *Echtelijke Koude*. Wanneer zulk eene koude bestaat, ten opzichte van de echtgenote, schouwt het verstand van het hoogste gebied naar beneden naar het laagste

gebied: en zelfs zal het, zoo de vrees het niet weerhoudt naar beneden komen om zich aan een onwettig vuur te verwarmen”. Na deze dingen gezegd te hebben, wilde hij nog vele andere dingen over de Echtelijke liefde uitleggen in verband met de beeltenissen van die liefde in dat paleis, maar hij zeide: “Voor ditmaal genoeg, overleg eerst of deze dingen het gewone verstand te boven gaan; en zoo zij dat verstand te bovengaan, waartoe zou het dienen er meer van te zeggen: maar zoo ze niet te hoog gaan, zullen er vele andere worden ontsluitd.

Noot G.

Het werk dat Swedenborg hier aanhaalt, heeft tot titel: *Sapientia Angelica de Divino Amore et de Divina Sapientia* (Wijsheid der Engelen over de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid). 151 Blz. 40, en werd door hem uitgegeven te Amsterdam in 1763. In de chronologische lijst van Swedenborg's geschriften in Dr. R. L. Tafel's *Documents concerning Em. Swedenborg* heeft dit werk het volgnummer 124. Deze verhandeling verklaart den filosofischen grond waarop het doctrinaire system van het Nieuwe Jeruzalem rust. Zooals de titel aangeeft is het geen compositie van des schrijvers eigen vinding of theorie, maar bevat het de kennis die hij over het onderwerp verkreeg voornamelijk onder de engelen des Hemels. Van dit werk bestaan Engelsche, Duitsche en Fransche vertalingen maar nog geen Nederlandsche. Het eerste gedeelte handelt over God, die de Liefde Zelf is omdat Hij het leven Zelf is, terwijl menschen en engelen wier liefde hun leven is, alleen opnemingsorganen zijn, geschikt om het Goddelijk Leven op te nemen; dat God Mensch is, en de eenige eigentlijke Mensch, en dat Zijne Liefde en Wijsheid Substantie en Vorm zijn.

Een tweede gedeelte handelt over de Zon der Geestelijke wereld, die de eerste verschijning is van de Goddelijke liefde en de Goddelijke wijsheid, welke de engelen als warmte en licht waarnemen, en dat God alles in het heelal schiep door middel van deze zon, die de eerste sphaer is welke van Hem uitgaat. Een verder deel handelt over de drie graden, die overal in het heelal voorkomen. Zij vormen bij Swedenborg een geheel nieuw filosofisch onderwerp, dat van groot belang is voor een recht verstand zijner werken; daar het ruim een vierde deel van het geheele werk in beslag neemt, weerhouden wij ons van een overzicht. Daarop volgen bijzonderheden over de Schepping, die niet geschiedde uit niets, maar uitging van de Goddelijke Substantie welke door accomodatie overging in geestelijke substantie voor de geestelijke wereld en uit welke de natuurlijke zelfstandigheid voor de natuurlijke wereld is ontstaan en nog bestaat. In iedere wereld zijn drie atmosfeeren, die in hunnen uitersten vorm eindigen in de stoffelijke substantie der natuurlijke wereld. Die stof is dood en niets van het eigenlijk Goddelijke is daarin overgebleven. Hierbij sluit zich aan, Swedenborg's belangrijke leer over het nut. Nut is het doel van ieder ding in het Heelal. Het laatste deel handelt over den mensch, over zijn wil en verstand en het leven dat hij daarin van God ontvangt; en hoe hij verstand en wil in deze wereld moet leeren gebruiken om in de volgende wereld aan zijne bestemming te kunnen beantwoorden, welke bestaat in een

leven van nut, ter wille van den naaste, ter wille van het geheele menschedom, volgens de Goddelijke orde der Schepping, waarin alleen verbinding met God mogelijk is en geluk bestaan kan, dat het einddoel zijns levens is. Wij hebben ons in Noot “E” veroorloofd enkele nummers uit dit werk over te nemen om een idee te geven van de wijze waarop Swedenborg de onderwerpen daarin behandelt.

Noot H.

Dit eigenaardig slotnummer, dat Swedenborg schijnbaar zonder verband aan zijne verhandeling over *“Ziel en Lichaam”* toevoegde, is blijkbaar ook door hem aan J. C. Cuno medegedeeld; want in de Bibliotheek te Brussel bestaat een eensluitend verhaal daarvan in Cuno's handschrift.¹¹⁾

Johan Christian Cuno, Koopman en Bankier te Amsterdam, werd in 1769 met S. bekend en heeft over hem zeer belangrijke bijzonderheden nagelaten (*Au fzeichnungen eines Amsterdammer Burgers ueber Swedenborg*).

Het werk dat Swedenborg hier bedoelt, is zijn *Apocalypsis Revelata, in qua deteguntur arcana quae ibi praedicta sunt, et hactenus recondita latuerunt. (De Apocalypsis geopenbaard, waarin ontsluiterd zijn de verborgenheden daarin voorzegd, en die tot heden verborgen bleven)*. Amsterdam 1766, 629 Blz. 40. De inwendige geestelijke beteekenis van dit merkwaardige laatste bijbelboek wordt hierin door Swedenborg vers voor vers uiteengezet, en die beteekenis gestaafd door verwijzing naar gelijkkluidende Bijbelwoorden in andere boeken. De lijst daarvan, die aan de Engelsche vertaling is toegevoegd, bevat er ongeveer 5400 uit alle boeken des Bijbels. Men kan dus niet zeggen dat Swedenborg zich slechts beroept op enkele Bijbelplaatsen. Volgens die verklaring beschrijft de Apocalypsis de christelijke Kerk in haar verval tengevolge van onbijbelsche leerstellingen en de stichting van eene Nieuwe Christelijke Kerk: *Het Nieuwe Jeruzalem dat van God uit den Hemel nederdaalt*. De verklaring uit APOCALYPSIS REVELATA aangehaald: dat water de beteekenis heeft van natuurlijke waarheden in den natuurlijke mensch en water des levens de waarheden uit Gods woord, en onzuiver water, die zelfde waarheden vervalscht en misverstaan, wordt zeer uitvoerig ook in andere van Swedenborgs werken duidelijk gemaakt. Wat water doet in de natuurlijke wereld doet waarheid voor den Geest, van daar de beteekenis van water in den doop.

---

11 Volgens mededeeling van Alfred H. Stoh die door zijn arbeid, in verbinding met de Swedenborg Commissie der Koninklijke Academie v. W. te Stockholm zeer vele Swedenborgiana heeft opgespoord.

Noot K.

THOMAS HARTLEY, (1707-1784) was Rector van de Anglikaansche Kerk te Winwick Engeland, een waarlijk vroom en geleerd man, die in een groote kring hoogelijk werd vereerd, hij was een persoonlijk vriend van Swedenborg, een van de eerste aanhangers zijner leerstellingen. In 1770 vertaalde hij reeds Swedenborg's werk over de Gemeenschap tusschen Ziel en Lichaam in het Engelsch en later ook nog andere werken.

Zijn hooge eerbied voor Swedenborg en diens Zending blijkt uit den volgende brief, dien hij aan Swedenborg schreef:

Brief Van Thomas Hartley Aan Emanuel Swedenborg.

Hooggeëerde en beminde Heer,

Ik beschouw mij zelf in hooge mate begunstigd, en ik verheug mij uit den grond mijns harten, dat ik de eer had, die gij mij onlangs verleendet, om met u te converseeren, en ook in uwe goedheid en vriendschap jegens mij, die zulk eene gunst geheel onwaardig ben. Maar uwe liefde jegens den naaste, de hemelsche glans, die uit uw gelaat straalt, en uwe kinderlijke eenvoud vrij van alle ijdele vertooning en eigenliefde zijn zoo groot. en de schat der wijsheid dien gij bezit is zoo liefelijk getemperd door zachtmoedigheid, dat het mij aandeed niet met een gevoel van ontzag, maar met een gevoel van liefde, dat mij tot het binnenste mijns harten verkwikte. Geloof mij, o beste der menschen, dat ik mij, door mijne omgang met U, beschouw als met meer dan koninklijke gunst gekroond; want wie onder koningen, als hij een verstandige *geest* heeft, zou niet met blijdschap zich onderhouden met een inwoner des hemels, terwijl hij hier op aarde is? Maar de dingen die voor de grooten der aarde verborgen zijn, worden den nederigen geopenbaard.

In mijn gesprek met U, moet ieder vermoeden van vleijerij worden ingehouden. Want welke grond voor vleijerij kan er bestaan, wanneer ik alles in U, hoe groot en buitengewoon het ook zijn moge, toeschrijf aan den Heer en niet aan Uzelf en in U alleen zie een instrument van zijne Genade en Goedertierenheid! Maar het moge mij vergund zijn, eer en heerlijkheid te bewijzen aan het instrument — want dit is den Heere welbehagelijk, en is het mij vergund U uit een hart vol dankbaarheid te zeggen, dat ik mij driewerf gezegend voel, dat in de Goddelijke Voorzienigheid, Uwe Geschriften mij ter hand kwamen? Want daaruit als uit eene levende fontein heb ik zoo vele dingen getrokken, zoowel tot mijn onderricht en stichting als tot mijn groot genot, en ben ik daardoor bevrijd geworden, van zoo veel vrees en van zoo

vele dwalingen, twijfelingen en meeningen, die mijnen geest in verwarring en in gebondenheid hielden, dat het mij somtijds voorkomt als ware ik onder de engelen verplaatst. Moge de Heer, de Allerhoogste en de Beste, verhoeden dat ik mij met ijdele en voorbarige hoop bedriege; en beware Hij mij altijd in een staat van ootmoed en boetvaardigheid, begeerig alle kwaad te schuwen, en bereid het goede te doen, zoodat ik veilig en gelukkig de eindpaal onzer bestemming bereike in den Heere Jezus Christus.

Hier volgen een paar vragen over Theologische onderwerpen en daarop het volgende slot:

EERSTENS. Indien het mogt voorkomen, dat hetzij Dr. Messiter ¹²⁾ of ik zelf of wij beiden, na Uw vertrek uit Engeland, zouden geroepen worden om openlijk Uwe Schriften te verdedigen, en er aanleiding zou bestaan om U als de schrijver te verdedigen tegen kwaadaardigen laster met het doel Uw goeden naam door een samenweefsel van leugens te benadeelen — zooals geschiedt door hen die de waarheid haten — zou het dan niet nuttig zijn tot tegenspraak van zulk eene lastering, die dan op het hoofd der ontwerpers zou terugvallen, ons eenige bijzonderheden over U zelve mede te deelen, over Uwe graden aan de Academie, de Openbare Ambten door U bekleed Uwe vrienden en betrekkingen, de eer die, naar mij werd medegeedeeld, aan U tebeurt viel, en over andere dingen die zouden kunnen dienen, om Uwen goeden naam te bevestigen, zoodat kwade veroordeelen kunnen worden verdreven; want, het is onze plicht alle wettige middelen aan te wenden, dat de zaak der waarheid geen schade ondervinde.

TEN TWEEDE. Indien het gebeurde, dat na Uwen terugkeer in Zweden, de geestelijkheid eene vervolging tegen U instelde naar aanleiding van Uwen godsdienst — hetwelk God verhoede — ¹³⁾ kom dan, wij bidden U naar Engeland terug waar Gij veilig verkeer kunt. Dr. Messiter en ik zullen voor U eene geschikte woning gereedmaken, òf in de stad òf op het land, en alles

---

12 Dr. Messiter, was in zijn tijd een beroemd geneeskundige en ook een vriend van Swedenborg.

13 In werkelijkheid ontstond er in 1770 een hevigen tegenstand in de Zweedsche Synode tegen de “Swedenborgiaansche Ketterij” en eene korte vervolging tegen twee vermaarde Professoren, die de “ketterij” hadden aanvaard. In 1778 werd evenwel alle tegenstand officieel gestaakt.

doen wat Uw welzijn kan bevorderen. Dit zou ons geen moeite kosten, maar het grootste genot verschaffen.

Ik beveel mijzelf in Uwe gunst en genegenheid, en ben nu en voor altijd, met alle gepaste eerbied, voor mijnen leermeester en meest geschatten vriend

2 Augustus 1769.

Uw meest verplichtte dienaar
THOS. HARTLEY.

East Malling,
near Maidstone, Kent.

* * *

Wij geven bovenstaanden brief, omdat Swedenborg's antwoord daarop ook hier achter volgt.

Hiermede eindigt ons werk dezer tweede vertaling, en van het aanhangsel, dat wij ter wille der volledigheid, daaraan hebben toegevoegd.

Maar ook de vertaling van 1788 had eene voorrede en een bijvoegsel, en die stukken geheel weg te laten, zoude ons niet bevredigen nu ze eenmaal in onze taal hebben bestaan, en afdrukken zoo zeldzaam zijn.

Daarom volgen hierachter nog de voornaamste stukken, die de vertaler van 1788 bij zijn werk leverde. De brieven van Swedenborg, die daaronder voorkomen, vindt men ook in Tafel's Documents, London 1875, maar op enkele plaatsen stemmen die beide teksten niet overeen. In die gevallen hebben wij gemeend de vertaling van 1788 te mogen volgen, omdat de mogelijkheid bestaat, dat de oudere bronnen daarvoor meer correct waren.

Kort Voorbericht des Nederduischen Vertaalers

Zeer gewenschte Lezers!

Welke gelegenheden eenen Overzetter mooge hebben, omme een groot Voorportaal voor het Gebouw, tot het welke hy zyne Leezeren wil inleiden, te stellen, zal het breedvoerige Voorwerk voor deeze korte Verhandeling, en het omtrent even uitgestrekt byvoegsel des Engelschen Vertaalers, elken Leezer duidelyk doen zien, dat my, als Nederduischen Vertaaler: dewyl daar in het een en ander, wat men begeerig kan zyn, omtrent den Persoon en de lotgevallen van den grooten Opsteller deezer kleine Verhandeling, te weten, die gewisselyk, om zyne kundigheden en deugden; doch voornaamentlyk om de byzondere genaade, waarmede het den Almachtigen heeft behaagd, hem op eene allerzonderlingste en zeldzaamste wyze, waar van weinige voorbeelden voorhanden zyn, te doen uitmunten, en eenen, zoo niet den voornaamsten rang, onder de groote Mannen onzer Eeuwe verdiend, te worden gegeven, zeer weinig is overgelaten; ten waare ik het Werk, op eene noodeloze wyze, nutteloos wilde vergrooten. Om deeze reeden dan, zal ik my vergenoegen, met, U, geachte Leezer, alleenlyk meede te deelen, dat er sedert *circa*, of ruim drie Jaaren, reeds te Londen eene Societeit, zy opgericht.

Verder kan ik myne geëerde Lezers, omtrent deeze myne Vertaaling zelfs, verzeekeren, dat die, ingevolge de Vermaaning van den Eerwaardigen Heere HARTLEY, zoo naauwkeurig moogelyk, is gemaakt geworden. Letterlyk kunnen wy zeggen, dat wy, om de menigvuldige verdiensten, welke de Fransche Vertaaling van den Heere PERAUT heeft, de tweede verbeeterde en vermeerderde uitgaave, hebben gevolgd: doch anders zouden wy niet in staat zijn om te zeggen, uit welke Taal wy deeze kleene Verhandeling hebben Vertaald; dewijl wy ons de moeite hebben getroost, van eene Vertaaling uit het Oirsprongelyke Latyn, en een andere uit het Engelsch van den Heere HARTLEY, met de Vertaaling uit het Fransch, naar PERAUT, te vergelyken, het welk dan ook de Oirzaak is, dat deeze Vertaaling, zoo lang na haare aankondiging, te voorschyn komt.

Mooge onzen arbeid den Nederlander behaagen; mooge zy strekken, om den mensch, die niet dan al te weinig aan zyne Ziel denkt, het Verband tusschen zyne Ziel en Lichhaam, of het Geestelyke en het Stoffelyke, volgens de verheevene gronden van onzen Schryver, te leeren kennen; mooge hy eindelyk

strekken, om het tydelyk heil en de eeuwige Zaligheid des menschedoms, in 't gemeen, en van yderen Sterveling in het byzonder, door den mensch een dieper en uitgestrekter doorzicht in den Geestelyken zin van Gods Woord, en hetgeen daar meede verbonden en verknocht is, te geeven en te bevorderen, zullen wy onze moeite duizendvoudig beloond en ons aanspoord zien, om nog eene andere Verhandeling onzes waardigen Schryvers, in onze Moedertaale over te brengen.

* * *

Na het hier bovenstaande “Voorbericht” volgde een afdruk van de Voorrede van den Franschen Vertaler welke hij richtte AAN DE HOOGESCHOLEN VAN ZIJN VADERLAND en welke vertaling in 1785 verscheen. Daarin doet hij een beroep op de mannen van Kunst en Wetenschap om de Werken van Swedenborg te onderzoeken, op Bijbelsche gronden, ontleend aan de Profetie van Jesaja XVIII: 3: *Alle gij ingezetenen der wereld, en gij inwoners der aarde! als men de banier zal oprichten op de bergen, ziet en hoort, zoodra de Bazuin zal geblazen hebben;* welke voorzegging hij aan toont in de zending van Swedenborg te zijn vervuld.

Daarna volgde de Voorrede van den Engelschen Vertaler.

Voorreden Van Den Engelschen Vertaaler, Ootmoedig Opedraagen Aan De Hooge Scholen Van Groot-Brittannien.

Deze Voorrede, welke Hartley aan zijne Engelsche Vertaling van Swedenborg's verhandeling: *OVER DE GEMEENSCHAP TUSSEN ZIEL EN LICHAAM* deed voorafgaan, en door den "Nederduischen Vertaaler van 1788" in haar geheel vertaald, werd overgenomen, is een uitvoerig en zeer bekwaam betoog van 84 blz. Beginnende met eene bestrijding van het Materialisme, toont hij, uit de geschiedenis der Christelijke Kerk, de noodzakelijkheid aan, van eene nieuwe Bedeeling van Goddelijke waarheid, welke in de werken van Swedenborg aan de wereld wordt gegeven, en voert hij eene uitvoerige verdediging van zijn persoonlijk geloof in die zending van Swedenborg: o. a. zegt Hartley, (hij schreef dat in 1769):

"De Eerwaardige en Edele Zweed, *Emanuel van Swedenborg* is seedert meer dan vijf en twintig jaaren, met een geduurig openbaar gezicht der geestelijke waereld begenaadigd geweest, en blijft nog in het genot daarvan aanhouden, en zijnen Broederen eene meenigte van even weetenswaardige als verwonderlijke en onderwijzende ontdekkingen, betreffende zijn verkeer met de Engelen en zijne kundigheden over de zaken van hun Rijk, meede deelen zooals men in Zijne geschriften kan zien. Dusdaanig dat de ongeloofige niet meer zijn toevlucht kan neemen tot de uitdaaging: "toont ons een enkel mensch die ons getuigenis kan geeven over deze zaaken, volgens zijn eigen weten en ondervinding, en wij zullen u gelooven". Want dusdaanig een getuigen, en hetgeen meerder is, een volmaakt geloofwaardig getuige is werkelijk onder ons leevende. Ik heb met hem verschillende keeren, in het gezelschap eens Edelmans van geleerde en aanzienlijke bediening en van een uitnemend verstandelijk vermogen verkeerd. Wij hebben alle beiden uit zijnen eigen mond de bevestiging van alle deeze zaaken gehoord, en hebben zijn getuigenis ontvangen, en beschouwen als een der gelukkigste gebeurtenissen onzes levens, dat wij dien Schrijver en zijne schriften leerden kennen".

"Ik heb ook van een Edelman der Zweedsche natie, die teegenswoordig in London woonachtig is, vernoomen, dat hij 'er altijd zeer gezien, algemeen geacht en bemind is van alle Grooten, wijze en vroomen Lieders; en ik zoude hier uit den mond van dien Edelman een bewijs van de boovennatuurlijke kundigheid van onzen Schrijver, aan het Hof van Zweeden zeer welbekend, kunnen voortbrengen: maar dewijl ik het verlof van den Schrijver hiertoe niet heb, oordeel ik geen vrijheid te hebben om het te melden.

Vaarwel dan Leezer, denk niet kwaalyk van de geenē die uw geestelyk welweezen willen, en die niet werken, dan om het U te bezorgen. De tyd is kort, de eeuwigheid zeer lang. Het goed en het kwaad is voor U; Engelen des lichts en Geesten der duisternis vergezellen U; en de Hemel of de Hel is het zeeker einde van Uwe reize door dit leeven: Overweeg dan wel ernstelyk, o Reiziger! waar *gy* zyt, en waar *gy* gaat: Verwerp het kwaad en kies het goede: bemin Uwe waare Vrienden; kies het besten van den tyd en van den weg die *gy* hebt afteleggen; en ik wensch U in den naame des Heeren het gelukkigste gevolg.

Einde der Reedenvoering van den Engelschen Vertaaler M. Thomas Hartley.

Op blz. LVIII dezer voorrede spreekt Hartley over het werk van Swedenborg over *Hemel en Hel*, en maakt de onbekende Nederduische Vertaler daarby eene aantekening waarin hy zyn voornemen te kennen geeft, met de Vertaling van dat werk (ingeval dat deeze teegenswoordige Vertaaling de goedkeuring des Gemeens verkryge) zich zelfs hierna'er moede bezig te houden.

— Weinig had die eerste Vertaler kunnen denken dat vóór de verschyning van zulk eene vertaling nog meer dan een eeuw zou verlopen.

In de Verhandeling zelve, zegt de zelfde Vertaler in een noot, betreffende den tekst. die (zie by onze vertaling blz. 12 boven) uit Gen. 11: 7 is aangehaald: “Het Hebreuwsch zegt stellig “leeven, in het meervoud, en het is ,niet zonder reede dat het zich dus uitdrukt. dewyl ‘er tweedërlei leeven “in den mensch is, dat der Wille *en* dat des Verstands, maar om zich “beeter van de waare reeden deezer uitdrukking te onderrichten, moet men “zien de Verhandeling van *Swedenborg*, over de Huwelyks-Liefde, alwaar zulks “in No. 315 duidelyk is betoogd”

Uit deze aanmerking zou men mogen afleiden dat de onbekende vertaler, die over de Hebreuwsche taal met stelligheid spreekt, een Predikant geweest is, en een man van gevorderden leeftijd; want by de Opmerking van Swedenborg dat het lichaam veroudert evenals een gewaad maar de ziel niet. (Zie in het midden van blz. 17). Geeft hy in zyne vertaling daar over een noot zeggende: “Een ygelyk die eenige vluchtige opmerkingen op zich zelve heeft gemaakt, en die reeds een weinig in deeze waereld heeft geleefd, heeft, gelegenheid gehad te zien, dat, schoon zyn lichhaam veranderd, en gesleeten zy, mie ziel ondertusschen niets desgelyks hebbe gedaan.

Na deze voorrede volgden nog enkele stukken, die wij hier voorbij gaan. Achter de vertaling der eigenlijke Verhandeling komen dan nog 4 brieven van Swedenborg, verder een Algemeen Begrip van het Christelijk Geloof en ten slotte de vertaling van eene kleine verhandeling van Swedenborg over de beteekenis van het *Witte Paard*, waarvan in de *Openbaring sprake is*, waarmede de eerste onbekende vertaler zijn werk besluit. Wij zullen, zooals reeds op blz. 94 gezegd, die zelfde stukken ook hier laten volgen, en daarvoor gebruik maken van de bronnen, die ons nu ten dienste staan, in de *Documenten* door Dr. R. L. Tafel bijeengebracht. De vertaling van Swedenborg's korte verhandeling wordt daardoor wel is waar uitgebreid over stukken, waarin verre weg de meeste der tegenwoordige lezers geen belang zullen stellen, maar nu zij eenmaal in het Hollandsch hebben bestaan, hebben wij er geen vrede bij, ze weg te laten. De tegenwoordige ohverschilligheid, die algemeen over Swedenborg heerscht, zal eenmaal verminderen, en de toekomstige lezer zal gaarne kennis nemen van alles wat hij over Swedenborg kan te weten komen.

Brief Van Emanuel Swedenborg Aan Thomas Hartley. ¹⁴⁾

Hooggeëerde Heer.

De vriendschap welke gij in uwen brief betuigt, doet mij zeer veel genoegen; en ik breng u mijn oprechten dank voor beide, maar vooral voor uwe vriendschap. De lof, waarmede gij mij overlaadt, ontvang ik eenvoudig als de uitdrukkingen uwer liefde voor de waarheden die in mijne schriften vervat zijn: en ik breng die voor den Heer onzen Zaligmaker, als hunnen oorsprong, want uit Hem komt al het ware, omdat Hij het ware Zelf is, Joh. xiv: 6. Ik heb voornamelijk gedacht over de opmerkingen aan het einde van uwen brief, waar Gij het volgende zegt: “Indien het mocht voorkomen, na uw vertrek uit Engeland, dat Uw geschriften het onderwerp van geschillen werden, en er aanleiding zou bestaan om U als den schrijver daarvan, te verdedigen, tegen valsche berichten, die er toe leiden kunnen Uwen goeden naam door een samenweefsel van leugens te benadeelen — gelijk dezulken uitstrooien die de waarheid haten — zoude het niet nuttig wezen, voor de bestrijding van zulken laster, als U mij eenige bijzonderheden mededeeldet, over U zelve, Uwe Academische graden, de openbare ambten door U bekleed, Uwe vrienden en betrekkingen, de eerbewijzen, die naar ik verneem, U te beurt vielen en eenig ander ding dat zou kunnen strekken om Uw goeden naam te verdedigen, zoodat kwalijk begrepen veroordeelen kunnen worden verdreven; want het is onze plicht, alle wettige middelen aan te wenden, opdat de zaak der waarheid geen schade ondervinde”. Na overleg omtrent dit punt, ben ik er toegekomen. Uwen vriendelijken raad op te volgen, en zal U daarom de volgende korte bijzonderheden over mijn leven mededeelen.

Ik ben geboren te Stockholm, op den 29sten Januari van het jaar 1688. De naam van mijn vader was Jesper Swedberg, die Bischoep was van West-Gothland, en een beroemd man in zijn tijd. Hij werd ook gekozen en ingeschreven als lid van het Engelsche genootschap tot uitbreiding van het Evangelie in vreemde Landen, want door Koning Karel II was hij benoemd geworden tot Bisschop over de Zweedsche Kerken in Pensylvania, alsmede over de Kerk in London. In het jaar 1710 ging ik naar het Buitenland. Ik reisde eerst naar Engeland

---

14 Deze brief bevat Swedenborg's eigen levensbeschrijving, en werd door hem in het Latijn geschreven, toen hij ongeveer 82 jaar oud was. De eerste Engelsche vertaling daarvan is door Hartley zelf opgenomen in zijn vertaling van *Gemeenschap tusschen Ziel en Lichaam*, bet is een antwoord op den brief van Hartley door ons in Noot K gegeven,

en daarna naar Holland, Frankrijk en Duitschland en keerde in het jaar 1714 in mijn vaderland terug. In het jaar 1716 en ook later, had ik vele gesprekken met Karel XII, koning van Sweden, die mij zeer gunstig gezind was en mij in dat zelfde jaar een lidmaatschap aanbood in den Raad der Mijnen, welke betrekking ik dan ook tot het jaar 1747 vervulde, toen ik daarvoor bedankte, ofschoon ik het salaris daaraan verbonden voor mijn leven behield. Het eenige doel dat ik met mijn ontslag beoogde, was dat ik meer tijd zou hebben voor het nieuwe ambt waartoe de Heer mij geroepen had. Een hoogere eerepost werd mij toen aangeboden dien ik met beslistheid afwees, opdat mijn hart niet door hoogmoed zou worden aangedaan. In het jaar 1719, werd ik door Koningin Ulrika Eleanora tot den adelstand verheven, en Swedenborg genaamd; en sedert dien tijd heb ik mijn zetel ingenomen onder de Ridderschap in de driejaarlijksche vergaderingen van staat. Ik ben op uitnoodiging, Collega en Lid van de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Stockholm; maar ik heb nooit toelating gezocht tot eenig letterkundig Genootschap in eene andere plaats, omdat ik in een gezelschap van engelen ben, waar alleen zulke dingen als op den hemel en den ziel betrekking hebben, onderwerpen voor bespreking vormen; terwijl in letterkundige gezelschappen de wereld en het lichaam de eenige onderwerpen voor behandeling zijn. In net jaar 1734 gaf ik in Leipzig de *Regnum Minerale* uit in 3 folio deelen; en in 1738 maakte ik een reis naar Italie en bleef een jaar in Venetië en Rome.

Wat mijne familiebetrekkingen betreft, heb ik vier zusters gehad, Eene daarvan huwde met Ericus Benzelius die later Bisschop werd van Upsala, en door hem werd ik verwant met de twee volgende Aartsbisschoppen die beiden tot de familie van Benzelius behoorden en jongere broeders van hem waren. Mijne tweede zuster huwde met Lars Benzelstierna die Provinciaal Gouverneur werd maar deze twee zijn dood. Twee Bisschoppen, met wie ik verwant ben, zijn evenwel nog in leven; een van hen, Filenius genaamd is Bisschop van Oost-Gothland, en vervult de zetel van President der Kerkelijke Orde in de Algemeene Vergadering van Stockholm, inplaats van den Aartsbisschop die invalide is; hij trouwde de dochter mijner zuster; de andere, Benzelstierna geheeten, is Bisschop van Westmanland and Dale carlia: hij is de zoon mijner zuster. Om niet te noemen andere mijner familiebetrekkingen die eervolle ambten bekleeden. Daarenboven dragen alle Bisschoppen van mijn vaderland, tien in getal, en ook de zestien senatoren en de overige bekleeders van de hoogste betrekkingen mij gevoelens van genegenheid toe; uit genegenheid eeren zij mij, en ik ga met hen op gemeenzame wijze om, zooals een vriend onder vrienden: de reden hiervan is dat zij weten dat ik

in gezelschap leef met engelen. Zelfs de Koning en de Koningin, en de drie prinsen, hunne zonen, bewijzen mij veel gunst: Ik ben ook eenmaal door den Koning en de Koningin uitgenoodigd om aan hunne eigen tafel te eten, een eer die gewoonlijk alleen vergund is aan de aanzienlijkste personen in het land; naderhand heeft ook de Kroonprins mij dezelfde eer bewezen. Zij verlangen alle dat ik naar huis terugkeer en daarom is het er verre van af dat ik in mijn eigen land, die vervolging zou te wachten hebben welke gij vreest, en waartegen gij in Uwen brief op zoo vriendelijke wijze maatregelen wenscht te nemen; en indien men mij elders zoude willen vervolgen, kon het mij geen leed doen.

Maar alles wat ik tot dusverre heb medegedeeld, beschouw ik in vergelijking van weinig belang; want het is verre overtroffen door de omstandigheid, dat ik tot een heilig ambt geroepen ben, door den Heer Zelfen, die op de genadigste wijze, aan mij Zijnen dienstknecht, verscheen in het jaar 1743, toen Hij mijn gezicht in de geestelijke wereld opende, en mij bekwaam maakte om met geesten en engelen te verkeerem, in welken staat ik tot op dezen dag gebleven ben. Van dien tijd af ben ik begonnen met het drukken en uitgeven van de onderscheidene Verborgenheden, die door mij werden gezien of aan mij werden geopenbaard, aangaande den Hemel en de Hel, den staat des menschen na den dood, den waren dienst van God, den geestelijken zin van het Woord, behalve nog vele andere hoogst belangrijke zaken, die tot zaligheid en wijsheid strekken. De eenige reden voor mijne buitenlandsche reizen is de begeerte geweest mij zelve nuttig te maken, en bekendheid te geven aan de Verborgenheden mij toevertrouwd. Daarenboven heb ik van 's werlds goed zooveel als ik noodig heb, en ik zoek noch wensch er meer van. Uw brief heeft mij bewogen, al die bizonderheden te schrijven, opdat zooals Gij zegt "kwalijk begrepen veroordeelen kunnen worden verdreven". Vaartwel: en van ganscher harte wensch ik U alle zegeningen beide in deze wereld en in de volgende; waarover ik niet de minsten twijfel heb, dat Uw deel zullen wezen, zoo Gij opziet naar onzen Heer en tot Hem bidt.

Te Londen 1769.

EMANUEL SWEDENBORG.

Brief Van Emanuel Swedenborg Aan Ludwig IX Hertog Van Hesse-Darmstadt. (1719-1790).

Doorluchtige Hertog.

Bij den ontvangst van Uwen hoogst vereerenden brief verkeerde ik eenigen tijd in onzekerheid, of dezelve al of of niet door U zelven onderteekend was. Het onderwerp mijner onzekerheid deelde ik aan Venator mede die mij kwam bezoeken. Na gehoord te hebben dat mijn vermoeden ongegrond was, en mijn twijfel was verdreven, gevoelde ik dat ik U onrecht had aangedaan; maar stelde ik mijn antwoord uit tot dat ik van de pers het theologische werk zoude ontvangen, dat juist is verschenen, en den titel heeft: “De ware Christelijke Religie, bevattende de algemeene Theologie der Nieuwe Kerk, voorzeggd door den Heer in Daniel VII: 13. 14, en in de Openbaringen XXI: 1, 2”, van dit werk heb ik uwe Doorluchtige Hoogheid twee afdrukken gezonden met den postwagen die elken dag uit deze stad naar Dnitschland vertrekt. Ik hoop dat U gunstig over dit werk moogt denken want het bevat zuivere waarheden die van den Hemel zijn geopenbaard. Wat betreft het werk *Arcana Coelestia*, genaamd dat in Londen werd uitgegeven, dit is niet meer verkrijgbaar, noch hier in Holland, noch in Engeland, daar alle afdrukken zijn verkocht. Maar daar ik weet dat er sommige personen in Zweden zijn, die het werk bezitten, zal ik aan een van hen schrijven en vragen of hij genegen is het te verkoopen. Zoodra ik van hen een antwoord heb, zal ik het U mededeelen.

In Uwen vriendelijken brief vraagt Gij mij, hoe ik gekomen ben tot den omgang met engelen en geesten, en of dezen staat van den een aan den anderen kan worden medegedeeld. Verwaardig mij dan, het volgend antwoord gunstig te ontvangen:

De Heere onze Zaligmaker heeft voorzeggd, dat Hij weder zou komen in de wereld, en eene Nieuwe kerk zou oprichten: Hij voorzeggde dit in de Openbaringen XXI en XXII en ook in verscheidene plaatsen in de Evangeliën. Maar aangezien Hij niet opnieuw in Persoon in de wereld kan komen, was het noodig dat Hij zulks deed door middel van een mensch, die niet alleen de Leer van die kerk, door zijn verstand zoude ontvangen, maar haar ook door middel van de drukpers zou bekend maken; en daar de Heere mij van mijne kindsheid af hiertoe had toebereid, heeft Hij zichzelf in Persoon aan mij, zijnen dienaar geopenbaard, (gemanifesteerd) en mij gezonden dit werk te doen. Dit had plaats in het jaar 1743; en daarna opende Hij het gezicht van mijnen geest, leidde mij dus in de geestelijke wereld binnen, en veroorloofde

mij de Hemelen te zien en de vele wondervolle dingen die aldaar zijn, en ook de Hellen, en te spreken met engelen en geesten, en dit aanhoudend gedurende zeven en twintig jaren. Ik betuig in waarheid dat dit zoo is. Dit had met mij plaats terwille van de Kerk waarvan ik hierboven heb gesproken en wier Leer in mijne werken bevat is. De gave om met geesten en engelen te verkeereren kan niet van den eenen persoon op den anderen worden overgedragen, tenzij de Heere, zooals met mij gebeurde, het gezicht van den geest van dien persoon opent. Het wordt somtijds aan een geest veroorloofd in een mensch in te gaan en hem Benige waarheid mede te deelen; maar toch wordt dien mensch niet veroorloofd, met hem van mond tot mond te spreken. Dit is ook hoogst gevaarlijk, omdat de geest in de genegenheid van 's menschen eigen liefde ingaat, welke niet overeenstemt met de genegenheid van hemelsche liefde. Met betrekking tot den mensch die door geesten bezeten is, heb ik uit den Hemel gehoord, dat dit veroorzaakt werd door een staat van gepeins waaraan hij zich overgaf; maar dat intusschen geen gevaar van hen te duchten is, omdat hij door den Heere wordt bewaard. De eenige weg waarbij hij kan genezen worden, is bekeering, en den Heere onzen Zaligmaker Jezus Christus te smeeken om bijstand. Ik verblijf meest Doorluchtige Hertog en Landgraaf, met diepen eerbied

Amsterdam 1771.

Uw meest onderdanige Dienaar
EMANUEL SWEDENBORG.

Tweede Brief Van Emanuel Swedenborg Aan Den Hertog Van Hesse-Darmstadt.

Ik heb met blijdschap, o doorluchtigste Hertog! de brieven waarmede Gij mij vereerd hebt ontvangen, en heb die gelezen. Ik hoop dat het werk dat juist is gedrukt, onder den titel “*De Ware Christelijke Religie*”,¹⁵⁾ sinds door U zal zijn ontvangen. Indien U goeddunkt kunt Gij den geleerden geestelijken van Uw Hertogdom verzoeken, daarover hun oordeel te geven; maar ik bid U te kiezen de geleerdsten onder hen die waarlijk de waarheid beminnen, en die daarin behagen scheppen omdat het waarheid is. In dien gij anderen kiest, zullen zij geen licht in dat werk zien, maar alleen schaduw. Hetgeen men verhaalt, over de dochter van den Prins, Markgraaf van Sweden, is een verdichtsel, uitgevonden door een praatgrage nieuwsmaker. Ik heb er vroeger niet van gehoord. Maar wat men bijbrengt aangaande den Broeder van onze Koningin van Zweden is waarheid; dit moet men echter niet aan eenig wonder toeschrijven, maar alleen als een merkwaardig voorval van denzelfden aard als die welke ik in bovengenoemd werk aangaande Luther, Melancthon, Calvin en vele anderen heb verhaald. Want dit zijn alle eenvoudig getuigenissen, dat ik voor wat mijn geest aangaat, door den Heere in de geestelijke wereld ben ingevoerd, en dat ik met engelen en geesten verkeer.

Het is ook waar dat ik gesproken heb met eene Dame, in het bovenaangehaalde blad genoemd, en nu zes jaren geleden met wijlen Stanislaus, Koning van Polen heb verkeer, hetwelk gebeurde in eene zekere geestelijke broederschap waarin hij was, maar niemand wist wie hij was. Het genot van zijn leven bestond in het incognito bezoeken van vergaderingen van geesten en engelen, alsof hij tot hen behoorde en om gemeenzaam met hen te verkeer.

Naderhand heb ik hem in het Noordelijk kwartier zien overbrengen; en ik heb vervolgens hooren zeggen, dat hij verheven was tot het bestuur van een zeker gezelschap Roomsche Katholieken, van welke hij voorzitter is; ik heb ook verkeer met den laatst overleden Katholieke Paus. Na zijn overlijden

---

15 Dit Latyns Werk van *den Waaren Christelyken Godsdienst* wordt verkocht te *Amsterdam* by den Boekverkooper *Sepp*. Men heeft ‘er te Londen eene Engelsche Vertaaling in 2 Deelen in 4. 1781 van uitgegeven, en men heeft in ‘s Hage aangekondigd, dat men’ er eene Nederduische Vertaaling van zal uitgeven; ook ligt’ er bereids eene volkome Vertaaling van dit gedenkstuk van de bedreevenheid van den Heer Swedenborg, by hun die deze Verhandeling uitgeeven, gereed.

(Aanmerking van den Onbekenden Vertaler.)

is hij eenen geheelen dag bij mij gebleven, hij verliet mij vervolgens, en ging naar eene geestelijke Broederschap door Jesuiten gevormd, aan het hoofd van de welke hij gedurende twee maanden voorzat; ik heb ook vervolgens gezien, dat hij van hen werd verheven, en als toen werd mij vergund verscheidene malen met hem te verkeerem, maar het is mij niet vergund iets mede te deelen, over zijne wijze van leven, noch over zijnen staat. Gij kunt voor het overige, indien het U behaagt nazien wat ik in mijn laatste werk geschreven heb over den Paus, die 30 á 40 jaar geleden regeerde. Ik bid U handel gunstig met alles wat betrekking heeft op de Eere Gods, en ik blijf met zeer hooge achting

Amsterdam. 13 July 1771.

EMANUEL SWEDENBORG.

Brief Aan Menander, Tegenwoordig Aartsbisschop Van Sweeden

Dewelke men geloofd stilzwygende de Leere der waarheid die het aan den Heere heeft behaagd, ons in deeze laatste tyden door SWEDENBORG te ontdekken, omhelst te hebben.

Hoogerwaardige Leeraar en Bisschop!

Ik zend U hierbij de avondoefening mijner jeugd over eene nieuwe methode om de lengte op zee en te land te bepalen door middel van de maan, dezelve is onlangs in Amsterdam uitgegeven, en ter beoordeeling gezonden aan Genootschappen van Wetenschap, en verzoek U die terhand te stellen aan den Hoogleeraar in de sterrenkunde te Abo, zoodat hij bij goedkeuring die methode in toepassing kan brengen. In vreemde landen worden tegenwoordig volgens deze methode, vele opmetingen van twee sterren tegelijk gedaan, en als die over eenige jaren verzameld zijn, zal dat een groot nut opleveren.

De Openbaring is thans verklaard of veeleer geopenbaard, maar ik heb nog geene gelegenheid gehad om die aan U te zenden, en te gelijk aan de Bibliotheek. Wilt U zoo goed zijn mij hier iemand aan te wijzen, wien ik de boeken geven kan, om ze U in Stockholm te doen geworden. De vraag wordt door sommigen overwogen of het tegenwoordig de vervulling der eeuw is, en ter zelfdertijd de Wederkomst des Heeren, en de Nieuwe Kerk die komen zoude door Hem. Sommige gelooven, dat het tegenwoordige geloof, dat een geloof is in God den Vader terwille van den Zoon, werkelijk het zaligmakend geloof is; maar in de *Apocalypsis Revelata* is aangetoond dat dit geloof de Kerk heeft verwoest, dat het Godsdienst heeft vernietigd, en daardoor alles wat den Goddelijken eeredienst aangaat heeft verwoest en verteert, zoodat er niet langer eenige waarheid noch eenig goed is, en dat de werken, die men de vruchten van het geloof noemt niets anders zijn dan zulke eieren als waarvan Jez. LIX: 5 handelt; daarom dwalen zij, die zich in dat geloof met zijn spinnenweb hebben bevestigd, en die gelooven dat het goede dat zij doen de vruchten van dat geloof zijn, in groote mate en verkeeren in een staat van geestes verwarring; zij kunnen ook niet uit dien staat geleid worden zonder dat zij de bevestiging in dat geloof afwerpen, en het geloof in Jezus Christus aannemen, hetwelk zulke dingen niet bevat. Zie over dat geloof “DE LEER VAN HET NIEUWE JERUZALEM OVER HET GELOOF” No. 34—37.

De onwaarheden van het tegenwoordige geloof zijn deze: 1. Dat de HEER de verdoemenis der wet heeft weggenomen; terwijl hij niet de minste jota

der wet heeft weggenomen; want een ieder zal geoordeeld worden naar zijne werken, Rom. II; 10, 13; 2 Cor v: 10 enz. Maar de HEER heeft verdoemenis weggenomen, omdat zonder zijne komst in de wereld niemand had kunnen behouden worden. II. Dat de HEER de wet vervuld heeft, is inderdaad de waarheid; want daardoor is HIJ alléén rechtvaardigheid of gerechtigheid geworden; maar daardoor heeft HIJ niet den mensch van de wet verlost: want de HEER vervult de wet met allen die hunne boosheden schuwen als zonde, en tot Hem alleen gaan; omdat zij, die zekere zonden schuwen welke zij in zich zelve bespeuren, in het voornemen verkeerden om alle zonden te schuwen, zoodra zij daarmede bekend worden. III. Dat de verdienste des HEEREN den mensch zou worden toegerekend is een onmogelijkheid; de verdiensten des HEEREN zijn twee in getal, n. 1.: de Hel te hebben onderworpen en zijne Menschheid te hebben verheerlijkt. Deze twee kunnen aan een ander niet worden toegerekend; maar daardoor verkreeg de Heer de macht om die menschen te be. houden, die tot Hem komen, en zich zelve onderzoeken, en hunne boosheden als zonden schuwen. IV. Dat God den Vader in het gebed moet worden gezocht, en Hem moet worden gevraagd om genade terwille van Zijnen Zoon, en om het zenden van den heiligen geest, is een verkeerden wijze van aanbedding, en brengt ook mede de duidelijke gedachten aan drie goden, n. 1. dat de Vader een God is, de Zoon een andere God en de Heilige Geest een derde; en wanneer men daarbij zegt dat met den Zoon Zijne Menschelijke natuur wordt bedoeld, dan wordt het denkbeeld over den Heer, er een van twee wezens. V. Dat de mensch gerechtvaardigd wordt door eene hoorbare belijdenis van het bovengenoemde geloof mits zulks geschiede in vertrouwen en verzekerdheid is geheel valsch, zie Rom. II: 10; Jac. I: 22. In zulk een geloof is noch waarheid noch goedheid, en bijgevolg niets van de kerk, noch iets van Godsdienst; want het ware van de Leer der kerk maakt de kerk uit, en het goede des levens de Godsdienst. VI. Er wordt beweerd dat goede werken of de goede dingen der liefdadigheid de vruchten zijn van dat geloof; en toch werd het verband tusschen dat geloof en goede werken door de gemeente der kerk nog niet ontdekt; integendeel wordt er verklaard dat goede werken het geloof in het geheel niet bewaren of bevestigen; en dat er daarom geene andere werken van dat geloof zijn, dan de zulken die van den Heiligen Geest inwendig in den mensch zijn, waarvan de mensch zelf niets weet; terwijl eenig goed werk dat de mensch zelf doet, eenvoudig een zedelijk en burgerlijk goed is, dat niet het minste tot de behoudenis des menschen bijdraagt, VII. Dat de woorden van Paulus in Rom. III: 28, waarop de theologie van den tegenwoordigen tijd met betrekking tot de zaligmaking gegrond is,

verkeerd worden verstaan is duidelijk aangetoond in de *Apocalypsis Revelata* no. 417. Behalve deze dingen, zijn er vele andere die ik hier niet noem waaruit men kan zien, dat wanneer iemand vruchten voortbrengt van dat geloof, hij zulke eieren uitbroedt als waarvan in Jez. LIX: 5 gesproken wordt, want in de Nieuwe Kerk wordt geleerd, dat geloof nooit het goede der liefdadigheid kan voortbrengen, zoo als een boom zijne vruchten voortbrengt; maar dat de waarheden, die de waarheden des geloofs genoemd worden den mensch onderwijzen hoe hij over God behoort te denken, en hoe hij zijnen naasten behoort te behandelen, en dat die waarheden in het goede der liefdadigheid worden opgenomen zooals de vruchten hun sap en hunne geur uit den boom ontvangen; en dat dus de sappen en de geuren van de vruchten of goede werken, die uit het geloof van den tegenwoordigen tijd, zooals hierboven behandeld, ontspringen, bestaan in de bevestiging van dat geloof, dat uit onwaarheden bestaat; deze zijn bevat in het goede daarvan zonder dat de mensch zulks weet, maar wat door de engelen wordt gevoeld.

Stockholm, Sept. 1766.

EM. SWEDENBORG.

N. B. In den hierboven vertaalden Brief verwijst Swedenborg naar de LEER VAN HET NIEUWE JERUZALEM OVER HET GELOOF (no. 34-37) deze korte verhandeling werd door hem te Amsterdam in 1763 uitgegeven. De bewuste nummers volgen hieronder.

Een Algemeen Denkbeeld Van Het Christelijk Geloof.

34. Het Christelijk geloof in zijn algemeen denkbeeld is dit: “Dat de Heer van alle eeuwigheid, welke **Jehovah** is, in de wereld kwam om de hellen te onderwerpen, en Zijne Menschheid te verheerlijken; dat zonder dit geen sterveling zou kunnen behouden worden; en dat diegenen behouden worden, die in Hem gelooven”.

35. Dit wordt het Christelijk geloof in zijn algemeen denkbeeld genoemd, omdat dit het algemeene des geloofs is, en het algemeene des geloofs is datgene wat in het geheel en in ieder deel daarvan voorkomt. Het is eene algemeenheid des geloofs, dat God één is in Persoon en in Wezen, in Wien eene Drieheid is; en dat de Heer die God is. Het is eene algemeenheid des geloofs dat geen sterveling had kunnen behouden worden, indien de Heer niet in de wereld gekomen ware. Het is eene algemeenheid des geloofs, dat Hij in de wereld gekomen is, om de hel van de menschen te verwijderen; en dat Hij die verwijderd heeft door Zijnen strijd tegen haar, en door zijne overwinningen over haar; en haar zoo heeft onderwerpen, en tot de orde gebracht en onder zijne gehoorzaamheid heeft gesteld. Het is ook eene algemeenheid des geloofs, dat Hij in de wereld kwam om de Menschheid te verheerlijken, die Hij in de wereld aannam; dat wil zeggen, dezelve te vereenigen met de Godheid waaruit alle dingen zijn; het is dus dat Hij door de onderwerping der hel haar in orde houdt en onder zijne gehoorzaamheid, tot in alle eeuwigheid. Doordien geene dezer doeleinden kon worden bereikt, dan door verzoeking, tot zelfs de laatste daarvan, welke Zijn lijden aan het kruis was, daarom verduurde Hij ook die. Deze zijn de algemeenheden van het Christelijk geloof betreffende den Heer.

36. Het algemeene des Christelijken geloofs van de zijde des menschen is, in den Heere te gelooven; want door in Hem te gelooven, wordt verbinding met Hem bewerkt, waardoor de behoudenis verkregen wordt. In Hem gelooven, is vertrouwen te hebben dat Hij wil zalig maken: en omdat niemand zulk een vertrouwen kon hebben dan degene die een goed leven leeft, daarom is ook dit begrepen onder een geloof in Hem.

37. Van deze twee algemeenheden des Christelijken geloofs is de eerste daarvan, welke betrekking heeft op den Heere in het bijzonder behandeld in *DE LEER VAN HET NIEUWE JERUZALEM OVER DEN HEER*; en de tweede, die betrekking heeft op den mensch, in *DE LEER DES LEVENS VOOR HET NIEUWE JERUZALEM*: daarom is er geen reden daarover op deze plaats eenige verdere verklaring te geven,

Over Het Witte Paard, Waarvan In Openbaringen XIX Gesproken Wordt.

Deze kleine verhandeling met het daarbij behoorende aanhangsel van Em. SWEDENBORG (London 1758) is eene verdere uitwerking van hetgeen Swedenborg in zijne *Hemelsche Verborgenheden* bij de verklaring van Gen. XXII over de inwendige beteekenis der H. Schrift heeft uitgelegd.

De Vertaler van 1788, die zijn boek daarmede besluit, gaf er alleen het eerste gedeelte van. Daar het echter in zijn geheel te veel ruimte zoude innemen, laten wij het liever rusten tot den tijd en de gelegenheid dat het volledig kan worden gegeven. Een uittreksel daaruit, over den oorsprong van de mythologische beteekenis van het Paard, willen wij echter den lezer niet onthouden, daar dit een onderwerp van meer algemeen belang is.

De beteekenis van Paarden en wagenen wordt in die verhandeling verklaard als betrekking hebbende op het verstand der waarheid. Het paard beteekent het verstand en de Ruiters de mensch die dat verstand gebruikt. De reden waarom het Paard het verstand beteekent hangt samen met de Voorstellingen in de geestelijke wereld, waar dikwijls paarden en ruiters en ook wagenen verschijnen, en daar weten alle dat zij verstandelijke dingen beteekenen en zulke die met begrip der Waarheid in verband staan. Swedenborg zag er dikwijls diegenen wier verstand met overdenkingen bezig waren, als ruiters tevoorschijn komen, en op dusdanige wijze vertoonden zich hunne overdenkingen aan de oogen van anderen, buiten hun weten. Er is daar ook een plaats, waar een groot aantal dergenen die volgens hun verstand de waarheden des geloofs overdenken, saam vergaderen; en wanneer dan anderen daarbij komen, zien zij die geheele vlakke vol met wagens en paarden. Nieuw aangekomenen verwonderen zich daarover, maar vernemen dan dat die Verschijning een gevolg is van het verstandig nadenken van hen die daar tezamen zijn. Deze plaats wordt de Vergaderplaats der Verstandigen en Wijzen genoemd.

“Dat wagenen en paarden zulk eene beteekenis hadden, was zeer goed bekend bij de Oude Kerken op aarde, (ten tijde van Noach) omdat die Kerken voorbeeldende Kerken waren, en omdat bij de menschen daarvan de Wetenschap der Overeenstemmingen tusschen geestelijke en natuurlijke dingen en der Voorbeeldingen daarvan, de voornaamste wetenschap was. De beteekenis van het Paard, als die van het verstand, ging van die kerken over op de Wijzen in de omliggende landen en zelfs naar Griekenland, vandaar

komt het dat de Grieken, wanneer zij zich de zon voorstelden als den God der Wijsheid en des Verstands haar uitbeelden met eene wagen en vier vurige paarden. En als zij den God der Zee beschreven, beelden zij dien ook af door middel van paarden, aangezien de zee de beteekenis heeft van de verzameling der waarheden en wetenschappen, die uit het verstand voortkomen. En als zij den oorsprong der Wetenschappen, die uit het verstand voortkomen, beschreven, onderstelden zij een gevleugeld paard, dat door een slag van zijn hoef een fontein deed ontspringen bij dewelke negen maagden of Musen, de wetenschappen voorstellende, hun verblijf houden. Want van de Oude kerken hadden zij geleerd dat door het paard het verstand wordt afgebeeld; door de vleugels het geestelijk ware; door den hoef de kennis die door verstand ontstaat, en door een fontein de Leerstellingen waaruit de wetenschappen voortvloeien. Het Paard van Troje heeft geene andere beteekenis gehad dan van een kunstmiddel dat hun verstand hun aangaf om de muren omver te werpen. Thans nog, wanneer wij het verstand volgens de zinnebeelden der ouden willen beschrijven, beeldt men het af door het gevleugeld paard of Pegasus, de Leerstellingen door een fontein en de Wetenschappen door de Musen; maar nauwelijks is er iemand die weet, dat het Paard, in den symbolischen zin, het verstand beteekent en nog minder weet men dat deze beteekenis van de Oude Voorbeeldende Kerken afstamt en naar de Heidenen is overgaan”.

Lofrede ter Herinnering aan Emanuel Swedenborg

Wij besluiten dit werk met een officieel stuk, waarin door onpartijdige hooggeplaatste, begaafde en volkomen bevoegde tijdgenooten een oordeel wordt gegeven over den man die daarvan het onderwerp uit maakt, en dat hierbij voor het eerst in het Nederlandsch verschijnt, en ontleend is aan de meergenoemde Tafel's Documents.

Het Zweedsche origineel dier lofrede werd gedrukt door de KONINKLIJKE ACADEMIE VAN WETENSCHAPPEN TE STOCKHOLM in het jaar 1772 onder den volgende Titel:

REDE, TER HERINNERING
AAN HET GEWEZEN LID VAN DE ACADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,
WIJLEN DEN HEER EMANUEL SWEDENBORG,
ASSESSOR IN HET COLLEGE DER MIJNEN VAN ZIJNE KONINKLIJKE
MAJESTEIT EN VAN DEN LANDE UITGESPROKEN IN NAAM VAN
DE KONINKLIJKE ACADEMIE VAN WETENSCHAPPEN,
IN DE GROOTE ZAAL VAN HET HUIS DER EDELEN DEN 7EN OCT. 1772
DOOR SAMUEL SANDELS,
LID VAN DEN RAAD DER MIJNEN, RIDDER VAN DEN POOLSTER
EN LID DER GENOEMDE ACADEMIE, STOCKHOLM 1772.

Mijne Heeren!

Hetzij mij vergund, bij deze gelegenheid Uwe gedachte te leiden, niet op een afgelegen of vermoeiend onderwerp, maar op een onderwerp dat voor onze beschouwing tegelijk een plicht en een genot is, namelijk de gedachtenis aan een edel mensch, beroemd om zijne deugden, en de diepte zijner kennis; een van de Oudste Leden dezer Academie, dien wij allen kenden en beminden. Het gevoel van genegenheid en hooge waardeering, dat wij allen gevoelden, voor wijlen den Assessor van het Koninklijk college der Mijnen, Emmanuel Swedenborg, geeft mij de zekerheid, dat gij mij gaarne over hem zult hooren spreken; en ik zal mij gelukkig achten, indien ik aan Uwe verwachting voldoe en zijn lof uitspreek, zooals hij dat verdient. Indien er echter, zooals kunstenaars ons verklaren, sommige aangezichten zijn, waarvan het moeilijk is de gelijkenis weer te geven, hoe veel moeilijker zal het dan zijn, om recht te doen aan een alomvattend en verheven genie, dat nooit rust noch

vermoeienis kende; dat bezig gehouden met de diepzinnigste wetenschappen een langen tijd besteedde met het navorschen van de geheimen der natuur, doch in latere jaren al zijn pogen aanwendde tot het ontsluiten van nog grootere verborgenheden; die ten opzichte van zekere beginselen van kennis, geheel zijn eigen afzonderlijken weg bewandelde, doch nooit de beginselen van zedelijkheid en de vreeze van God uit het oog verloor; die, tot zelfs in zijn hoogen ouderdom, begaafd was met een merkwaardig vermogen, en stoutmoedig beproefde, hoe ver de kracht der gedachte wel kon worden gedreven; en die gedurende al dien tijd gegevens verzamelde voor een groote verscheidenheid van gedachten en oordeelen over zichzelf, evenzeer van elkander verschillend als de karakters van de personen, die over hem denken en oordeelen.

Hoe meer de vermogens en andere eigenschappen, waarmede de natuur iemand begiftigt, uitblinken, des te duidelijker worden ook de schaduwen, die haar vergezellen. Alleen zij, die door louter nieuwsgierigheid worden geleid, zien bij het verschijnen van eenig nieuw licht, aan alle zijden niets anders dan raadselen en wonderen, zelfs in de enkele schaduwen. Oppervlakkige menschen aan den anderen kant zien kleinigheden in alles; vlugheid van begrip is in hunne oogen oppervlakkigheid; diep nadenken, droomerij; geleerdheid is voor hen verbeelding; proefnemingen beschouwen zij als dwalingen en het peilen van diepe verborgenheden is voor hen een bewijs van krankzinnigheid, en zoo vervolgens. De wijze man evenwel houdt met liefde aan het goede vast en verwerpt geen rijk gesteente omdat het heterogene bestanddeelen bevat, die op zijn oorsprong wijzen. Hij onderzoekt de afwijkingen der magneetnaald, niet met het doel om haar weg te doen, maar om, met de noodige zorg, van dezen onvergelykelijken gids het meeste nut te trekken. Hij waardeert een doordringenden blik, zelfs al zoude die te eenigertijd zonder bescherming in de zon zien, of zich hechten aan een voorwerp, dat te ver verwijderd is, en als een gevolg daarvan voor eene wijle worden verblind; hij oordeelt nooit over iemand, en het minst van allen zal hij onwelwillend oordeelen over een man als SWEDENBORG, die zoo onverpoosd arbeidde en zóó ijverig was in zijn streven naar kennis en verlichting, dat er in zijn geheele karakter geen enkel pint is, waarin wij een fout zouden kunnen vinden, dan misschien alleen hierin, dat hij te diep begeerde door de te dringen.

Het schoone beeld van zijn leven verdient daarom, ofschoon het enkele ingewikkelde deelen bevat, zorgvuldig te worden beschouwd.

De uitmuntende Bisschop van Skara, Dr. Jesper Swedberg, een man vol van ijver en toch zonder dweepzucht, was nog kapelaan van de Koninklijke

Ruiterwacht, toen zijn eerste vrouw, Sarah Behm, dochter van Albert Behm, Assessor van het College der Mijnen hem zijn tweeden zoon, EMMANUEL SWEDENBORG schonk, die in Stockholm geboren werd op 29 Januari 1688. Hij werd SWEDENBORG genoemd vanaf den tijd, dat hij te zamen met zijne broeders en zusters in 1719 tot den adelstand verheven werd.

Natuur en kunst hebben ieder haar deel in het verfraaien der aarde, maar geboorte en opvoeding in de veredeling van het menschelijk geslacht. Men moet evenwel ook rekening houden met misvormingen, want een uitstekende vruchtboom behoudt in de voortplanting uit de zaden zijner vrucht niet altijd zijne hoedanigheid. Dit is hoofdzakelijk het gevolg van de verandering, die door kunst in een vruchtboom wordt teweeg gebracht, waardoor wel de aard van de vrucht tijdelijk gewijzigd wordt, maar die niet kan verhinderen, dat de natuur van de wortels zich doet gelden in de eigenschappen der vrucht. Ondervinding leert ons, dat er vele soortgelijke invloeden werkzaam zijn in ons eigen geslacht. Het zou evenwel gewaagd zijn om naar aanleiding van het zoo even gezegde, te willen vaststellen, hoeveel zekere deugden in eene familie aan den wortel en hoeveel aan opvoeding en kunst verschuldigd zijn. Toch kan het niet worden ontkend, dat zoolang iemand zich zelf nog niet onwaardig toonde, dat feit alleen reeds vertrouwen inboezemt en gunstig voor hem werkt, indien het bekend is, dat hij afstamt van wat met recht eene goede familie genoemd wordt; een familie wier woning, hetzij groot of klein, altijd de zetel is geweest van eer en deugd, en eene goede en uitmuntende kweekplaats voor nuttige burgers in allerlei beroepen en bedieningen; eene familie inderdaad zooals die, waaruit onze SWEDENBORG gesproten is, en die eene oude, brave en intelligente familie van mijnwerkers was in de buurt van den “Stora Kopparberget” (“Grooten Koperberg” niet ver van Fahlun.) In die familie gedenkt men nog met eer eenen mijnwerker met den naam van Daniel Isacsson en zijnevrouw Anna Bullernäsia, als de voorouders van de edele families der Schönströms en der Swedenborgen en van de eerbare familie van de Swedbergs Ik herinner mij een familieregister te hebben gezien in den vorm van een geslachtsboom, waaruit men zien kon hoe die familie zich vermeerderde en zich in iederen lak verspreidde, en verbonden werd met vele andere aanzienlijke en beroemde geslachten uit dien tijd. Maar aangezien onze Swedenborg van zijne zijde zich geene moeite gaf dien geslachtsboom te vergrooten, zal ik er ook niet meer van zeggen, en hem zelf volgen.

Met hem als een leidsman zal ik evenwel niet lang stilstaan bij de jaren zijner jeugd, noch tijd besteden om de oefeningen zijner jongelingsschap

te bespreken: want hij zelf spoedde zich met snelle schreden naar den mannelijken leeftijd.

Als een zoon van Bisschop Swedberg kon hem eene goeds opvoeding volgens de gebruiken van zijn tijd niet ontgaan, waardoor hij werd geleid op wegen van standvastigheid, overdenking en arbeid, en grondig ontwikkeld in die takken van kennis, waarin hij zich zou hebben te bekwamen. Tijden en gewoonten veranderen veel. Ik spreek nu over de jeugd van Swedenborg; en waartoe zou ik hier verder uitweiden over de zorgvuldige aandacht, welke aan zijne opvoeding werd besteed; aan zijn eigen ernst om het meeste nut te trekken uit de voorrechten, die vergelijkenderwijze door slechts weinigen worden genoten, en welke door velen die ervan genieten worden verwaarloosd; over zijne buitengewoone talenten, die den ingeboren aanleg van zijn genie ten goede kwamen; over zijne volharding; of over zijne vroegtijdig rijpe ontwikkeling?

Welk grooter doorslaand bewijs van dit alles kan men bij brengen, dan het feit dat een Koning, met een machtig doordringender geest, hem genadiglijk aanmoedigde en te gelegener tijd van zijne begaafdheden gebruik maakte; dat een Koning zooals Karel de XII, in 1716 in een tijd toen Swedenborg nog met zijne studie bezig was, hem op acht en twintig jarigen leeftijd benoemde tot Buitengewoon Lid van het Koninklijk College der Mijnen, zonder dat hij die plaats zocht, en zonder dat iemand anders hem daartoe had voorgedragen; en wat nog meer zegt, hem tegelijkertijd de keuze gaf tusschen dat Lidmaatschap en den zetel van Professor aan de Koninklijke Universiteit te Upsala?

Een verlicht en wijs vorst bevordert niet op zulke wijze een jongeman met weinig ontwikkeling en weinig ondervinding tot een belangrijke bediening in den Staat.

De Heer Swedenborg was integendeel toen reeds wel bekend, zoowel in zijn eigen land als in den vreemde, door zijne algemeene literarische en wetenschappelijke bekwaamheden en door zijne waardig karakter. Toch hadden de geleerden toen ter tijd zijn naam nog niet opgenomen in de lijst van beroemde schrijvers. Een academisch Proefschrift, dat hij in 1709 te Upsala uitgaf¹⁶⁾ mag inderdaad beschouwd worden als een geleerd werk voor een

---

16 Het onderwerp van dit Proefschrift was: *L. Annaei Senecae et Pub. Syri Mimi, forsan et Aliorum Selectae Sententiae cum annotationibus Erasmi et graeca versione Jos. Scaligeri, quas cum consensu Ampl. Fac. Philos. notis illustratas publico examini modeste Submittit Emanuel Swedberg* — Dit academische Proefschrift dat hij 1 Juni 1709 in het openbaar voor de philosophische faculteit voordroeg, was opgedragen aan zijn Vader Bisschop

jongeling, maar toch in sommige opzichten niet geheel en al een bewijs van degelijke geleerdheid. Evenals een gedrukte bundel Latijnsche Versen ¹⁷⁾, die hij in 1710 en daaropvolgende jaren bij verschillende gelegenheden schreef, werkelijk een merkwaaardige scherpzinnigheid vertoonden, en bewezen dat hij in zijn jeugd een zeer nuttig gebruik van zijn tijd gemaakt had — een werk inderdaad, dat vele mochten wenschen op zulk een leeftijd gemaakt te hebben. — Maar Poezie was niet zijn kracht, en evenmin was het zijn vak. Zijne wiskundige en natuurkundige oefeningen en opmerkingen, die hij onder den titel van *Daedalus Hyperboreus* ¹⁸⁾ in zes afzonderlijke nummers uitgaf, begon hij eerst in 1716.

Was deze Daedalus van een nieuwen en jeugdigen schrijver een voorteken, dat een gedeelte van zijn verder werk het karakter van een labyrinth zon hebben? Maar wij moeten zijne jeugdige krachten niet alleen afmeten naar de vruchten van zijn geest, die tot hertoe het licht zagen, want de drukpers is niet de eenige getuige van geleerdheid. Daarenboven is haar getuigenis ook niet altijd betrouwbaar, want verhandelingen van weinig beteekenis dragen dikwijls eene hoogdravende titel. De meest vertrouwbare schrijvers zijn zij, die den noodigen tijd besteden, om eerst een fundament te leggen. En dit deed de jonge Swedberg, niet alleen door zijne studies te Upsala, maar later door zijn bezoek aan de Hoogeschoolen van Engeland, Holland, Frankrijk en Duitschland.

Wij zullen hem nu moeten volgen op menige lange reis, ondernomen voor verschillende doeleinden en onderzoekingen, en somtijds op wegen waar men gemakkelijk op een verkeerd spoor geraakt; en opdat in zijn gezelschap geen twijfel of onzekerheid in uwen geest opkome, zooals dikwijls gebeurt wanneer men het karakter en de gezindheid van een ander niet volledig heeft onderzocht, stel u zelve voor oogen eene harmonische ontwikkeling van geheugen, verstand en oordeel; verbeeld u die begaafdheden, vereenigd met een vurige begeerte des harten, die alleen kan worden bevredigd door

---

Swedborg; hij geeft daarin uiting aan de gevoelens van dankbaarheid en vereering die Zijn Vader hem bad ingeboezemd, en wijst hij op de “volzinnen” die hij had “uitgekozen” als de beginselen die zijn Vader in diens leven hadden beziel. Dit geschrift toont een groote kennis van geschiedenis en Grieksche en Romeinsche classieken, waaruit hij, evenals uit de Heilige Schrift, een aantal toepasselijke aanhalingen ontleent.

17 Deze bundel Latijnsche Versen is in Skara gedrukt met den titel *Ludus Heliconius sive Carmina miscellanea, quae variis in locis cecinit. Emunue Swedberg*. S. SANDELS

18 Alle nummers verschenen in 4o formaat te Stockholm in het Zweedsch maar het vijfde nummer werd ook in het Latijn vertaald en gedrukt.

een onverpoosden aandrang naar de diepste kennis der philosophy, der wiskunde in bijna al haar onderdeelen, der natuurlijke historie, natuurkunde, scheikunde, anatomie en zelfs in theologie en om grondige kennis te verwerven in de Oostersche en Europeesche talen; houd verder in het oog de macht der gewoonte, die in zekere mate in overeenstemming handelt met de rede, en zeer zeker in verband met de orde der gedachten en bedenk dan, dat wanneer onze gedachten teveel bezig zijn met en te diep doordringen in afgetrokken onderwerpen, zij geneigd zijn ons in dezelfde richting weg te voeren, veel te snel — vooral als ze vergezeld worden door een vurige verbeelding — zoodat we niet behoorlijk in staat zijn om de voorwerpen te onderscheiden, die zich aan ons voordoen; voeg bij dit alles eene waarachtig goede gezindheid, waar voor de Levens-Regels, die ik op meer dan eene plaats onder de manuscripten van den Heer Swedenborg gevonden heb, en die hij voor zijn eigen gebruik had neergeschreven, een onwrijfbaar getuigenis afleggen:

Eerstens: Naarstig te lezen en te overdenken het Woord Gods.

Ten tweede: Teverreden te zijn onder de beschikkingen van Gods Voorzienigheid.

Ten derde: Een behoorlijk gedrag in acht te nemen, en het geweten rein te bewaren;

Ten vierde: Te gehoorzamen aan wat is opgedragen; *getrouw* zijn ambt en andere plichten te vervullen en daarenboven zich nuttig te maken voor de maatschappij in het algemeen.

Mocht iemand zeggen dat ik hier iets anders heb voorgesteld dan de duidelijk sprekende en getrouwe trekken van Swedenborg's innerlijke natuur, dan moet hij in de een of andere richting een vooroordeel hebben. Laat zoo iemand verder overdenken wat ik tot dusverre heb gezegd en wat ik nog meer te zeggen heb.

Laten wij ons haasten hem bij zijn terugkeer van zijn eerste buitenlandsche reis, waarover wij reeds spraken, te ontmoeten, en we zullen dan vinden, dat zijne gedachten in hoofdzaak werden bezig gehouden met wiskunde en natuurkunde.

Deze studiën brachten hem spoedig in kennis, en later gedurende vele jaren in innige gemeenschap met onzen Zweedschen Archimedes, Christopher Polhammar, toen Lid en later Raad van Handel en Nijverheid, Commandeur in de Koninklijke Orde van de Poolster met den naam van Polhem.

Door deze connectie kwam hij niet alleen dicht bij het grootere licht dat hij zocht, vooral in mechanica, maar hij kreeg ook aandeel in het bijzonder vertrouwen, waarmede Koning Karel XII Polhammar reeds vereerde, en dat deze later tot hen beiden uitstrekke. Om deze rede werd er in het

Diploma, waarbij hij tot Assessor werd benoemd, en dat te Lund 18 Dec. 1716 werd geteekend, gezegd, dat de Koning in het bijzonder het oog had op de uitnemende kennis van Swedberg in de werktuigkunde, en dat hij den Assessor Polhammar moest vergezellen en hem behulpzaam wezen in zijne bouwwerken en verschillende mechanische uitvoeringen. Dit Diploma alsook het verslag in Dr. Norberg's geschiedenis van Karel XII over de gesprekken tusschen den Koning en deze twee diepdenkende en geleerde mannen, over werktuigkunde en wiskunde, over analytische wiskunde en integralrekening, over onze Zweedsche methode van rekenen, en over verscheidene andere onderwerpen, bewijzen wel hoe de Koning deze twee geniale mannen beschouwde als voor elkander bestemd, en aangelegd om met vereende, krachten samen te werken. De Koning wist ook nut te trekken uit hunne kennis en diep inzicht in mechanica welke zij beiden bezaten, vereenigd met een gelukkig vindingrijk talent.

Het is hier de plaats niet de groote bouwwerken van Polhem, de welbekende dam te Lyckeby, de sluizen van Trolhätta, het drooge dok van Carlsrona, en andere werken te bespreken.

Swedenborg evenwel voerde van zijne kant, een werk uit van groot belang, toen hij gedurende de belegering van Frederickshall in 1718, twee galeien, vijf groote booten, en eene sloep, door een stelsel van rollen, van Stromstad over de bergen transporteerde naar de Iddefjord, welke Zweden en Noorwegen in het Zuiden van elkander scheiden; een afstand van $21\frac{1}{2}$ Zweedsche mijl, (22 K. M.). Door dit kunststuk werd de Koning in staat zijne plannen uit te voeren en onder bedekking van galeien en groote booten zijn zware artillerie op vloten over te brengen tot onder de wallen van Frederikshall, wat hij over land niet zou hebben vermocht. Op zoodanige wijze wordt de wetenschap en hare behoorlijke toepassing altijd nuttig gemaakt en volvoert zij dikwijls, wat zonder haar geen menschelijke macht zou kunnen uitvoeren. Aan werktuigkunde besteedde hij evenwel niet al zijn tijd. Niet alleen gaf hij in 1717 en 1718 een vervolg op de *Deadalus Hyperboreus* uit, maar in 1718 werd van hem *gedrukt* eene Inleiding tot de kennis der Algebra, onder den titel van “*Regelkonten*”; in 1719 “Een voorstel om de Munten en Maten zoodanig in te deelen, dat rekenen eenvoudiger wordt en breuken vermeden worden”. (Tientallig stelsel); en in hetzelfde jaar eene verhandeling “Over de baan en de positie der aarde en der planeten” en eene andere “Over de hoogte van het water, en de grootere eb en vloed der zee in vroegere eeuwen, met bewijzen uit Zweden bijeengebracht”. Tegelijkertijd schreef hij, of begon tenminste te

schrijven, verhandelingen over andere onderwerpen, zooals wij nader zullen zien door berichten uit andere landen.

Tot dusverre had hij zijne werkzaamheden als Assessor in het Koninklijk College der Mijnen nog niet aanvaard. Hij begeerde daarmede niet te beginnen, dan vóór dat hij de kennis van het mijnwezen in zijn geheelen omvang volkomen meester was. Wij mogen hem niet vergelijken met die klasse van menschen die zich in een ambt indringen waarmede zij totaal onbekend zijn, of wat nog erger is, die er niets van kunnen leeren in verband met het beginsel dat “uit niets ook niets kan voortkomen”. Hij werd benoemd tot een ambt, naar hetwelk hij nooit gedongen had. Wel is waar was hij in dien tijd reeds grondig geschoold in zekere wetenschappen, waarmede hij alleen reeds van groot nut zou geweest zijn in sommige bizondere takken van het Mijnwezen; het zou gemakkelijk voor hem geweest zijn zich de nog ontbrekende kennis eigen te maken; want die wetenschappen, waarop hij zich tot zooverre hoofdzakelijk had toegelegd — wis en natuurkunde — zijn de grondslagen voor de kennis van het Mijnwezen; maar hij was niet tevreden met theorie zonder praktisch. Evenmin kon hij zich vergenoegen met experimenten in een chemisch laboratorium, en met de kennis der Zweedsche mijnen en hunne constructie, en de studie van de wijze waarop daar wordt gewerkt. Daarom ondernam hij in 1721 een tweede reis naar het buitenland en onderzocht hij verscheidene vreemde mijnen en smeltwerken, hoofdzakelijk in Saksen en de Hartz. Maar hij onderzocht niet alleen de mijnen; want niets, dat de aandacht van een reiziger verdient, ontsnapte aan zijn oog.

Gedurende zijn verblijf in het Hertogdom Braunsweich genoot hij de bizondere gunst van Hertog Ludwig Rudolph, en dientengevolge droeg de Hertog de kosten zijner reizen in zijn gebied, en bij het afscheid schonk hij hem zijn medaillon in goud en een zilver aandenken.

Gedurende deze reis verzamelde hij een nieuwen voorraad kennis en verrijkte de wetenschap met de volgende nieuwe werken.¹⁹⁾

- 1° *Een Voorlooper van de eerste beginselen der natuurlijke dingen, of eene nieuwe poging om scheikunde en proefondervindelijke natuurkunde op wiskundige wijze te verklaren.*
- 2° *Nieuwe opmerkingen en ontdekkingen in verband met ijzer en vuur, en bijzonder over den elementairen aard van vuur: tezamen met een nieuwe constructie van kachels.*

---

19 De titels, die door S. Sandels allen in het oorspronkelijk Latijn genoemd worden, geven wij hier in het Nederlandsch vertaald.

- 3° *Eene nieuwe methode om de lengte van plaatsen te bepalen te land en ter zee door middel van observaties der maan.*
- 4° *Een mechanisch ontwerp voor de constructie van scheepsdokken.*
- 5° *Eene nieuwe methode voor het maken van dijken..*
- 6° *Eene methode om de kracht van schepen te vinden door toepassing van mechanische beginselen.*

Al deze werken werden in 1721 te Amsterdam gedrukt en tweede uitgaven verschenen in 1727.

- 7° *Verschillende observaties over dingen in de natuur en in het bijzonder over mineralen, vuur en de lagen der bergen, drie deelen werden gedrukt in Leipzig en het vierde in Hamburg 1722.*

Wie anders dan misschien Linnaeus heeft van een reis in den vreemde zulk een resultaat doen zien, en dan nog wel van zulk eene korte reis? Want na een afwezigheid van anderhalf jaar verheugde hij zijn vaderland in 1722 met zijnen terugkeer.

Gedurende de eerstvolgende jaren verdeelde hij zijn tijd tusschen het college der Mijnen, het Mijndistrict, en zijne studiën, totdat hij in het jaar 1733 onder het schrijven van eenige werken van kleiner omvang zijn groot werk voltooid had, getiteld: *Opera Philosophica et Mineralia (Philosophische en Metalurgische werken.)* Hij ging toen weer voor een jaar op reis, om dit werk, dat in Leipzig en Dresden werd uitgegeven, ter perse te zien gaan, terwijl hij intusschen een afzonderlijke reis maakte om de mijnen in Oostenrijk te bezoeken.

Dit laatgenoemde werk bestaat uit drie folio deelen. Het eerste deel bevat: *De eerste beginselen van natuurlijke dingen, zijnde eens nieuwe poging voor de philosophische verklaring van de elementaire wereld;* het tweede: *Het onderaardsche of mineralenrijk met betrekking tot ijzer, en de wijzen van smelten in verschillende landen van Europa in gebruik;* het derde: *Het Onderaardsche of Mineralenrijk met betrekking tot koper en geelkoper en de wijzen van smelten in de verschillende landen van Europa.* Deze folio deelen, alle degelijke wetenschappelijke composities met kopergravures geïllustreerd, konden niet anders dan onder de geleerden in den vreemde de gunstige denkbeelden versterken, die zij reeds hadden over den Zweed, SWEDENBORG.

De Senaat van de Universiteit, en het Genootschap voor Wetenschappen te Upsala, mochten er op bogen, dat zij reeds van te voren de verdiensten

van onzen landsman hadden erkend, en openlijk getuigd van de hooge waardeering die zij voor hem koesterden; want de Senaat had hem in 1724 aangezocht om “ten nutte der jongelingschap, en als een ornament voor de Universiteit” te dingen naar het ambt van Professor in de hoogere wiskunde, dat door den dood van Professor Nils Celsius vacant geworden was, welke uitnoodiging evenwel dankbaar door hem werd afgewezen. In 1729 koos het Genootschap voor Wetenschappen hem tot lid.

Ook de geleerden in het buitenland haastten zich hem bewijzen te geven van hunne achting.

De Academie van Wetenschappen te St. Petersburg begeerde hem voor corresponderend lid, in hunne schriftelijke uitnoodiging van 17 December 1734.

Christian Wolff en andere buitenlandsche geleerden wendden zich met hunne brieven tot hem, ten einde zijne denkbeelden te vernemen over onderwerpen die voor hen moeilijkheden opleverden.

De uitgevers der *Acta Eruditorum* te Leipzig, waarin de inhoud der werken van geleerde mannen worden besproken en onpartijdig beoordeeld, vonden in zijne werken een rijken voorraad om er hunne bladzijden mede te versieren. Maar ook de tijd heeft dat werk nog niet in zijne waarde verminderd. De schrijvers van de prachtige *Descriptions des Arts et Metiers*, hetwelk tegenwoordig in Frankrijk wordt uitgegeven, hadden zulk een hooge opinie over dat gedeelte van de *Opera Philosophica et Mineralia* dat over de zelfde onderwerpen handelde als hun eigen uitgave, dat zij het tweede gedeelte, dat over ijzer en staal handelt, vertaalden en in zijn geheel in hunne collectie opnamen.

Ook onze Koninklijke Academie haastte zich bij hare oprichting onder hare leden een man in te schrijven, die reeds zulk een aanzienlijken rang in andere geleerde Genootschappen bekleedde.

Tot dus verre heb ik alleen gesproken over één gedeelte van SWEDENBORG'S werken, maar die andere gaan in eene andere richting. Laten wij daarom nog een weinig langer bij die eerste verwijlen.

Deze werken dragen het onmiskenbaar bewijs, dat zijne begeerte naar kennis zich in alle richtingen uitstreckte en dat hij zich bij voorkeur bezig hield met zulke studiën welke alleen door een rijp oordeel en diepe gedachten kunnen worden beheerscht. Niemand kan hem beschuldigen van de zucht om met geleende veeren te pronken, of het werk van anderen in een nieuwen vorm te hebben gegoten, er een andere kleur aan te hebben gegeven, en het dan onder zijn eigen naam te hebben uitgegeven; want we zien overal, dat hij niet van

anderen afhankelijk was, maar zijn eigen gedachte volgde; en dikwijls maakte hij opmerkingen en toepassingen, die bij geen anderen schrijver van zijnen tijd kunnen gevonden worden: ook kan men van hem niet zeggen, alleen aan de oppervlakte gebleven te zijn, zoo als de meeste menschen doen, die zich op encyclopaëdische kennis toeleggen; want hij besteedde al zijn krachten in zijn streven het binnenste der dingen na te vorschen, de onderscheidene schakels tot een universeele keten te verbinden, en hunne afleiding van hunnen eersten oorsprong volgens eene zekere orde aan te toonen; ook is er niemand die hem kan beschuldigen, dat hij gelijk andere wiskundigen en natuurkundigen geen gebruik maakte van het licht door hem bij zijne onderzoekingen ontdekt, om voor zich zelve en anderen het grootste van alle lichten te verbergen en zoo mogelijk uit te blusschen; want in zijne aanhoudende overdenkingen van het werk der Schepping vond hij voortdurend reden voor de erkenning en aanbidding van den Heer der Natuur.

Maar laten wij onderstellen, dat wij bezig zijn een groot mechanisch werk te onderzoeken, dat wij niet tegenwoordig waren bij de constructie daarvan, noch doorgedrongen zijn tot al de aandrijvende veeren, en daarom alleen door de uitwerkselen, die wij zelfs niet eens volledig kennen, verplicht zijn ons een oordeel te vormen over het geheele werktuig. Wat staat ons dan te doen? Iedereen zal dan die beginselen voor zich zelf aannemen, die hem het meest waarschijnlijk voorkomen en dan trachten volgens die beginselen stap voor stap vooruit te komen. Dit is de weg, die onze grootste denkers in de speculatieve filosofie gevolgd hebben. Gelukkig zij, die in de ontwikkeling van verheven onderwerpen het minst onverstaanbaar waren! Want ofschoon zij zelfs met de grootste helderheid van verstand en het diepste inzicht niet altijd zijn geslaagd in de diepte der kennis door te dringen, of dwaling te vermijden, waren zij toch dikwijls het middel voor het banen van nieuwe wegen voor de oefening van, onze rede; of heeft op zijn minst genomen, de eene gedachte geleid tot eene andere, en ten slotte vrucht gedragen in meer vertrouwbare kennis.

Alchemisten — niet echter dezulke die louter onwetende proefnemers waren — leidden door hunne onverpoosde proefnemingen den weg tot onwaardeerbare ontdekkingen in de scheikunde, ofschoon zij de kunst om goud te maken niet hebben gevonden.

Ik vergis mij waarschijnlijk niet, wanneer ik geloof, dat onze SWEDENBORG vanaf den tijd dat hij zijne gedachten op eigen grond begon op te bouwen, bezielde was met een innerlijk vuur om de meest verborgen dingen te onderzoeken en dat hij zelfs toen wegen zocht om zijn doel te bereiken;

wij worden ten minste tot deze gedachte geleid door eene vergelijking van zijne vroegere werken met die van later tijd, ofschoon zij over verschillende onderwerpen handelen.

Hij beschouwde het heelal in het groot in het zelfde licht als zijne onderdeelen, die met grooter zekerheid kunnen worden onderzocht. Hij zag, dat alles tegelijkertijd in eene zekere orde wordt bestuurd en volgens vaste wetten, en hij besteedde bizondere aandacht aan die deelen van dit groote systeem, die hij wiskunstig kon onderzoeken.

Daarom stelde hij zich voor, dat de Alwijze Schepper ieder ding, zelfs in zijn verborgen doelen, in eene zekere onderlinge overeenstemming had gebracht; en deze overeenstemming trachtte hij in haar wis- en natuurkundige hoedanigheid te voorschijn te brengen, door van het kleinere naar het grootere voort te schrijden, en van datgene wat met het ongewapend oog kan worden onderscheiden naar datgene waarvoor de hulp van een vergrootglas vereischt word. En ten laatste ontwikkelde hij voor zichzelf een volledig systeem, gegrond op een zeker mechanisme, en logisch opgebouwd; een systeem dat zoo zorgvuldig is uitgewerkt, dat er in vele opzichten veel in is voor geleerde mannen om over na te denken. Voor ongeleerden is het beter zich daarmee niet bezig te houden.

Volgens dit systeem, verklaarde hij alles wat, het zij door proefnemingen, het zij door gezonde redeneering, tot een onderwerp der gedachten kon gebracht worden.

Wanneer wij ook het geheel niet kunnen aanvaarden, is er toch op zijn minst veel goeds dat wij er aan ontleenen kunnen. Maar hij ging nog verder dan dat. Hij begeerde dit systeem in verbinding te brengen met de leerstellingen over de zaligheid.

Hiermede vinden wij hem het grootste gedeelte van zijn tijd werkzaam na de uitgave zijner *Opera Philosophica et Mineralia*.

Een groot deel van zijn latere leven bracht hij in het buitenland door; want na het jaar 1736 maakte hij acht verschillende reizen in vreemde landen, meestal in Engeland en Holland: maar gedurende de reis die hij in 1736 begon en tot 1740 uitstreckte, bezocht hij ook Frankrijk en Italië. Zijn voornaamste doel gedurende die reizen was het drukken van nieuwe werken.

Ik kan niet anders dan vervuld zijn met de grootste bewondering bij de overdenking zijner buitengewone werkzaamheid; want behalve talrijke verhandelingen (waaronder het groote werk, dat ik reeds heb genoemd) was hij de schrijver van de volgende afzonderlijke werken.

- 1° *Hoofddlijnen van een philosophisch argument over den Oneindige, en de eerste oorzaak der Schepping; en over het mechanisme der werking van Ziel en Lichaam.* Gedrukt te Dresden 1733.
- 2° *Economy van het Dierenrijk* in 2 deelen, uitgegeven te Amsterdam: het eerste in 1740, het tweede in 1741.
- 3° *Het Dierenryk, anatomisch, physisch en philosophisch beschouwd.* 3 deelen, 724 pag. 40, waarvan twee in den Haag gedrukt bij Adriaan- Blijenburg 1744 en het derde in Londen 1745.
- 4° *Over de aanbidding en de liefde voor God.* Londen 17-15.
- 5° *Hemelsche verborgenheden.* 5 deelen uitgegeven tusschen de jaren 1749- 1756.
- 6° *Het laatste oordeel en de verwoesting van Babylon.*
- 7° *Over den Hemel en de hel, volgens hooren en zien.*
- 8° *Over het Witte Paard waarover in de Openb. gesproken wordt.*
- 9° *Over de aardbollen in ons zonnenstelsel die planeten genoemd worden en de aardbollen in den sterrenhemel. hunne bewoners, en ook de geesten en engelen daar: van hooren en zien*
- 10° *Over het Nieuwe Jeruzalem en Zyn Hemelsche Leer.*
- 11° *Over de Echtelyke Liefde en de tegenstelling daarvan,* Amsterdam 1768.
- 12° *De wijsheid der Engelen aangaande de Goddelyke Liefde en de Goddelyke Wijsheid.*
- 13° *De Leer van het nieuwe Jeruzalem over den Heer,* gedrukt te Amsterdam in 1763.
- 14° *De wysheid der Engelen aangaande de Goddelyke Voorzienigheid,* te Amsterdam 1764.
- 15° *De Apocalypsis geopenbaard* Amsterdam 1766
- 16° *Kort Begrip van de Leer der Nieuwe Kerk die bedoeld wordt met het Nieuwe Jeruzalem in de Openbaringen,* Amsterdam 1769.
- 17° *Over de Gemeenschap tusschen Ziel en Lichaam,* Londen 1769.
- 18° *Ware Christelyke Religie,* gedrukt in Amsterdam 1771.

De titels van al deze werken wijzen op verheven onderwerpen; en ofschoon zij over verschillende onderwerpen handelen en op verschillende wijzen worden beredeneerd, daar ze gegrond worden op anatomie, physica en filosofie, op verklaringen uit de Heilige Schrift, en volgens zijn eigen verklaring op openbaring, leiden die onderwerpen toch alle, door de wijze waarop hij ze behandelt, tot de overdenking van het Hoogste Wezen, de menschelijke ziel, met andere onzienlijke en geestelijke dingen, en het leven na den dood.

Wij vinden daarom, hoog boven de wolken, hem dien wij een weinig tijds geleden hebben gevolgd in de mijnen, bij de smeltovens en in werkplaatsen; en overal vinden wij hem met de zelfde werkzaamheid en ijver en met gelijke begeerten voor allegorische illustratie.

Aangezien zijn latere werk zulk een natuur had, was hij niet in staat om na het jaar 1747 zijn werkzaamheden in het Koninklijk College der mijnen voort te zetten. Daarom verkreeg hij op eigen verzoek verlof van Zijne Majesteit om zijn ambt als lid van het Mijnencollege neer te leggen. Dit verzoek was vergezeld van twee andere verzoeken die ook werden toegestaan: in het eerste verzocht hij om gedurende zijn leven de helft van zijn salaris als assessor te mogen genieten: in het tweede dat hij niet zou worden bevorderd tot een hooger rang of titel. Zulke onderscheidingen worden gewoonlijk zeer gezocht, als of men zou mogen gelooven, dat papier even ver gaat en even veel waarde heeft als de werkelijke munt — maar *fabula docet*.

Ofschoon ik de Swedenborgeaansche Werken, die ik zoo even opsomde, niet uitvoerig heb onderzocht, ben ik toch door dezelve bevestigd in de gedachten die ik reeds heb uitgesproken, ten opzichte van het systeem dat hij volgde n. i. dat hij beide het zienlijke en het onzienlijke verklaarde in overeenstemming met het systeem dat hij had aangenomen; dat hij uit het zichtbare een besluit trok aangaande het onzichtbare, en dat hij zichzelf een geestelijke wereld voorstelde, geheel gelijkvormig aan de wereld waarin wij leven. Daarom schreef hij aan het andere leven gelijke graden toe als aan dit leven, waarbij ieder ding opklimt tot een hooger staat van reinheid en volmaaktheid; zelfs nam hij eene zekere harmonie aan in inclinaties en bezigheden, gemakken en moeilijkheden, genietingen en ontberingen. Geheel vervuld met deze levendige denkbeelden, welke zich aan hem voordeden, verbond hij deze bij het onderzoek der H. Schriften met zijne filosofische beginselen. Zelfs was hij bij de beschrijving van het geestelijke, volgens zijn eigen manier, niet in staat zich te bevrijden van de denkbeelden, die aan ons materiëel bestaan ontleend zijn; maar stond hij er op, dat zij in eenen geestelijken zin moeten verstaan worden. Laat dat zoo zijn. Maar er bestaat gevaar, dat iemand op die wijze er toegeleid wordt, om te veel op de verbeelding te vertrouwen, en te gemakkelijk wordt medegevoerd door eene inbeelding der zintuigen.

Ik ben er niet geheel zeker van dat Bisschop Swedberg, ofschoon hij een groot en beroemd leermeester was, in die richting niet eene zekere neiging bezat. Sommige zijner geschriften schijnen zoo iets te vertoonen. Ten minste scheen hij er toe geneigd sommige gebeurtenissen te beschouwen, alsof er eene bijzondere beteekenis in lag.

Het is in een priester een betere karaktertrek om te veel te gelooven dan te weinig. Maar hoe gemakkelijk zou niet iets van een dergelijk te veel aan geloof te vinden zijn bij zijn geleerden zoon, indien eene overgeërfde neiging een resultaat bevorderde en versterkte, dat op natuurlijke wijze wordt teweeggebracht, wanneer iemand er toe besluit om terzelfde tijd te onderzoeken dat, wat zich aan zijn zintuigen voordoet en dat, wat buiten de sfeer hunner kennis ligt, ja zelfs buiten de grenzen, die aan het licht der rede gesteld zijn.

Misschien heb ik al reeds te lang stil gestaan bij hetgeen SWEDENBORG over geestelijke onderwerpen schreef, aangezien deze geen onderwerpen vormen voor eene Academie van Wetenschappen. Het zij genoeg dat zijne goede hoedanigheden en verdiensten zelfs in het oog springen aan die zijde, waar wij in hem zouden zoeken naar die zwakheden, welke onafscheidelijk zijn van de menschelijke natuur.

Ik ben in deze plaats niet opgestaan om dwalingen of dogma's te beschrijven, die moeilijk te begrijpen zijn; maar ik durf beweren en ik ben zeker, dat Gij met mij zult overeenstemmen, dat waar anderen gewoonlijk een gebrek aan intelligentie en een verwarring van gedachten vertoonen, onze SWEDENBORG een ongewonen rijkdom van kennis aan den dag brengt, welke hij in overeenstemming met zijn systeem, in zulk een orde groepeerde, dat zelfs de elementen niet in staat waren hen] van zijn koers te brengen.

Indien zijne begeerte naar kennis te ver ging, dan levert ze nog een getuigenis van zijn grooten ijver om zich zelve en anderen in te lichten: want in hem kunnen wij niet ontdekken een enkelen zweem van aanmatiging, haastigheid of een voornemen om te bedriegen.

Indien men hem niet kan tellen onder de Doctoren van de Kerk, verdient hij toch gerekend te worden onder scherpzinnige zedemeesters; en gehouden te worden als een voorbeeld van deugd en eerbied voor zijnen Maker: want in hem was er geen enkele dubbelhartige handelwijze.

Indien van mij verlangd werd openhartig zijne fouten aan te wijzen, dan zoude ik hem voorstellen als iemand, die al zijn tijd wijdde aan de bereiding van eene universeel oplossingsmiddel — een vloeistof die alles zou oplossen wat zoowel de natuur als de kunst had voortgebracht, zonder daarbij te bedenken dat geen vaas het zou kunnen bewaren. Onze SWEDENBORG was niet voldaan met veel te weten; hij begeerde meer te weten, dan door iemand hier beneden kan worden begrepen, in dien staat van onvolkomenheid welke hem toebehoort zoolang de ziel in een broos stoffelijk lichaam woont.

Iemand die deze fout veroordeelt kan niet worden beschouwd als onpartijdig, zoolang hij niet eerst te velde trekt tegen dezulken, die veel behoorden te weten, en toch niets weten.

Maar het is niet zoo gemakkelijk misnoegd te zijn met een man, die met zoo vele schoone hoedanigheden was begaafd.

Hij bezat eene oprechte liefde voor het menschdom; en in het onderzoek naar de inborst van anderen trachtte hij altijd eerst deze deugd te vinden, als eene zekere aanwijzing van nog vele andere goede hoedanigheden.

In gezelschap was hij opgeruimd en aangenaam, en als ontspanning van zijnen zwaren arbeid vond hij genot in het onderhoud met intelligente menschen, bij wie hij altijd goed ontvangen en zeer geëerd werd. Hij kon ook behoorlijk tegemoet komen, en schertsend in andere richting leiden, die soort van nieuwsgierigheid, welke zich dikwijls tracht op te dringen in de beschouwing van ernstige dingen.

Hij was een eerlijke dienaar van den staat, die nauwgezette aandacht wijdde aan zijne plichten; het eenige wat hij in zijn openbaar ambt verzuimde, was te dingen naar een ambt dat vacant geworden was. Nadat hij onverwacht geroepen was tot een post van eer, bleef hij daarin geheel voldaan gedurende de rest van zijn ambtelijken loopbaan: en toen zijne andere bezigheden hem niet langer toelieten den noodigen tijd aan zijne officieele plichten te wijden, verkoos hij zich terug te trekken, en tot het eind van zijn leven tevreden te zijn met den titel van zijn ambt, dat hij een en dertig jaar had vervuld.

Hij was een waardig lid van deze Koninklijke Academie; en ofschoon hij in den loop van den tijd andere studie aanvaardde dan academische onderwerpen, wenschte hij toch niet een nutteloos lid te blijven, en verrijkte hij hare Transacties met eene beschrijving van ingelegd werk in marmer, voor tafels en andere artikelen voor ornament.

Als lid van het Huis der Edelen woonde hij verscheidene zittingen bij zonder dat hij zich zelve iets te verwijten had, of ook dat door anderen hem iets kon verweten worden.

Gedurende zijn leven was onze troon door verschillende vorsten bekleed, en gedurende al die veranderingen genoot hij de gunst van iederen regeerenden vorst. Gezond verstand, geleerdheid en deugd verzekeren deze gunst onder verlichte regeeringen. En welk volk heeft in den tegenwoordigen tijd, in dit opzicht meer reden voor verheuging dan wij?

Onze SWEDENBORG (en ik zeg dit niet als een zijner verdiensten) bleef gedurende zijn geheelen leven ongehuwd. Maar dit was niet veroorzaakt door eenige onverschilligheid voor het andere geslacht; want hij waardeerde het

gezelschap van eene intelligente vrouw als een der reinste bronnen van genot; maar zijne diepe studiën eischten dat er in zijn huis volmaakte stilte heerschee zou, zoowel bij dag als bij nacht, daarom verkoos hij alleen te zijn.

Hij genoot den meest uitnemenden staat van lichamelijke gezondheid, en was bijna nooit ongesteld; en daar hij met zich zelf en met zijne omstandigheden altijd tevreden was, had hij een leven, dat in ieder opzicht in den allerhoogsten graad gelukkig was. Ten laatste eischte de natuur hare rechten. Gedurende zijn laatste verblijf buitenslands, terwijl hij in London verblijf hield, kreeg hij op den 24en December van het vorige jaar een aanval van beroerte en verliet hij dit leven op den 29en Maart in het vijfentachtigste jaar zijns levens, rijk in de vereerende monumenten die hij heeft achtergelaten, voldaan met zijn leven in deze wereld, en verblijd in het vooruitzicht van zijne finale verandering. Moge de Koninklijke Academie nog vele van hare eminente en nuttige leden behouden, tot zulk een vergevorderden leeftijd!

Swedenborg's herleving voor de huidige wetenschap

Gedurende de bewerking van deze "Vertaling", is er zooveel gebeurd, dat eene herleving van Swedenborg in de belangstelling der nieuwste wetenschap in zijn vaderland aanduidt, en dat dus ook van belang is voor onze Nederlandsche lezers, dat wij daarover enkele bladzijden aan het voorgaande willen toevoegen.

Hoezeer ook Swedenborg's tijdgenooten, zooals men uit de voorgaande lofrede kan zien, zijn wetenschappelijken arbeid en persoonlijk karakter roemden, konden zij dien arbeid, welke zijn tijd meer dan een eeuw vooruit was, toch niet verstaan, en daarom bleven zijne werken, met nog veel, dat hij onuitgegeven achterliet, voorloopig begraven in de bibliotheken van zijn vaderland, evenals zijn eigen stoffelijk overschot, in vreemden grond werd bijgezet en vergeten, tot dat het na eene glorievolle herleving zijner nagedachtenis, met alle eer en statie zoude worden overgebracht naar vaderlandschen grond; en hij gehuldigd werd als een der meest beroemde mannen van zijn land.

Het belangrijkste en wezenlijke werk van Swedenborg, als einddoel van het geheel, zijn theologische arbeid en zijne nieuwe openbaring omtrent de wereld van geestelijke substantie, als meer reëel en substantieel dan de wereld der stoffelijke dingen, werd slechts door weinigen verstaan, en verwekte niets dan ontkenning en dikwijls spot bij de groote menigte. Slechts langzaam verspreidden zich de nieuwe gedachten die Swedenborg voor de wereld bracht, vooral in Engeland en Amerika, onder enkele gelukkigen, die een vatbaar gemoed hadden om ze onpartijdig op te nemen; en langzamerhand slaagden zij er in, door hun ijver, de dwaze begrippen over Swedenborg's persoon en geschriften in hunne omgeving te verdrijven. Deze eerste aanhangers wijdden hun aandacht hoofdzakelijk aan de theologische werken. zijne wetenschappelijke en filosofische werken werden weinig door hen gelezen en niet verstaan; zij beschouwden die als onbelangrijk, als verouderd en onbetrouwbaar in het licht der "nieuwere wetenschap", met uitzondering van enkele diepe denkers, zooals REV. AUGUST CLISSOLD, DR. GARTH WILKINSON en DR. R. L. TAFEL, die zich met de studie en vertaling van Swedenborg's Philosophische en Physiologische werken verdienstelijk hebben gemaakt.

Dr. TAFEL, uit eene Duitsche familie van geleerde Swedenborgianen en in London professor aan de Theologische School der N. Kerk, bracht, gedurende

zijn onderzoek naar bronnen voor zijn belangrijk werk "*Documents concerning the Life and Character of Emanuel Swedenborg*" London 1875, het merkwaardig Manuscript van Swedenborg *over de Hersenen* aan het licht, dat 140 jaar lang in Zweden was begraven geweest. Dit werk in twee deelen, werd door hem in het Engelsch vertaald en met vele aantekeningen voorzien, het eerste deel daarvan kwam in 1882 van de pers.

Wel is waar had de Koninklijke Academie van Wetenschappen te Stockholm reeds in 1852 eene medaille laten slaan ter herinnering aan den wetenschappelijken arbeid van Swedenborg, en hadden ook vóór dien tijd de beroemde Zweedsche scheikundige J. J. BERZELIUS en de anatoom ANDERS RETZIUS de geologische en anatomische werken zeer geprezen, toch werd er overigens in Zweden weinig aandacht aan geschonken.

Het was Tafel's vertaling van het werk over de hersenen, die in handen kwam van Dr. MAX NEUBURGER te Weenen, thans Professor aldaar in de geschiedenis der geneeskunde, en zulk een indruk op hem maakte, dat hij op het Duitsche Congres van Geneeskundigen te Hamburg in 1901 de aandacht op dit werk vestigde in eene rede over "*Swedenborg's Bezichungen zür Gehirn physiologie*". Op zijn aanzoek bij het Zweedsche Gezantschap te Weenen werd door de Zweedsche Regeering de aandacht der Zweedsche Hoogeschoolen gevestigd op andere handschriften en gedrukte werken, die in de Zweedsche Bibliotheken bewaard werden.

Als een gevolg van dezen stap werd in 1902 uit Professoren van verschillende faculteit der Universiteit te Stockholm eene Swedenborg Commissie gevormd, bestaande uit de Hoogleraren GUSTAV RETZIUS (Voort.) ALFRED G. NATHORST, SVANTE ARRHENIUS, LOVÉN en S. E. HENSCHEN om de Swedenborg Manuscripten te onderzoeken. Het was, een moeilijke arbeid, die oude op vele plaatsen onduidelijk geworden latijnsche schriften, waarvan sommige bijna 2 eeuwen oud waren, te beoordeelen, en eerst met de komst naar Stockholm van ALFRED H. STROH, uitgezonden door *de Swedenborg Scientific Association* in Philadelphia, voor het opsporen van onbekende Swedenborgiana, en die ver trouwd was met het schrift en de taal van Swedenborg, werd het werk der Swedenborg Commissie met ijver aangevat; en aangemoedigd door aanvankelijk belangrijke resultaten werd weldra besloten de geheele wetenschappelijke arbeid van Swedenborg in eene nieuwe uitgaaf te verzamelen.

PROF. RETZIUS, de voorzitter der Commissie, vond zijne nieuwe ontdekking zóó belangrijk, dat hij zijne openingsrede als President van het Anatomisch

Congres te Heidelberg in 1908 aan SWEDENBORG ALS ANATOOM wijdde: o.a. zeide hij toen:

“EMANUEL SWEDENBORG had dus, volgens het standpunt van zijn tijd, niet alleen eene grondige kennis van den bouw der hersenen, maar hij was ook in principiële vraagpunten zijnen tijdgenooten zeer ver vooruit. — — De vraag is: hoe is dat mogelijk? En het antwoord kan moeilijk anders wezen, dan dit: SWEDENBORG was niet alleen een geleerd anatoom en een scherpzinnig opmerker, maar ook in vele opzichten een onbevooroordeeld, acuut en diep anatomisch denker.”

Op dat congres waren meer dan honderd der voornaamste anatomen uit Europa tegenwoordig, en volgens de rede die Prof. Retzius een week later te Londen op de 93ste Jaarvergadering van het SWEDENBORG GENOOTSCHAP over dit onderwerp hield, waren die moderne geleerden verbaasd over de feiten, die hij hun bekend maakte, dat SWEDENBORG de ontdekker was van *de* localisatie der hersencellen, en dat hij in zijn werk *meer dan een eeuw* vooruit was bij de tegenwoordige anatomen; en herinnerde hij er aan, dat de ontdekking van de tegenwoordig aangenomen leer gerekend werd in 1870 in Berlijn te zijn geschied, en later door VICTOR HORSLEY in Engeland en door anderen te zijn bevestigd — — — terwijl Swedenborg zijne ontdekking deed in 1714! en verder zeide hij, dat wetenschappelijke mannen in de laatste jaren meer en meer tot het besluit kwamen, dat Swedenborg een der allereerste wetenschappelijke mannen van zijn tijd was. Niet alleen was hij een geleerd man met uitgebreide wetenschappelijke kennis, maar hij verkondigde theorieën die, hoewel in zijn tijd niet erkend, juist in de laatste jaren door de nieuwere wetenschap waren correct bevonden.

Het eerste plan der Swedenborg Commissie in Stockholm was, om in 3 à 4 deelen het belangrijkste uit Swedenborg's werken bijeen te brengen, later heeft men dit plan uitgebreid en besloten om de natuurkundige en wijsgeerige werken van 1710-1734 in 7 deelen uit te geven; Anatomische en physiologische werken zullen dan verder nog 3 à 4 deelen vormen. ALFR. H. STROH is de Redacteur voor dezen arbeid en ook de Secretaris der Commissie. De werken zullen *gegeven* worden in de taal waarin Swedenborg ze schreef, en ieder afzonderlijk deel door een specialiteit worden ingeleid.

Het eerste deel dezer uitgave bevat Swedenborgs geologische en palaeontologische werken in het oorspronkelijk Zweedsch of Latijn. Prof. RETZIUS geeft daarin eene algemeene inleiding in de Engelsche taal en spreekt daarin met de grootste waardeering over Swedenborg's werken, die te waardeeren zijn, niet als de laatste woorden die over de behandelde

onderwerpen te zeggen zijn, maar als een rijke bron van oorspronkelijke gedachten en vermoedens. Hij beschouwt die werken als een tot dusverre nog onbewerkte mijn, met aanwijzigingen voor eene rijke waarde. De bijzondere inleiding van dit deel is van Prof. NATHORST, den grootsten Zweedschen Autoriteit op dat gebied, hij zegt daarin:

“Swedenborg’s bijdrage in het gebied der geologie zijn van zulk een beteekenis en omvang, dat zij alleen reeds voldoende zouden geweest zijn voor een roemrijken wetenschappelijken naam..... Men bemerkt aanstonds, dat er een onderzoeker van den hoogsten rang aan het woord is, die op eene soliede basis, en met een scherpe opmerkingsgave, alles opmerkte, zelfs dat wat schijnbaar onbe teekenend is, ten einde daaruit conclusies te trekken, en die, waar mogelijk, de juistheid dier conclusies door experimenten zocht te controleeren. De schat van waarnemingen, die hij uit alle deelen van Europa bijeen bracht, is verwonderlijk; en dit deed hij op zeer jeugdigen leeftijd. Hij was een machtige geest, waarop ons land te meer trotsch mag wezen door dat dit talent verbonden was met eene in alle opzichten edele en bescheidene persoonlijkheid.”

Het tweede deel dat gewijd is aan Swedenborg’s Cosmologie (1908-395 pag.) bevat 4 zijner wijsgeerige manuscripten in het oorspronkelijk Latijn met vele teekeningen. De bijzondere inleiding in het Engelsch, is van Prof. SVANTE ARRHENIUS met een naschrift, ook in het Engelsch, van den redacteur A. H. STROH.

Dit deel bevat zeker Swedenborg’s meest geprezen wetenschappelijk werk: “*Principia Rerum Naturalium*” waarin hij mathematisch filosofisch beproeft, het ontstaan en de structuur der moleculen, zoowel als de formatie van zonnen en planeten te verklaren. In deze verklaring staat Swedenborg zeker alleen in zijne methode, om mathematisch mechanisch een begin te zoeken in de oneindige homogene substantie van den Schepper; waarbij hij de nexus tusschen oneindige en eindige substantie verklaart, als oneindig kleine punten met latente beweging in de richting eener bolvormige spirale “vortex” zonder einde.

Het is in deze reeks werken dat Swedenborg het eerst de beginselen der *Stereochemie* neerlegt, dat belangrijke chemische onderwerp door welks nieuwste ontdekking onze beroemde, doch vroegtijdig overleden landgenoot, Prof. J. H. VAN ’t HOEF zoo veel naam gemaakt heeft. Reeds vroeger wees de schrijver dezer bladzijden hierop, elders in een noot, die na welwillende revisie door Prof van ’t Hoff aldus luidt:

Stereo-chemie is de nieuwste theorie op het gebied der tegenwoordige atoomleer en onze beroemde landgenoot Prof. van 't Hoff te Berlijn aan wien de wetenschap deze theorie in bizondere mate schuldig is, spreekt in een zijner werken (namens Eiloart) over dit werk van Swedenborg, als het *eerste* in de geschiedenis en ontwikkeling der Stereo-chemie. Dit is een merkwaardig bewijs voor het helder inzicht in de dingen der natuur, dat hij 180 jaar geleden wetenschappelijke onderwerpen beschreef, die nu nog geheel nieuwe ontdekkingen vormen.

In zijn uitvoerige inleiding tot dit tweede deel onderzoekt Prof. ARRHENIUS de betrekking van Swedenborg's denkbeelden met die van vroegere en latere wijsgeeren en zegt:

Wanneer we kortelings samenvatten de denkbeelden, die het eerst door SWEDENBORG werden uitgedrukt; en later, ofschoon gewoonlijk in een zeer gewijzigden vorm — bewust of onbewust — door andere schrijvers over cosmologie werden aangenomen, 'dan vinden wij de volgende:

De planeten van ons zonnestelsel ontstaan uit de substantie der zon. — Aangenomen door BUFFON, KANT, LAPLACE, en anderen.

De aarde — en de andere planeten — hebben zich langzamerhand van de zon verwijderd en daardoor in verhouding een grooteren tijd voor het afleggen van hun baan gekregen — een denkbeeld uitgesproken door G. H. DARWIN.

De tijd voor de omwenteling der aarde d. w. z. de lengte van een etmaal is langzamerhand vergroot — een denkbeeld dat ook door G. H. DARWIN is uitgedrukt.

De Zonnen zijn om den melkweg gelegen — aangenomen door WRIGHT, KANT en LAMBERT.

Er zijn nog grootere stelsels waarin de melkwegen zijn gelegen — aangenomen door LAMBERT."

De genoemde uitgave is voorhanden in de Bibliotheek der Koninklijke Academie van Wetenschappen te Amsterdam, en aan de welwillendheid van den Bibliothecaris om die deelen ter inzage te zenden, danken wij bovenstaande gegevens.

Het derde deel over Scheikunde, Natuurkunde, en Werktuigkunde is in druk. De nieuwe bekendheid of liever de wederopstanding van Swedenborg onder de geleerde mannen van zijn vaderland, deed eene dankbare begeerte geboren worden om zijn lang vervaar loosde reputatie als man van wetenschappen te herstellen; en toen in 1906 in Stockholm het bericht kwam van de

mogelijke afbraak van de Zweedsche kerk in London, waarin het gebeente van Swedenborg rustte, werd op voorstel van Prof. Retzius aan de Engelsche regeering het verzoek gericht om het stoffelijk overschot naar Zweden te mogen overbrengen.

Op 7 April 1908 werd des, morgens de dubbele kist van lood en hout uit den grafkelder onder het altaar van de Zweedsche kerk te London in Princes Square, St. George's-in the-East, waar deze 136 jaar geleden was bijgezet, te voorschijn gebracht, en onder toezicht van den Zweedschen Gezant te Londen GRAAF WRANGEL door een nieuwen kist omsloten en voor het altaar opgesteld. In den namiddag werd eene plechtige lijkdienst gehouden, bijgewoond door het Zweedsch Gezantschap, den Kapitein van den Zweedschen Kruiser die den kist zou overbrengen, door Vertegenwoordigers van het Swedenborg Genootschap te London en van Engelsche Gemeenten der N. Kerk.

De dienst was in de Zweedsche taal en de gezangen, voor deze gelegenheid gekozen, waren geschreven door SWEDENBORGS vader, aan wien de Luthersche Kerk in Zweden bijna de helft harer gezangen te danken heeft. Onder de kransen die de kist versierden, had die van het Swedenborg Genootschap de eereplaats met het Engelsche en Latijnsche opschrift:

Een teeken van Eerbied voor de nagedachtenis van EMANUEL SWEDENBORG (overleden in Londen 1772). Dienstknecht van den Heere Jezus Christus. Groot in Wetenschap, Groot in Philosophie. Het grootst in Theologie.

Van de kerk ging de plechtige stoet naar het station Paddington. Den volgenden ochtend arriveerde de kist per trein te Dartmouth en werd daar aan het station opgewacht en af gehaald door officieren en manschappen van den Zweedschen Kruizer Fylgia, welke door de Regeering was belast met het vervoer naar Carlsrona. Op het dek van de Fylgia, waar de kist werd opgesteld, werd voor het vertrek door den Rev. R. R. Rodgers van de N. Kerk nog eene korte rede gehouden tot de bemanning en de aanwezige vertegenwoordigers en belangstellenden in verband met deze ongewone plechtige gebeurtenis, die eene herleving aantoonde in de nagedachtenis van den grooten zoo zeer miskenden Theoloog.

Verscheidene steden in Zweden dongen naar de eer den lang verwaarloosden grooten zoon een laatste rustplaats te mogen bereiden: De beslissing werd gegeven voor de Cathedraal te Upsala in het Noorden van Zweden, waar Swedenborg aan de hoogeschool studeerde. Den 12en Mei 1908 werd de kist in eene kapel van dien cathedraal bijgezet, recht tegen over de plaats waar de overblijfsels en het monument van LINNAEUS zich bevinden. De Zweedsche

Kamers stemden in het voorjaar van 1909 voor eene som van 10.000 Krona's (ongeveer 7000 Gulden) voor de kosten van een sarcophaag. Nog vóór de voltooiing van dit monument, had in 1910 in de geschiedenis van Swedenborgs wetenschappelijke herleving, nog eene andere interessante gebeurtenis plaats.

De SWEDENBORG SOCIETY in Londen, die zich de vertaling en verspreiding van Swedenborg's werken ten doel stelt, vierde in 1910 haar eerste eeuwfeest en organiseerde daartoe een internationaal Swedenborg Congres, dat van 4-7 Juli in de schoone Kings Hall en nevenzalen van Holborn Restaurant te Londen werd gehouden. Dit Genootschap is volkomen onsectaris, het vormt geen deel van de uitwendige organisatie der N. Kerk, die in Engeland thans 74 Gemeenten met 7000 leden en 50 predikers telt en in de geheele wereld ongeveer 18000 aanhangers heeft, maar zij staat er ook niet tegenover. Volgens het jaarverslag van 1910 werden door hetzelfde in dat jaar 15050 deelen van Swedenborg's werken verspreid met een waarde van 6500 Gulden, in 17 talen, als men Esperanto (met 398 deelen) ook een taal heet.

Geheel anders dan in Nederland heeft in Engeland bijna iedere stad haar eigen groote vrije bibliotheek, en dikwijls meer dan een, en vele dier bibliotheken hebben eene volledige collectie van 35 deelen van Swedenborg's werken als geschenk van dit Genootschap. Vroeger hebben vele bibliotheekbesturen, de aanbieding van dat geschenk met verontwaardiging van de hand gewezen, als "kettische geschriften van een dweepzieken Geestenziener."

Het aanzoek om het Beschermheerschap van het Internationaal Swedenborg congres te willen aanvaarden werd goed gunstig door Z. M. den koning van Zweden ingewilligd. De Zweedsche Gezant GRAAF VAN WRANGEL was Eere President. Als President fungeerde, de in Manchester om zijne belangstelling en bevordering van alle onderwijs welbekende, E. J. BROADFIELD Doet. Hon-Caus, in de Rechten aan de Victoria Universiteit te Manchester.

De eerste dag van het congres was gewijd aan SWEDENBORG als man van wetenschap, de tweede aan zijne filosofie en de derde en vierde dag aan Theologie. Bij de openingsrede van den President bevonden zich met hem op het podium de Zweedsche gezant GRAAF VAN WRANGEL, afgevaardigd om het Zweedsche Huis der Edelen te vertegenwoordigen, waarvan Swedenborg lid was. DR. ANDERSON, vertegenwoordiger van de Universiteit te Upsala die in 1477 was gesticht, waar Swedenborg had gestudeerd, en door Koning Gustaaf Adolf rijkelijk werd beschonken, zoodat de invloed van die oude hoogeschool in Zweden aanmerkelijk werd vergroot, PROF. LÖNNBERG, die de Koninklijk

Zweedsche Academie van wetenschappen vertegenwoordigde, Prof. H. SJÖGREN van het Zweedsche Ministerie van Handel, waartoe tegenwoordig het college der Mijnen behoort, Prof. HENSCHEN van de Swedenborg Commissie te Stockholm, Prof. O. M. RAMSTRÖM, afgevaardigde van het anatomisch instituut in Upsala, Prof. NEUBURGER uit Weenen en andere personen, die we hier niet speciaal noemen, omdat we bijzonder de aandacht willen vestigen op het feit dat al die geleerde mannen van naam daar waren, niet als Swedenborgianen, maar om ieder in zijn speciale wetenschappelijke capaciteit getuigenis te geven van groote vereering voor Swedenborg's wetenschappelijk genie.

De PRESIDENT wees er in zijne openingsrede op, dat men bij de beschouwing van SWEDENBORG als dichter, man van wetenschap, wijsgeer en theoloog, gewaar wordt dat hij regelmatig voortging van het eene stadium naar de andere, en dat ieder stadium eene voorbereiding was voor het volgende; *en* dat zij, die de opening van zijn geestelijke zintuigen beschouwen als de aanvang zijner voornaamste periode, duidelijk zien, dat al zijne vroegere ondervinding eene alles omvattende periode van voorbereiding vormde.

De lange lijst zijner practische en nuttige uitvindingen is bijna zonder weerga, zijn *Daedalus Hyperboreus* was het eerste wetenschappelijk Tijdschrift in Zweden. Als man van wetenschap breidde hij zijne studie uit van wiskunde, natuurkunde en werktuigkunde naar astronomie, mineralogie, geologie, scheikunde, metalurgie, anatomie en physiologie. Als wijsgeer studeerde hij alle systemen, en waren zijn eigen bijdragen daarin oorspronkelijk en ver reikend.

In de politiek, in economie, in muntwezen en finantiën toonde hij zich zeer practisch en bekwaam. Hij verstond de kunst zijn eigen boeken te binden, was een bekwaam graveur en in staat lenzen te maken. Hij ontwierp een zeer nuttige hoorn voor hard-hoorenden, en toen onlangs in Amerika iemand patent aanvroeg voor een nieuw verwarmings-toestel, moest het worden geweigerd, omdat Swedenborg, dat reeds 200 jaar vroeger had beschreven. Het beginsel van de stoommachine, van de tegenwoordige pianola, van onderzeebooten behooren tot zijne uitvindingen. Hij beschreef een machine waarbij iemand zich in de lucht kan opheffen en heen en weer bewegen, en een model van deze eerste "vliegmaschine" werd in een lateren voordracht van het congres verklaard. Hij was de eerste, die een luchtpomp construeerde met toepassing van kwik.

DUMAS, de groote Fransche scheikundige, verklaarde dat Swedenborg het fundament legde voor de leer der kristallen. Toen hem op 28-jarigen leeftijd

opnieuw een zetel als Professor werd aangeboden, bedankte hij daarvoor om zijne praktische studie te kunnen voortzetten. De geest van eerbied en ootmoed waar in hij werkte, blijkt uit deze woorden in een zijner wijsgeerige werken:

“Ik aanvaard dit werk niet om eer of voordeel, “die ik beide liever vermijd dan zoek, omdat ze het ge”moed verontrusten, en omdat ik tevreden ben met mijn lot, “maar voor de zaak der waarheid, die alleen onsterfelijk is.”

GRAAF WRANGEL zeide in zijne rede als afgevaardigde van het Zweedsche huis der Edelen: “Dat zij er trots op waren, dat een hunner vroegere leden, nu de erkenning kreeg, die zijn reusachtig wetenschappelijk genie ten volle verdiende. De groote meerderheid zijner tijdgenooten zagen in Emanuel Swedenborg slechts een dweeper, maar de tegenwoordige tijd genoot het voorrecht om recht te kunnen doen aan zijne nagedachtenis en buitengewone verdienste.”.

Dr. ANDERSON was de overbrenger van latijnsche adressen en gelukwensen van de Hoogeschool en van het koninklijk wetenschappelijk genootschap te Upsala aan het Swedenborg Genootschap in Londen en bracht als hulde eene feestuitgave van *Swedenborg's Opera Poëtica*. De eerste twee dezer gedichten, die hij op twaalf jarigen leeftijd maakte, zijn in het Zweedsch, de anderen meestal in het Latijn.

Prof. LÖNNBERG schetste in zijne rede de langzaam zich baanbrekende waardeering van Swedenborg's arbeid, en herinnerde er aan dat bij de stichting van de *Academie van Wetenschappen* te Stockholm in 1738 LINNAEUS, zelf een der oprichters, hem als lid voordroeg en dat reeds bij zijn leven zijne werken bekend werden en de aandacht trokken, zooals blijkt uit het feit dat ze in Rome werden gevreesd en in 1739 verboden. Hij herinnerde er ook aan dat Swedenborg op grond van zijne geologische onderzoekingen het eerst de aandacht vestigde op het feit dat Scandinavie zich uit de zee verheft en er de oorzaak van verklaarde; dat de groote scheikundige J. J. BERZELIUS, zijne verwondering uitdrukte dat Swedenborg als een metalurgist van beroep, van wien niet kon verwacht worden over dat onderwerp een studie te maken, daarin toch evenals in alles wat hij ondernam, zijnen tijd ver vooruit was.

Wat Swedenborg schreef over de geschiedenis onzer aarde werd in het begin niet opgemerkt en door de geleerde wereld niet verstaan. De *Nevel Theorie* van KANT werd door hem geschreven in 1755, dat is 21 jaar later dan Swedenborg's theorie. LAPLACE kwam met zijne verklaring 62 jaar daarna en bracht zijne theorie later in de meer correcten vorm van Swedenborg. Aangezien KANT

in zijn werk naar BUFFON verwijst, die reeds in 1736 Swedenborg's werk in zijn bibliotheek had en enkele jaren later een theorie beschreef, is het niet onmogelijk dat KANT indirect door BUFFON onder Swedenborg's invloed gekomen is. Dat KANT later in engere verbinding met Swedenborg kwam, is welbekend.

Prof. SJÖGREN sprak daarna over Swedenborg als metallurgist en als een bewijs van de nauwkeurigheid zijner proefnemingen constateerde hij, dat Swedenborg's bepaling van het spicifiek gewicht van ijzer uit het jaar 1734 tot op het laatste decinaal correct was. Zijn helderen economischen blik toont hij in eene "*Memorie ten gunste van het oprichten van walswerken in Zweden*" waarin hij zegt.

"Het is van het grootste belang mechanische bedrijven te bevorderen, vooral dezulken waarvoor het ruwe materiaal in ons land voorhanden is; want door zulk eene behandeling wordt het gemeene materiaal veredelt en stijgt het in waarde. Het is welbekend dat geen land ter wereld beter gelegenheid heeft voor het oprichten van ijzerwerken dan Zweden; en toch is het voor menigeen een bron van verdriet, dat wij voor zulk eene oprichting de begeerte en de hoop koesteren zonder dat er iets gedaan wordt om daartoe te geraken."

Dr. S. E. HENSCHEN, Prof. in kliniesche geneeskunde aan het Caroline Instuut te Stockholm, sprak als afgevaardigde van de Swedenborg Commissie der Koninklijk Zweedsche Academie van Wetenschappen. Hij gaf een overzicht van het werk dezer commissie en deed o. a. de mededeeling dat Prof. PETER KLASON een inleiding gereed had voor een volgend deel van Swedenborg's werken met een uitvoerig overzicht van de *Principia*. Volgens dat overzicht was het voor Swedenborg duidelijk dat het Heelal door evolutie uit het oneindige was voortgebracht. Swedenborg had Newtons theorie der fluxies in eene natuur-philosophische methode toegepast en even als Newton beschouwde hij beweging als het eenige beginsel van substantie en dat daarom stof door beweging wordt gegenereerd. De spiraal beweging is de oorspronkelijke beweging, en de geheele wereld met al haar eigenschappen ligt in. het "natuurlijke punt" *in conatu*. Met vergunning van Prof. KLASON, was de spreker in staat het volgende uittreksel uit het manuscript mede te deelen:

"Op welke wijze ging Swedenborg te werk om, uit beweging alleen, als beginsel, zijne wereld op te bouwen? Hij deed juist zooals Descartes deed in de geometrische bepaling zijner kromme lijnen en oppervlakken, d. i. hij begon van een oorsprong, dien hij het *punctum naturale* noemde. Het *natuurlijke punt* is dus de geheele wereld *in conatu*. Metaphysisch

is dit dus het meest volmaakte onzichtbare werkelijke begin; het is een *Simplex*, dat door zijne *flexie* in Newton's begrip de geheele waarneembare wereld genereert. De beweging van het natuurlijke punt was oneindig groot en toch geen werkelijke beweging in tijd, geen beweging, die geometerisch kan gedacht worden, maar het was eene *conatus ad motum*, een aandrang tot beweging; het was wat men nu zoude noemen: potentieele of gebonden energie. Swedenborg was ongetwijfeld de eerste, die zoo volledig en helder het onderscheid begreep tusschen werkelijke- en potentieele energie, dat hij er twee afzonderlijke benamingen aan gaf, *conatus ad motum* en *conatus in motu*.

Omdat *conatus* mag beschouwd worden op dezelfde manier als beweging, want dat wat in beweging is was ook tegenwoordig in de *conatus*, en er is niets in de beweging, dat niet van te voren in de *conatus* geweest is en daarmee één. Het natuurlijke punt was dus het zelfde als *conatus ad motum*, of zooals hij het noemt, zuivere beweging in het universeel oneindige. In dit natuurlijke punt ligt latent alles wat ontstaat. Daarin is alles wat eindig is, en wat zich voordoet in eene lange reeks van eindigheden.

Prof. Klason beschouwt dan verder Swedenborgs principe: dat wat er in den *macrocosmos* gebeurt ook in den *microcosmos* plaats heeft, en gaat dan over tot de werkelijk cosmologische evolutie van het wereld systeem volgens de hypothese van Swedenborg." Hij vervolgt dan: "Wij zullen zijne voorstelling niet verder volgen dan het ont springen van dat *primaevale* element, dat volgens Swedenborg, belangrijk fijner is dan onze moderne *electrons*. Want hij beschouwde electriciteit als iets stoffelijks van moleculaire samenstelling, zooals het inderdaad in den aller laatsten tijd ook beschouwd wordt. En licht was voor hem een verschijnsel van trilling in de ether, zooals na hem door FRESNEL werd aangetoond".

Als een teeken van hulde had hij voor de Swedenborg Society een portret van Swedenborg medegebracht, eene copie door den Zweedschen Kunstschilder, Jean Hagen, van een uitmuntend portret in olieverf door Pehr Krafft, en dat nog bewaard wordt in het Kasteel van Gripsholm.

Prof. O. M. RAMSTRÖM van de Uuiversiteit te Upsala sprak daarna als volgt: "In naam van het Anatomisch Instituut te Upsala, wensch ik onzen hartelijken dank te brengen voor de vriendelijke uitnoodiging, om aan dit congres deel te nemen. Wij weten zeer wel, hoe wij

moeten waardeeren, en deelnemen in de gevoelens welke de geëerde Swedenborg Society en dit Congres bewegen. Want iedereen die de werken van Swedenborg eenigszins grondig heeft bestudeerd moet wel met bewondering vervuld worden voor de groote geestelijke gaven die hij genoot en met vereering voor het merkwaardige karakter van dezen profeet van reinheid en liefde!”

Hij beschreef daarna het anatomisch onderzoek van Swedenborgs overblijfselen en vooral van zijnen schedel, en de methode waarop Prof. HULTKRANTZ de gelaatstrekken van Swedenborg had opgebouwd, uit dien schedel en uit bestaande portretten, en daarna eene nieuwe buste had geconstrueerd waarvan hij een conterfeitsel aan het S. Genootschap aanbod. Later hield Prof. RAMSTRÖM eene speciale voordracht, waarover later.

Prof. NEUBURGER uit Weenen bepaalde zich op den morgen van de opening van het Congres tot een korte begroeting in de Duitsche taal omdat, zooals hij zeide:

“In die taal kan ik mijne gevoelens op de nauwkeurigste wijze uitdrukken, en opdat men niet zou over het hoofd zien dat reeds in de tweede helft der 18e eeuw in de Duitsche taal enkele hoofddenkbeelden van Swedenborg op filosofische en poetische wijze werden gedrukt. Hij bedoelde hiermede de werken van HERDER en GOETHE, wiens *Faust* voor een deel eene poetische paraphrase is van Swedenborg's filosofische en religieuse denkbeelden. Maar vele woorden zijn niet noodig om mijne gevoelens uit te drukken, alleen deze twee eenvoudige woorden: bewondering en gelukwensching. *Bewondering* voor den grooten denker en onderzoeker Swedenborg; *gelukwensching* aan de Swedenborg Society en den wensch dat zij overvloediglijk moge bloeien in de tweede eeuw van haar bestaan.”

Later op den dag gaf Prof. NEUBURGER in eene sectie van het congres eene voordracht: SWEDENBORG OVER HET RUGGEMERG, waarin hij aldus begon:

“Iedereen die ook maar eene geringe kennis bezit van de twee voornaamste anatomisch-physiologische werken van den Zweedschen Aristoteles weet dat er nauwelijks één hoofdstuk is dat ons niet verrast door schitterende vergezichten naar onze moderne wetenschap. Waar wij ook doordringen in den mijn van Swedenborgs physiologie, raken wij een ader van kostbaar metaal, zóó rijk dat de vereende krachtsinspanning van verscheidene geleerden noodig is om het geheel en al op te delven. Totdusverre heeft men zich bepaald tot den arbeid van dien grooten man op het gebied van de physiologie der

hersenen. Een rede daarvoor bestaat hierin, dat hij zelf in zijn vorsch en naar de ziel, die physiologie van groot belang achtte; terwijl wellicht eene andere reden daarvoor bestaat in het feit, dat het in geen ander onderdeel zoo helder uitkomt, hoe hoog Swedenborg boven zijne tijdgenooten uitblonk en hoezeer zijne wetenschappelijke denkbeelden met de resultaten der allernieuwste moderne onderzoekingen overeenstemmen”.

“Zoo, wegslepend voor een ieder, die met Swedenborgs Physiologie der hersenen bekend is, is de indruk daarvan, dat het bijna niet werd opgemerkt, dat de zelfde scherpzinnige filosoof ook den bouw en de functie van het ruggemerg veel beter verstond dan zijne tijdgenooten en dat hij bij intuïtie vele dingen verstond, die later het algemeen eigendom der wetenschap werden.”

Aan het einde zijner voordracht besluit Prof. Neuburger aldus:

“Wij moeten het daarom als een hoogst merkwaardig verschijnsel beschouwen, dat Swedenborg zonder de voor ons noodige hulpmiddelen, alleen door middel van zijn geestesoog enkele grondbeginselen van de samenstelling van het ruggemerg zoo nauwkeurig herkende; een talent, dat geen enkele zijner tijdgenooten bezat. Hij bewijst dus ook op dit gebied een Ziener te wezen.”

Prof. O. M. RAMSTRÖM sprak in zijne latere voordracht:

SWEDENBORG OVER DE HERSENSCHORS ALS DE ZETEL VAN DE ACTIVITEIT DER ZIEL — als volgt:

“Voor iedereen, die bekend is geworden met Swedenborg's verklaringen omtrent de hersenen, is ongetwijfeld de vraag gerezen: *Waarom ontleende Swedenborg dit alles?* De vraag is ook vele malen in het openbaar gesteld, en somtijds was het antwoord: “Wij weten het niet,” of “Zijn verklaringen zijn waarschijnlijk slechts algemeene beweringen en hypothesen.”

Die antwoorden zijn evenwel geheel onvoldoende met het oog op het feit, dat zoo vele van Swedenborgs beweringen, deen na de andere volledig zijn bevestigd, door de grondige onderzoekingen en experimenten achtereenvolgens uitgevoerd met behulp van de vernuftigste methode eener hoog ontwikkelde techniek.

Waarop is dan de positie van Swedenborg gebaseerd?

Wanneer wij Swedenborg's werken lezen met deze vraag voor oogen, zullen we vinden, dat hij ons daarover op vele plaatsen aanwijzingen verschaft.

In de inleiding van zijn groot anatomisch werk *Oeconomia Regni Animalis* schrijft Swedenborg over de methode daar gebezigd als volgt:

“Hier en daar heb ik de vrijheid genomen het resultaat mijner eigen experimenten in te lasschen; maar dit slechts spaarzaam, want na diep overleg, oordeelde ik het verkiezelijk gebruik te maken van de feiten door anderen gegeven. Inderdaad zijn er menschen, die voor proefondervindelijke beschouwing geboren schijnen, en begaafd met een scherper inzicht dan anderen, als of zij een fijner oog bezaten, zulke menschen waren EUSTACHIUS, RUIJSCH LEEUWENHOEK, LANCISI enz.

Andere zijn er die een natuurlijk talent bezitten om de feiten, die reeds gevonden zijn te doorzien, en er de oorzaak van op te sporen. Deze beide bijzondere gaven zijn zelden in een persoon vereenigd. Daarenboven ondervond ik bij het aandachtig onderzoek naar de verborgenheden van het menschelijk lichaam, dat, zoodra ik iets ontdekte wat vroeger nog niet was opgemerkt, dat ik (waarschijnlijk verleid door eigenliefde) begon mijne oogen te sluiten voor de meest scherpzinnige redeneering en onderzoekingen van anderen, en de heele serie inductieve argumenten van mijn eigen bijzondere ontdekking alleen af te leiden, bij gevolg werd ik onbekwaam om het denkbeeld van algemeenheden in de enkelen dingen en de enkele dingen onder algemeenheden te beschouwen en te verstaan. — — — Daarom legde ik mijne instrumenten ter zijde, en mijne begeerte voor het doen van observaties onderdrukkende, besloot ik mij liever te verlaten op de onderzoekingen van anderen, dan op die van mij zelven te vertrouwen.”

In de geschriften van zekere schrijvers, die Swedenborg's werken zorgvuldig bestudeerden en het resultaat zijner onderzoekingen hebben aangetoond, worden ook aanwijzingen gegeven voor de gronden zijner merkwaardige beweringen.

Zoo bijv. heeft Professor MAX NEUBURGER van Weenen, in zijne lezing voor het congres van Natuur- en Geneeskundigen te Hamburg in 1901, over Swedenborg ongeveer het volgende gezegd: “Wel mogen wij zijn groote figuur uit de schaduw van het verledene oproepen, als merkwaardig voorbeeld hoe een talentvol theoreticus, begaafd met een speculatieven geest, somtijds in staat is om, *uit verwaarloosd proefondervindelijk materiaal, conclusies te trekken, die het hart van het onderwerp treffen*, en veel dieper in de natuur daarvan door te dringen, dan de ziellooze conclusies van correcte vertegenwoordigers der “exacte wetenschappen” vermogen te doen.” En zooals Prof. Neuburger ook nadrukkelijk betoogt, gedeeltelijk in overeenstemming met Dr. J. J. Garth Wilkinson en Rev. Dr. Rudolph Tafel, vormde Swedenborg's groote

anatomische en physiologische kennis, zoowel als zijne bekendheid met een groot aantal proeven op dieren en pathologische observaties enz. de basis van zijne veel omvattende diepe speculaties en “rationeële inducties”, dooi middel waarvan, Swedenborg's leer op de meest directe wijze werd voortgebracht. Prof. Gustaaf Retzius uit Stockholm, heeft zich in zijne openingsrede als President voor het anatomische Congres te Heidelberg in 1903 op gelijke wijze uitgedrukt, en legde zelf bizonderen nadruk, onder andere dingen, op de belangrijke graad van ontwikkeling in Swedenborg's onderzoekingen, als ook op zijn *diep doorzicht en als opmerker en als anatomisch denker*; en nog maar zeer kort geleden heeft Professor Retzius op nieuw, met nadruk er op gewezen, dat werkelijke experimenten den grond moeten vormen van Swedenborg's gedetailleerde en nauwkeurige beweringen. In zijn “*Croonian Lecture*” in London 1908 zeide hij over Swedenborg's leer der localisatie:

“Deze stellingen zijn door Swedenborg met zulk eene nauwkeurigheid geformuleerd dat zij — — — moeten berusten op een wezenlijk begrip der natuurlijke verschijnselen, zoowel als op werkelijke experimenten en ontledingens”.

“Het is wel bekend, dat Swedenborg door zijn onderzoek inzicht kreeg van het feit: *dat de oppervlakte van het cerebrum, de grijze schors der hersenen, als materieele basis dient voor de psychische phenomena*, niet alleen voor bewuste gewaarwordingen, maar voor willekeurige impulsies tot beweging. Tot dusver heb ik geen enkelen onderzoeker gevonden, vóór Swedenborg, die over deze vraag een klaar begrip had”.

Prof. RAMSTRÖM geeft dan eene met lichtbeelden opgeliusterde beschrijving van Swedenborg's studie en van de bronnen en ziektegevallen, waaruit hij zijne conclusiën trok en zegt verder: “Een tweede belangrijke conclusie die Swedenborg hieruit trok was: *dat in de kleine elementen van de schors de psychische activiteit werkelijk haar zetel had*”.

“Swedenborg's leer der localisatie luidt, woord voor woord, als volgt: *De spieren en bewegingen, die in de uiterste deelen van het lichaam of de voetzolen voorkomen, hangen meer onmiddde lijk af van de bovenste deelen* (der hersenen); *van de middenkwab, de spieren, die tot het onderlijf en de borstkas behooren en van de derde kwab, dezulke, die tot het gelaat en het hoofd behooren*”. (Brain no. 68.)

“We zien dus, dat Swedenborg's leer over de localisatiën, in haar hoofd-denkenbeelden overeenstemt met wat onze eigen tijd, na de meest omvattende en gecompliceerde werkzaamheden der laatste vijftig jaren, heeft kunnen bereiken, en daarom schijnt het een wonder, dat Swedenborg die leer anderhalve eeuw vroeger heeft kunnen opstellen”.

“Zorgvuldige geleerden hadden elk in hun eigen gebied onderzoekingen en ontdekkingen gemaakt, die erkenning waardig waren. Swedenborg verstond het als niemand anders dat kon, om met de gave der onderscheiding die velden te bewerken en al deze anatomische, physiologische, experimenteele, klinische en pathologische feiten, met zulk een scherpzinnigheid te rangschikken, dat hij de wezenlijke deelen blootlegde van dat ingewikkelde systeem, dat de basis vormt van de veelzijdige uitdrukkingen en steeds varieerende uitingen van het leven der ziel.”

REV. RENDELL gaf, als voorzitter van Sectie 1, een inleidende reden over de ongewone veelzijdigheid van Swedenborg als Man van wetenschap, en beschreef o. a. met teekeningen en modellen, zijn vliegmachine, pompen en jacobsladders en lichtte zijne theorie over magnetisme en electriciteit toe.

DR. TANSLEY, professor aan de School der N. Kerk te Londen, leverde een voordracht met lichtbeelden en teekeningen over Swedenborg's Cosmologie; waarin hij er op wees, “dat Swedenborg niet alleen eene theorie gaf, maar deed wat nog geen ander filosoof gedaan heeft. Hij verklaarde zijne theorie door een serie teekeningen en diagrammen, die vastheid gaven aan zijne denkbeelden en een algemeen begrip gaven voor de theorie der wereldformatie, die tegenwoordig nog de meest gangbare is. De overeenstemming van Swedenborg's denkbeelden met de resultaten van het tegenwoordig onderzoek geholpen door de spectroscopie, de telescoop en de photographische plaat is in de hoogste mate verwonderlijk. In zijne wetenschappelijke verbeelding zag hij werelden in het proces hunner wording.”

DR. DAVID GOYDER van het Ziekenhuis te Bradford gaf in eene Sectie van het congres eene lezing: *Swedenborg's stellingen over de klieren zonder uitloozingsbuis door de moderne geneeskunde geconfirmieerd*, geïllustreerd met vele lichtbeelden. zijne conclusie resumeerde Dr. Goyder ongeveer als volgt: “Ik geloof nu duidelijk genoeg te hebben aangetoond, dat Swedenborg door zijne wondervolle deducties vele der voornaamste functies dezer klieren zonder uitloozingsbuis heeft aangegeven, die onze medische professie heden eerst begint te ontwaren.”

“Het komt mij voor dat het physiologisch onderzoek der laatste vijftig jaren zich meer gebonden heeft aan de materialistische dan aan de levende zijde van het onderzoek.”

“Laat mij er bijvoegen, dat, wanneer Swedenborg, met de kennis der anatomie, die hij ontwijfelbaar bezat, zulke vorderingen maakte door zijne methode van onderzoek, waarom zou die methode ook niet zulke resultaten geven in moderne tijden. Ik wensch daarom aan de medische professie het belang voor

te houden, van een meer algemeen, moet ik zeggen, onpartijdig onderzoek van Swedenborg's anatomische en physiologische werken. Ook aarzel ik niet om de overtuiging uit te spreken, dat onze tegenwoordige hulpmiddelen zullen worden vermeerderd en verrijkt door de studie van Swedenborg's Wetenschappelijke werken, in bizonder, het *Animal Kingdom, de Economy* en het groote werk over de *Hersenen*.”

Dr. A. RABAGLIATI uit Bradford gaf eene voordracht over *Swedenborg's inzichten over de pulsatie der Hersenen*, waarin hij aantoonde dat Swedenborg sommige belangrijke ontdekkingen 170 jaar vroeger maakte dan anderen en vond, dat de beweging van de hersenen synchronisch plaats heeft met de ademhaling en niet met de klopping van het hart en de circulatie van het bloed. Hierover zeide Dr. Rabagliati:

“Hoe meer ik over deze ontdekking nadenk, hoe meer ik mij verbaas, dat zij door hem werd gedaan en dan zoo lang geleden. — — En ten slotte moet ik mij nog meer verbazen, wanneer de bedenking zich aan mij opdringt, dat, die ontdekking merkwaardig als zij is, tegenwoordig in haar vollen gewicht nog lang niet wordt begrepen, en waarschijnlijk in langen tijd nog niet behoorlijk naar waarde zal worden geschat, want als wij ons leven in overeenstemming daarmede konden inrichten, zouden wij vele jaren aan ons leven kunnen toevoegen.”

Dr. RABAGLIATI gaf vervolgens een overzicht van vele stellingen door Swedenborg verkondigd met betrekking tot de hersenen, bijv. onder no. 10 dezer stellingen zeide hij: “Swedenborg verklaarde dat de hersenen, behalve als orgaan voor de formatie van denkbelden, voor emoties, wil en aanbidding als een harer voornaamste functies de bereiding had uit te voeren van eene fijne lympe of geestrijke vloeistof wier dienst het was (en is) het bloed te verrijken en behulpzaam te zijn in de vorming en ontwikkeling van de roode bloedbolletjes. Dit is door de wetenschap nog niet aanvaard, maar niettemin is er veel reden voor de waarheid daarvan, en het is nog al moeilijk om vele physiologische en pathologische verschijnselen in de hersenen zonder hulp daarvan te verklaren.”

“Het is een interessant feit, ofschoon weinigen daaraan schijnen gedacht te hebben, dat het gewone begrip over de lympe circulatie als een proces waarbij ongebruikte voedingsstoffen naar het bloed worden teruggevoerd, opdat er niets verloren ga, geen rekenschap geeft van het bestaan der lympe klieren, ofschoon het wel verklaart, het bestaan van lympe ruimten en lympe vaten. Waartoe is die ingewikkelde functie der lympe klieren dan noodig? Wat doen de klieren? Indien de bindweefselen behalve als verbindings- of

vereenigings weefsels, ook nog werden erkend als weefsels voor de afscheiding van lympe zouden wij een meer bevredigend begrip hebben van wat ze werkelijk zijn: De grootste uitscheidings klier in het lichaam. En het feit wordt nog interessanter en verwonderlijker en heeft mij lang en ernstig bezig gehouden, dat de wetenschap deze functie der bindweefsels niet erkent, ofschoon Swedenborg die 170 jaar vroeger schijnt te hebben begrepen. Indien het bindweefsel werkelijk de grootste uitscheidings klier in het lichaam is, en indien, zooals werkelijk gebeurt, de wetenschap dit niet erkent, is dit zeker een merkwaardig geval”.

PROF. NEUBURGER gaf des 's avonds nog eene speciale voorlezing in de groote Kingshall over *eenige belangrijke overeenstemming tusschen Swedenborg en moderne Physiologen*, waarbij Dr. Rabagliati als voorzitter nog nader sprak over *Swedenborg's merkwaardige wetenschappelijke anticipatiën*

We zullen hierover niet verder uitweiden en evenmin een uittreksel geven uit de voorlezingen der volgende dagen.

In de afdeeling Wijsbegeerte op den tweeden dag was REV. FRANK SEWALL M.A., D.D te Washington, president van de Swedenborg, Scientific Association in Philadelphia, de voorzitter en sprak over “den invloed van Swedenborg op KANT, GOETHE en vele andere mindere lichten in wijsbegeerte, poezie en fictie. — Het was weggelegd voor critici van den nieuweren tijd om te ontdekken dat GOETHE in zijn jeugd een ernstig lezer was van Swedenborg's theologisch werk *de Hemelsche Verborgenheden*, en, dat de heele structure van *Faust* gebaseerd is op zijne leer der twee werelden, het Boek en de Sleutel, het probleem hier, de eindelijke oplossing daar”.

De Heer Hj. KIJLEN van de Realskola, Stockholm, gaf *eenige aanwijzingen van Swedenborg's invloed op Zweedsche en Duitsche gedachten*.

De Heer ALF. H. STROH, M.A. gaf een voorlezing over *Swedenborg's bijdragen in Psychologie*, waarin hij een brief noemt door hem geschreven op 26 jarigen leeftijd in 1714 over mechanische uitvindingen met nog een ander verwonderlijk voorstel n.l. *Eene methode voor het onderzoek naar de neigingen en genegenheden van 's menschen gemoed door middel van analyse*”, en daarvan zegt: “Hier is het zaad van latere psychologie”.

Verdere lezingen waren over:

De Geestelijke wereld niet spacicus en toch orgamisch.

Over Eindelijke Realiteit en over Influx en Graden.

In de afdeeling *Theologie* werden de volgende lezingen gegeven behalve de sluitrede van den President en van de sectie voorzitters.

De aard van Swedenborg's Verlichting.

Swedenborg's Leer over de Godheid en Menschheid van Jezus christus.

Exegese en Swedenborg's Leer der Overeenstemmingen tusschen natuurlijke en geestelijke dingen.

Aanwijzingen ter bevestiging eener allereerste Religie.

Swedenborg, de Wijsgeer en de Godgeleerde.

Swedenborg's Eschatologie (Leer der toekomstige dingen.)

Goddelijke Voorzienigheid en Menschelijke Vrijheid.

Swedenborg over de "Maximus Homo" (de Grootte Mensch).

Swedenborg's Leer van het Nut.

Wijziging in de houding tegenover Swedenborg.

Wij bedoelen met de verwijzing naar dit congres den Neder landschen lezer een begrip te geven van Swedenborg's merkwaardige herleving in de belangstelling van moderne geleerden, en hebben ons daarom bij voorkeur bepaald, tot aanhaling der getuigenissen van mannen, die als bevoegde beoordeelaars, ook in ons land behooren gezag te hebben. Wij hopen dat ons streven om uit het lijvig verslag, zoo kort mogelijk, een juisten indruk te geven van Swedenborg's unieke positie niet slecht is geslaagd; en dat Nederland niet veel langer moge staan op haar geïsoleerd standpunt van onbekendheid met dien grooten Apostel, wiens leer de wereld noodig heeft om uit een chaos van twijfel en onzekerheid tot helder inzicht en geluk te komen.

Het voorgaande uittreksel is ontleend aan:

TRANSACTIONS OF THE INTERNATIONAL SWEDENBORG CONGRES. LONDON
JULY 4 -8, 1910.

Dit verslag van 375 blz. met vele photographiën en illustraties wordt gaarne aan belangstellenden ter inzage toegezonden door

HET SWEDENBORG GENOOTSCHAP VOOR HOLLAND EN BELGIE.

adres G. Barger, Voorburg.

Als een indirect uitvloeisel van dit congres, kunnen wij ook nog mededeelen, dat de vertegenwoordigers der verschillende genootschappen voor het verspreiden van Swedenborg's werken werden bij eengebracht ter bespreking van de meest doelmatige en economische methode voor het voortzetten van hunne veelal evenwijdig loopende werkzaamheid, en een besluit werd o.a. genomen om minstens gedurende de 5 volgende jaren met elkander een

som van 50.000 gulden te besteeden tot voltooiing van de *lichtdruk* van alle theologische Manuscripten van Em. Swedenborg.

Met deze bijdragen schijnt de voltooiing van dit werk met in begrip van de *Adversaria* (Geestelijk dagboek 5 groote deelen) nagenoeg verzekerd. Voorloopig zullen alleen theologische manuscripten gereproduceerd worden, maar de gegronde hoop bestaat dat later ook de overige manuscripten aan de beurt zullen komen.

In de Maand November, die op het Congres volgde, had een andere interessante gebeurtenis plaats met betrekking tot Swedenborg's herleving.

Het tweede eeuwfeest van het Koninklijk Genootschap voor Wetenschappen aan de Universiteit te Upsala, welk in zijn oorspronkelijken vorm als *Collegium Curiosorum* Swedenborg onder haar oprichters telde, viel in dien tijd, en werd tegelijk met de onthulling van Swedenborg's Sarcophaag als een plechtig feest gevierd, waarbij de koninklijke familie tegenwoordig was.

Daags te voren had eene Deputatie van de Swedenborg Society uit London eene speciale Audientie bij koning Gustaf V in het paleis te Stockholm, waar Z. M. een speciaal Exemplaar van de Transactien van het Swedenborg congres, waarvan Z. M. goedgunstig had toegestemd het Patronaat te aanvaarden, werd aangeboden.

Den volgenden morgen, 19 Nov. had de plechtige onthulling van Swedenborg's Sarcophaag in de Oude Cathedraal te Upsala plaats, in tegenwoordigheid der Koninklijke familie en 2000 studenten met vele Geleerden en hooggeplaatste personen. Dit monument is uitgevoerd in donkerrood graniet met voetstukken rustende op eene basis van zwart graniet en is versierd met eene buste van Swedenborg en bronzen opschriften en Medaillons. De schoone Porphyren kapel, tegenover de sarcophaag, bevat het monument van Linnaeus, de groote botanist, een tijdgenoot en vriend van Swedenborg.

Enkele uren later werd in de Aula van de Universiteit het tweede Eeuwfeest van het Kon. Wetenschappelijk Genootschap gevierd eveneens in tegenwoordigheid van den koning en zijn gezelschap.

Ter gelegenheid van deze dubbele feestviering verschenen een achttal feestuitgaven, in het Zweedsch, Latijn of Engelsch, die alle geheel of gedeeltelijk op Swedenborg en zijn werk betrekking hadden. Een daarvan, over het 200-jarig bestaan van het Koninklijk Genootschap van Wetenschappen te Upsala met een voorrede van den Rector Magnificus SCHUCK, bevat ook een werk van PROFESSOR O. M. RAMSTRÖM: *Emanuel Swedenborg's Investigations in Natural Science, especially his Statements concerning the functions of the Brain.* University of Upsala 1910, 59 blz.

In dit geschrift levert Professor Ramström eene belangrijke bijdrage tot beter begrip van Swedenborg's onderzoekingen betreffende de menschelijke hersenen. Hij bespreekt daarin met bewondering den grooten omvang van Swedenborg's studiën en ontdekkingen, die de wiskunde, werktuigkunde, scheikunde, cosmogonie en anatomie omvatten, doch besteedt een groot deel van zijn geschrift aan eene bespreking van des Zweedschen wijsgeer's ontdekkingen in het gebied van de physiologie der hersenen, en meer bizonder aan eene beschouwing zijner conclusies betreffende de schorsgangliën of grijze zenuwcellen als zetel en centrum van de werkzaamheid der ziel: en betreffende zijne leer der localisatie — dat de oppervlakkige laag der hersenschors met de laagste deelen van het lichaam correspondeeren, de middellaag met de middelste deelen, en de diepe laag met de bovenste deelen — en tenslotte met betrekking tot zijne positie, ten opzichte van de nieuwste leer der celgroepeering.

Ten opzichte van het laatstgenoemde onderwerp, toont Professor Ramström aan, dat Swedenborg's conclusies geheel overeenstemmen met de feiten, door de nieuwere wetenschap aan het licht gebracht, en dat inderdaad de erkenning, dat zekere celgroepen verbonden zijn met bijzondere functies van het lichaam, noodzakelijk en direct ligt opgesloten in de leer dat iedere zenuwvezel eindigt in zijn eigen bijzondere gangliëncel; terwijl Swedenborg's zienswijze door de nieuwste ontdekkingen op dat gebied niet wordt aangedaan dan alleen ter bevestiging daarvan.

Professor Ramström onderzoekt verder de bronnen, waaruit het voor Swedenborg mogelijk was, zijne conclusies af te leiden en vindt, dat deze in belangrijke mate berusten op zijne eigen studie der Pathologie, en zegt dan verder: "De feiten en ondervinding, die bekend waren, in Swedenborg's tijd, waren merkwaardig, door de nieuwe en nauwkeurige onderzoekingen die toen ter tijd werden uitgevoerd. Voor het doel dat Swedenborg voor oogen had, moesten vele anatomische en pathologische feiten worden opgespoord, die alleen hier en daar te vinden waren, en somtijds door hem die ze vond werden beschouwd als van weinig beteekenis. Het was inderdaad het werk van een genie, om in zulk een chaos de juiste draden te vinden, die daarin verborgen waren en om ondanks hunne onvolmaaktheid in vele opzichten, toch in staat te wezen, daaruit zooveel waarheid aan den dag te brengen. Aanwijzingen werden gevonden bij Malpighi, Boerhave, Willis, Vieussens en andere der beroemdste anatomen uit dien tijd; eene massa observaties over klinische en pathologische gevallen werden bijeen gebracht; en vanuit dit geheel gecombineerd en gedistilleerd door de Alchimie van Swedenborg's

geest, kwamen die leerstellingen te voorschijn, welker diepte en waarheid nu (na 160 jaar) de bewondering der moderne geleerden opwekt”.

Men zal erkennen dat we hier te doen hebben, gelijk wij ook reeds in vroegere bladzijden hebben gezien, met een buitengewoon oordeel, van een zoo wel bekenden autoriteit, over de unieke positie van Swedenborg, maar ook tevens inzien dat de Alchimie van Swedenborg's geest, voor zulk eene unieke positie geene bevredigende verklaring geeft. Gaarne erkennen wij, dat het ook niet op den weg van dien geleerden Professor ligt om eene verklaring daarvan te geven. Alle vrienden van Swedenborg zullen hem en zijne sympathiseerende collega's reeds bijzonder dankbaar zijn voor hetgeen zij in de laatste paar jaren gedaan hebben om Swedenborg in zijne buitengewone, unieke persoonlijkheid van wetenschappelijke zijde te doen kennen. Zelfs voor vele “Swedenborgianen” is deze herleving van hunnen gevierden leermeester voor de moderne wetenschap, als het ware eene openbaring. Op onzen weg ligt het evenwel geheel en al, die verklaring aan te bieden, en daarmede te besluiten. De unieke resultaten door Swedenborg bereikt, waren een gevolg van zijne methode en in overeenstemming met het doel van zijn leven. Swedenborg begint overal zijn onderzoek met het ware begin, waaruit alles voortkomt, met den Oneindigen Schepper aller dingen en gaat van dat middelpunt uit, als het ware met den stroom mede, naar den omtrek en de oppervlakte. De moderne geleerden daarentegen, doen bijna uitsluitend het omgekeerde. Niet alleen beginnen zij aan de stoffelijke oppervlakte, zonder door te dringen naar het gebied van den inwonenden geest, maar zij ontkennen zelfs met weinige uitzondering, dien waren oorsprong! Over het onderscheid in deze beide tegenovergestelde methoden van werken laat Swedenborg zich niet twijfelachtig uit. zijne wetenschap en wijsbegeerte zijn beide gebaseerd, op de absolute erkenning van de Godheid. In het eerste hoofdstuk van zijn groot werk — *Principia* — zegt hij:

“Ware wijsbegeerte en minachting voor de Godheid zijn twee tegenovergestelde dingen. Vereering voor het Oneindige Wezen, kan nooit van wijsbegeerte worden gescheiden; want hij die zich zelf waant wijs te zijn, terwijl zijne wijsheid hem niet leert een Goddelijk en Oneindig Wezen te erkennen — dat wil zeggen, dat hij die denkt wijsheid te kunnen bezitten zonder kennis en eerbied voor de Godheid, — bezit niet eens een greintje wijsheid”. (Ch. 1: 4).

Uitgaande van dit standpunt, maakte Swedenborg zijne studiën op eene geheel eenige manier. In het 2e Hoofdstuk zijner *Principia* sprekende over

het *eerste Natuurlijke Punt* en het “ontstaan daarvan uit den Oneindige” lezen wij:

“Geen rationeel en intelligent wijsgeer kan ontkennen, dat het eerste begin (ens) uit den Oneindige was voortgebracht, zoowel als al het volgende, of alle deelen waaruit de wereld is samengesteld. Want de wereld kan haar wezen niet aan zich zelve ontleenen, omdat zij eindig is en uit onderdeelen bestaat; evenmin kunnen die deelen hun wezen aan zich zelve ontleenen, omdat ook zij eindig zijn en uit hunne deelen bestaan; noch ook deze weer, om dezelfde reden. Kortom, niets dat eindig is, kan uit zichzelf ontstaan; dat wil zeggen, zonder eene oorzaak die het doet ontstaan. Er moet ook eene oorzaak wezen voor de reden, waarom het juist op deze of gene wijze eindig is en niet op eene andere wijze; of waarom het juist zijne eigene begrenzing kreeg, en niet eene andere. Met andere woorden: niets kan ontstaan zonder oorzaak, dan alleen de Oneindige. De Oneindige alleen bestaat zonder een oorzaak, of uit Zichzelf en ook bestaat die niet uit deelen. De oorzaak der dingen begint of eindigt dus in den Oneindige — dat is in Hem, die uit Zichzelf bestaat en die niet bestaat uit deelen; zoodat eindige dingen moeten zijn voortgekomen uit Hem. Dat wat eindig is, heeft daarom zijn oorsprong uit dat wat Oneindig is, zooals een gevolg uit zijn oorzaak”.

Zooveel over Swedenborg's punt van uitgang. Ook in zijn voortgang heeft hij eene éénige methode, verschillend van andere beroemde wijsgeeren, zooals Bacon en anderen. Dr. Garth Wilkinson zegt hierover in de voorrede zijner Engelsche vertaling

“The Animal Kingdom”, dat Bacon bijv. “begeerde *zonder behulp van filosofische leerstellingen* de hoogste toppen der natuur te beklimmen, in de hoop dat de eene correcte inductie op de andere gestapeld, hem ten laatste in staat zou stellen om den top der pyramide te bereiken..... Swedenborg is de eenige, die een wetenschap heeft ontwikkeld bestaande uit beginselen, die als het ware tegelijkertijd physisch zijn in de physische wereld, en filosofisch in den menschelijken geest, en waar door wij mogen heen en weer gaan van de eene naar de andere en zodoende het *doel* der Schepping mogen beschouwen in verbinding met de *middelen* en *vice versa*”.

Deze “philosophische leerstellingen” waren Swedenborg's aanhoudende wegwijzers en waren met zijne wetenschap en filosofie ten nauwsten verbonden. Hij noemt ze de “Leer over Orde en graden” waarvan hij reeds in

1717 ten volle bewust was; de “Leer der Vormen”; de “Leer der modificatie”; de “Leer der mededeeling en Influx”. Over deze stellingen deelt Swedenborg ons mede, dat hij ze “ontdekte, van elkander afzonderde en ontwikkelde door de meest intense, toewijding en studie, en dat ze hem op iederen stap of ieder stadium zijner analyse vergezelde”. Ten slotte voegde hij daaraan toe, wat Dr. Tafel, een zijner meeste vertrouwbare en bevoegde uitleggers, de “kroon zijner analytische loopbaan noemt: de “Leer der Overeenstemmingen en der Representaties” die hij in 1741 uitwerkte.

Dat wil zeggen, de Leer der Overeenstemming van Natuurlijke dingen met hun inwonend geestelijk wezen. Hierover zegt Swedenborg in zijne theologische schriften, dat de wetenschap der overeenstemmingen bij de eerste volken op aarde vóór hun verval, de meest geliefde studie uitmaakte; maar dat die wetenschap, welke de betrekking van de uitwendige beteekenis des Bijbels met zijne inwonende geestelijke, goddelijke beteekenis leert door later verval allengs verloren ging en in den tegenwoordigen tijd niet alleen totaal onbekend is maar zelfs wordt ontkend. Toch ligt in deze overeenstemming het eenige rationeel overtuigende bewijs voor den goddelijken oorsprong des Bijbels. Het geloof in dien oorsprong te herstellen was een voornaam doel van Swedenborg's leven. Dat doel kon alleen worden bereikt door de opening van zijne geestelijke zintuigen, waardoor hij gedurende zijn leven in deze wereld tegelijkertijd met vol persoonlijk bewustzijn, leven en verkeer kon in de geestelijke wereld, om daarvan aan deze wereld getuigenis af te leggen.

Toen Swedenborg op 57-jarigen leeftijd, van het leven, in die tot dusverre onbekende wereld, bewust werd, ving de laatste 27-jarige periode zijns levens aan; hij eindigde zijn materiele studie en legde zijn maatschappelijk ambt, hoewel niet zijn lidmaatschap van het Hoogerhuis der Edelen, neder en begon toen zijne studie en ervaring in de geestelijke wereld, waartoe zijne diepe natuurlijk wetenschappelijke studie, eene noodzakelijke voorbereiding was geweest.

Toen hij later zijn geheele leven leerde overzien, werd hem dit duidelijk en daarom schreef hij aan den Württembergischen PRELAAT OETINGER in 1766 in antwoord op diens schriftelijke vraag: “*Waarom hij als filosoof tot zijn geestelijk werk gekozen werd?*”:

“Opdat de geestelijke dingen die heden ten dage worden geopenbaard, zouden kunnen worden onderwezen, en natuurlijk en rationeel worden verstaan; want geestelijke waarheden hebben overeenstemming met natuurlijke waarwaarden, omdat zij daarin termineeren en daarop rusten, als op een basis..... Om deze reden werd ik door den Heer eerst

in de natuurlijke wetenschappen ingeleid, en zoodoende voorbereid; en inderdaad gebeurde dit van het jaar 1710—1744, toen de hemel voor mij werd geopend”.

Hierdan ligt de eenige verklaring voor Swedenborg's eenige positie. Voor een groot werk, zijn ook groote middelen noodig. Die verklaring echter kan alleen worden aanvaard door hen, die het leven van Swedenborg als een harmonisch geheel, als eene éénheid kunnen aannemen, en zijne theologische openbaringen, als de kroon van zijn arbeid, als het doel van Zijn leven. Maar zooals de ondervinding leert, staat de wereld vijandig tegenover die erkenning; en daarom zullen de beginselen die Swedenborg kwam verkondigen, zich *langzaam moeten* baanbreken, hoewel het juist die beginselen zijn, die de wereld, voor haar geluk en vrede noodig heeft. —

Reeds in zijne wetenschappelijke periode zag Swedenborg de groote éénheid in de Schepping. De macrocosmos, het groote Heelal berustte voor hem op dezelfde beginselen als de microcosmos in den mensch, en de eene was hem behulpzaam in het verstaan van de andere. Toen hij daarna in de geestelijke wereld, zijne studie voortzette, zag hij eenheid ook tusschen de geestelijke wereld, als de levende wereld van oorzaken ende natuurlijke wereld, waar de gevolgen van dat leven zich voor ons vertoonen. En de kennis van die Geestelijke wereld leerde hem eene Religie, die niet meer in strijd is met ware Wetenschap; vandaar ook is er in de Geschriften van Swedenborg eenheid tusschen Godsdienst en Wetenschap.

De eenheid in de Schepping herkende hij verder, als een gevolg en afspiegeling van de eenheid in den Schepper, uit Wien alles zijn oorsprong heeft. Die Eenheid Gods leerde hij verder zien in de eenheid Zijner openbaring, in de eenheid van het Oude en Nieuwe Testament en als het groote doel zijner zending, leert hij:

DE EENHEID GODS IN DE PERSOON VAN JEZUS CHRISTUS: EMANUEL, GOD MET ONS.

Tegen deze groote waarheid verzet zich tegenwoordig de gansche wereld; en die tegenstand Werkt als een onzichtbare sluijer, waardoor de werken van den Zweedschen Apostel voor haar nog onverstaanbaar, en zoo algemeen eene dwaasheid zijn.

Van de Eenheid Gods in Jezus Christus, kan materialistische wetenschap in het geheel niets begrijpen; en de Christelijke Kerk, die het zou kunnen verstaan, wil er ook niets van weten.

De Moderne christenen erkennen alleen de eenheid Gods buiten Jezus Christus, zij hebben daarom eenen onzichtbaren God, van wien zij niets met zekerheid weten, Want zij hebben van

Hem geene vertrouwbare, gezaghebbende openbaring.

De Orthodoxe christenen hebben altéén eene éénheid Gods in naam, want zij leeren een drievoudig God in hunne Leer der Zaligheid. Tegen de eenheid Gods in Jezus Christus, zooals de Nieuwe Kerk die brengt, verzetten zij zich als eene gevaarlijke ketterij. Terwijl zij er prijs op stellen in Jezus te gelooven en zijne woorden te gehoorzamen, weet hun “Belijdenis” en Catechismus het beter dan Jezus, en spreken zij Hem daarmede tegen.

Op de vraag van Filippus: “*Heere, toon ons den Vader, en het is ons genoeg*”, antwoordt Jezus met zooveel nadruk en berisping:

“Ben ik zoo langen tijd met ulieden, en hebt gij mij niet gekend, Filippus? Die mij gezien heeft, die heeft den Vader gezien; en hoe zegt gij: Toon ons den Valer. Geloofst gij niet dat ik in den Vader ben, en de Vader in mij is? De woorden, die ik tot ulieden spreek, spreek ik van mijzelven niet, maar de Vader, die in mij blijft dezelve doet de werken. Geloofst mij, dat ik in den Vader ben, en de Vader in mij is; en indien niet, zoo geloofst mij om de werken die Ik doe. (Joh. xiv:8—10.)

Jezus zegt dus: *Die mij gezien heeft die heeft den Vader gezien*, maar de Orthodoxe Christen betuigt het omgekeerde, en zegt: “Jezus Christus is niet de Vader”; daarom dus: die Hem ziet, ziet *niet* den Vader.

En toch is de éénheid Gods in de Persoon van Jezus Christus de groote waarheid, die Swedenborg aan de wereld had te brengen.

In zijn laatste werk: “*de Ware Christelijke Religie*” geeft hij op drie verschillende plaatsen eene merkwaardige bijzonderheid (No. 4, 108, 791). De laatste en meest volledige mededeeling daarover geeft hij aan het slot van zijn werk aldus:

Memorandum.

791. Nadat dit werk was voleindigd, riep de Heer Zijne twaalf discipelen bijeen, die Hem in de wereld gevolgd hadden, en den volgenden dag zond hij hen door de geheele GEESTELIJKE WERELD om te verkondigen het EVANGELIE, dat de HERRE GOD JEZUS CHRISTUS regeert, wiens koningrijk voor immer en immer zal voortduren, overeenkomstig de voorspelling in Daniël (VII: 13, 14); en in de Openbaringen (XI: 15) en dat “Gezegend zijn zij, die geroepen zijn tot liet bruiloftsmaal van het Lam” Openb. XIX: 9). Dit werd gedaan op den 19en dag van Juni in het jaar 1770. Dit wordt verstaan onder de woorden des Heeren: “Hij zal zijne engelen uitzenden, en die zullen zijne uitverkorenen vergaderen van het eene einde des Hemels tot het andere”. Matth. XXIV: 31.)

Het is dit nieuwe Evangelie, — het Evangelie van de WEDERKOMST DES HEEREN, die door Hemzelve is beloofd, en ook door de Christelijke Kerk wordt verwacht, doch misverstaan; het Evangelie Zijner Geestelijke Wederkomst, van Zijne komst in den geestelijken zin van Zijn Woord — in volkomen overeenstemming met de vroegere Evangeliën — de Evangeliën van de eerste komst des Heeren, van Zijne komst in het vleesch en volgens de letter van Zijn Woord — dat:

de HEERE GOD JEZUS CHRISTUS REGEERT,
tot welks verkondiging, op aarde Swedenborg door den Heer gezonden werd.
Daartoe diende zijns gansche voorbereiding, en meer en meer zal de wereld dat leeren verstaan, en gelukkig worden!

Bladvulling

Swedenborg Over De Atmosferen.

Op bld. 28 onzer vertaling spreekt Swedenborg over de drie atmosferen, die volgens discrete graden van elkander onderscheiden zijn; en in zijne werken geeft hij over de onderscheidene atmosferen der geestelijke en natuurlijke werelden vele bijzonderheden, die zoowel voor wetenschap als theologie belangrijk zijn.

Met betrekking tot hunne uitbreiding deelt Swedenborg mede dat de uiterste atmosfeer zich niet verder uitstrekt dan tot op zekeren afstand rondom onze aarde en rondom de planeten, dat de middelste atmosfeer, welke licht, electriciteit en magnetisme overbrengt, zich alleen bepaalt tot een geheel zonnestelsel; en dat de binnenste atmosfeer het geheele heelal vervult. Dat deze de atmosfeer is voor het denken en de oorzaak der zwaartekracht en dat deze laatste op eene wijze waarover de onderzoekers van Swedenborg's werken nog niet tot volle klaarheid zijn gekomen, niet is het gevolg van aantrekking maar van voortstuwning.

Wat zijn nu deze atmosferen innerlijk beschouwd? Zij zijn niets anders dan de Goddelijke Emanatie, die zich openbaart ten opzichte van haar nut (Godl. Liefde en Wijsh. 290, 283.) Zij zijn de gift des Heeren van Zijne Eigen Substantie, door middel waarvan alle dingen in den hemel en op aarde werden geschapen en onderhouden worden.

“De Goddelijke Emanatie (Proceeding) is datgene wat in het heelal uitgaat en is de Goddelijke Waarheid. Zij werd later gevormd tot opeenvolgende sfeeren, waarvan de atmosfeer der natuurlijke wereld de aller laatste is”. (Athen. Creed. 191.) “De Schepping geschiedde opdat al het goede, dat met waarheid verbonden is, zich met vormen zou kunnen bekleeden, voornamelijk met den menschelijken vorm, aangezien het Goddelijk Goede en het Goddelijk Ware uitgaan van het Goddelijk-Menschelijke des Heeren en van ieder deel van Zijn Lichaam. Het aandoen van den vorm, die overal in de atmosfeer aanwezig is, is eens verborgenheid, die tot heden nog niemand kent, en is het wezenlijke der atmosferen, zoowel der geestelijke als der natuurlijke atmosferen”. (Ath. Cr. 26.)

“De Heer vertoont zichzelf als liefde door middel van de Warmte; als wijsheid door middel van het licht en als nut door middel van de atmosfeer. Dit laatste; omdat de atmosfeer warmte en licht draagt, en omdat nut de drager

is van liefde en wijsheid. Want warmte en licht, die uit de Goddelijke Zon voortkomen, kunnen niet voortgaan door niets; maar door een drager, en deze drager is de atmosfeer, welke die Zon omringt, en beide in haar schoot opneemt en overbrengt naar den hemel waar de engelen zijn, en daarna tot de wereld waar menschen zijn, en zoo de tegenwoordigheid des Heeren overal heen brengt? (G. L. W. 299).

De geestelijke en natuurlijke atmosferen, zijn dus de middelen om de tegenwoordigheid des Heeren aan engelen, geesten en menschen over te brengen (Con. l. 235). Het goede en het ware, of geestelijke warmte en licht, worden daardoor gebracht aan alle schepselen des Heeren; en door de atmosferen in hunne onderscheiden graden kunnen menschen en engelen, ademhalen, zien en denken, en ze zijn zelfs noodig om hunne lichamen bijeen te houden; want we lezen: “Engelen en geesten ademen, en hooren evenals menschen in de natuurlijke wereld; en de ademhaling evenals de spraak en het gehoor geschieden door de laatste atmosfeer, die lucht genoemd wordt; engelen en geesten zien evenals menschen in de natuurlijke wereld, en gezicht is niet mogelijk zonder een atmosfeer fijner dan de lucht; . . . . . engelen en geesten denken en worden door genegenheden aangedaan even zooals menschen in de natuurlijke wereld; en gedachten en genegenheden zijn niet mogelijk dan door middel van eene nog fijnere atmosfeer” (G. L. W. 176).

Al het geschapene, zelfs de aarde met haar rotsen werd uit atmosferen gevormd en zijn atmosferen in rust (G. L. W. 303) want de atmosferen (of de emanatie van den Heer) zijn de eenige substanties die bestaan, waaruit vormen in de eerste instantie konden geschapen worden. Tengevolge van dezen oorsprong hebben, alle geschapen dingen den aandrang tot nut in zich, en zijn “geacomodeerd om alle nut in zijn eigen vorm voort te brengen” (G. L. W. 302).

De organen van 's menschen lichaam werden in, door en volgens de vormen der verschillende atmosferen gevormd; het oor b.v. dat. het de lucht kan opnemen, haar trillingen waarnemen en hooren (Geest. Dagb. 1830). Zoo is het oog gevormd voor de ether om te zien; en het orgaan van 's menschen natuurlijk verstand voor de binnenste natuurlijke atmosfeer om te kunnen denken (G. Dagb. 222). De hoogere gebieden van zijn geest worden door nog hoogere (meer inwendige) atmosferen gevormd, zoodat hij na zijn dood zal kunnen leven in die bijzondere atmosfeer, waaraan zijn geest zich heeft aangepast, en door middel waarvan die hoogere graden van zijn geest, werden gevormd.

Het is door de atmosferen, dat de natuurlijke zon (zoowel als de Geestelijke zon) hare uitwerking kan teweeg brengen, en deze zon werd geschapen, zoodat zij in haar atmosferen de meer inwendige atmosferen zou kunnen opnemen en naar den mensch op aarde brengen, om zodoende 's Heeren wil op de lagere wereld te kunnen uitvoeren (Apoc. Geop. 726, 944; Con .L 235). Deze lagere atmosferen vervullen ook het belangrijke nut, om voor de geestelijke substanties lichamen te verschaffen, d. w. z. ze te bekleeden met gewaden, die stoffelijk zijn.

Een belangrijk werk der atmosferen is ook de voeding van menschen en geesten, — maar dit onderwerp zou hier veel te ver gaan.

In zijne philosophische werken spreekt Swedenborg over het rijk der elementen, of het rijk der atmosferen als onder scheiden in vier graden n.l. de 1e “Aura”, de 2e “aura”, de ether en de lucht; en geeft hij uitvoerige bijzonderheden, o. a. Over hunne eigenschappen, de wijze hunner formatie en over de graden van 's menschen ziel en gemoed, welke door elk daarvan worden gevormd.

Behalve deze primaire atmosferen spreekt hij van “terugkeerende sferen” van engelen en menschen.

Iedere geest geeft een bijzondere sfeer van zijne eigen genegenheden en leven af, welke in werkelijkheid eene voortzetting van zijn eigen leven vormt en zich vermengd met de “aura” om hem heen, en daardoor een atmosfeer vormt, waarin alleen geesten van gelijksoortig karakter kunnen samen zijn. Op deze wijze worden de gezelschappen in de verschillende hemelen en hellen van elkander afgescheiden. Vandaar kan een engel alleen ademen in zijn eigen bijzonder gezelschap en alleen dáár het genot aan zijn leven ondervinden.

Overgenomen uit “New Church Life”.

Oct. 1910. Maandschrift voor de N. Kerk.

Inhoud

Voorrede.

Afdruk van het titelblad eener eerste Nederlandsche vertaling in 1788 XII

OVER DE GEMEENSCHAP TUSSCHEN ZIEL EN LICHAAM.

Inleiding met opsomming der hoofdstukken	I
I. Er zijn twee Werelden: eene Geestelijke Wereld, waarin geesten en engelen zijn, en eene Natuurlijke Wereld, waarin menschen zijn	4
II. De Geestelijke Wereld is ontstaan en bestaat voort uit haar eigen zon; en de Natuurlijke Wereld uit de hare	5
III. De Zon der Geestelijke Wereld is zuivere Liefde uit Jehovah God, Die in het midden daarvan is	7
IV. Uit die Zon gaan Warmte en Licht voort en de Warmte, die van haar uitgaat, is in haar wezen Liefde, en het Licht, dat uit haar schijnt, is in zijn wezen Wijsheid	8
V. Die Warmte, evenals dat Licht, vloeien in den mensch; de Warmte in zijn wil, en brengt daar het goede der Liefde voort; en het Licht in zijn verstand, waardoor het ware der Wijsheid voortgebracht wordt	10
VI. Deze beide, Warmte en Licht, of Liefde en Wijsheid, vloeien saamverbonden uit God in de ziel des menschen, en door de ziel heen in zijn gemoed — in deszelfs genegenheden en gedachten; en uit deze in zijne lichamelijke zintuigen — in spraak en handelingen	11
VII. De Zon der natuurlijke wereld is louter vuur, en door deze zon is de natuurlijke wereld ontstaan en blijft zij voortbestaan	13
VIII. Daaruit volgt, dat alles wat uit deze zon voortkomt in zichzelf beschouwd, levenloos is	15
IX. Het geestelijke omkleedt zich met wat natuurlijk is, zooals een mensch zich met een gewaad omkleedt	16
X. Het zoo bekleedde geestelijke in den mensch maakt, dat hij redelijk en zedelijk, dat is, als een geestelijk natuurlijk mensch leven kan	18

XI.	De opname van die Invloeiing is zoodanig als de staat van liefde en wijsheid in den mensch zelf	20
XII.	Het verstand des menschen kan in het licht worden verheven, dat wil zeggen, in de wijsheid, waarin de engelen des hemels zijn, al naar gelang van den graad zijner verstandelijke ontwikkeling, en zijn wil kan ook worden verheven in de warmte, dat is in de liefde, al naar gelang van de daden zijns levens; maar de liefde van zijn wil wordt slechts in zoo verre verheven als een mensch wil en doet wat de wijsheid van het verstand hem leert	23
XIII.	Bij de dieren is het geheel anders	25
XIV.	Er zijn drie Graden in de geestelijke wereld, en drie Graden in de natuurlijke wereld, volgens welke alle Invloeiing plaats heeft	27
XV.	In den eersten graad zijn Doeleinden, in den tweeden Oorzaken, en in den derden Gevolgen	29
XVI.	Uit het voorgaande wordt het duidelijk wat de aard der Geestelijke Invloeiing is, vanaf haar oorsprong tot haar werking	31
	No. 19. Gedenkwaardigheid over Swedenborg's tegenwoordigheid in de geestelijke wereld bij een dispuut tusschen Aristoteles, Descartes en Leibnitz over Influx	32
	No. 20, Swedenborg's antwoord op de vraag waarom hij van een Filosoof een Theoloog geworden was	34
	AANHANGSEL DEZER TWEDE VERTALING.	
	Noot A. bij blz. 3, aangaande Swedenborg's werk over de " <i>Echtelijke Liefde</i> ".	37
	Noot B. bij blz. 3 en 32, aanhaling uit " <i>Echtelijke Liefde</i> ": 326—329 over het geestelijke, in onderscheiding van het natuurlijke, volgens ondervinding in de geestelijke wereld	38
	315. Wat is de ziel en wat is hare hoedanigheid? volgens eene discussie in een gymnasium der geestelijke wereld	43
	380. Over influx, volgens een gesprek met een geleerde in de geestelijke wereld	49

415—422. Dispuut tusschen satans en engelen in de geestelijke wereld over het ontstaan der natuur uit zich zelve, of uit God, waarbij Swedenborg door de engelen wordt verzocht mede te deelen wat hij daarover had geschreven	55
Noot C. bij blz. 13. Over het menschelijk gemoed	64
Noot D. bij blz. 18 en 21. Aanhaling van de gedenkwaardigheid uit “ <i>Echtelijke Liefde</i> ” no. 132—136. Swedenborg wordt geleid naar eene vergadering der wijsheid waar engelen uit vier hemelstreken waren saamgeroepen om over hemelse verborgenheden te raadplegen	65
Noot E. bij blz. 21. Aanhaling uit “ <i>Goddelijke liefde en Goddelijke wijsheid</i> ”: Het Goddelijke is niet in ruimte (7—10). God is de eigenlijke Mensch (11—13). Het Goddelijke vervult alle ruimte in ’t heelal, zonder ruimte (69—72). De zon der geestelijke wereld schijnt op eene gemiddelde hoogte en op een afstand van de engelen, zooals de zon der natuurlijke wereld schijnt op een afstand van de menschen (103—107). De afstand tusschen de zon en de engelen is een schijn, naarmate van hunne opname der Goddelijke Liefde en der Goddelijke Wijsheid (108—112). De engelen wenden voortdurend hunne aangezichten naar den Heer als eene zon (129—131).	75
Noot F. bij blz. 29. Aanhaling van de Gedenkwaardigheid uit “ <i>Echtelijke liefde</i> ”, no. 270: In welk gebied van het menschelijk gemoed woont de waarlijk echtelijke liefde, en in welk gebied woont bijgevolg de echtelijke koude?	87
Noot G. bij blz. 29. Swedenborg’s werk: “ <i>De wijsheid der engelen over de Goddelijke Liefde en de Goddelijke Wijsheid</i> ”	89
Noot H. bij blz. 35. Aanteekeningen over Swedenborg door Johan Chr. Kuno, Koopman te Amsterdam, — en de “ <i>Apocalypsis geopenbaard</i> ,” Amsterdam 1766	90
Noot K. bij blz. 99. Brief van Rev. Thomas Hartley ann Swendenborg	91

AANHANGSEL DER “NEDERDUISCHE VERTAALING”.

Kort Voorbericht des Nederduischen Vertaalers 1788	95
Voorreeden van den Engelschen Vertaaler, Thomas Hartley	97
Brief van Swedenborg aan Thomas Hartley, waarin hij over zijn eigen leven bizonderheden geeft-, in antwoord op het schrijven onder Noot K	99
Eerste Brief van Swedenborg aan den Hertog van Hesse Darmstadt	102
Tweede Brief van Swedenborg aan den Hertog van Hesse Darmstadt	104

Uit een noot op blz. 104 van den onbekenden “Nederduischen Vertaaler” blijkt, dat er in 1788 bij Isaac du Mee & Zoon te ’s Gravenhage eene volledige vertaling van Swedenborg’s Ware Christelijke Religie voor de pers gereed lag; dit lijvig werk van 815 blz. blijkt niet te zijn gedrukt. Mocht het handschrift nog eenmaal worden gevonden, dan zon het wellicht een opheldering geven omtrent den naam van den onbekenden vertaler en voor het Swedenborg Genootschap van waarde zijn.

Brief van Swedenborg aan Menander, Aartsbisschop van Zweden, waarin Swedenborg enkele onwaarheden in het “tegenwoordige geloof” opnoemt	106
Algemeen denkbeeld van het Christelijk geloof waarheen Swedenborg in den voorgaanden brief verwijst	108
Over het witte paard, waarvan in de openbaringen wordt gesproken	110

STUKKEN, DIE BIJ DEZE TWEDE VERTALING, VOOR HET EERST VERSCHIJNEN.

Lofrede op Em. Swedenborg, na diens dood in 1772 uitgesproken namens de Koninklijke Academie van wetenschappen te Stockholm, door het lid Samuel Sandels	112
Swedenborg’s Herleving voor de Huidige Wetenschap	130
Swedenborg’s werk over de Hersenen	131
De Swedenborg Commissie aan de Universiteit te Stockholm	132
Swedenborg’s Werken over Cosmologie	184
Zijn tweede begrafenis	135
Het internationaal Swedenborg congres te London in 1910, in hoofdzaak wat betreft Swedenborgs wetenschappelijke positie en den lof daarover door hedendaagsche Geleerden van naam	136
Plechtige onthulling van Swedenborg’s Sarcophaag in de Kathedraal van Upsala in November 1910	150
Feestuitgave van Professor Ramström	151
Verklaring over Swedenborg’s Unieke resultaten in zijn uitgangspunt, methode en voorbereiding voor het bijzonder doel van zijn leven	153
Het nieuwe Evangelie dat Swedenborg voor het geluk en de vrede der wereld te brengen had	156
Bladvulling over de atmosferen	159

Verbeteringen

Blz. 8 regel 6 staat: toegeschreven aan; lees: uitgesproken over.

Blz. 13 regel 1 en 3 staat: Onmiddellijk *van* God, en influx *van* God, is beter vertaald door: uit God.

Blz. 13 onder Noot C. of D. lees Noot C.

Blz. 25 no. 15 regel 7, staat *analogisch-talent*; lees “*analogon*”.

Blz. 48 regel 18 staat: dan een denkbeeldig iets; lees: anders dan een denkbeeldig iets.

Blz. 48 regel 12 v. o. staat: niet zijn; lees: zijn niet?

Blz. 48 regel 10 v. o staat: voor dezen; lees: van dezen.

Blz. 73 regel 7 staat Zuiden; lees; Oosten.

